

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

ద్వారపురెడ్డి అప్పలనాయక ప్రణీతము.

కల్పితుడు.

రెడ్డి వెంకిటనాయుడు, ఘంటా అప్పలనాయుడుగారు

సత్యవ్రాణి, ఏలూరు పోస్టు,

కృష్ణాజిల్లా.

ఏలూరు,

రామా ముద్రాక్షరశాల ముద్రితము.

1917

కాశీనాథులు.]

[వెల రు 2-0-0.]

శ్రీ రస్తు.

శ్రీపరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమత్పరమేశ్వర వీలావిచిత్ర ప్రపంచసేనా పాత్ర

శ్రీమద్ద్వారపురెడ్డి శాపిగాయకపుత్ర

నిఖిలబుధజనవిధేయ

యప్పలగాయక నామధేయ ప్రణీతంబైన

శీమదాంధ్ర ము ధర్మశాస్త్రము.

ఇది,

కృష్ణామండల ప్రసిద్ధ సత్యగోలు గ్రామనివాసులును

శ్రీమద్దొప్పవెలవకుల పవిత్రులునగు

ఘంటా అప్పలనాయడు, యీ సవ్యాసరాయడు, యీ సీతా

నాయడు, యీ చినఅప్పలనాయడు, యీ పెదసవ్యాస

నాయడు, కోబ అప్పలనాయడు, వేగురెడ్డి జోగి

నాయడు, వంగపండు సరిసింహనాయడు,

శింభ్యంగ పాపనాయడు, కరణము

తమ్మయనాయడు, సరిసిపల్లి

అప్పలనాయడు,

మొదలగు నాంధ్రప్రముఖుల ధనసాహాయంబున

ఏలూరు, రామా ముద్రాక్షరశాలయం దవచ్చి త్రింపఁబడియె.

మొదటికూర్పు 800 ప్రతులు

రామా ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు.

1917

విషయసూచిక .

(:0:)

పుట.

1 భారతవర్ష ప్రశంసా	...	4
2 పూర్వమనుస్మృతి ప్రకారము	...	8
3 మన్వంతరములు	...	13
4 నానాబుష్పిగణములు మనువుకొ దర్శించి సంభాషించుట	...	14
5 జగదుత్పత్తి క్రమము	...	15
6 కాల ప్రమాణము	...	20
7 బ్రాహ్మ ప్రభావము	...	22

ద్వితీయ ధ్యాయము.

1 వేద ప్రశంసా	...	25
2 పుణ్య దేశ వివరణము	...	27
3 నామధేయ విధులు	...	27
4 అన్న మహిమ	...	30
5 గురు సేవా ప్రకారము	...	31
6 ఇంద్రియ తత్వము	...	33
7 గురు సేవా విధులు	...	34
8 అభివాదన విధి	...	36
9 ఆచార్యాది పూజా విధులు	...	37
10 బ్రహ్మచర్య నిత్య విధులు	...	41
11 జననీ జనకాచార్య పూజా విధులు	...	44

తృతీయ ధ్యాయము.

1 కన్యా పరిగ్రహ విధులు	...	48
2 అష్టవిదా హ విధులు	...	50
3 పుత్రోత్పత్తి విధులు	...	53
4 వనితా గౌరవ విధులు	...	54
5 గృహస్థ ధర్మములు	...	55
6 అతిథి పూజా విధులు	...	58
7 పితృ కర్మ భోజనానంతర నిరూపణము	...	63
8 పంక్తి స్మాతుల విధము	...	65
9 పితృ కర్మాచరణ విధి	...	67
10 దీర్ఘకాల పితృ క్రియా విధులు	...	72

చతుర్థ ధ్యాయము.

1 నానావిధ సూక్ష్మ ధర్మ ప్రకారము	...	75
---------------------------------	-----	----

ఏ కాదశోధ్యాయము.

పుట.

1	ఓంకారమహిమ	...	248
2	ప్రణవ జపవిశిష్టత్వము	...	251
3	ప్రణవ జపపాత్రజననిరూపణము	...	253
4	బ్రహ్మపదప్రాప్తిసాధనములు	...	254
5	శ్రద్ధాలక్షణము	...	256
6	యోగాభ్యాసప్రకారము	...	258

ద్వాదశోధ్యాయము.

1	మోక్షత్వమాగ్గానుసరణ ప్రకారము	...	262
2	తృష్ణాప్రకారము	...	264
3	స్వయంజ్యోతిర్విలాసప్రకారము	...	265
4	పరమేశ్వరోపాసనక్రమము	...	267

త్రయోదశోధ్యాయము.

1	బలవద్దానారి ప్రకారము	...	271
2	యజ్ఞకర్మప్రకారాది వివరము	...	275
3	ప్రాయశ్చిత్తవిధులు	...	276
4	గోహత్యాదిపాపనివారణ ప్రాయశ్చిత్తవిశేషములు	...	281
5	అభివ్యర్థక్షణప్రాయశ్చిత్తవిధులు	...	284
6	చార్యకర్మప్రాయశ్చిత్తవిధులు	...	286
7	బలితసంస్కర్షణసంబంధముచేసికొనవలయువిధులు	...	287
8	ప్రాజాపత్యాది మహావ్రతముల తెలింగు.	...	290
9	రహస్యప్రాయశ్చిత్తవిధులు	...	293

చతుర్దశోధ్యాయము.

1	జీవాత్మప్రకారము	...	296
2	సత్త్వజ్ఞప్తమోగుణత్రయప్రకారము	...	298
3	తిర్యక్త్వాదిజన్మ ప్రకారము	...	302

పంచదశోధ్యాయము.

1	అయుర్యుద్ధికరకర్మప్రకారము	...	307
2	అరిష్టప్రకారము	...	310
3	యోగశక్తిప్రకారము.	...	313

అభిప్రాయములు.

—:0:—

మ॥రా॥రా॥ శ్రీయుత దుహ్వారి అన్నయకవిగారు.

ఉ. శ్రీయుతమూర్తియోసుకవి సింహ మహాకవితావిలాస వి
ద్యాయుతసీమహాస్మృతి ముదంబలరారగ భాచ్చ కూర్మరావ్
నాయుడుగారు గౌరవమునన్ ననుజూడగనిచ్చినారు నే
భాయక దానిజూచి బహుభంగుల చర్చయొనర్చినట్టి దా
హా యిపుడభ్యేమాకు సకలాంధ్ర మహాకవి చక్రవర్తి నే
జాయనఘండువల్కి న మహాకృతులక బతియించు భాగ్యమం
చేయెడలేక నీజగమునెల్లవరించినయట్లు పొంగి నే
జేయగబూనితిన్ నతులుజెచ్చెరనైకొని సంతసింపు నీ
తోయమువారలెల్ల పరితోషముతో నవతారపూరుషుం
డీయనయంచు నిన్ను గణించుచు బెంపుగనున్నవారు నీ
వేయెడనుంటివ్రా యెరుగ మింతయునైనను “పోని”దాన నే
మా యెనుగౌరవింతు మిపుడాంధ్రులమెల్లర మొక్కమోతగా
నీయశిమిట్టి సంతృప్తము నెమ్మిగ్రహించి మముకృతార్థతా
న్యాయపథంబునందు ననయంబునునడ్డుము వేటయెన్నడున్
సేయకుమన్నయాఖ్య కవిచిత్తము నింపుగ్రవాసెనిప్పుడీ
గేయతార్థపద్యమును కేలుమొగిడ్చి వినమ్రశీలుడై.

మ॥రా॥రా॥ బ్రహ్మశ్రీ నశివశాస్త్రిగారు.

చ. సుమహితబుద్ధిసాగర యశోధన సత్కవిసార్వభౌమ పే
ర్మిమెయిమహాకవిత్వవిధి మీరురచించినయాంధ్ర ధర్మశా
స్త్రము ముదమారిజూచితి పదంబులపొందికయర్థగౌరవం
బుమరియులక్షణంబును నమోఘ మహారచనావిలాస మా
ర్గమును విశిష్టసౌప్తవము గౌరవమేమని మెచ్చువాడ వ
ర్ణమునెడి దుఃఖతాత్మయగు నాంధ్రసరస్వతి జేసికొన్న పు

గ్యముకొలదికొ మహాబుధజనంబులకెల్లను నీడగాగ త
 ధ్యమొకవిశిష్టజాతి నవతారము బొందితి నెవ్వరెన్ని దూ
 వ్యములు నసూయతోడ ననునాడిన నాడగనిమ్ముగాని నే
 మిము సభలందు మాటికిని మిక్కిలి జాటకమాన “ నాంధ్రహో
 కమువికసింపజేయగ నగణ్యచక్రేత్రుడు శూద్రవర్యు డా
 ర్యమత విశిష్టుడొక్కడు కరంబెసగన్ నవతారమొందె న
 య్యమల గుణాతిరేకు మనమందరి మద్దులమై భజింతు మం
 చు ” మహితమూర్తి నే నిచట జల్మ గనాడిన మాటలెల్ల దో
 పములుగజాడకేమనిన సొంపుగ సత్కవిచక్రవర్తివై
 తమరుదయించిపోకి నైదైర్యము మాకతడెల్లశాస్త్రముల్
 విమలపురాణముల్ కథలు వేగరచించియొసంగునన్న గ
 ర్వమున వశిష్టశాస్త్రీయను బ్రాహ్మణవర్యుడ రాజరాట్టబం
 ధముపిరచించి మేల్లసిన ధన్యుడ నప్పల నాయకాగ్రణీ
 మిము వినుతింపబూనిన సమృద్ధితరాద్యభిమానశీలుడన్.
 మ॥రా॥రా॥ బ్రహ్మశ్రీ శ్రీ. పి. గురుమూర్తి, నే. కృష్ణశాస్త్రీ,

వే. నలమహాక్షపి, కొ. తిమ్మన శాస్త్రీగార్లు.

చ. అనఘ చక్రేత్ర సత్కవిజనాగ్రణి యప్పలనాయకోత్తమా
 “వినయమజూపి మిమ్ము తగ వేడెద వాదమునేయమెల్ల లో
 కనుతుడు మంగురుండొకడు కాదనిసంతన నేమియెయె వా
 నినెదివివాదమాడీ కలహింపకమియని నొక్కినెప్పె గా
 వున దయజూడగావలయు భూనుతులార ” యటంచునీవు వ్రా
 సిన యొకలేఖయిందుగని జెందితీ మెంతయు గౌరవంబు నీ
 వినయవిశిష్టగౌరవ పవిత్ర చక్రేత్రము వాసికెక్కె నే
 మని వినుతించువారిము మహాత్మి భిక్షుత్రిసౌమ్యలక్షణం
 బును రచనావిలాసమును భూతిరాధ గణ్య చాతురీ
 ఘనతయు నాంధ్రవాణి తనగర్భము చల్లగ నిన్నుగాంచి మున్

జనినవిలాససంపదయు సౌష్ఠవమున్ పరిపూర్ణవగ శో
భనమును వాసియున్ పరమపాత్రత నేడు ధరింపగాగలా
దనినను వింతగాదు సుగుణాకర మాయొకవిన్నపంబు నై
కొని మన రామకృష్ణగురు గొల్పుచు వేగరించిపుమాండ్ర భా
వనఖిలసత్పురాణములు శాస్త్రములు గురుమూర్తి కృష్ణశా
స్త్రినలమహర్షి సత్కవియు తిమ్మనశాస్త్రియు నల్వరాండ్ర శా
స్త్రిసికర వేదులు త్రమమతంబున దేవుడుబ్రోచుగాక మా
యనఘు మహాకవిత్వనిధి యప్పలనాయకునంచు బోమ్మ దీ
వనలిడుచున్నవార లనివార్యకుతూహల ముప్పతిల్లగా
సునిశిత బుద్ధిసాగర యశోధనపంశిత లోకసన్నతా.

మ॥రా॥రా॥ బ్రహ్మశ్రీ వేదము లక్షణశాస్త్రిగారు.

చ. “ వినుత చరిత్రులార పృథివీసుసత్తములార లేనిపో
నినెనులెన్ని నన్ను కడునీచునిజేయకు డయ్యలార దా
సునిగగ్రహించి మీరిలనసూయత బాత్రము పెంపుజేసి దీ
వనలిడుడేనుకానన నివాసుడనై కరమృగ దేశ సే
వన మొనరింపబూనితి నవశ్యము నిర్మలభక్తిలోక పా
వనుడగు రామకృష్ణ గురువర్య పదాబ్జము లాశ్రయించి నే
చినకొలదికృతుల్ దగరించిపుచు నం ” చొకలేఖ మీరుప్రా
సిన వినయార్థసంభృత విశిష్టచచస్సృజిత ముదంబునన్
గనకవిసాగ్రభోమ త్రేజగన్నుత పుణ్యచరిత్ర విస్త్రయం
బెనసెడినిన్ను బోలు మహనీయునుగిజ జడవాడనెట్టి స్త్రీ
నునకును నోరువచ్చునె మనోహర సత్కవితావిలాస భూ
తినగడి భక్త్యుజైన మనతిక్కన పెంపును నూత్న శైలియన్
మనువు సధర్మహార్గములు మాకు దయామతిజూపినాడ విం
కను బహుసత్పురాణములు గాధలు శాస్త్రము లిత్తునంచు కం
కణముధరించి నాపు బలుకష్టమలోర్చి నిరంతరంబు కా

ననమువసింపుచుండి భువనంబుహితంబుగ నిన్ను వంటి ధన్యునిగని యాంధ్రవాణి తననూత్నవిలాసము పెంపుజేసి యని వికసింపుచున్నదదె యప్పలనాయక పండితేంద్ర నే వినతులుజేతు శైలోనుము వేదము లక్ష్మణశాస్త్రి నాకరం బెనసిన బ్రాహ్మణుండ సుకవీంద్రవిధేయుడ పాత్రభూతుడన్
వైవప్రాసము.

- క. మతమునెడి దొరగిన మను
స్మృతిపూర్వమతప్రశిద్ధిజెందించిన యు
న్నతవిద్యాసాగరు సా
యతమతిరక్షింపుమీఁకె యప్పలనాయున్.
- క. అభినవసుకవిబ్రహ్మ
త్రిభువనవిదితుకవిత్వ దీక్షితునసఘున్
శుభ చరితపరాత్పరమా
కభిమతముగ నెపుడుబ్రోవు మప్పలనాయున్.
- క. త్రిజగద్ధితముగసుకవి
ప్రజముల వినుతింప సత్పురాణంబులు పెం
పుజెలంగించెడిఘను నాం
ద్రజుబ్రోవుముదేవ యప్పనాయకపర్యున్.
- క. ఏయెడరునుజేయకమా
నాయకకవిసార్వభౌము నకుసత్కృప దీ
రాయువు తేజముపెంపును
బాయక దయచేసిబ్రోవు పరమేశహాసీ.
- క. భువినాంధ్రకవిత్వముపెం
పువెలయజేయంగ నేడు బుట్టించితి వీ
వెవనినతనినప్పల నా
యువరిష్టత్రోవుదేవ యోగ్యతవెలయన్.

క. ఏఘనుకవితామృతము న
మోఘంబుగ చెవులనాని బుధసంఘంబుల్
శ్లాఘింతురతని బ్రోవు మ
హాఘహరణ దేవదేవ యప్పలనాయుక్.

క. శ్రీ గామకృష్ణగురుసే
వారంభము జేసి లోకమనిశెంబుదగ్గ
నారాధించెడినుకవి మ
హారచయితుబ్రోవుదేవ యప్పలనాయుక్.

క. వేదములక్ష్మణశాస్త్రి స
మాదరము దగ్గరచించె స్వకముకవి
త్వోదయు నప్పలనాయుక్
మోదంబుననీశ్వరుండు బ్రోవుతియనుచుక్.

మ. రా. గా. బ్రహ్మశ్రీ-వే శ్రీమహాపాదశాస్త్రిగారు.

ఉ. వేదమతింబునై భవనవిశ్రుతమైన మహామనుస్మృతిక్
మోదముతోడదల్గున సమోఘగరిష్ఠతనిచ్చినావు మా
కాదిమహాకవింద్రుల మహాపథముక్ వెలయించి భవ్యకీ
న్ద్రోదయభంగి నీమతిము యోగ్యము నీకవితావిలాసముక్
సాదుతరంబు లక్షణ ప్రశస్తము శుభ్రము శిబ్బభాసురం
బాదరణీయ ముజ్వలతర్థాఢము జెప్పగనేల నీమనం
బేదిఘటింపబోవు నది యెంతయు పావనమంచు నిత్య మా
హ్లాదముపేర్చి సద్బుధజనంబులువల్కగ విందు మిట్టిహో
నదెసనిచ్చసేయని విహీనుడుగల్గునె యెందునైన వి
ద్యాదయితారచింపుము పదంపడి వాసిగలట్టి శాస్త్రిముల్
ద్వాదశి సత్పురాణములు వారక వేములపాటి శ్రీమహా
పాదముశాస్త్రి నామకుడ పండిత యప్పలనాయమెచ్చితిక్.

మ. రా. రా. బ్రహ్మశ్రీ నల్లమూర్తి-నాచనశాస్త్రిగారు.

ఉ. చూచితీ నీమహాస్మృతిని రాంపుగ సత్కవిసార్వభౌమ వి
ద్యా చతురాసదా సలక్ష్యపథంబులు జెప్పగాబడె
దాచకదానియండిమతంబుగ మించినవాకెల్ల జే
చాచిన పంపకైకనను సామ్యము జేయకమానదిట్టివో
నీచుడనెల్లునీవు మహానీయుడ వాంఛులతోనగాని నే
నేచినయంతకుక నీను గెశించెద బబ్బురతోడ జెప్పెదక
జూచెడివారెని పురోహిత జేసెడివాడ నల్లమూర్తి
నాచనశాస్త్రినామకుడ సప్తలనాయక నీకు మిత్రుడక.

మ. రా. రా. శ్రీయుతి . శివరామయ్యగారు.

మ. కివీచూడమనీ నీమహాస్మృతి దగత్కల్యాణసద్ధర్మ మా
గ్గిపోవ్వంబుగ నెప్పుడున్నయది బాగారంబుప్రోవల్లు నీ
కవితామాఘు జెప్పగా తిరిగి ప్రాశస్త్యమాత్రంబు సా
క్షవనభార విజృంభితంబు బహులస్యంబుల్లనల్లసేణం
బువినూత్నాయత సద్రసోచితము సంపూర్ణ స్ఫురద్వాసనా
ప్రవిలాసంబన యట్లుబుండె భయదాంధ్యంబునన్నిల్చి బు
ధువియోగంబునకోర్చి దేశికాంతము బాంగారుని మెచ్చితక
శివరామాహ్వాన నామధేయుడ భవచ్ఛేయో విశిష్టానుడక.

మ. రా. రా. బ్ర. యో. పార్వతీకాంతముగారు.

ఉ. అంతటి రామస్మృతగురు నాశ్రయమొంది మహాగ్రకాసనా
భ్యంతరమందునిల్చి భువనైక హతంబు నిరంతరంబు ను
స్వాంతమునందాగ్నిహోత్రీ సారేకుయోగము పెంపుజెంది యే
కాంతము సత్కృతుల ప్రవీణులొంద్రమున స్వీరచింపబూనితే
శాంతసముద్రనీడు మనుశాస్త్రముమేము గ్రహించినారమో
సంతతయోగనిష్ఠతర చాతును నీడసనంబు పెంపు శ్రీ
కాంతుడు నిన్నుబ్రోచెడిని గావుత యొచ్చి జనంబులందరుక

సంతసమారయో విబుధసత్తమ యోకవిసార్వభౌమ యే
 వింతలులేవు నీచరిత సీనులు పండువుగాగవిందు మ
 శ్రాంతము నప్పనాయకవరా భవదీయసఖుండ పార్వతీ
 కాంత సమాహ్వాయుండ మృదుగానకథా రచనావిలాసుడన్.

మ. రా. రా. శ్రీ. మ. శృంగారపుకోటరాయుడు,

కా. బుచ్చిన్నసింహరాయుడుగాన్లు.

ఉ. సారవిచారయో విబుధసత్తమ యోకవిచక్రవర్తి నిం
 డారినవేడ్కనీదగు మహాస్మృతిచూచితి మిప్పుసర్వ సా
 ధారణమార్గముల్ వెదకు తత్కవికోటికి నెల్లభాత్యల
 కారముగాదె నీకవిత గాననివారికి నైస సత్పథం
 భారయజూపనెంతయు సమ్మముగాదగు నీసమ్మ స
 ధోరణి యేమిచెప్పదుము మృగిపయో తంగి మల్లికా
 సారము శబ్దలక్షణము నొప్పవమీయ గురుడవైతివే
 పారగ నూత్న సత్కవులకిందరికన్ సదియట్లుండె సం
 సారభరింబువాపుకొని సత్పథము దిలకించి యోగినై
 చారువినూత్నిప్రాయమున సాహసమారవరిణ్యసీమ సం
 చారము సేయుచున్ విగతసంగతి నాకలముల్ భుజింపుచున్
 భోరుసనాంధ్రలోకము నెమోసుదయామతి వెల్లజేసెదే
 సారపథప్రకాశమగు శ్లోక మొసంగి సెబాసుయోసుధా
 హరిసుభాషిత ప్రచుర యప్పలనాయక నిన్నుగోరుచు
 న్నారము సత్పురాణములు నాంధ్రమునకొదయమల్లి శృం
 గారపుకోటరాయుడును కాళిమ బుచ్చిన్నసింహరాయుడన్
 పారలమము నీచరణ వారిజముల్ స్మరియింపుచున్ దగన్
 పారముబుట్ట నాంధ్రమున బల్కెదవెప్పుడు సత్పురాణమున్
 భూరిముదంబుతోనపుడు పొంగుచునాంధ్ర సభాటి తొంటి సం
 చారివిలాస గౌరవమసంశయ మొందెడిసాంపు పెంపుగన్.

మ. రా. రా. కొ. సుబ్బరాయుడు, తెగురువర్యుడుగార్లు.

ఉ. సారము నీమహాకవిత సత్కవికోటికి నెల్ల నుల్ల స
ధారము శబ్దలక్షణపథప్రచురంబున కెంతయున్ సహ
గారము సద్రసజ్ఞ జనసాదరగంధవిశేష్టదివ్య క
ర్పూరము శుశ్రుతప్రచురమాఢ జెలంగినవాణ్ణి సుధా
పూరము శుద్ధసంస్కరణపూత విశిష్టతరప్రసత్కణ
ధారము గాన నిచ్చునుమతంబున బ్రస్తుతిసేయ బూనుకు
న్నారము నీకుసాఖ్యము; లనారతమున్ మెనగూడగోరు నీ
వారము సుబ్బరాయ గురువర్యుల మిగ్గురి మేముగవరా.

మ. రా. రా. శ్రీ వ. కోటరాయుడుగారు.

ఉ. తిక్కనసామయాజి గురు దీపివహించినవాడనివు నీ
చక్కనిదైలి తిక్కణవి సంస్కరియింపగి జేయుచున్న దిగి
పెక్కిమహాకవిండ్రి నినునేమని నేపనుతింతువాడ నా
కక్కజమయ్యో నీదు రిచనాతీతయేరి బయంగి గావునన్
ప్రేమైకైడ పుష్కరింపుము సమోహదయానిధి నీకుశిష్యుడన్
వక్కిల కోటరాయుడనువాడను సర్వసుగ్రహిణీయుడన్
నక్కసరాయసందనుడి నప్పలనాయకి వగ్య నీకు నే
దక్కనవాడనంచు సుమతంబున దీవసలిచ్చుచుండుమీ.
మ. రా. రా. కొ. లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి తీర్థీశ్వరులుగారు.

క. భూనుతమహాకవిత్యని
ధీనీమనుజాశ్రయ మధికదీక్షసంసరిన్
మానవులనెల్లనదియ స
మానంబుగుశుద్ధ ధర్మమాన్యులజేయున్
గాననదిసీవుబల్కిన
దానమనుజులెల్ల సేయు ధర్మముపాలున్
మానకగొనువాడనయిత
నానుడువులు మిథ్యగావునమ్ముమునిను స

న్మానింతుము పూజింతుము
 పూనిక మేనెల్లనీదు పుస్తకమెపుడ
 చ్చైనెలకొను దేశంబున
 భానుతుడన పరమభగ్నమూర్తిఁనుడుడనం
 గానగుదీనస్తుహరిస
 దానిచురక్షించుగావుత మహాశయ ల
 త్తీనారాయణ సత్కవి
 నానుతిపెంపుగనునట్టి నావచనమునక.

మ. రా. రా. అ. నరసింహకవిగారు.

చ. విలసితదివ్యకీర్తియుత విశ్రుతసర్వకపేంద్రరత్న యు
 జ్వలచరితాత్వదీయ మమశాస్త్రము పూజ్యతమంబు నీయన
 ర్గళికవి తావిలాసము జగన్నుతమేమనువాడ నిచ్చక
 బులగును మద్వచస్సరణిమోఘమునై నిను భట్టువోలె ని
 వ్వులుపిలబుద్ధితోపొగడగానిభ వాద్యశులైన గొప్ప వా
 రలచినుతింప జంతుగొనరాదని బల్వరుసెప్పుచుంట నా
 కలమునుద్రిప్పి నీహితముగా నొకపద్యమువ్రాసినాడ త
 ప్పులుగలవేని దిద్దుశెమభూషణ యప్పలనాయకాగ్రణీ
 యలుగులపాటిరామకవి యాత్మజుడన్ నరసింహనాముడక
 బలువు సత్కవీశ్వరుల పాదరజంబు శిరంబునందు బెం
 పలరగదాల్చి నేర్పినటులాంధ్రమునన్ బాలుపైన పుస్తకం
 బులు విరచించువాడను విభూతిధరార్యగురుప్రశిద్ధుడక.

మ. రా. రా. బ్ర. ముతాశనశాస్త్రిగారు.

మ. మమశాస్త్రంబుఖలంబునై జగతి సామాన్యంబుగానుండ దా
 నిని తొల్లింటి సహంవస్థురణకుఁబెంపారగాదెచ్చి పె
 ట్టినపుణ్యాత్ము మహాకవీశ్వరుని పాటెంపందగున్ నాంధ్రులె
 ల్లనుశ్రీయప్పలనాయకాగ్రణీ సముల్లాసంబురంజిల్ల ది

క్కునకు తుల్యుడటంచు నేఘునుని బ్రజ్ఞాశాలురింపారగా
 వినుతింత్రాతని సంస్కరింపవలదే విశ్వాసపాత్రంబుగన్
 ననఘుల్ పూజ్యులటంచుజెప్పె నొకపద్యంబాంధ్రభాషన్ హుతా
 శనశాస్త్రిప్రవరుండు వానికి నమస్కారంబు లర్పింపుచున్.

మ॥రా॥రా॥ బ్ర. వే. భీమశాస్త్రిగారు.

చ. వెలసెద వాంధ్రమాత కివివిశ్రుతభంగినితొంటియట్ల యు
 జ్వలమృదువాక్యవిస్ఫురిత సౌప్తవలక్షణయుక్తవైవిది
 శ్చలముగ నేడు నీకడుపుచల్లగ బుట్టె ఘనండాకండు కీ
 ిలసితుడతడెడల ద్రిమ్మోవిద్యలునభ్యసించి బెం
 పలరుచునూత్నప్రాయమున నాత్మతిరంబుగ జక్కవట్టి ని
 శ్చలపథమోలిమెట్టి గురుసత్తము పాదముమ్మట్టి మేటి కొం
 డలనక తుప్పరాళ్ళనకడంబుచెలంగు మహాగ్రాకాననం
 బుల జరియింపుచున్ కరమమోఘసునిష్ఠవహించి యాకలం
 బులు దినుచున్ నినున్ విమలభూషితజేయ ప్రతిజ్ఞపట్టి నా
 డలఘుడతండు జాల ఖలపైన మనుస్మృతి సంగ్రహించి త
 త్కలుషగుదీసితొంటి బహుధర్మవిశిష్టముజేసి నీకొసం
 గెలలితవాగ్విశేషముగ కేవలమింకపురాణవర్గముల్
 బలుకగలండు శాస్త్రములు పాటిగనీలరారగా నన
 గ్గళకవితావిలాసముల రమ్యతార్థ విజృంభణంబునన్
 విలసితసౌప్తవంబునను విశ్రుతుడౌ మనతొంటిసోమయా
 జలకును దీసిపోవక నసూయత నాతని పెంపుజూచు వా
 రిలకిదియెంతయేని సుకరంబగునిట్టి మహానుభావు డా
 కలములుదించు కాననమునందువసించుట కష్టమందెడన్
 దలచుచుగుండబోవకుము దై వమురక్షయొనర్చునాతనిన్
 పలనుగ భీమశాస్త్రి యనువాడను వేడెదనమ్మనిన్నెదన్.

మ॥రా॥రా॥ ఘ. మహేశ్వరంగారు.

ఉ. నీకవితావిలాసము గణింపగశక్యముగాదు సంతత
వ్యాకులబుద్ధిసీచుడు ననందగునాకు మహాకపింద్ర వి
ద్యాకరదివ్యగోష్ఠిరత యప్పలనాయక చూచినాడ నీ
ప్రాకటగర్భశాస్త్రము పురందరవల్లి మహేశ్వరాఖ్యుడన్.
మ॥రా॥రా॥ కూ. పేరయ్యగారు.

ఉ. చేసితిసీపదాంబురుహ సేవనమెంతయు నెమ్మిబొల్పుచున్
దాసుడనై త్వదీయ కరుణారససౌమ్యకటాక్షదృష్టిచే
వాసితి పాపసంఘములువల్కితి నాంధ్రమునన్ మహాజనో
ల్లాసతరంగనామక కళంకవిహీన మహాప్రబంధమున్
డాసితి నార్యసంఘమువిడంబముగాక మహేశ్వరుండు గౌ
రీసహితుండు నిన్నతిప్రవృద్ధ కళామయుజేసి యాయువున్
వాసిగనిచ్చుగావుతనివార్యతనంచు భజిం చెడన్ సదా
కూసనపాటి బుచ్చికవి కూర్చికుమారుడ పేరయాఖ్యుడన్.

ఉ. ఓసియసూయ వేగ చనుమూరక నోడక జాలచుల్కగా
గూసెదవేమిలే దొరుల గొప్పతనంబు సహించలేవు ని
న్బాసినగాని నత్కవులు పాత్రులుగారు మహాపితాచమై
వాసికి నెక్కువారి బలవంతముగా మెడబట్టి గొబ్బునన్
ద్రోసెదవంధకూపమున దూరము పొమ్ము మహాకవిత్వ వి
ద్యాసహితున్ సదా వినయతత్పరు నప్పల నాయకాగ్రగణీ
దాసుడనై భజింపగ సదా దలపోసెడి నన్ను నేటికిన్
డాసెదవెంతమాటయదె డాగుమునంద్రములోన మాటికిన్
జేసెద వందనంబులు విశిష్టజనాళికి సంతసంబుతో
మాసెనరామనార్యుని కుమారుడ సూరపరాయణాముడన్
భూసురవర్య సేవకుడ మూర్ఖులసంగతి వీడి నిత్య ము
ల్లాసముతోడ నీశ్వరకళన్ విలసిల్లినవాడధమ్యుడన్.

(ప ర మే శ్వ ర పా) ర్థ న ము .)

- గీ. శ్రీపరాత్పర నిత్య విశిష్ట చరిత
దివ్యమూర్తి నిరామయ దేవదేవ
యాదరంబునరక్షింపు మాంధ్రకవివి
భూషునప్పలనాయకు పురుషవర్యు. ౧
- గీ. ఏమహాత్ముడులోక సేవామతంబు
దిరముగా నెల్లక పులునుతింపుచుండ
బూనుకొనియె మహాగ్రంథములు రచింప
వానినప్పలనాయకు వరదబ్రోవు. ౨
- గీ. పరమశాంతకళానంద భరితమూర్తి
దివ్యసచ్చిత్తోద్యత్ప్రీతికీర్తి
ననఘునప్పలనాయకు కాయురర్థ
ములొసగి దేవరక్షింపుముపరిమాత్మ. ౩
- గీ. అభినవమహాకవింద్రుడు శుభ చరితుడు
పూజ్యడాంధ్రులకెల్లను భూనుతుండు
వాని దారపురెడ్డి సద్వంశభవుని
దేవయప్పలనాయకు బ్రోవవలయు. ౪
- గీ. శాశ్వతజ్ఞానసాధన శాస్త్రములు పు
రాణములును మహాదీక్షరచన సేయ
గడగియున్నాడు పర్యతకాననముల
వానినప్పలనాయకు వరదబ్రోవు. ౫
- గీ. అమృతధారలుజిల్కు మహాకవిత్వ
విధి మహాకష్టధరకోర్చి వృత్తగణి
నున్నవాడామహాత్మునియోగ్యచరితు
ననఘు నప్పలనాయకునయ్యబ్రోవు ౬

- గీ. పాపినాయకుడున్నతి బరగసాధ్య
 గోపమాంబకడుపుచల్లగాపరాత్ప
 రాభవత్కళ వర్ధిల్లు రమ్యమూర్తి
 దేవయప్పలనాయకు బ్రోవవలయు.
- గీ. అష్టకముజెప్పె నిర్మలమైసభక్తి
 తోడతేచూరిదీనుడన్ వాడుపరమ
 విబుధజనముల సన్నిధి విమలమూర్తి
 అప్పనాయకసత్కవి నాత్మదలచి.

—:O:—

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమద్రామకృష్ణపరమహంసగుప్తామి నేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

ప్రథమోధ్యాయము.

ఉ. శ్రీరమణీయ భవ్యమతచ్ఛిన్నాం పుష్కలదాల్పి తత్త్వఃవి |
 ద్వారీతులై నవారలకు తన్మయతత్త్వమనంగ నిశ్చలా | కారుడనంగ దో
 చుచు జగన్మయడవ్యయూడాన్యదీశ్వరుం | డై రుచిమాత్రుడై వెలయు
 నాదిమపూసుషు నాశ్రయించెడన్ || ఉ. కాయమతీతశుద్ధము జగన్మ
 హితప్రతిభాసమాన తే | జోయుతమైజెలంగ పరిశుద్ధ మనస్కుల కర్ప
 నీయుడై | వాయక మూడుమూర్తులకుపాశ్రయభంగిజెలంగు సూర్య
 నా | రాయణమూర్తి సంతతముపాసనజేసెద జిత్రశుద్ధికిన్ || ఉ. ఆయ
 తశబ్దగౌరవ మనర్గభోగిణియున్ సుధారస | ప్రాయవచో విలాస
 మును పాటిజెలంగగ శ్రీమదాది రా | మాయణము రచించి మహి
 మంబలరార ఋషింద్రుడై యుపా | ధ్యాయపదాప్తిబాల్పిన మహాత్ము
 భజించెద నాకుసంభవున్ || ఉ. ఆగమసంవిభాగ మహిమాతిశయం
 బు పురాణస్మృతి దీ | ట్లగరిమంబు పెంపెనయగా పరమేశ్వర సూక్ష్మ
 వర్తనో | ద్యోగవిలాసముల్ దగ గనుంగొన నేర్పరియై ఋషీశ్వర |
 శ్రీగురుమూర్తి నాయశముజెందిన సాత్యవతేయుగొల్చెడన్ || గీ. కాళి
 దాస మయూరమాఘప్రముఖుల | సంస్కృత కవీశ్వరుల సరస్వతివి
 నూత | నావతారులలోక సంభావనీయ | కీర్తిశాలురబేర్కొని కేలు
 మోస్తు || ఉ. గౌరవనీయవృత్త మధికంబుగ దెల్లన మూడుపర్వముల్ |
 భారతమందు నెత్తి మృదుఘక్కిరించి జగద్గితంబుగా | సారకవిత్వ

మార్గ మనుశాసన మాచరణంబుజేసి వి । ద్వారమణుండనన్ యశము
నందిన నన్నయభట్టునెంచెడన్ ॥ ఉ. అక్కజమైన భారతమునందు దొ
డంగి పడేనుపర్వముల్ । జక్కనిశైలియున్ లలితశబ్దవిలాసము శార
వంబు బెం । పెక్కగ నాంధ్రభాష రచించిన భవ్యకళా విశార
దున్ । తిక్కనసోమయాజి వినుతింతు మహాకవి సార్వభౌమునిన్ ॥
క. తగనేమహాసీయుండు తె । లుగునన్ గ్రంథములు బెక్కులూరచించె
విశి । ప్తగణిమనాతని నెఱ్ఱా । ప్రగడభజించెద ప్రబంధ పరమేశ్వరు
నిన్ ॥ క. ఉత్తరహరివంశము న । త్యుత్తమగతి నాంధ్రభాష నుడివి
యాశ స్సం । పత్తత్పరతజెలగినమ । హత్తముభావించు నాత్మ నాచన
సోమున్ ॥ ఉ. రాగములేక నాద్యులు నిరంతరమున్ తనశిష్యులై
మహా । యోగపథంబెఱంగి నియతోచితవృత్తి జరింప బెంపుమై ।
భాగవతంబు నాంధ్రమున బల్కిన బమ్మెర పోతరాజు స । ద్భాగవ
తోత్తమున్ దలచి భక్తిజెలంగ నమస్కరించెడన్ ॥ క. తక్కిన యాం
ధ్రకవీంద్రుల । జక్కనిమార్గములు సరస చాతుర్యాదుల్ । మిక్కిలి
గొనియాడుచు నతు । లొక్కొక్కరికాచరింతు నొనరగనూగుల్ ॥
క. విమలమతి రామకృష్ణ ప । రిమహంససమాఖ్య గురుచరణపంకే
జా । తములు నిలిపి యుత్తిమగతి । నమస్కరణశతములు నొనర్తుసతం
బున్ ॥ గీ. మహితచరితు లోకమాన్యభవ్యకళా వి । శారదున్ యశోవి
శాలుతత్వ । పరువిశిష్ట ఘంట బంగారునాయకు । ననుదినంబు నిచ్చ
లాడరింతు ॥ ఉ. పాయక సంతతంబును స్వపాలురనేకులు మాన్యదాన
ముల్ । నేయగ సప్తసంతతి విశిష్టమహత్పదవిఁరహించి నా । రాయణ
పాదసేవనపరాయణవృత్తి జెలంగినట్టి నా । రాయణనాయకున్ మన
సు రంజిల మత్కులకర్తవేడెడన్ .

అధునిక కవి హితవాదనము.

చ. వినుడుజుహాత్ములార మిమువేడెదసత్కవులార సన్ను బో ।
తిన యథమాధముండొకడు లేడరయంగధర్మిత్రియందు నెం । దునయిన

గాన నాకృతిని దోషముఁబడిన దిద్దుడేల మా । కనజనదట్టులైన జను
లందఱి దేమిటి పుస్తకంబను॥ క. సైచియొగులదోషంబులు । తోచిన
యంతకును దిద్దుదు సత్కవులే । లాచెప్పెనిట్లనుచునవి । దోచక తు
ష్కపులు బల్కుదురు బలుసథల॥ ఉ. వాగనుశాసయంబు బుధ
వర్మకు తిక్కనసోమయాజి నా । నాగమవేది యాప్రగడనాచనసోము
డు నల్పు రాంధ్రభా । మారుమూర్తులింపెనయు జక్కటిజేసిరి వాలి
పద్ధతుల్ । బాగుగజూచి గద్యములుపద్యములు॥ విరచించుటాప్పగు॥
క. అయమహితాత్ములగు కవి । త్రయమురచించిరిల భారతం
బుతదీ యా । శ్రయులగు కవి వర్మలకా । రయగలుగవె సత్పదార్థ
రచనాదికళల్॥ గీ. భారతంబునిత్యంబును పరిచయంబు । సేయగల్గు
ట తత్పరిశీలనాప్తి । నభ్యసించుట దగురచనానుకూల । సౌష్ఠవాదు
లుగోరిన చతురమతులు॥ క. లలితపదంబులు జొన్నుట । దెలిసివృ
థాగాక గణ యతి ప్రాసంబుల్ । వలయునెడలనిల్పుచుదగ । బలుక
వలయుకృతులు తేటపడ నెల్లరకు॥ గీ. గ్రామ్యపదములువాడుట
గాదు తెలిసి । నంతకును గ్రాంధికపదంబు లదుకవలయు । నాంధ్రభా
షకనేక మార్గానుసరః । కూడదల్లెన దెలియగల్గుటయ యిది॥
క. అనియిష్టదేవతాప్రా । ర్థనమును కాల్పత్రయో న్నతకవీశ్వర వం ।
దనసప్రభావహిత వా । దనములుగావించి సమ్యతం బలరార॥
క. నాయూధ్ర సోదరులకను । వైయేకృతి జేయునిత్య మానందము
శి । ప్రియతథర్మపథ బహుళ । మైయనియేచరయంచుంటి నతిదీక్ష మె
యి॥ వ॥ అంత॥ క॥ శ్రీమంతంబైదగుకృ । ప్రియమండలమందు శాస్త్ర
సాంజ్ఞసుధీ । భూమంబు సత్యవైలను । గ్రామముగల దొకటి విబుధ
గణసేవ్యంబై॥ వ॥ ఆగ్రామంబునందు॥ క॥ ప్రవిమలతరవిజ్ఞానప । ధ
విశిష్టండాంధ్ర సంస్కృత కళాసద్వైభవపాత్రతముసుశ్రీరె । డ్డి వేంకట
నాయకుడకుటిలదీక్షమెయి॥ వ॥ ఒక్కదినంబున పురాణగోష్ఠిసేయ
చుండి బహుశ్రుతులును శుద్ధ వేదాంతమార్గ ప్రవర్తనులు నుచారన్య
భావులును ఘట వంశపవిత్రులునగు నప్పలనాయకుండును సన్యాస

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

నాయకుండును చిన్నపులనాయకుండును వెండియు సన్యాసనాయకుండు, సీతానాయకుండు, కోట యపులనాయకుండు, వేగురెడ్డి జోగినాయకుండు, శంభ్యంగ పాపనాయకుండు, వంగవండు నరసింహనాయకుండు, నరసింహ యపులనాయకుండు, కరణము తమ్మనాయకుండు మొదలగు సజ్జనంబులతో పరమధర్మశాస్త్రోత్కృష్టత గూర్చి యొక కొంతయుపన్యసించి తత్సభాశిరోరత్నంబగు ఘంటా యపులనాయకుజూచి సకారవంబున నిట్లనియె॥ క॥ అనఘచరితసీమాడక | జనియపులనాయక కవిసత్తము శుభ వ | ర్తనుదర్శించిమను స్మృతి | తెనుగింపుమను మతడది విదితము జేయు॥ క॥ నాపుడు మేలనివిమల సు | ధీవిస్తారుండు కొన్ని దినములు వేడ్క॥ | త్రోవనడచి వచ్చిజగ | తేనారతునన్ను జూచి చిత్తంబలర॥ న॥ తన వచ్చిన కార్యంబు దేట పరచె నిదియట్లుండె నీయూర్పుండు సకలజన సంస్తవనీయ నిత్యసత్య రతుండు సుగుణభూషితుండు గావున నీతని యన్వయాదుల గూర్చి పాఠక మహాశయులకు కొంత దెలియ వ్రాయువాడనైతి నదియెట్లనిన॥

భారతవర్ష ప్రశంసా.

సీ॥ శ్రీపరమేశ్వర సృష్టిపితృభూమంబగునట్టి భూమండలంబు | నవఖండమండితంబు విశాలభూత సప్తద్వీపసాగరపర్వతాభి | రామంబు సచరాచర ప్రాణికోటిసంఘప్రతిష్ఠాద్యప్రకాశతమము | నైయొప్పనందు దివ్యక్షేత్రభూరినదీనదపర్వతకాననోన్న | తంబుబహుసస్యకులసంకులంబు త్రిజగ | తిపరిస్ఫుటదోష్టోషధీనిలాస | బంధురంబుమహాఖనిభౌజితంబు | బాలచు భారతవర్షంబు పొగడమెప్పి॥ క॥ పరమేశ్వరానతార | స్వహాపవిమలకథాప్రశస్తసుధాభూ | రిరసాపానమహాజన | భరితముత్రీ భరతభూమిభావింపంగ॥ క॥ భవ్యచరిత్రాస్పదమును | దివ్యక్షేత్రప్రభావదీపితమబుధ | స్తస్యమభారతవర్షము | కావ్యకళాపండితప్రకాండమయమిల॥ సీ॥ పేదశాస్త్రపురాణ వేదులై తిహాజితముదేశినేనకై ధారవోయు | పండితోత్తములును ఫల

మునాసింపక జ్ఞానోపదేశంబుగారవమున | జేయుచుమాఘల సేగి
వాయుగదేశ దేశముల్ ద్రిమ్మగు దీనిధులును | దారుజలంబులుద్రావు
చునన్నంబు దీనులకిడుచుండుదానకర్ణు | లభినవవ్యాప్తశుద్ధకళానుభూ
తి | దేశరిల్లెదీఘనులును రాజవరులు | గలరుభారతభూమి బంగారము
మరి | మంటిగడ్డయు సరిజూచుమాన్యతములు || సీ || నవరత్నదీప్తమా
న విలాస తరరమాకారణములయిన గనులుగలవు | నదివండునిదిపండ
దనుమాటలేని సకలసస్యసద్వృద్ధిగరిమ గలదు | కాదదియువునిదిగా
యనరాకస ద్విజ్ఞానమయ మగువిద్యగలదు | లేదిగలదనగాదగ కెలమి
నుల్లాసంబాసగు రాజ్యలక్ష్మీగలదు | గోవులును గుఱ్ఱములు నేనుగులు
నుదినది | నాభివృద్ధిరహించు మాన్యప్రదేశ | ములును నిర్మలతరమక
ములును గలవు | హర్షమయమైన భారతవర్షమందు || గీ || ఇమ్మహాపు
ణ్యభూమియందెలమి సొంపు | గనినధన్యులు బ్రాహ్మణుల్ శూత్రీయు
లును | వైశ్యులును శూద్రులను నట్టివారునాల్గు | వర్ణములవారుబా
ల్తురు వాసిగలిగి || గీ || అందునాల్గవ కులమన నయిన శూద్ర | జాతి
యందున శాఖోపశాఖములుగ | పెక్కు తెగలవారలు గలరక్కడక్క |
జాండ్రకర్ణాటకాదిదేశాంతరముల || ప || గొప్పవెలములు, నాదివెలమ
లు, పద్మనాయకవెలములు, బలిజవారు, కాపులు, రెడ్లు, తెలగవారు
మొదలగు తెగలవారు శూద్రవర్ణంబు నందుప్రశిద్ధులు ||

సీ || వర్ణితబహుశాస్త్ర వాసనాభిరుచితై దేశసంసేవన దీక్ష
దవిలి | వీరుమావారు వారుగారనుభేద మెన్నండు బాటింప కల్గెయె
డల | దిరుగుచునజ్ఞాన దీనమానసులగు వారలకతిశయగౌరవమున |
విమలతరజ్ఞాన విత్తంబాసంగుచు నవిజెలంగని సదానందమహిత |
మానసియులజేయు మహానుభావు | లాదరంబుగలసరసులాగమాం
త | మార్గసంశోధితాభిరామప్రశిద్ధ | విశ్రుతకళాధికులు గొప్పవెలమా
వారు || సీ || పరసేవసంబనాదరముగా గనిజేచ్చ బాడివర్తిచెడివారు
షంబు | స్వార్థపరిత్యాగ సంభృతదానశూరత్వసమృద్ధపరాయణత
యు | సర్వజంతుగణపోషక మహాదీక్షాప్రకారసత్కృషిక్రమగౌరవంబు |

త్రిజగతీహవనాధిక మహాత్మ్యమయగోపూజా ప్రసిద్ధవిపులమతంబు ।
 తమకు సహజగుణంబులై దనరుచుండ । పరమశాంతకళానంద భరిత
 మూర్తు । తైజగంబెల్ల సేవించునఖిలశాస్త్ర । విదితసద్వర్తనులు గొప్ప
 వెలమవారు॥ సీ॥ మీసంబులకు వెన్న మిసిమిబెట్టకవృథా నైరంబుగొ
 నునట్టివారుగారు । సోమరహితులై యేమోయధికగర్వమున బ్రవర్తించు
 వారుగారు । యధివచ్చి నజూచి యావలిపెరటింటి ద్వారంబు సేరెడివారు
 గారు । శ్రీగల్గియురులదూషించుచు మరయునకారణంబున రోయువా
 రుగారు । చూచిచూడక నెక పెద్దసోకుబెట్టి । బాస నేరియిన్యుల
 మోసపుచ్చి । గౌరవము నెడి మినుజూచువారుగారు । తులగలుగువా
 రు శ్రీగొప్ప వెలమవారు॥ సీ॥ పాడిపంటలుగల్గి వాడు దేరిన పేదవార
 లహోషించు వారువారు । పరమశాంతస్వభావముగల్గి యన్యుల గౌర
 వింపగనేర్చు వారువారు । న్యాయపథంబుమాన్యంబుగా రాజుల వలన
 మెప్పుగ నెడివారువారు । సంతతవైవనిష్టాగరిష్ఠాతిశయా రాధనముగల
 వారువారు । మారుపేరు లేరుగని వారువారు । పేరు పెంపునహించిన
 వారువారు । సారవంతంబుజెలగెడివారువారు । చెలిమిగలవారు శ్రీ
 గొప్ప వెలమవారు॥ సీ॥ మర్యాదయును మహాకార్యదీక్షాప్రియు వారల
 జూచి నేర్వవలెనొరులు । దానశూరత్వంబు భూనుతతత్వంబు వారలజూ
 చినేర్వవలెనొరులు । శాంతకళానందసౌరభస్ఫురణంబు వారలజూచినే
 ర్వవలెనొరులు । జీవదయాప్రతిష్ఠావిధిమర్మంబు వారలజూచినేర్వవలె
 నొరులు । విబుధజనులందుజూపెడివినయవిద్య వారలంజూచినేర్వగా
 వలయునొరులు । ననుచుకవులెవ్వరినుతింతురట్టిలోక । విశ్రుతకళామ
 యులు గొప్ప వెలమవారు॥ గీ॥ చేయ సాచియురుల సేవించువారలు ।
 గారు సేయి సాచువారి నెల్ల । నోపి బ్రోజూచును త్తమకీలురు । గొప్ప
 వెలమవారు గొప్పవారు॥ సీ॥ మందారకుండేందు చందనతారహీ
 రమణీవిలాసదుగ్ధిమలయశులు । కార్యనిర్వహణతాగుర్యగాంభీర్యసృజై
 ర్యమహావార్య శౌర్యధనులు । చిత్రపవిత్రచరిత్రసుధీస్తోత్ర పాత్రత్ర
 యూపధమాత్రవిదులు । నకలంకనకలాఫలకృపామయాయతా త్మక

సదాపూజా విధకృతరతుః । శుద్ధబోధామృతానందబద్ధనిరుప । మా-
నసౌఖ్య విలీలాప్రమాదమతుః । ఘుచులులక్ష్మీకటాక్ష వీక్షాసమా-
ర్హ । వృత్తిగలవారు శ్రీగొప్పవెలమవారు॥ క॥ ఆవర్ణమందువెలసె మ ।
హావిద్యాసాగరులు సమార్హరతులు ఘం । టావారనువారు జగ ।
త్పాననగోత్రప్రశిద్ధిదగువారుఘనుల్ ॥ క॥ శ్రీమద్భుటాకుల జాడు ।
రామానాయకుడు విబుధరాజునుతింపం । గామున్ను వెలసెభవ్య క । ధా-
మహితుడు రాజపూజితకళాధికుడై ॥ క॥ ఆతనికుమారుడు వెలసె । నీ-
తిగలుగు వాడు కార్యనిపుణుడు దీన । వ్రాతావసరతుడు ఘనుడు ।
పోతన నాయకుడు విబుధపూజాపరుడై ॥ క॥ ఆయనపుత్రుడు సంగ ।
న్నాయకుడను ధీరవరుడు నానావిద్య । ద్దేయ యశోధనుడు బాలచె ।
భూయిష్ఠ పవిత్రధర్మమూలంబనగ్ ॥ క॥ ఆయనపుత్రుండప్పల । నా-
యకుడను ఘనుడు సద్గుణములు గలిగి భ । వ్యాయతబుద్ధిరహించు ॥
న్యాయపథము సెడకసజ్జనవిధేయుడై ॥ ఉ॥ దానము ధర్మము వి-
నియతింబును సత్యమునార్యలోక స । న్మానితవై భవంబునసమానయు-
శోల్లసనంబు భవ్య సం । తానము కల్పి యూర్జితమతంబును గల్గి జెలం-
గుచుండు గో॥ స్త్రీనితీ యధేచ్ఛమెయి జెందకనప్పలనాయకుండిల ॥
క॥ శ్రీచక్రాంకితుడుమరియ । నీచతముండైన యీతని కులంబు పిళి ।
స్తాచారభూనుతంబై । యాచంద్రార్కముగ వృద్ధియగుగాక మ-
హి ॥ ప॥ ప్రశంసా వశంబున విశిష్టుండగునీతని గొంతవరకు నిచ్చ-
టాజేర్కొనంబడియె నిట్లు మాననీయప్రవర్తన శాలియగు నీదీనబాం-
ధవుండు నన్నుంగని సంతసించి గౌరవంబుననిట్లనియె॥

సూచన—(క॥ శ్రీమంతబైదగుకృష్ణామండలమందు)నను కందంబుమొ-
దలుకొని (వ॥ప్రసంశావశంబున విశిష్టుండగు నీతని గూర్చికొంత-
వరకు నిచ్చటాజేర్కొనబడియె) నను వచనాంతంబు వరకు గల
ముప్పది గద్య పద్యంబు లేతద్దంధకర్త ప్రియశిష్యుండగు గొట్టా-
పు బాల కృష్ణమూర్తి నాయకునిచే రచింపంబడియె. పాతకమహా-
శయు లిషగ్రహింపప్రార్థితులరు.

—పూర్వమనుస్మృతి ప్రకారము—

క॥ అనఘ మహాధర్మపథం । బురెగడు పుణ్యాత్మకులు విబుధ
గణసేవా । ఘనతపహింపందగు వా । రనివిందుమువేదముల మహా
శాస్త్రములక॥ క॥ కష్టంబులు వొరసియును । తృప్తిమతులు పరమధ
ర్మకీర్తనలీలా । తుష్టిజలంగుదు రేమిట । నష్టమువారల ప్రవర్తనంబూ
హింపక॥ క॥ తగనూర్చుడు చంద్రుడు దే । నగణంబులుఋషులునె
ల్లవారును శ్రుతులుక॥ జగములుధర్మము పేరిమి । నెగడునిజావా
ప్తిమైయనిరి తొంటి బుధుల్॥ క॥ ఆర్యుల నేకులు కార్యా । కార్యవి
దులు పరమధర్మ ఘటనప్రజ్ఞా । ధుర్యులు మృతజీవులయిరి । సూర్య
కిరణభాసితసుయశోద్భూతాయుల్॥ చ॥ అమృతఫలప్రదానముమహా
స్థిరభాగ్యము గల్గజేయు ధి । ర్మమదిభజించువారు సురమాన్యులు వా
రలుగారె సర్వలో । కమయము శాశ్వతంబగు బ్రకాశముపెంపుజెలంగు
శిథిలు । త్తములు జగంబులన్నిటికి ధర్మపుదక్క నెకండు గల్గునే॥
గీ॥ మనుజులందరు పరమధర్మ మయడగువ । రాత్పరునిదివ్యశక్తిబరగిన
వార । లయ్యునాతని బోధయ వేరరయనెల్ల । వారు ధర్మాత్ములగునట్టి
వారుగాక॥ క॥ జ్ఞానాధారముయోగము । జ్ఞానముధర్మమయమది బ్రకా
శాశతదగునె । వ్యానిహృదయచ్ఛుననతడు । భూనుతుడిశ్శరకళావి
భూతుండయగుక॥ క॥ బోధానందమయంబు మ । హాధర్మముమోక్ష
పేతువదియీశ్వర తే । జోధికులగు ఘనులకనుస । దాధారమువేద
చోదితార్థంబు మహి॥ క॥ విపులమతుల నేకులుధ । ర్మపథమున నడ
చిజననమరణభయరహితం । బు పరమమున్నతమగుది । వ్యపదప్రాప్తి
సుఖించువారలగుతుదిక॥ చ॥ అనఘచరిత్రులార్యులు మహర్షుల నేకులు
ధర్మమార్గ వ । ర్తనమునమించిలోకము హితంబుగపెక్కులు ధర్మశా
స్త్రముల్ । మనకొఱకైరచించిరి సమగదయాముములర్థిసార భా । మన
వియగావెయిప్పడతి సన్నుతికెక్కుచునున్న వెల్లెడక॥ గీ॥ ధర్మపథమున
నడచును త్తములకెల్ల । ధర్మశాస్త్రంబులుప్రపూజితములువాని । లో
నమనుధర్మశాస్త్రంబు భూనుతంబు । పరమధర్మాస్పదంబుగా బరిణ

మించె॥ క॥ మనుధర్మశాస్త్రము బో॥ లినశాస్త్రంబొందుధర్మశే
దనిరి మహా॥ మునులును పెద్దలుపూర్వం॥ బనేకులదియజగన్మయం
బనగదగె॥ క॥ వేదవ్యాసమహాముని॥ యాదిగల్గొంటి పెద్దలందరు
మనుశా॥ స్త్రీదరమునబాలచిరదియ॥ వేదమతము సర్వధర్మ విస్తర
మనుచు॥ వ॥ అయినను॥ క॥ ఆయతమగునీశాస్త్ర మ॥ సూయాపరు
లయినబాలిసులుకొందరు బెం॥ పేయదిజెఱచిరిదిమహా॥ న్యాయమొ
హోయనకతిక్కనకు మున్నెగడు॥ క॥ కాదనక పెక్కుచోల్ల॥ స్వేద
విరుద్ధాంశములు జూనిపివిజ్ఞాన॥ శ్రీదాధ్యాయత్రయమురు॥ వేదిగుది
యజేసి చెఱచిరి శాస్త్రంబు॥ గీ॥ ఏమిలాధంబుగోరి వారిట్లుజేసి॥
రోయెఱుగరాదు మనకుపూర్వలగుబుధులు॥ కొందరిశాస్త్రమువిధ
ముగూర్చి చర్చ॥ జేసియునుగానలేకది జెప్పరైరి॥ వ॥ అది యెట్లనిన॥
గీ॥ పరమధర్మజ్ఞుడునుశేష భారతాది॥ గ్రంథకర్తయునైనదిక్కన మ
నీషి॥ తోడకొందరు పెద్దలుతోల్లియీ మ॥ నుస్మృతితోడెలుగింపుమనుట
యనతడు॥ క॥ పదియేనాధ్యాయములు గ॥ లదియైనమనుస్మృతినీ
వెలయనీయక నీ॥ తిదొరగికొందరుకుమారులు॥ గుదియించిరి కేమిసెప్ప
గూడునటయున్॥ క॥ వారులునిరాశజెంది స॥ దాహోయుచునుండిరా
ప్తిదవిలి విశుద్ధం॥ బైరూపరుసీస్మృతికొ॥ కైరేనుంబగలు దేశమం
దెల్లెడల॥ వ॥ ఇట్లరసియరసి వారిలో నెక్కడగు చంద్రవర్మ తిక్కని
శిష్యుండై కేతన యనేకస్మృతులు సంగ్రహించియుండుటందెలిసి చని
యతనిన్ దర్శించి మనుస్మృతి నాంధ్రీకరింపవేయనుటయు నతండు॥
క॥ మతముజెడినల్లోకావళి॥ యతికియతికిమఱియుకొన్ని యధ్యాయం
బుల్॥ క్షీతిగలిపికొందరు మను॥ స్మృతిసంక్షేపించిరేమిజెప్పదు
ననఘా॥ క॥ అనిచెప్పెనామొదలీ॥ మనుస్మృతినలచియున్న మా
త్రముతోఁఖ్యా॥ తి నెగడుచుండెనిదియగై॥ కొని రెల్లరు తొంటివారి
కుటిలమెఱుగక॥ వ॥ అయినను॥ గీ॥ ఎంచునైనజిక్కదే పూర్వశుద్ధ
మ॥ నుస్మృతియిపుడదిఘనులు జగద్ధి॥ తంబుగోరియున్న ధన్యులు కొం
దరు॥ వెదకికూర్చినట్లు వింటినేను॥ క॥ ప్రచురింపబడనిశాస్త్ర॥ ప్రచ

యంబులు కొన్ని పుడు దొరకుచున్నవి కొం । డచరియలగు హలనడ
పుల । శుభపూర్వముకముల గుళ్ళచూరులనిండెన్ ॥ క॥ గంజాముమండ
లములో ॥ రంజితమగు గాడియాఖ్య గ్రామనివాసుం । డంజయ్యయను
ద్వీజుండు ధృ । తింజేకురిచె మనుస్మృతియనుచువింటెన్ ॥ క. తనపూ
ర్వము సంతాదిం । చిన పుస్తకములతడతివిశిష్టజనుల కి । చున్నట
మనమగియతనిన్ । మనుస్మృతియడుగుదుమె సమంజసముదగన్ ॥
చ. అనుటయునట్లకాకయని యాతడు నేనునుకొన్ని నాళ్ళు దో॥ వనడ
చిపోయి యా ద్వీజునివాసముజేరిన జూచియా । తడోయనియిటురం
డురండని బ్రయంబులువల్కుగగూగుచుండి గో । స్థినెరపినందనంబులు
ఘటించి వినవ్రతసంపువెంపుగన్ ॥ వ. ఇట్లంటిమ్మి ॥ క. అనఘమత్తులై
నమీ ద , గ్గినమున ధన్యులమయితి మరయలోకహితం । బునెగడుమ
ముఖోలు ఘనుల । వినయంబున గొల్చువారు విత్తనములుగదా ॥
చ. అనుటయు నాతడిట్లను బ్రయంబులు మీరలు వల్కునంతవా ,
డనెయదియట్లులుండెనొకటన్ బనిబూనినవారుఘాలెగా , ననగుచును
న్నవారు వినయంబునబల్కెద మీరలెన్వచే , ల నిచటికేగుడెంచితిరి
లాతివిధంబులుగాక బెప్పడిన్ ॥ వ. అనుటయు మేముమరలనిట్లంటిమ్మి॥
క. ప్రచురింపబడని శాస్త్ర । ప్రచయంబులు సంగ్రహించి బ్రచురింప
గని , చుచునున్నవారుమీరలని చెప్పిరి కొందరదివినిముదంబారన్ ॥
ఉ. వచ్చితిమాదరంబు చెలువంబుగమానవధర్మశాస్త్రముల్ , బుచ్చి
కొనంగనావుడును భూసురుడల్కయు నీర్వర్యున్ గ్రమం , బచ్చుప
డంగదయ్యము క్రియన్వడిలేచుచు బిట్టనప్వచున్ , జెచ్చెరపుస్తకం
బొకటి జేకొనియిట్లనుమోటుమాటలన్ ॥

క. ఏమిటిస్మృతులామికొ । నొ మేల్ మేలద్దిరామహాశాస్త్రం
బుల్ । భూమిసురలోసగ శూద్రులు । బ్రేముడిగై కొనగ గదసిరియిక
జెడుశుతుల్ ॥ క॥ రుద్రునితోసరియగుని । ద్రిదమహాత్మ్యమున బాల
చునిపుణులు విప్రల్ । భద్రగులుగాకచీచీ । శూద్రులు జూడదగువా

రెశుతులు స్మృతులున్ || గీ || బ్రాహ్మణులవలన వేదములను పఠయి
 ద్రు | లరుగుదెంచి శివశివాయనుచు జెవులు | మూసికొనికొంతసే
 పుండిమోరచాచి | కోపమున బలికెమరియునా బాపవయ్య || గీ || శా
 స్తి సేయంగగిన రాజన్యవరుడు | లేమిచెలరేగి శూద్రులు భూమిసుర
 ల | నణచిపుచ్చుచునున్న వారయ్య దేవ! దేవదీనుల మగుమమ్ముబ్రోవు
 ముగిస || ౧ || అనియాలెనివక || క || ఈసారిశాస్త్రమనిమి | రాసపడితిరేని
 న్యాయమట్లుండనినా | చేసత్వము జూపింతును | డీ సమయంబెరిగి పొం
 డి వేమిటిమాటల్ || క || నాయొద్ద సకలవిద్య | ద్దేయంబై దగుమనుస్మృ
 తిగలదదివిశి | ప్తయతమును పంచదశో | ధ్యాయసమాప్తంబు చాళ
 దళలిఖితంబున్ || గీ || వేయిరూప్యంబునగి సద్వివ్రవర్య | లీమహా
 స్మృతి గొనునారలెన్ని వేలు | శూద్రులిచ్చినవీయ సిమలకు ధర్మ | శా
 స్త్రమనుమాట లేటికి జనుడుమీరు || ౧ || ఇట్లు || క || పాటిసెడి బలుకు
 విప్రుని | మాటలకుఁ గోసి మేము మార్వలకక న | చోటు విడచిధృ
 తిమైదే | శాలసముఖ జేయువేళ్ల సమకూరంగన్ || క || ఏరెరవులేక
 భారము | దేవునిపైనిడి యనేక దినములుగడక | ద్రోవనడచు
 చుండగనొక | చోవిదితుండొక్కపబాడచూ పెదగంగన్ || సీ || యోగ
 సమాధి నిష్ఠాగతినొడలెటుంగక విశ్వ మంతయుగనెడివాడు | ప్రణవా
 త్మ కజ్యోతిపరమైన తత్త్వంబు నూదియొక్కెడలేక నుండువాడు | కెంజివు
 రులచాయరంజిల్లికను దీప్తిములుగ బొల్పినడడల్ గలుగువాడు | తనది
 వ్యపాదపద్మములు సేవించు శిష్యులకరుణావృష్టి జూచువాడు | నాం
 ద్రగీర్వాణహవాణవం రాద్యనేక | మహితభాషాధికుండు శ్రీమద్విత్తీ
 య | రామకృష్ణపరమహంసనామధేయు | డొక్కసగ్గురుమూర్తిమా
 యోరవచ్చె || క || ఈవిధమున నాతడుశివ | దేవునిబలెనెదురగుటయు
 దీక్షితనమ్ర | త్యావేశకళానంద | శ్రీవెలయుగమేమునతులు జేసినిలచి
 న || క || దీవించియమృతహాత్ముం | డేవారలుమీర లిప్పుడెందరిగెదరి |
 చ్చానిధి నేమివిశేషము | నావుమమేమిర్వరము మనములలరంగ ||
 క || మావచ్చినవృత్తాంతము | జీవనమును కులమునెటుగ జెప్పుట

యునుమో | దావహమనినాతలపై | పావనకరమైన సవ్యపాణియిడిద
 గణ॥ క॥ నీచరితంబు నెఱింగితి | నీచుండవుగావునిన్నునిన విప్రుడనూ |
 యాచిహ్నితుండునీవిక | నేచికోనుమువిద్య శిష్యునిగజేకొందు॥ గీ.
 పదియరెండు పురాణముల్ విదితములగు | మూడు నేదాంత శాస్త్ర
 ముల్ మూడువేల | యెదునూరుల పదియలరెండల్లములకు | మున్న
 విరచించెనొకయోగి ముఖ్యుడెలమి॥ గీ॥ అభినవవ్యాసుడను పేరనలరు
 నట్టి | యమ్మహాత్ముండు వ్రాసిన యాపురాణ | ములును శాస్త్రం
 బులునునిన్న మొన్ననొక్క | కొండగుహలో నజూచితిపండితవర॥ క॥
 ఆరూఢిమనుపరాశర | నారిదదక్ష స్మృతులు వహమనునెకమహా |
 నూరిచరిత్రమునేనొడ | గూఁచితవి యెల్లనీవుగొనుముకుమారా॥ క॥
 యామళలకదివ్యఋషి | గ్రామశి పేరనొకమఃము గట్టించితదీ | యా
 మలతరకృతులన్నియు | నామూలాగ్రముగబల్కు మాండ్రమునకవీ॥
 క॥ నీచుడనినిన్ను బ్రాహ్మణా | వేచిననే చంగనిమ్మహితవాదనదు |
 ర్వాచాక్రమంబు బూనక | జూచియుజూడకుము వారిజల్కదనమ
 గుణ॥ క॥ ఏవారి లేమివల్కిన | గావించిన వారితోడ కలహింపక నీ |
 జీవనముధారవోయుము | తోడిదవర దేశ సేవకొఱుకై సతము॥ చ॥ ని
 నుసభలందు బ్రాహ్మణులు నీచుడితండని వల్కునైన వా | రినెదిరినీ
 వునాడకుము వ్రేలుచు నెవ్వరితోడశుష్కవా | దనములు సేయబూన
 కు వృథాచెడు బుద్ధిబలంబులేనిపో | నినెరసులెన్న బోవకుము నింద్య
 ములిన్నియునీకుపుత్రకా॥ క॥ ఏవాడువృథావాదము | గావించునభ
 లవానికెంవరిహితం . గా విద్వాంసులరియదురు | గావుననాచదు
 వునీకు గాదెన్నండు॥ క॥ నానియమంబులుదప్పక | మానితమతిచుం
 డుదేనిమతముడగంగా | నేనిన్న శిష్యవర్యుని గానిష్పడజేకొనుదుజగం
 బెఱుంగంగ॥ క॥ ఏయదియుశాశ్వతముగా | దాయువుచలనంబుదేనియ
 ర్థమెరిగినీ | చేయగలయంతవల్లును | సేయుము శ్రద్ధగొనిదేశ సేవనమన
 ఘా॥ గీ॥ వ్యాసుడురచించిన పురాణవర్గములు మ | హా స్మృతులుకొ
 న్నికొందరనర్థమతులు | జెఱచిగలచిరివాని నిశ్చితముసేయు | వారు

లేరైమనతోంటి వారి లోన. క॥ ఆధునిక పండితులువి । ద్యాధుకు
లు కొందరయ్య నర్థంబులు సం । బోధించికొనుచు నేమిటి । గాధలను
చు దొంటికథలు గడగిరరయగ్గ. క॥ వీరెన్నివిధంబుల దగ । నార
యగల్గినను దెలియరాక పటము వి । ద్యారమణుని యామళలకు । చా
రిత్రము బయలబడగ జాలకనున్న. క. పరిగగనయ్యా మళలక । వి
రచిత గ్రంథంబులతి పవిత్రంబులుగా । నరహా స్యాధ విశిష్టత,
పరిగ్రహణంబు సేయు ఫలమగుపిదప. క॥ నాచెప్పినట్లునడవుము ।
సీచదువు ఫలంబునేను నిన్ను సుమతిగా । జూచికొనుచుందునయవి ।
ద్యాచతురుడవగుముదివి యప్పలనాయా॥ క॥ నాచరితంబును పిమ్మ
టసీచితమునొక్కటిగగణింపుదురతి వి । ద్యాచతురులు హితమెనయ
గ । నాచెప్పినయట్లు నీవునడచితివేని॥ వ॥ అంత॥ క॥ ఆసారస్వత భ
వ్యక । శాసహితుని తేటమాటలకు బ్రియమెసగం । గా సాష్టాంగ
మెఱిగితవ । దాసోహ మనుచునుతత్పదంబులు బట్ట॥ చ. ప్రియము
నలేవనత్తినను బేర్కొనికొన్ని హితోపలూడి త । ద్దయుతనకూర్చి పు
త్రుని విధంబుగమచ్చికజేసి ద్రోవవా । సి యొడలు సంస్పృశించి నిజ
శిష్యగణంబులజేర్చి దివ్య మం । త్రయుతపదార్థముల్ దెలిపె రమ్యతరం
బగు నొక్కకొండవై॥ వ॥ మఱియునన్నజూచి॥ గీ॥ పుత్రమనుధర్మ
శాస్త్రంబు సాత్రతమము । ధర్మబహుళంబదియ విదితంబుసేయు
మాంధ్రమున మున్నపిదప నయ్యామళలకు । సత్కృతులు బల్కుదువు
గాక సారఫణితి॥ క॥ ధీసహితయిమ్మహాస్మృతి । నాసన్నిధిరచినజేయు
నమ్రత యోగా । భ్యాసముజేయుచుననుటయు । నాసీనుడవై సభక్తి
యాత్మ నెలకొన.

ప ష్యం త ము లు .

క॥ ఓంకారరూపునకు నక । శంకజ్ఞానమయచిత్క శాఘనునకు
ని । శృంకాస్పదము కత్వ ద । శాంకితమాయానిరసన శక్తియుతున

కుఁ॥ క॥ వేదాంతవేద్యునకు సము । పాదితవిజ్ఞానమార్గ భవ్యకళా సం ।
 పాదిత తేజోమయునకు । నాచిమపూరుషున కవ్యయానందునకు॥
 క॥ మానసపరిపక్వమహా । దానకళామయబహుప్రకాశితునకు న, జ్ఞా
 నతమస్సూర్యునకు జి । దానందరసైక వైభవాయత మతికి॥ క॥ పరి
 శుద్ధతత్వవిద్యా । భరితాంతఃకరిణ భక్తపాలన లీలా । దరభవ్యమహా
 త్తమునకు । పరమోపాయులకు లోక భారవహునకు॥ క॥ మాయా
 మయపరచిత తే । జోయుతునకతీంద్రియునకు సూక్ష్మసునత్వా । త్యా
 యత నిజమార్గునక న । పాయచరితునకు నిత్య పరిశుద్ధునకు॥ క॥
 సత్వాశ్రయునకునధిక మ । హత్వాభాసకునకింద్రియజితసదాత్మ । స్థి
 త్యాంతర్యామికి పర । తత్వజ్ఞమహాజనస్తుతపరోన్నతికి॥ వ॥ సమ
 ర్పితంబుగా నాయెనర్పంబూనిన మనుస్మృతియను ధర్మశాస్త్రప్రకా
 రం బెట్టిదనిన॥

—నానా ఋషిగణంబులు మచుప్రదర్శించి సంభాషించుట—

చ॥ మనువోకనామనిశ్చల సమాధివశేస్థితి నిర్మలాసనం ।
 బున సుఖలీలనుండుతరి పూర్ణ తపోధనులేగి యమ్మహా । త్మని
 గనిసన్మనీశ్వరులు మ్రొక్కివినమ్రతనిల్వజూచి యా । సనములొనంగి
 యర్చనలు సమృతిజేసియతండు బ్రీతుడై॥ గీ॥ మీరలార్యులరున
 పారవిశిష్టత । పోధనులకుశుద్ధబోధనావి । శారదులరునేమిగోరిమత్స
 నిధి । కరుగుదెంచితిరిమహాత్ములార॥ చ॥ అనవుడు వారల్లిట్లుల
 నునయ్య సమస్తచరాచరప్రచే । తన బహుళంబుజాతిమత ధర్మవిశి
 ష్టమునైన యీజగం । బనయమునెట్లుగల్గె నది యానతియీవె
 యనంగనాత డా । త్మనియతిదేర్చి సుస్థిర మతంబవలంబనజేసి న
 మ్రుడై॥ క॥ పరమేశ్వరునిశ్చల సం । భరితాంతఃకరిణమంమ
 బాటించి సమా । దరిగతిబొల్చిసుపుష్ట । స్వరమునబార్ధించె వేద సార
 ఘోషితుల॥ గీ॥ పరమహంసుడనగ పరితత్వమనగ ని । రంజనుండునా
 ద్యు డవ్యయుండు, నాత్ముడనగ వెలయు ననఘుపరాత్పతు । నర్థశిద్ధిగోరి

యాశ్రయింతు॥ ఉ॥ మానసఫక్తత్వము సమంజసమున్ వెలయుంగ
నిర్మల । జ్ఞానకళాస్వరూపమున గానగవచ్చుచు నింద్రియార్థ స, స్మా
నితమైన భావమున మానుచునిశ్చలత్వమై యభి, ధ్యానవశంబునన్
సముచితంబుగ బొల్పెడివాని గొల్పెదన్॥ క. వేదవిదులు నుత్తము
లును । వేదాంతులు నేమహాత్ము వృత్తాంతము బెం । పేదియరయంగ
జాలక । నాదిమతత్వమనువాని నాత్మభజింతున్॥ గీ. విశ్వములయం
దు దానును విశ్వములు స । మస్తమును దనయందును మహిమగను
ట । విశ్వమయమనియు విశ్వసంవేద్యుడనియు । వేదములబల్క బడు
నట్టి విములుగొలుతు॥ గీ. ఇంద్రియార్థములకహింపకనిశ్చల । తత్వమై
సదాపరత్వభూత । హేతువై జెలంగు నెయ్యదియాపరం । జ్యోతి నా
శ్రయింతు శుద్ధగరిమ॥ క॥ సకలార్థ శిద్ధికోటకున । నికృష్టవివేకమార్గ
నిశ్చలతత్వా । ధికునాశ్రయింతుమోక్ష । త్వకారణునాదిపురుషు త
స్మయరూపున్॥ క. అనియిట్లనేకవిధముల । మనువు జగన్మయననంత
మహిఃసునియతుడై । వినుతించి ఋషిసమాజము । గనుగొనియిట్లని
యె కొతుకమువెలయంగన్॥

—జగదుత్పత్తిక్రమము.—

గీ॥ అప్రతర్క్యమలక్షణమవిదితము త । మోవిలీనంబునై స్వర్వ
మునుసదాబ్ర, సుప్తమగుచందమున శక్తిగుప్తమై వి రాజితముదక్కి
యండె మున్నీజగంబు॥ క. తదనంతరము స్వయంభవు । దుదితంబగు
పరమశక్తి నూదిమహాభూ । తదిదృశ్యవ్యంజయమ । త్యుదాత్రగతిజె
లగనుండె నూర్జిత భంగిన్॥ వ. అప్పడు॥ క॥ ఎనయంగానవ్యక్తము ।
సనాతనమచింత్యమును నిజంబునఖలచే । తనమయమెయ్యది యదియ ।
త్యనూనవిధంబునై స్వయముగా దోచెన్॥ క. ఆతత్వముపరమాత్మస, .
మేతంబై భవ్యతర సమృద్ధంబై వి, ద్యాతీతంబై ఘనమా । యాతం
త్రప్రభవ కారణాస్తిగవెలసెన్॥ క॥ ఆపరమాత్ముడుసృష్టి । వ్యాపార
ము నాచరింప నాత్మదలచి శు, ధ్ధాపంబులపై విత్తా, రోపించెన్
దివ్యశక్తిరూపంబు దగ్గన్. వ॥ అంతనది. క॥ పరమాత్మునిచ్చవలసన్॥

పరిణామముబొంది బీజభావమొడలి భా । స్మరతేజోపమమైకన । కరు
చిస్సారముగ గ్రుడ్డాకడుగాదోచెన్. క॥ జగములకెల్లపితామహు । డగు
చతురాసనుడు వెలయు నయ్యండమునన్ । దగనుద్భవించెపటుకాం ।
తి గురుత్వముతనువునందుదీపింపంగన్. క॥ నరనాముండగుపరమే శ్వ
రునికపత్యబులగుట జలములుతోలుతన్ । నరములనం బరగియనం ।
తరమవినాంబులనగ దగెదీర్ఘాప్తిన్. క॥ నారము లాశ్రయభూతము
లైరాజ్యుట ననంతుడాద్యుడు విష్ణుం । డారూఢివెలసె జగముల । నా
రాయణుడనగ నద్వయస్థాపకుడై॥ క. కారణభూతమునవ్య । కౌగూ
ఢము నిత్యసదనదాత్మకమెవడే । పారస్పజించుజగంబత । డారయ
బ్రహ్మయని శ్రుతులయందు వినబడున్. వ॥ దివ్యశక్తిరూపంబగు బీ
జంబు జలంబులం దాగోపించుటంజేసి పరిణమించినట్టి. క. ఆయం
డంబునదగ నెక । హాయనమువశించి బ్రహ్మయమలాప్తినభి । ధ్యా
యండై ఖండముగం । బాయతగతిజేసెనుత మహాతపమెనయన్.
గీ. నాక మొకశకలమునను భూలోక మొక్క । ఖండముననుదన్మధ్యంబు
గగనమంతె, రాశమును దిక్కులునుజలరాశులును ద । గంగసృజియిం
చెబ్రహ్మలోకమయమూర్తి. గీ॥ అవ్యయాధిష్ఠమగు పరమాత్మవలన
సదనదాత్మకమగు మానసంబుమనసు । వలన నేనీపనులకునీశ్వరుడనను
న । హంకృతియు నుద్భవించె మహాత్ములార॥ చ. తగమహదాదిరూప
ముచితంబగు మానసమందుమెల్లనన్ । త్రిగుణము లింద్రియంబులును
ధీయుతులార తదింద్రియాప్తిమై । యెగచి దనర్చుమిందుబహింద్రియ
ముల్ దదుపాయభూతి భా, తిగలుగుసాధనంబులునుదీర్లతదోచె వికార
హేతువుల్॥ గీ. ఇంద్రియములేనహంకృతి నెనసియారు, సావయవముల
తోనాత్మయందుసన్ని । వేశమై యుండుటను జగదీశుడఖిల । భూతకో
టుల సృష్టించె భూమహిమ॥ చ. ఆయమతులార యిట్లవయవాన్విత
భూతి జెలగుచున్వడిం । ద్రియములు నాశ్రయించుట శరీరమనన్
నుతికెక్కాకాయమిం । ద్రియ విజయాత్ములై వెలయు ధీరవరేణ్యులచేత
నిట్ల శం । శయముగ దేహతత్వ మనిశంబునెఱుంగుడు మీరలందరున్॥

క. పంచేంద్రియ కూటములగు , పంచమహాభూతములెడపక సహకారో . దంచితముగ మనసున నివ . సించునహంకార ముల్లసెలునం దాకన్ || సీ. మహాదహంకారతన్మాత్రంబులేడును పురుషుని మానసభూతభవ్య . కారణంబులు నిజకర్తవశ్యంబులవ్యయములై దగువాని వలన నశ్వ , రంబగుమూర్తిమాత్రంబు చరించు నశించు నెన్నడును నశించవని స , నాతనంబులు తత్త్వములగు గుణము లొక్కొక్కటి కొక్కడు మిక్కిలియగు . నిట్లుసర్వంబుమాయా మహితముగనుట . నామములు కర్మములు సమున్నతముగాగ . కల్పనముజేసె నాదినాగ ముములరసి . యాదిదేవుండు సర్వభూతాల్లలకును || గీ. ఆచితేయులు సాధ్యగణాదులయిన , ప్రాణిసంఘంబులను హేమపర్వతాదు . లైన కర్తాత్మజీవచయంబులను సృ . జించె యజ్ఞంబులను నవ్వరించి మొదట || గీ. ఋగ్యజుస్సామ వేదప్రయోగ్యములగు నగ్నివాయురవిత్రియంబజుడు సృష్టి . జేసెతన్మహితార్థముల్ జెలగయజ్ఞ . శిధికోటకు నితాంత ప్రశిద్ధివెలయ || మ || తగమాసర్వయనాబ్దహుపముగ నిత్యంబైన కాలంబు ఋ . తుగణంబుల్ గ్రహపంక్తిసాగరిములన్ శైలంబులన్ నేగులన్ . జగతిభాగమునన్ సమానవిషమస్థానంబులన్ జేసె భా . గగుణాకర్షణ శక్తిభూతముగ సర్గ స్ఫూర్తిరంజిల్లగన్ || క. తపమును వాశియు రతియును . కుపితంబునుకామమును మిగులు టాదిగనే . రుపువెలయగాసృజించె త . దుపరిమనుష్యులసృజించు నుద్దేశముతోన్ || క. ధర్మాధ్యై ద్వంద్వము . కర్మవివేకార్థమై సుఖము దుఃఖంబున్ . బేర్చిననుభవ మొసగున . ట్లర్చిల్లసృజయించె తద్గుణాదుల తోడన్ || క. ఏయేకర్మములందన . పాయస్థితివెలసె తొల్లి పాటిసెలగ న . త్యాయతత్త్వలములకను . వైయొప్పగ జంతుకోట్ల నట్లుసృజించెన్ || క. సృతమృదు ధర్మాహంస . వ్రతములకసృతంబునిష్ఠరమధర్మము హం . సితకృత్యంబులు కారయ . జతనంబుగ సృష్టిజేసె జంతుగణములన్ || క. ఋతు కాలాసన్నంబున . ఋతుచిహ్నాలవెల్లుదోచు వృక్షంబులకు . న్నతినట్లు కర్మపుంజను . పితధంబుగ జంతుకోట్ల విడువకదోచున్ || గీ. వదన

బాహూరుపదములవలన విప్ర । రాజవైశ్య శూద్రాఖ్యవర్ణములు
 నాల్గు । సృష్టిగావించెలోకంబు వృద్ధిబోరయ । కనకగర్భండు నిర్జరగణ
 మువొగడ॥ క. పూరుషగణములనై జశ । రీరార్థంబునగడ మశరీతార్థ
 మునన్ । నారీజనముసృజించెన । పారంబగులోకభూతి బాటిల్లంగన్॥
 క. తపమాచరించియెవ్వని । నిపుణతసృష్టించెనాతనిన్ సనుసర్వం ।
 బపరిఘితముగ సృజింపన్ । నుపాయవిమనిగజేసె నుదితప్రతిభన్॥
 క. నేనునుసృష్టింపంగా । బూనితపంబాచరించి బుట్టించితి బ్ర । జ్ఞాని
 ధుల ప్రజాపతులన । నూనస్థితి పదుస్థరన్ మనోధృతియుతులన్॥
 వ. మరీచియు మతియు సంగీరసుంశును, పులస్త్యుండును, బులహుం
 డును, గ్రతువును, బ్రచేతనుండును, వశిష్ఠుండును, భృగువును నారదుం
 డునన్ బరగు నీపదువురు మహర్షి పుంగవులు జగత్సృష్టికళాదక్షులై
 నానాస్థావరజంగమంబుల సృజించి రవ్వధం బెట్టనిన॥ సీ. యక్షరక్షః
 పిశాచాపురససుర గంధర్వనాగపితృ పృథగ్గణముల । సౌదామినీశక్రచా
 పనిర్భూత గర్జనమహాలాది యూష్మముల మరియు । కిన్నరమానవ
 కీశమత్స్యవిహంగ పశుమృగవ్యాళాద్యధయరదముల । క్రీమికీటకఖిగ
 మక్షిక మత్కుణాదిగజంగమ ప్రతతులస్థావరంబు । లైన పాషాణశైల
 వృక్షాదులను సృ । జించిరుచితవిధానముల్ సెలగవార । లీజగముదే
 వతాలయభ్రాజతము త । రంగింబులు కొలకులును సముద్రములుగూ
 డ॥ ఉ॥ మానవులాదిగా మృగసమాజములెల్ల జరాయుజంబులై । మీ
 నములుఖగాదులు సమేతముగాదగినంజంబులై । మానుగదంశకా
 దులగు మక్షికజాతులు స్వేదజంబులై । గానగవచ్చునుద్భవ ప్రకారమె
 రింగినవారి కారయన్॥ గీ॥ బీజకాండ ప్రహేలాష్టిజెలంగి । స్థావర
 ములగు పాదపసస్యజాతు । లనయముద్భిజ్జములసంగ దనరుచుండు ।
 పుష్పపల్లవ సంకీర్ణభూతులుడగ॥ వ॥ పుష్పంబులుగానరాక ఫలించెడి
 వృక్షంబులు, వనస్పతులనియు పుష్పించి ఫలించెడి మహీజంబులు వా
 నస్పత్యంబులనియు జెల్లుద్వివిధంబులై యుండు మత్యుగుచ్ఛగుల్మాద్య
 నేక విశేషంబుల తృణజాతులు వృద్ధివొరయుచుండు నిల్లు చరాచరచేత

నాచేతనంబులు పుట్టువిధంబులుజెప్పితి వెండియు॥ క॥ జగమిట్లుసృజింపం
గనె! సగుత క్షిజెలంగు మానసంబున నన్ను॥ దగనంతర్ధానముజే! సెగు
ణాతీతుండజుడు వశీకృత భంగి॥ క॥ ఆదేవుడు జాగర్తిస । మాదర
గతినుడునంత కలరుజగము శాం । తోదయమగు నిద్రారతి । నూది
నయపుడణగునది । మహోత్తములారా॥ మ॥ అతినిద్రారతిబ్రహ్మయుం
డు నెడకర్మాధిష్ఠితప్రాణి సం । తతులాత్మీయములైన కర్మములునిత్యం
బున్ విసర్జించి సం । యత సర్వేంద్రియహాససస్ఫురణముల్ యో
గ్యప్రకారంబుగా । నతనిజేతన ల్లభుప్రభువనందావేశ మొందున్
తుది॥ గీ. ఇంద్రియములెల్లగూడి రహించిగుప్త । మైనకరణితమో
గుణమాశ్రయించి । గడపుచిరకాలమమ్మ హాకాలమూర్తి । మాన
సంబునదొడరి విలీనములయి॥ గీ. మృదితపుర్యష్టకాది సమేతభంగి
జీవుడుమెలంగుచుండి సృజింపజేయు । వెలయుశాంతోదయస్థితి విడచి
బ్రహ్మ । మానసంబునజగము సన్మాన్యలార॥ గీ. ఈతెలుగుననప్పర
మేశు జాగ్ర । దాప్తివెలయుచునుండు చరాచరాది । చేతనంబులత
డు నిద్రజెందునప్పు । డడగుసంస్వంబు తమము జేడ్వడినపగిది॥ క. ఆది
విరచించిపరమ స। మాదరమునజెప్పె నిష్టుహాశాస్త్రము నా । కాదే
వుండేనుమరీ । చ్యాదులకెఱిగించితి తదనంతరముదగ్గ॥ క. ఏనెఱిగిం
చిన యీశా । స్తానిస్తానములు భృగుమహర్షీంబ్రుడు స । న్మానమతి
జెప్పనిత డన । మానకళావిదుడు బుద్ధిమంతుండరయ్య॥ వ. అనిచెప్పి
నంత॥ క. మానవుని వాక్యములకు మ । హానందముబొంది భృగు
మహర్షీంబ్రుడు గో । ప్తీనింతి పెంపు వెలయం! గానిట్లనియె మునీం
ద్రగణములతోడ॥ క. మనువునకు పిదపనార్దురు । మనువులుదయ
మైరి తత్క్రమంబునను తపో । ధనులగు నమ్మహానీయులు । పనివడి
సృష్టించిరుచిత భంగిజగంబు॥ వ. స్వారోచిషాత్తడు స్తామసరైనత
జాక్షుషవివస్వత్సుత స్వామంభవులను నీయేడ్వరు మనువులొక్కరి
పిదప నొక్కరుగా నీజగంబుసృష్టించుచు వచ్చిరిని పలికి వెండియు నిట్లు
నియె. పదునెనిమిది నిమిషంబులచేత నొక్కకాష్ఠంబు సట్టి కాష్ఠంబులు

ముప్పదియైన నొక్కశతయు, నట్టిశతలు ముప్పదియైన నొక్కముహూర్తమును, నట్టిముహూర్తములు ముప్పదియైన నొక్కయహోరాత్రంబును జెల్లుచుండు॥ గీ. అయ్యహోరాత్రమున బగలనగ రాత్రి । యనగ విభజించె సూర్యుడనంతమూర్తి । భూతికోటులు నిజకర్మభూతినుండు । దివసమనరాత్రియందు నిద్రించియుండు॥ సీ. మానవులకునొక్కమాసంబుచని నహోరాత్రిముగ దసరారునుపితృ । దేవతలకు నందుదినమగు శుక్లపక్షంబురాత్రియగు గృష్ణంబు పూర్వ । పక్షంబుననుకర్మభరము ననుండు వారిపరపక్షమున నిద్రాప్తినుండు । దేవతలకునొక్కదినమును రాత్రియచన మనుష్యులకు వత్సరి మొకడగు । దక్షిణోత్తరాయణములు నాగదనరియందు । నుత్తరాయణమగు దినమొనరదక్షిణాయనంబగు రాత్రిదివ్యతరమైన । మానగరిమంబు దగబుద్ధి మంతులార॥ గీ. బ్రహ్మదేవునిదివసంబు రాత్రియును యు । గంబును యుగాంతరమునగు గానపుణ్య । కారణములగు తద్విధాఖ్యాతములుగ్ర । మంబు నవచింతుమీ మానసంబులలర॥ గీ. హయనంబులు నాల్గువేలన్ని సంధ్య । లును తదలశఃబులునుగూడ నెనయుకృతయు । గంబు దక్కినమూడుయుగంబులట్ల । వెలయు వేయేసవత్సరంబులునుదరుగ॥ వ. ఇది దేవమానప్రకారంబు మఱియును॥ క. మనుజులచతుర్యుగంబులు । వినుడుగ్రమతఃపదియురెండువేలయగంగా । జనుసురులకొక్కయుగమై । సనాతనదేవమాన సరణివెలయుగ॥ గీ. విబుధులయుగంబులొకరెండువేలుచనిన । బ్రహ్మదేవునికొక యహోరాత్రమరుగు । వేయియుగములు పవలును వేయియుగము । లరియరాత్రియనై సుమహాత్మలార॥ క. వినుడిట్లు లహోరాత్రము । చనిన మేలుకొనిభవ్య సరణివెలయుచు । వనసు సదసదాధికమై । యనుపమమైజెలగ బూను నజుడుసృజింప॥ క. తగమనసుచేతసృష్టిం । పగనుద్యోగంబుపెంపు వదనతడుదయా । ప్రిగగనమదోచె బహుశ । బ్రగుణ విశిష్టంబు నున్నతమునయ్యమై॥ గీ. గగనమునబుట్టె లలిసర్వగంధనహము । శుచియు బలవంతమగువాయువు చలనంబు । స్పర్శగుణము

ను శీఘ్రంబు సర్వభూత | వాసయోగ్యతవెలసి సర్వజ్ఞులార || క. వా
యపువలనజనించె స | దాయతరోచిష్టమునుతమోనుదము మహా |
స్థాయమునైజ్యోతిగతా | పాయసుభాస్వద్గుణంబు పాటిసెలంగ||
క. జ్యోతివలనసపము సము | ద్భూతంబయ్యె గుణంబుపూతంబు
రసా | తీతమ్బునైపృథివిగం | ధాతిగుణముగలిగియపమునందునదో
చె|| వ. పంచమసోభూతంబుల ప్రకారంబు జెప్పితి నట్లు మనుష్యుల
చతుర్యగంబులు పండ్రెండువేలుచననైన దేవతలయుగంబొక్క డేకస
ప్తతిగుణింప నెన్నివత్సరంబులగునంతకాలంబు మన్వంతరంబనంబరగు
మఱియును|| క. తగమన్వంతరములు పె | క్కుగుసర్గప్రళయములుననగు
నక్కాలం | బగణితమయ్య విధాత్మడు | జగములుసృష్టింపుచుండు
సంతతలీన|| క. కృతయుగమునందుధర్మము | చతుష్పదభూతివెల
యు సత్యశమసమ | స్వితముగ నధర్మరతులు గు | మ తు లు మ
దోద్ధతులులేక మహిమంబుదగ|| క. తక్కినమూడుయుగంబుల |
నొక్కకపాదంబుదరుగు నూర్జితధర్మం | బెక్కుడగునపాయంబులు | రు
క్కలహాదులు జగతినరులఋషులారా|| క. రోగభయగహితు లత్యు |
ద్యోగాపులు వర్షశతచతుష్కాయఃపూ | ణ్ణాగతులు కృతయుగంబు
న | భోగపరాయణులునరులు బొల్తురుసుఖము|| క త్రేతాద్వాపర
కలిసం | భూతులుపాదక్రమమున పూర్ణాయువౌకం | షైతరుగనరులు
బొల్తు ర | తీతంబగు ధర్మపథమదియునట్లజన|| క. వేదార్థంబులో
నుప | పాదించిన యాయురర్ధపరిమాణంబుల్ | బ్రోదిగ వెలయునశిం
చు కృ | తాదియుగములందు తత్త్రియామూలములై|| క. నాలుగు
యుగములధర్మపు | పాలోకడుగదరుగ నేక పరిమాణంబు | దూలి
పలుమార్గములుగా | నాలోకింపగబడు మహామునులారా|| గీ. త
పముజ్ఞానంబుయాగముల్ దానములన | బరగునీనాల్గుధర్మముల్ ప
రిణమించి | నాల్గుయుగములయందు జేయంగదగిన | కర్మమూగు నొ
క్కొక్కటి పేర్చిపెరయ|| క. వదన బాహూరుపదముల వలననాల్గు
వర్ణములను బుట్టించి యావర్ణములకు | దగవిభాగించె ప్రత్యేకధర్మ

సరసి! బ్రహ్మదేవుండు యోగ్యమార్గంబువెలయ॥ వ. అది యెట్లనిన॥
 గీ. అవనినాధ్యాపనము సధ్యయనము యజన | యాజనంబులు శాత్ర
 దానప్రతిగ్ర | హంబులనబరగు నాగుకర్మంబు లర్థి | బ్రాహ్మణులకు
 విధించెనా బ్రహ్మమొదట॥ క. మానవులనురక్షించుట | బాసము
 సధ్యయనసప్తతంబులు భవ్య | జ్ఞానమువిధించె నిత్యము | భూనుతము
 గక్షత్రియులకు పూర్వంబుదగ్గ॥ క. గోరక్షణమధ్యయన మ | పార
 వణిక్పథ మఖిక్పషిభవ్యత్వము దా | నారూఢియువైశ్యులకు స |
 మారాధితధర్మపథము ల్పూతమంబుల్॥ క. పాదజాలకగ్రజన్ములు |
 పాదించినకృత్యములను బాటించుట య | త్యాదరముసర్వతమము |
 లైదగుదానములుసేయు టగునిత్యంబున్॥

—బ్రాహ్మణప్రభావము.—

గీ. వెలయమంతాధికులు బ్రాహ్మణులగుటను స | మస్తధ
 ర్మప్రధానకర్మములకెల్ల | వారలధికారులుచిత్ర సంస్కారపరులు | పా
 త్రతములగుసేనియు భవ్యులార॥ గీ. వదనమునహవ్య కవ్యాది వాహ
 నార్థ | మణువుకొఱతయు లేకబ్రాహ్మణులమొదట | బ్రహ్మదేవుండు
 బుట్టించె రాజవైశ్య పాదజాదివర్ణములకు ప్రభువులగును॥ గీ. విప్రము
 ఖమునహవ్యముల్ విబుధులకును | కవ్యములుపేర్చిమై పితృగణము
 లకును | భుక్తమానంబులగుట దహిషిష్టు | లైనవారిలకన్నమేలైనదె
 ద్ది॥ వ. మఱియు సమస్తచేతనంబులయందును సప్రాణంబులగు కీటకా
 దులును వానికన్న బుద్ధిమంతులగు మృగాదులును వానికన్న మను
 ష్యులందు జాతిమాత్రబ్రాహ్మణులును వారికన్న విద్వాంసులును వారి
 కన్న బ్రహ్మవేత్తలు నుత్తములనంబరగు నట్లుగాన బ్రహ్మవేత్తయగు
 బ్రాహ్మణుండు సర్వజనమాన్యతముండగు నంతియగాక॥ సీ. ధర్మ
 మూర్తియనంగ ధర్మార్థముదయించు పావనస్ఫూర్తిమై బ్రాహ్మణుం
 డు | భూతకోటులధర్మ మాలంబులుగజేయ ప్రభువునైవిలసిల్లు బ్రా
 హ్మణుండు | జగతిసమస్తంబు శాశ్వతంబుగదాన బాలింపనర్హుండు
 బ్రాహ్మణుండు | స్వయమఱదాసమస్తము భుజించియొసంగ పరితృప్తి

గలవాడు బ్రాహ్మణుండు । భవ్యతమును విశిష్టమును బ్రాహ్మణుండు ।
 బ్రహ్మవిజ్ఞాననిరతుండు బ్రాహ్మణుండు । బ్రహ్మసముడు మహాత్ముండు
 బ్రాహ్మణుండు । గానబ్రాహ్మణునకు సాటి గాడారుండు॥ క. మనునీశా
 స్త్రంబుతపో । ధనులగు బ్రాహ్మణులు భవ్యతాత్పర్యసమ । గ్ర నిరూఢి
 జగతివెలయుం । పననూనతస్పృష్టిజేసె వారలమొదట॥ క. విమవకనీశా
 స్త్రార్థము । దొడరిదృఢవ్రతుడు సమ్మతుడునాదగు వి । పురుషహార
 పాప పుంజము । వెడలనణచి ముక్తుడునుపవిత్రుండునగు॥ క. విది
 తాత్ముండగు విపుం । డిదివిడువక జదివిశిష్యబృందంబులచే । జది
 వించిజెప్పవిననగు । తదితరులెన్నడును జమవ దగదా ప్తిమెయి॥
 క. ఈశాస్త్రము పంక్త్యాదివి । కాశోద్ధతమార్గమెడల గానీకమనీ ।
 పాశే క్షిమెయిపతింపం । గా శుభములు వారయు ధర్మకర్తలకెల్లా॥
 క. ఇది మంగళకర ముత్తమ । మిది బుద్ధివివర్ధనము మహితతరకీర్త్యా
 స్పదమాయుస్సాభాగ్య ప్రదమార్జవ మైనతెజపు భవ్యమజగతి॥
 క. కర్మముల తెరపుధర్మా । ధర్మపథంబులును వర్ణధర్మములు వధూ ।
 ధర్మాదులెల్లనీస్మృతి । బేర్కొనిరచింపబడియె పృథులంత్రములు॥
 క. నీచగతిగాక స్మృత్యు । క్తాచారముగొనుట ధర్మమదిగావున ని ।
 త్యోచితరతులగు విపుల । కాచరణీయంబు లీమహాశాస్త్రవిధుల్॥
 క. లేదాచారము దొరగిన । వేదమువలనఁ ఫలంబు విపులకు ఫలా ।
 త్పాదనమగు నాచారం । బాదరమున నడపుజనుల కతిసేమముగ॥
 గీ. పరమధర్మంబునకు నాటపట్టుగాన । విమవకాచారముప దపోవృత్తి
 నడపి రెల్లముఖులు తమంతనయిచ్చుజెలగి । గానయాచారమధిక యో
 గ్యతమమున్ది॥ సీ. జగదుద్భవప్రకాశ ప్రకారంబును సంస్కారనియమ
 ప్రశస్తే సవిధయు । దారాధిగమన ముత్తమ వినాహాది లక్షణములు
 శ్రాద్ధసంకల్పములును । వృత్తిలక్షణములు వివిధభక్త్యాభిక్ష్య విధులు
 ను శుద్ధత్య విశదములును । స్త్రీధర్మములు ధరిత్రీపతిధర్మంబు లాశ్ర
 మక్షేర్ణవత్సాదికార । ణంబులును భవ్యవిజ్ఞాన వైష్టికములు । దానపుల
 తెరపు బ్రాహ్మణతాగరిష్ఠ । మార్గములుదరుగు హేతువుల్ మాన్యు

లార! సర్వమునుజెప్పబడియె సీశాస్త్రమందు॥ క. ఏనడుగ జెప్పెమునువు
ద! యానిధియై పూర్వమిమ్మహా శాస్త్రము దా! మౌనివరులారవినుడ
వ | ధానంబున నర్థిజెప్పెదను సర్వంబు॥ వ. అనిచెప్పెనని.

చ. యమనియమాదియోగ వివిధార్థపరిస్ఫుటదివ్యబోధనా
శేమితదుర్నిందియప్రకట సారఫలానుభవప్రదీప త
త్వమయసమత్వమార్గబుధ వందితపాద సరోజవేద వా
క్యమహిత సూక్ష్మనర్తన నిరంజనశాశ్వత మోక్షదాయకా.

క. శాంతోదయ భస్మతమ
స్వాంతసరోజాతసద్భవత్యాశ్రయ వే
దాంతమయ నిర్ద్వయస్థిత
హంతకహననక్షకారశాస్త్రాప్తగతి.

మాలిని. సృతిమహితతర్కార్థ శ్రీకవివ్యాప్తభావ
స్థితచిదుదయమానోద్దీపసత్త్వై పథానా
గతకలుషవికారా క్రాంతరాహిత్యభోధా
మృతసోదుపమానా మృత్యుదూరాభిధానా.

గ డ్య ము .

ఇది శ్రీమత్పురి మేశ్వరి లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్ద్వారపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిల బుధజన విధేయ యత్ననాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్రమనుస్మృతియను
సుహృద్మశాస్త్రమునందు ప్రథమోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర మ్మ .

శ్రీమద్వీరరామకృష్ణపరమహంససద్గురుస్వామి నేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

(:0:)

ద్వితీయాధ్యాయము.

శ్రీసత్కళారసమయో | ద్భాసిత సర్వప్రపంచ పరిపాలన వి |
న్యాసబహుకరణ నిత్య వి | లాసనిరంజనజగన్నిలయ పరమేశా || వ ||
దేవాయనధరింపు మమ్మహర్షి సమాజంబులతో భృగుమహర్షీంధ్రుం
డిట్టనియె ||

—* వేదప్రశంస *

క. రాగరహితులయునుత్తమ | యోగానందమయమానసోన్న
తులయునా | జ్ఞాగరిమచడసియెయ్యది | పూగంబగు ధర్మమదిప్రబోధిం
తుడగఁ || క || వేదాధిగమనభంగియు | వైదికధర్మములు సర్వవర్ణంబు
లకా | మోదములగుకర్మములు స | దాదరణీయమగు కామమందర
హింశుఁ || గీ. కామమునకు మూలంబు సంకల్పమరయ | యాగము
లును సంకల్పంబునందవోడము | వ్రతనియమధర్మములును సర్వంబుగ
లుగు | నుచితసంకల్పమునగాని దొండులేదు || గీ. కామముననుగాని
కార్యమొక్కటియును | లేదు లౌకికమునవైదికమున | నెదియొనర్పబడి
యె నదికామచేష్టితం | బింతనిజము సన్మునీంధ్రులార || గీ. కామము
చితభంగిగావ్రప ర్తించిన | బడయునిహపరములపరమసుఖము | సర్వ

కామములును సంకల్పములంబు | లట్టులగుట బురుష్టుధర్మవలయు.
 క. వేదములు ధర్మమూలము | లాదరణీయంబులును తదంగములగు
 స్మృ | త్యాదులు నాచార్యాద్యుప | పాదితములు సాధువులకు పరిమా
 ణంబుల్ || క || అనుపమముగ నేధర్మము | మనువుప్రబోధించె వేదమత
 మది విజ్ఞా | ననిరూఢము భవ్యతమము | వినుడాచరణీయము బుధవిశ్రు
 తులారా || గీ || జ్ఞాననేత్రమునను సర్వంబు వేదసా | మాన్యవర్తనక్ర
 మంబుజూచి | విబుధుడాత్మధర్మవృత్తిదొలంగక | నుచితగోష్ఠివెలసి
 యుండుటాప్య || క. శ్రుతులందుక స్మృతులందుచి | దితమగు ధర్మ
 ములునడపి దివిరిమచుష్మల్ | సతతముభయలోకసుఖ | స్థితులువడ
 యుదురునదా విశిష్టచరితులై || గీ. శ్రుతులు వేదంబులనియును స్మృతు
 లు ధర్మ | శాస్త్రములనియుచెలసి తత్సమ్యగుక్త | ధర్మపథములయంద
 లి తర్కభృద్ధి | మెలగునదియట్లు నడచినమేలుగలుగు || గీ || వేదములు
 నుస్మృతులు వెలయబల్కినధర్మ | పథములందు తర్కభంగిదోడరి |
 హేతుశాస్త్రవిధుల నేద్విజుండొనరించు | సతమ నాస్తికుండయనిరిబు
 ధులు || క || వేదస్మృత్యాచార స | మాదరములుదుష్టియునుబ్రియమునను
 నాల్గిం | వైదగుసధర్మమూల | త్యాదశననెమనుపువినియత వ్రతులారా ||
 గీ. అర్థకామంబులందు సదాదరంబు | గాని వానికి ధర్మజ్ఞానపరుని |
 కరయకర్మపరిజ్ఞానమధిదమింప | వేదముప్రమాణమును లోకవిశ్రుతం
 బు || క || వేదంబురెండుతెరవులు | పాదించుక నెచట ధర్మపథమొకటికి
 వై | రాదృతిసచ్చట స్మృతివా | క్యాదరవేదాంశము గొననగు నొక
 టిడగక || గీ వైదిక స్మృతివెలయు సూర్యోదయాస్త | మయములన
 ఋక్షనిచయ సమయములందు | యాగవిఖ్యాతపరమమంత్రార్థభరిత |
 శ్లోసమస్తక్రియామాత్రమైధరిత్రి || ప || నిషేకంబుమొదలుశ్మశాన పర్యం
 తంబు నిత్యకుద్ధ కర్మరతుండగువానికికా దక్క నన్యలకు వేదంబునందు
 విశాస్త్రంబునందును చొరపుసేయుట కీడుమాడగు || గీ. ఓతిసరస్వతీ
 యృషద్వ్రతులనంగ | వెలయునదుల మధ్యంబగు విపులదేశ | మనఘ
 తరఘు బ్రహ్మవర్తమవగ వెలయు | నిర్మలంబది దేవతానిర్మితంబు ||

—*పుణ్య దేశ వివరణము.*—

క॥ ఆరయ నేయాచారము | పారంపర్యముగ నందు బరగునదినదా |
చారం బాచరణీయము | గారెండు తెరంగులక జగంబునుతించుక॥
వ॥ మరియు బ్రహ్మ వర్తాంతరంబులగు కురుక్షేత్రంబును మత్స్యపాం
చాల శూరసేన దేశంబులును బ్రహ్మర్షి దేశంబులనంబరగు॥ గీ॥ ద్వీజవ
రేణులు బ్రహ్మర్షి దేశ భవులు | కర్మతంత్రాదులుచితంబు గణపిశిక్ష |
సేయనన్దులు నిత్యార్చనీయులునగు | తదితర సమస్తజనులకు విదిత
మతులు॥ సీ॥ వాటంబుగాహిమ వద్వింధ్యపర్వత రాజమధ్యమనుపూ
ర్వదిశవిసశ | నంబునుదీచి బ్రయాగయుదుదలుగావెలయు దేశంబుపవి
త్రమది య | మధ్య దేశంబు నాబరగువెండియుపూర్వపశ్చిమార్థవము
లుపారములుగ | హిమవంతమునకు వింధ్యమునకు నడుమ భాలిద
గియాశ్యావర్త దేశమమరు | కృష్ణసారమృగంబు నిజేచ్ఛజెలగి | యెచ్చ
టచరించు చుండు యజ్ఞీయమందు | రామ్యలాదేశమింక నన్యంబులైన |
దేశములుదెలయునదిష్టేచ్ఛదేశములుగ॥ క॥ ఏదేశముపావనము మ
హిదేవతలచటికరుగుల్లు శుభము సు | శ్రీవారిగి వృత్తికర్మము లైద
గుశూద్రులునుబోవ నగుననిరుధుల్॥ గీ॥ ధర్మయోనివిధంబు చితంబు
నంగ్ర | హంబుగాజెప్పితిని సమస్తంబులైన | వర్ణధర్మంబులింక నవశ్య
మెఱుగ | బలుకుదువినుండు మిరలుప్రాజ్ఞలార॥

—*నామధేయవిధులు.*—

ఉ॥ వైదికపుణ్యకర్మము లవశ్యముపాటి సెలంగగా నిషే | కా
దులుజితశుద్ధియు సమంచితయాగవిధానముల్ గ్రహం | వైదగువిశ్ర
జాతి కుచితార్థముభవ్యపనంబు శుద్ధ మం | త్రాదిబలంబునిత్యము మ
తానుభవక్రమరంబు లిమ్మహి॥ గీ॥ గార్భహోమజాత కర్మమార
జని బం | ధనమునుచితభంగి దగుటజేసి | గార్భికంబువైజికరంబు ప్రా
హ్మణులకు | ముఖ్యమైనకర్మములు భరితి॥ ఉ॥ ఆయితమైనవృత్తి వెత
యంగమహీసుర కోటికల్ల స్వా | ధ్యాయ విధిప్రశస్తత ప్రతరంబులు
విద్యలు మూష దానముల్ | శ్రీయునుపంచయజ్ఞములు నేయుట ని

త్యవవివ్రజూత బ్రా | హ్మీయతనుత్వశిష్ఠులు రహించునతీంద్రియ వి
స్ఫుటంబుగఁగఁగి॥ గీ॥ బాహ్యకోయటకును పూర్వంబు జాతక | రాదివిధు
లు పురుషునందుజేసి | తేనెయునుఘృతంబుదియ్యని రసములు | బరగ
నేయవలయు ప్రాశనంబు॥ గీ॥ దశమియందునైన ద్వాదశియందైన | పు
ణ్యతిథిముహూర్త పూతగుణము | లైనతారకంబు లందైననామ ధే |
యమువిధింపవలయు సమరునట్లు॥ గీ॥ బ్రాహ్మణునికిమాంగశ్యంబును
పార్థివునకు | బలసమేతంబువైశ్యునికలఘుపుష్టి | కరముశూద్రాదులకుసే
వ కత్వసంయు | తములునగునామధేయముల్ దగునిడంగ॥ గీ॥ పాస
గుశర్మవర్మ భూతిదాసయను ని | వ్యాచకములు నాల్గు వర్ణములకు |
వరుణ శర్మ కృష్ణవర్మ మహాభూతి | దైవదాసయను నుదాహరణము॥
క॥ ఆదిసుభోద్యమమాః | ర్వాదపరంబును మనోహరము విస్పష్టా | ధో
దయమగు నామంబిడ | గాదగునంగనకు లోకకల్యాణముగఁగ॥ ప॥
ఇది సర్వవర్ణంబులయందును సామాన్యధర్మంబైయుండు మఱియును॥
గీ॥ నాలుగవనెలను ఘనంబు గాజన్మ గృ | హంబునుండి శిశువునర్క
దర్శ | నాదులకును దీయనగు నారూపాసముల్ | చనినబ్రాశిన విధి
సలుపవచ్చు॥ క॥ కాదేనివంశధర్మం బాదియుగుటజేసి జేయనగునిచ్చుమె
యింక | శ్రీదనరారెడి నెల న | త్యానరణియులగు విబుధులనుకూ
లింపఁగ॥ గీ॥ వేదచోదితముగ వెలయుచూడాకర్మ | మన్నిజాతులకు
మహాత్ములార | యొక్కయేటనైన నొసరంగ మూడేండ్ల | నైనసది
కవిధులు మానియైన॥గీ॥ గర్భవత్సరాష్ట్ర కంబునద్విజులకు | త్కత్రియు
లకు పదునొకంట పదియు | రెంటువైశ్యులకు పరిష్కంబుగాను ప | న
యనకర్మములు వలయుధరిత్రి॥ గీ॥ బ్రహ్మవృద్ధసంబు బడయగోరినబ్రా
హ్మ | ణునకుపంచమాబ్దమునను బలము | మననుగోరుత్కత్రియునకు
నారవయేట | వెలయునుపనయన విధులుదగంగ॥ వ॥ ధనంబుగోరిన వై
శ్యునకు నష్టమాబ్దంబునవలయు॥ గీ॥ పదియునారును మరియిరువది
యురెండు | నిరువదియునాల్గు వర్షంబులేగుటయును | విమలసావిత్రివ
చనంబు వెలయజేయు | టొప్పద్విజవర్ణములమూట నెంజ్జలరసి॥ క॥ ఈ

నియమకాలమునబెం । పై నెరిసావిత్రి వడయనట్టిద్విజాతుల్ । హీనులు
సావిత్రిమం । త్రానుష్ఠానపతి తులును నగుముఖులారా॥ క॥ సావిత్రి
పతితుండగు । నేవాడుమహాద్విజులు హసించుచు వానిఁ । జీవన్ముతు
డందురు విబు । ధావలిదగదట్టివానినంటగ బలుకఁ॥ గీ॥ బ్రహ్మచారి
కొప్పు పైచీరగాకృష్ణ । సారసుచాగచర్మములిల । బ్రాహ్మణాదులకు
ను బరగు శణితుమ । రోమవస్త్రములు నిరూఢిదాల్చ॥ గీ॥ ముంజిమ
యము త్రిగుణరంజితమగుమేఖ । లంబువిప్రునకువలయుధనుర్గు । ణంబు
గలిగి రాజునకు వైశ్యునకు శణి । సూత్రగుణముగలిగి బాత్రములుగ॥
గీ॥ ముంజివలనగార్యములేమి మూడుగుణము । లెనయమూడేసి యెననై
దేసియైన । గ్రంథులొనరుకుశాశ్లాంతకములు బాలచు । సూత్రములుబా
త్రములగు వర్ణత్రయికిని॥ గీ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రి యార్యవర్ణత్రయికిని ।
సూటియగు గార్పాసముశణిశూత్రమావి । కంబుచితభంగి మూడు
గుణంబులొనర । పరమవిజ్ఞానమార్గసంభరితులార॥ గీ॥ బ్రాహ్మణునకు
బైల్వపాలాశకంబులు । క్షత్రియులకు వాట ఖాదిరములు । నార్యులకు
ను పైలవౌదుంబరంబులు । దండములుగగొనుటదగుధరిత్రి॥ గీ॥ బ్రాహ్మ
ణులకు కేశాంతికమును రాజులకు ల । లాట సమ్మితమును వైశ్యులకు
స మాస । నాసికాంతికమునుగానునంబులలర । దండపరిమాణములు
గూర్చు ధర్మమొప్పు॥ క॥ ఆదండములవ్రణముల । నాదములు త్రమము
లు నయనలభీతిదముల్ । గాదగుననియెమనువు విబు । ధాదరణీయుడు
జగద్ధితోవాప్తిమెయి॥ గీ॥ దండముగ్రహించి యభిమతార్థంబుబలికి ।
సూర్యునకు నెదురుదానిల్చి శుచితబాలచి । హవ్యమిడియగ్నికి బ్రదక్షి
ణాప్తిజేసి । యాచరింపఁగవలయు భిక్షాటనంబు॥ వ॥ భవతిభిక్షాండేహీ
యని బ్రాహ్మణుండును, భిక్షాంభవతి దేహీయని క్షత్రియుండును, భి
క్షామ్దేహీభవతియని వైశ్యుండును పలుకుట పరమ ధర్మంబు మఱిగను
ను॥ గీ॥ తల్లివైన తత్సోదరివైన తనదు భగిని । వైనయాచింపమొదట
దానరుగవలయు । బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు భవ్యగతినడుప । బూనినయ
తండు నిరుపేదవానివోలి॥ గీ॥ అట్టిబైక్షికాన్న మర్చిగ్రహించియా । చా

రుద్రనకు నొసంగియారతడుదిన । మిగిలియున్న కూడుదగుదాను గుడుజు ।
శుచియును బ్రాహ్మణుడువిశిష్టసునయి॥ క॥ ఆయువుకీర్తియు లేజము ।
శ్రీయును ఋతమర్దినిచ్చ సేయు జనంబుల । బాయక శుచిత్వతాదళ ।
తోయన్నము గుడువలయు తూర్పుమొగంబై॥ గీ॥ శౌచభంగిభాలచే

—*అన్న మహిమ*

యాచమనముజేసి ! తుష్టియాదరంబునిష్ఠమును స । మార్జవంబు సెల
గనన్నంబుగుడువగా । వలయు బ్రాహ్మణుండకలుపరతుడు॥ క॥ పూజిం
ప వలయునన్నము , పూజార్హములగు పదార్థములలోనది బెం , పైజ
నుమఱియును హేత్వరు । తేజోమయమగుటనరులు దృఢనియతిమొను॥
క॥ పూజించువానికన్నము । రాజతలలమాయువును బారయగాజేయు॥
పూజింపకుండు దుర్మదు , తేజోయర్విత్తములుగతియు వెఱవాపు॥
గీ॥ ఎవనికైన నెంగిలికూడు నీగుటయును । దొడరియుదయాస్తమయ
ముల గుడుచుటయును వెడవెడగదినుటయునుగాదు సమవలవ । దెంగి
ఘల నంటశుచిగాక నిండ్లయందు॥ క॥ ఆరోగ్యయుస్సర్వ వి । హారా
దిగ సౌఖ్యగతుల కదిభంగకరం , బారయ నతిభోజనముదు । రారాధ
నశరులకైన నయమతులారా॥ గీ॥ బ్రాహ్మ్యతీర్థంబుచేసబాబ్రాహ్మణుం
డు । దగునుపస్పర్శనముసేయదైవపితృ స । మౌఖ్యలగు తీర్థములమా
ని యార్జవంబు , శుద్ధియునుగలిగి యనిరిప్రబుద్ధమతులు॥ గీ॥ లాలితాం
గుప్తమూలతలంబు బ్రాహ్మ్య । తీర్థమనియుసంగుప్తమూలాగ్ర దేశమం
త । రంబుదైవ పితృముఖ తీర్థంబులనియు । దెలియవలయు విప్రాదులు
తెల్లముగను॥ గీ॥ వెలయనీమాడు తీర్థంబులవిశదభంగి । నాచమనము
పూర్వంబుననాచరించి । పిదపరెంటముఖంబు నాప్తిదగిశిరము । మఱియు
పస్పర్శనముసేయు తెఱగువలయు॥ గీ॥ వేడియును గాక ఘనంబు విరియ
కుండు । తీర్థములనేకాంతంబుదిపుట పూర్వ । ముఖముగానైన యత్త
రముఖముగాగ । నై నసేయంగవలయు సదాచమనము॥ గీ॥ బ్రాహ్మ
ణుండుహృదయగామియపార్థివుండు । కంఠగామియబ్రాశితగామివైశ్యు
జామెయిని శూద్రుడంతరగామియనయి । యాచమనము సేయగనగు

సరి బుధులు॥ గీ॥ చెలగికుడిచేత జండెంబు దొలగద్రోచి । దక్షిణ
స్థంధముందు పీడపథరించి । నామభాగంబునందపూర్వముగ బుచ్చి । కంఠ
మున వాటియు జేర్చుటకరమువెలయు॥ క॥ మొలనూలునుచర్మంబును ।
వెలయంగాదండమునుపవిత్రంబుగ మం । డలువును దరిగిన నన్యము । ల
లరధరింపన గుజలములంటిని యత్తడై॥ గీ॥ దండమును మేఖలమునుగ
మండలుప్రను । జన్నిదంబును జర్మంబు చిన్నభిన్న । ములయన ధరిం
పనగ్గు నన్యములు జలంబు । లందుమంత్రంబు పరిపూతమగుడునంత॥
గీ॥ బ్రాహ్మణుడు షోడశవత్సరంబునందు । శ్మత్రియుండిరువదియు రెం
టజన్మనిరువది । నాలుగింటను వైశ్యుండు నభిజెలంగి । కేశసంస్కారధి
క్షుల నంగీకరింప॥ క॥ ఆరయవివాహ విధులును । నారీజనములకుస
ద్గణంబులుబతుల॥ నారాధించుటయును సం । స్కారక్రమమనగ వెల
యు నడుసెంపుమెయ్యి॥ గీ॥ వైదికుల కొప్పుచుపనయగాది విధులు ।
దక్ష నెఱింగించితింక నుత్పత్తిపుణ్య । కర్మయోగంబులెల్ల సంగ్రహము
గాగ । దెలియబలికెదవినుడు బుద్ధినిధులార॥ గీ॥ గురుడుశిష్యునకునిగూ

—గురుసేవాప్రకారము—

ధంబుగానన్ని । కార్యవిధులు నియతియార్యవృత్తి । హింసయుడుగుట
యననేకవిధంబులు । జెప్పవలయు మొగటశిక్ష జేసి॥ గీ॥ నిర్మలాంబరు
డును ఘనోనిశ్చయుండు । దాత్తబ్రహ్మాంజలి కృతుండు దబ్బుఖుండు ।
నగుచు గురునిసమీపంబునందు శిష్యు । డర్థినధ్యనముసేయుటర్హత
మము॥ గీ॥ వేదము పఠించుటకు మున్నువిడచునపుడు । గురుపదగ్రహ
ణంబునిగూఢతమము । నగునభిధ్యానమొనరించుటది జెలంగు । పర
మబ్రహ్మాంజలియనంగ భవ్యులార॥ క॥ న్యత్యస్తపాణియగుచున । న
త్యలగ్నురుషాదయుగళ మమలినభక్తి । నిత్యము నంటగఢలయా । న
ర్థ్యంతము శిష్యుడాత్మ నాదరముదగ్గ॥ వ॥ వేదంబుజదువ ప్రారంభిం
చెనపుడధిష్ఠానభోయనియు విడచునపుడు విరాభాస్తి యనియు గురుం
డత్యాదరర్పణున శిష్యునిం బలుకవలయు మొటియును॥ క॥ వేదముపఢింప
బాగుట । కాడినివిరమమ్మున॥ మహాప్రణామం బ । త్యాదరమునను .

దువనియ | వేదజ్ఞతస్త్రియులును విఫలంబయ్యున్ || క. ఆయతకు
 శాజనముపై | దాయుత్తరముఖముగాగ తనుపు నిలిపి ప్రా | తాయామ
 త్రయమునదా | సేయుచుశుద్ధుడయిదగు వచింప ప్రణవమున్ || గీ॥ ప్రణ
 వమునకవయవములనగణుతియగు న| కారమును కారము మరిమకారము
 భువి | నిమ్మహాక్షరకూటంబు నెనసిమూడు | వేదములు కల్పనముజేసె
 నాది బ్రహ్మ || క. వేదత్రయమాధారము | గాదగ సర్వభవనములు
 గల్పించెనుదా | నాదివిధాతృడు సర్వో | త్పాదన లీలారతుండు పం
 డితులారా || క॥ వేదత్రయమున నెక్కొక | పాదము పాదమును బర
 గపాదత్రయమై | యాదివెలసె సావిత్రిహ | రాదులకును వర్ణనీయమై
 ఋషులారా || క॥ ఆయక్షరకూటంబు న| పాయముగల్గక సదాయుభయ
 సంధ్యల బెం | పైయెవ్వండు జపించు చి | రాయస్త్రోధికంబులారడు
 బడయున్ || వ॥ మరియును || క. వేదములు జదివియర్థము | లాదరణీయ
 ముగజెప్పు నాతనికన్నన్ || దాదగునుత్తమ ఫల సం | పాదకుడన ప్రణ
 వనిష్ఠ బరగుఘనుడిలన్ || గీ. వెలయబ్రాహ్మ్యస్థలంబున వేయి మారు |
 లామహాక్షరకూటంబు భూమిసురుషు | జపము సేయుటపాప పుంజము
 లువాయు | పాముచర్మంబువిడచిన పగిదినిజము || గీ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రి
 యార్యవర్ణంబులుభయ | సంధ్యలందుచితకర్మముల్ సలుపకున్న | గర్హి
 తులగుదు రార్యసంఘంబులందు | బతితులగువారి చాష్ఠనభవ్యులార||
 క॥ వారలకన్నను శూద్రుం | జారయనత్యుత్తముండయన బరగుగరి |
 స్థారతిశాస్త్రీయసదా | చారఘనుండైన యోగిసత్తములారా || గీ॥ పా
 రగావాప్తి వెలయ నోంకారపూర్వ | కత్రయవ్యాహృతంబులక్షరపదం
 బు | నలరు సావిత్రిపాదత్రయంబు బ్రహ్మ | వదన సదనప్రకారభవ్య
 త్వగరిమ || క॥ దినముదినంబును కడు పా | వనమగుసావిత్రిమూడు వర్ణ
 ములు జపిం | చినవాడు బ్రహ్మపదవికి | జనుబ్రహ్మత్మండగుచునె
 సగు భవ్యగతిన్ || వ॥ ఓంకారంబుకన్న కేవలబ్రహ్మంబును ప్రాణాయా
 మంబులకన్నతపంబును సావిత్రికన్న పరమపదంబును విశేషంబులుగా
 పు మరియును || గీ. వేదవిహితంబులై నహోమాదిశుద్ధ | కర్మముల్

క్షరంబులగు నోంకారహవమక్షరంబుపరబ్రహ్మమాదితత్వమవ్యయా
నందమయము మహాత్ములార॥ క॥ వినుడు విధియజ్ఞమునక । న్నినుజు
యజ్ఞంబుదశగుణములుశతగుణా । ప్తినెగడునుపాంశు వాత్మ । త్వనియ
తియు సహస్రగుణవిధము లధికమగు॥ క॥ పాకమఖంబులు విధియ ।
జ్ఞాకలనస్ఫూర్తిజేయునాతడుజపయ । జ్ఞైకకలాఫలభాగ । వ్యాకృతుల
బాసయగానవస్తుండ చుకు॥ క॥ జపమున సంశ్లిష్ఠివారయ । నపరిమి
తావాప్తివిప్రుడత్యంతముభ । వ్యపదంబవ్యక్రియలు ని రపాయమరిసే
యవిడచునైన ఘనుండై॥ క॥ సారధిరధ్యంబులవెర । వారగ శిక్షించు

—*ఇంద్రియతత్వము*—

పగిది నార్యుడునియత । స్ఫూర్తినింద్రియవ । గ్రాహణిణాంచునదిమహా
శయలారా॥ గీ॥ పూర్వపండితులు విపులపరిజ్ఞానాత్ము । లరసిచూచి
యింద్రియంబులెల్ల । పదియునెకడటంచు బలికిరివినుడు త । న్మహిత
విధము బుద్ధిమంతులార॥ వ॥ శ్రోత్రతత్వక్షుజ్ఞింహాస్థానంబులను నివి
యైదును పాయ్యాపస్తహస్తపాదవాక్కులను నివియైదునుంగూడ దశేం
ద్రియంబులనంబరగు నంచుశ్రోత్రాదులైదు బుద్ధింద్రియము'లనియు
పాయ్యదులయిదు కర్మేంద్రియములనియు పెద్దలుజెప్పదురు మరియు
ను॥ గీ॥ అంతేంద్రియమగు మనసదియుగూడ । పదునొకం దింద్రియ
ములని బలుకబడియె । నరయనమ్మానసేంద్రియమాదశేంద్రి యముల
వెలయుంచు నిత్యంబువార్యులార॥ గీ॥ ఇంద్రియంబులసగతినెనసిదోష ।
పరిచితంబగునియమంబు పరిఘించి శిద్ధివారయ మనంబు విశిష్టభంగి ।
గాననియమంబు నూడుట కార్యమర్వి॥ గీ॥ ఇంద్రియార్థంబులంశురహిం
చునెవ్వడ । ధముడాతంకుదుఃఖంబులనుభవించు । నింద్రియార్థంబులందు
నుపేక్షసేయు । నెవ్వడాతంకు ఘనుడగు నిందునందు॥ గీ॥ విషయసం
సక్తములగుచు వెలయునింద్రి । యములతద్విషయాప్తిమై యణచువల
ను । గాదుగావున నిర్మల జ్ఞానసరణి । నెరిగియనువునవాని జయింపవ
లయు॥ క॥ వేదజ్ఞుండైశుద్ధమ । భాదులనేకములుచేసి యజమానియొ
నం । గాదగునైనను దుష్టర । తాదృతుడగు విప్రుడధిము డనబడును॥

న్యో॥ గీ॥ వినుటయంటుట జూచుటచినుటదావి । గొనటయగు నిండ్రి
యేచ్చలందనవరితము । హర్షమును దుఃఖమును తుల్యమగుచు వెల
యు । నెవ్వనికి నాఘనుండు జితేంద్రియుండు॥ గీ. ఒనరసర్వేంద్రియ
ములందు నొక్కడిండి । యంబుదరిగిన ప్రజ్ఞాబలంబుదరుగు । నుదక
పాత్రంబునకు నిలమొకడుదోప । జలములన్నియు జారినచందమునను,
గీ. ఇంద్రియగ్రామమును దగహృదయమంద । సంయమముచేసి యో
గప్రశస్తివెలయు । కాయమభిరామముగజేయ గడగుటావ్వు । సంతతం
బది సకలార్థసాధనంబు॥ గీ. పూర్వసంధ్యయందు బాలచి సూర్యోద
యం । జైనదనుకమయు నపరసంధ్య । తాంకమలకాంతి దనరునంత
కును సా । విత్రిజపముసేత పాత్రతమము॥ గీ. పూర్వసంధ్యయందు
బాలచిన జపమున । రేయినదపునాపబృందమణగు । బాయుపగటివేళ
బరగించు బహుకల్మ । యంబు లపరసంధ్యజపమువలన॥ క॥ వెలయగ
పూర్వాపరసంధ్యలనెవ్వడుపాసకుండు నాదగడతడు, జ్వలతర్జబాహ్మ
ణకర్పిం । బులనుబహిష్కృతుడగు తపోధనులారా॥ క. అడవివసిం
చుచునియతం । బడరంగ జెలంగిర్మలాంబునమీప । స్థుడయినదాసా
విత్రి నె । గడినుడుపుచు నెప్పనైత్తికవిధులు సేయె॥

—*గురుసేవాదిఃఖలు*

క. వేదోపకరణస్వాధ్యాయాదులసంధ్యోమమంత్రహర్షంబులతే । దా
దిననాధ్యాయంబున । కాదరిము సమస్త విధములగు కర్మములె॥
గీ. నైత్తికమునందు లేదనధ్యాయగరిమ । బ్రహ్మసత్ర బ్రహ్మహుతి
హుతత్రయకలాప్తి । భారసియగునారు గూడసత్పుణ్యఫలమ । హత్వ
సంశిద్ధిని హేతువగుచుమరియు॥ ఉ॥ హాయనమొక్క డెవ్వడనయంబు
దగ్గ నడపు యథాప్తిన్వా । ధ్యాయము శౌచము నియియతంబు జె
లంగగవాని దుగ్ధమ౯ । నేయియుదక్రము మధువునిర్మలత౯ క్షర
భంగి బొల్పు న । త్యాయతభూతిదేవ పితృతర్పణ కర్మగర్విషిద్ధుల౯.
గీ. గురుహితమునన్ని కార్యముల పరమ భైరవ్య । చర్యమునధర్మయన
ము శౌచంబువ్రతము । లాచరించునదినుభవనాధివిధులు । పాటివెల

యంగ బాలచిన బ్రాహ్మణుడు॥ క. గురుపుత్రుడర్థదుడుశుచి । పరిచా
రకుడాపుడెఱుక పరచునతడు ను । ర్వౌశక్తసాధులును శ్రుతి । పరతకు
బాత్రతములనుచు బలికిరిప్రాజ్ఞుల్॥ క. అడుగనివానికి జెప్పెన్ । దొ
డరుటయును ధర్మసరణి దొడరకనన్యం । బడిగినవానికి జెప్పెన్ । దడ
వుటయునుగాదు పరమధర్మజ్ఞులకున్॥ గీ. ధర్మమార్గంబుమాని యధ
ర్మమార్గ మెవ్వడువచించు నెవ్వండుహితముగాన । ధర్మమార్గంబు
నడుగు నింద్యతములగుచు । వారలిరువురుజగతికి వైరులెయగు
గీ ఎచట ధర్మార్థమునకు గాకిచ్చమెయ । శిష్యుడవనీతి శుశ్రూష
జేయుచుండు । నచటసద్విద్యవెలయ దనర్థమయగు । జవిటిసేలనిడిన
నుబీజంబునైలె॥ గీ॥ విద్యతోగూడవెలసిన వేదపాఠ, కలనమత్యుత్త
మంబుగాదువిద్య । లేకమన్వభావుడై లింగికుడగు । వానిశిష్యుని గా
గొను నడువునగను॥ గీ॥ తేనెధస్తేస్మి రక్షమాం దేవియనుచు । మాం
వదేసర్వదాదయామహిత యనుచు । బ్రాహ్మణుండు గరిష్ఠతబలుక
వలయు । మొదటవిద్యావిశేషముల్ మూలములుగ॥ క. నియతేం
ద్రియశుచివిద్యా । దయితున్ సద్బ్రహ్మచారి దగవిద్యార । ఊయె
నర్పుటకై మామని । నయగతిబలకవలయు నియతమానసుడై॥
గీ. పరమగురుని యనుమత్తిబడయ కెన్వ । డాతతాయియై వేదం
బులనంటిపుచ్చు । నతడుభువి వేదతస్కరుడనగబరగి । ఘోరనరక
శతంబులగూలు నిజము॥ గీ. లోకీకజ్ఞానమైన నుల్లాసమొదపు । నట్లు
వై దీకజ్ఞానంబునైనరెండు । నైనయెరిగించినట్టి మహానుభావు । నభి
నుతింపంగ దగుపూర్వ మధికభక్తి॥ క. పాత్రతమును సావిత్రీ । మా
త్రజ్ఞాండయ్య భవ్యమతినిత్యము వే । దత్రయసమర్థుడయ్యన । పా
త్రతముడునిచకర్మ పాటితుడరయన్॥ గీ. పానుపునకాసనమునకు భ
వ్యుడయ్యు । గురుకు తనయిచ్చమై రాకకొదువసేయ । పూజసేయం
గ దగదిచ్చుపుట్టివచ్చు । నేనిశిష్యుడుపూజించుటెల్లశుభము॥ గీ. స్థిర
సమాధిగరిష్ఠుడై దేహతత్వ । మెఱిగి ప్రాణంబునరచేత నిరువకొల్ప
ప । జాలుయువకుండు వృద్ధుండుశదనమునకు । వచ్చిన తదుక్తముగసే

యవలయుపూజ॥ ఎ॥ అదియెట్లనిన॥ గీ. జ్ఞానవృద్ధుడైనవానినిగాదెపూ ।
జింతురెల్ల ఋషులు శిష్టజనము । లోపిగాన భువివయోవృద్ధభావంబు ।
గౌరవార్హతమముగాదుజూడ॥ గీ. వేయివత్సరములపాయంబు లేక జీ ।
వించుగూబలెట్లు వెలయుటాత్ర । తమములనగ నవ్వధముగాదె యజ్ఞా
ని । వృద్ధభావమాత్మ శిష్టలారి॥ క. జ్ఞానాస్పదంబుకన్ప , జ్ఞానుత్వాను
భవమై యెసగువృద్ధదశే । మానవుడు పాత్రతముడన , గానెగడుననిరి
సమస్తకర్మవిధిజ్ఞుల్॥ వ. కావున క॥ ఆయువు విద్యయుయశము । నపా
యంబులులేక వెలయుబలమును బొరయున్ । దాయోపివృద్ధసంసే ।
వాయోగ్యతనడుచునరుడవారితభంగిన్॥ క॥ ఆదర్యతదగు వృద్ధా
దులయభివాద నాదులలవరచునతం । డాదటవారల నామము లూది
వలుకవలయు మొదటరాజ్యలభ్యక్షే॥ క. అభివాదనంబుసేయగ । నభి
ముఖుడగు నతడు తనసమాఖ్యయువలుకం । గభరింబులేచు మహికని
రుభయజ్ఞానాస్వీతులగు నుత్తమజనముల్॥ గీ. అరయనభివాదనము
బొందునతని నామ ధేయమును వర్తనంబును చెలియజేసి । మనసు
బాటించి ప్రాజ్ఞోహమనుచుబలుక । వలయు నభివాదనముసేయవచ్చు
నతడు॥ క. తననామము నభివాదన । మొనరించెడి వానిపేరు నూది
పలికి భా । యవలయు పరిమభావా । స్థినిరూఢయు ఘనము
శ్రద్ధధానమునుదగన్॥ గీ. అర్చనాయమ్యాభివాదనమ్య యనుచు

—*అభివాదనవిధి*

బ్రాహ్మ । నాభివాదనమున బల్కుటధిక పాత్ర మతని నామమకా
రాంతమైననట్ల । దనరు పూర్వాక్షరంబులుతంబుగా॥ క॥ అభివాదనం
బునకుబ్ర । త్యభివాదనమెవ్వడెరుగడన్విప్రుడుదా । నభివాదమునన
నర్హుడ । సభాసదుడనగవెలయు సన్మునులారా॥ గీ. బ్రాహ్మణుని
కుశలమును నిరామయము రాజు । నార్యసేమంబు నారోగ్య
మంఘ్రిభవుని । ప్రశ్నలొనరింప వలయునపారపరమ । ధర్మశాస్త్ర
ప్రవీణత దగునతండు॥ క. తగుపరయత్నిన సంబం । ధగరిమమును
పాత్రతమముదాత్తనయము బెం । పుగబల్కురింప భవతి సు । భగే

భగినీయటంచు బ్రాహ్మణవర్యుల్ గీ. మాతులుండు పితృవృందం
మామబుత్త్వి । జండు గురుడునురాకనిష్ఠుండ సావ । హమ్మనిభక్తి
బలుకుచు నాసనార్చ । నాదివిధులను పూజసేయంగవలయు॥ క. మా
తృప్తసను బితృవృత్తస, మాతులుభార్యను వెలయుసమస్తాదుల సం, ప్రీతి
మెయిన త్తనిజగురు । నాతి విధంబున సమాగ్ధనంబులు సేయన్ ॥
గీ. తివిరినదృక్తిమెయి సజాతీయయైన । యన్న పెండ్లాము నభివాద
నాదివిధుల । దినముపూజింపవలయు నట్లనుచితంబు । జ్ఞాతీసంబంధ
యోషిజనమ్ములందు॥ క. జననీజనకుల భగనీ । జనముల తనభగినినర్థి
జనుపూజింపన్ । జననివిధంబున మాతా । ద్యనుమతములువడసి
సముచితము వెలయంగన్ ॥ గీ. ఏకపురవాసులకు బదియేడునధిక ।
వయసుగలవాఁ సంఖ్యంబు వలయుపంచ । వత్సరములు కళాభిజ్ఞవతుల
కేండ్లు । మూడుశ్రోత్రముల కల్పము బుధముఖ్యులకును॥ గీ. వయ
సు పదియేడులరిగినవాడు బ్రాహ్మ । జండు పూజ్యతముండగు నూరు
వత్స । రములు చనిననృపాలుని కమలబుద్ధి । జనకసముడు యోగ్యుం
డునై సామలారి॥ గీ. అర్ధమును బాంధవులును వ్రాయంబు కర్మ ।
మన్తవిద్యయు వెలయు మాన్యత్వకారి । ణములు నిహపర సౌఖ్యభూ
తములు ఁవ్య । కీర్తికాస్తుడములును నై కేవలంబు॥ గీ. అరియనీయై
దువర్ణత్రయంబునందు । నెక్కడొకటికి నధికమై యొప్పమిగులు ।
వీనినెరుగక నుండుదానై నపూజ్య । డంఘ్రిజుడువవతివర్షంబులరుగ నేని॥
గీ. వృథానకురోగికిని రథమెక్కినచ్చు । నతనికినశోచునకురేనికధికభారి ।
ణియగుకాంతకు పెండ్లి కెనయువరునకు । నడకువనెలంగమార్గంబువిడువ
వలయు॥ గీ. అడరియొకవేళి మిళితులై నడచుద్రోవ । స్నాతకవృషా

—*ఆచార్యాది పూజావిధులు*—

లురయ్యెడ స్నాతకుండు । పూజనీయుడ సంబడురాజుచేత । ధర్మశా
స్త్రమతంబు నిత్యంబు వెలయ॥ క॥ వేదముకల్పరహస్యము । తాదిసమ
న్వితముగాన యతజెప్పినవా । డా దరణియుడు ఘనుడన । గాదగునా
చార్యుడెల్ల కర్మంబులలో॥ క॥ ఆదరమున వృత్త్యర్థము । వేదాంగ

ములెవ్వడాత్మ వెలయుంచు హితం । బూది యుపాధ్యాయుడనం । గా
 దగునాతని సదాజగన్నుతులారా॥ క॥ వైదికసంసరణిషే । కాదుగ క
 ర్మంబు లెవ్వడనయముసేయున్ । మేదిని నాతని గురుడన । గాదగు
 సత్కర్మరతివెగడుభవ్యమతున్ ॥ క॥ అమరంగానగ్నావ్యధే । యము
 లున్ పాకాధ్వరములు నగ్నిస్తోమా । దిమఖంబు లెవడుసేయుం । చు
 మహాత్ముండతడు ఋత్విజుండన బరుగున్ ॥ గీ॥ ఎవడు కర్ణద్వయము న
 ననేకమంత్ర । పూర్వకింబుగ వేదంబు బారయజేయు । సతనిదల్లియు
 దండ్రీయుననగ వలయు । వేదముపంచుటకు పూర్వమాదరమున ॥
 వ॥ మరియును పదుపురుపాధ్యాయులకన్న నొక్కయాచార్యుండునునూ
 రుపు గాచార్యులకన్న నొక్కజనకుండును జనకశతంబుకన్న నొక్కజన
 నియు గౌరవాతిశయంబునకు పాత్రతములగు వెండియు॥ గీ॥ జన్మకా
 రణ భూతుండు జనకుడగుట । జన్మపావనఫలము శాశ్వతముబారయు ।
 నట్లుజేసెడి యాతడాచార్యుడగుట । వందనీయుడాచార్యుండెల్ల వారి
 లోన॥ గీ॥ కామమున తల్లియును దండ్రీగలయుటతన । యదయకార
 ములైరిగా కొండుగలదె । నందనునికల్లు పశ్వానులందు జూడ । నచ్చు
 గావున వారను వార్తవలదు॥ క॥ వేదజ్ఞుండాచార్యుడు । వైదిక సంసర
 ణిమాణవకు జాతివిశేషాదులరసి విజ్ఞానో । త్పాదకుగాజేసి బనుచు ప
 రమపదవికి॥ గీ॥ అల్పమైన నత్యధికంబైన సరయనెవ్వ । డాదరంబు
 న నొగించు వేదమంత్ర । నిచయమాతని గురునిగా నెరియెరిగి । శి
 ష్యుడా రూఢిమైపూజ సేయవలయు ॥ గీ॥ ఆగమార్థంబులుపనయనా
 దిధర్మములు గ్రమంబున శిక్షించి నెలయజేయ । గలడు శిష్యునియందు
 నిక్కముగ బాలు । డయ్య నాచార్యుడనుల బ్రాప్త్యమయమూర్తి॥
 గీ॥ బాలుడయ్యను విజ్ఞానభరితమూర్తి । తన్ను శిష్యత్వవృత్తినిత్యంబుగొ
 లుచు । వారలసమత్వమతి బుత్రులారయనుచు, బిలువవలయు సంభా
 పింతు వలయునపుడు ॥ గీ॥ వారలును సర్థమడుగంగవలయు వేళ । న
 మ్మహాత్ముని దేవాయటంచు బలుక । నగునొకప్పుడు బలుకరాదన్య
 శబ్ద । జ్యంభితములగు వాక్యవిశేషములను॥ క॥ వేదోపలక్షణార్థం ।

జైదగుమంత్రంబు జెప్పనాతడు జనకుం । డాదరణీయుండజ్ఞుడు , పాద
 విరహితుండు వెలయు బాలుండనగ్గ్॥ క॥ ధనమున బాంధవ్యంబున ।
 వినుడుసదావృద్ధదశను విద్యవలనరా । దనఘాత్యులార పూజ్యత । జ
 ననుతేనద్ధర్మపథము జనకున్నయెడగ్గ్॥ గీ॥ బ్రాహ్మణులకు విజ్ఞానంబు
 న రాజులకును , దగ్రవీర్యత్వమునధనధాన్యవృద్ధి , వలనవైశ్యులకును
 కౌరవమునపాద , భవులకును గల్గుపూజ్యతభవ్యులార॥ క॥ పలితశిరో
 జుండయ్యును । వెలయండజ్ఞుండు బ్రహ్మవేత్తయగుచు బెం । పరిని
 బాలుండయ్యును , వెలయు దేవతలు తన్నునృద్ధుడనగ్గ్॥ గీ॥ కా
 వ్యసంఘటితంబగు గజముచర్మ । నిర్మితంబగు సత్వంబునెట్లునామ , మా
 త్ర ధారణము లగునపాత్రుడట్ల । బరగువేదంబెఱుంగని బ్రాహ్మణుం
 డు॥ గీ॥ లలనలందుషండునికైఫలంబు భూరి , దానముల మూఢతను
 నకునైనమెలు , పూలెవిజ్ఞానిగాక దివుటననేక , కర్మములుసేయు విప్రు
 నికార్యఫలము॥ వ॥ వృధాయగునని చెప్పిమరియు నట్లనియె॥ గీ॥ హిం
 ససేయక నిత్యంశు నెల్లభూత , ములను శాసించు విజ్ఞానమూర్తిపూ
 లె । గురుడు శిష్యునిమొగమోడి కోపపడక , తీయనగు వాక్యముల
 శిక్షసేయవలయు॥ గీ॥ వాఙ్మనశ్శుద్ధివెలయు నెవ్వనియందు , సత్యవి
 స్ఫూర్తినాతండు నిత్యసౌఖ్య , భరితములగు పదంబులు బడయుననిరి ।
 మనువును మహామహులు తొల్లియనఘలారి॥ వ॥ మరియును కొన్ని
 విధులు వినుండని యిట్లనియె॥ గీ॥ ఎవ్వనికికైన గీడుసేయింతుననుట ,
 సేయుదనుటయు బరుల కపాయమైన । తెరవులూహించుటయుగా
 దు గరవునన్య , డైన నవివినియు విననియట్లాగుటాప్స॥ గీ॥ బ్రాహ్మ
 ణుండు సన్మానంబపారివిషస । మేతభోజనమట్ల సంప్రీతినమృత । పా
 నమట్లసదాయవమాన మాత్మ । దలచునది యదియ నిర్దయత్వం
 బుపాను॥ క॥ అవమానము బొందినవా । డవిరళనిద్రాతీజాగ్రదాప్త
 వినోద , వ్యవహారంబుల సుఖయగు । నవమానపరుండు , దాన నణ
 గుగృతతమై॥ క॥ ఉపనయ నాదులసంస్కా , రపరుండగుద్విజుడుగు
 రు చరణనన్నిధి భ । వ్యపదంబు బొందదగువే , దపాతకలనంశు న

ర్హతపమును వెలయ్॥ క॥ మేదిన తపోవిశేషము । తాదుల విధిబోధి
తవ్రతానుష్ఠాన । శ్రీదైవతార్చనంబుల । వేదంబు పఠింప బడియె విప్రు
లచేత॥ క॥ వేదాభ్యాసంబైనత । దాదితపము సేయవలయున
తినియతుండై । యాదరణీయును విప్రును । వేదంబు తపో
ర్థమనుట విశదముగాదే॥ గీ॥ పాదనఖపర్యంతంబు దప్తంబుగాగ । నేద్వి
జుండు తపంబు సహించిజేయు । నాతడుదొడరి వేదంబునభ్యసింప । వల
యు నుత్తమగురుని సేవనముజేసి॥ క॥ వేదంబు మానిశాస్త్రున । మా
దరమతియైన బ్రాహ్మణాధమునున వ । స్వాదులతోగను శూద్ర । త్వా
దశ జీవించియుండు దత్కాలమున॥ గీ॥ పురుషుండై తల్లికడుపున బు
ట్టుటందు । మాంజిబంధన మగునియమంబునందు । శిక్షితావాప్తిద
గు యజ్ఞదీప్తియందు । బ్రాహ్మణునికి వేదము సదాపాత్రతమము॥ గీ॥
మాంజిబంధన చిహ్నునుగంజతుడగు । మాణవకునకు సావిత్రిమాలయు
నుమ । హస్తముండగు నాచార్యుడుత్తమాప్తి । జనకుడు నగుటనెప్పు
తజ్జన్మఫలము॥ గీ॥ మాంజిబంధనానురంజనత్వములేని । మాణవకుడపా
త్రమైన భంగి । కర్మతంత్రములు దగంగ నొనర్చును । ద్యోగసానుభూ
తులుడుగుటాప్స॥ క॥ వేదంబుపనయనంబున । కాదిపఠింపంగగూడదర
యస్వధావా । చ్యాదులుదగు శూద్రనముడు । వేదార్థంబెరుగరాని
విప్రుండరయ॥ క॥ వేదము బలుపుశ్చాతమ । శ్రీదమునద్రాహ్మణ
ప్రశిద్ధముమంత్రో । త్పదకరముగాపున వి । ప్రామలకదిపూజనీయమ
ర్హముగాదే॥ క॥ ఉపనయనాదిగ సంస్కారపరుండగు విప్రునకువిరా
గంబును వే । దపరాయణాప్తియును భ । వ్యవధము ముత్రంబుజప
మువలయునవ్రతముల॥ క॥ గురుసన్నిధినుపనయనము । భారసినవిప్రు
నకు సూత్రమును మేఖలము॥ వరదండముకాపాయాం । బరముకమం
డలుపువలయు పాత్రగతులకు॥ క॥ నియతేంద్రియైకల్కష । చ
యములు ధూలించి బ్రహ్మచారి గురుపదా । శ్రయైతపంబు వృద్ధి
బా । రయ సేవలొనర్చునది బరాయణముదగ॥ సీ॥ పావనమూర్తి
యై దేవర్షి పితృతర్పణాదులు పరమేశ్వరార్చనములు । నుభయసంధ్యల

—*బ్రహ్మచర్యవ్రత విధులు.*—

యంచుహూమముల్ సేయుచు మధుమాంసములు గంధమాల్యములుచు, రసము లంగనలు గర్వంబును హింసలు నభ్యంగనము నశర్వాంబుపాదు | కములుఛత్రంబును కామంబు కోపంబు లోభంబునట నంబులోలగీత | వాదనంబులు నస్మతంబుజూదముపరి | వాదజనవాదములు సంగమాదులును వి | నోదములునొరులవంచించు భేదములును | బ్రహ్మచారిపరిత్యజింపంగవలయు || గీ || ఏకశయనుండు నిత్యజితేంద్రియుండు | గావలయు శుక్రమెన్నుండు కామనగత | విడచుటొప్పదోటమిగాక విడచునేని | వ్రతములాలెండునడుపగావలయు నియతి||వ. మరియు బ్రహ్మచారి కామనశంబున స్వస్నావస్థరేతస్థనంబగునేని పరిశుద్ధుండై యాదిత్యమంత్రంబు నుడువుచు బదిదినంబులు జలంబులందు వసింపవలయు || క || జలకలశంబును పుష్పం | బులు గోమయమృత్కుశములు పూజార్థముజెం | పవలడనిత్యంబునుగొన | వలయున్ సద్బ్రహ్మచారివహ్నియు గడకన్ || క || వేదాధ్వరములచేతస | దాదరణీయంబులగు గృహంబుల శుద్ధం | బైదగుభిక్షోన్నముగొన | గాదగునాతండు విగతకామార్థంబుల్ || క || గురుకులబంధుజ్ఞాతిని | కరగృహముల భిక్షసేయగారాదుసమా | దరభావముధర్మంబును | పరిశుద్ధములేని యిండ్లబరగ దొకప్పున్ || క. వేదాధ్వరముల యోగ్యము | లైదగుగ్రామములపట్టణాదులసేయం | గాదగుభైక్ష్యంబభిశ | స్తాదులువర్జించిదృఢ నియమవిస్ఫూర్తి || ఉ. ఆయతభంగి భైక్ష్యచరణాప్తసమిద్ధనలంబులింపుమై | జేయక రాత్రులేడుపవసింపక వెంగలియైనవాడు సంత్యాయముగాక నెప్పినవకీర్ణవ్రతంబు జితేంద్రియుండుబో | ధాయతుడార్యసేవ నుడుదాత్తుడునై యొనరింపగాదగున్ || క || ఎన్నకనిరంతరముభై | త్యోన్నములు భుజించునది నియతినొకయింటన్ | నన్నము గొనగాదిలభై | త్యోన్నంబుపవాసతుల్యమనిరి మహాత్ముల్ || క || వ్రతముల యందును దైవత | పితృకార్యములందు దాతపిలువగజని స | మృతిగుడువం గాదగు విర | హితమధు మాంసాన్న మధికనియమంబు దగన్ || క ||

ఉపదిష్ట కర్మములు బా॥ హ్యౌపదావాప్తిదగు బ్రాహ్మణ ప్రవరుల
కు॥ విపులములగు గావెందును । సృష్టవైశ్యుల కనిరి సన్మనీషి జ
నంబుల్॥ గీ॥ గురునిబోధ నైనపరగిసతనబుద్ధి । నైనసధ్యయనమునం
దాయత్ను । మాచరింప వలయునాచార్యునకు సమ్మ । తంబుతుష్టియ
గువిధంబులెలయ॥ క॥ తనువునుబుద్ధింద్రియములు । మనసునువాక్యంబు
లును సమాహితములుగా । జన్మప్రాంజలి మైనిలచి గు । రునివదనము
జూడవినయ రుచిశిష్యునకు॥ గీ॥ ఉత్తరీయంబు వెడలి బాహువౌ
కడుదగ । సాధ్యమగు నాచారంబును సంయతంబు । నమరిగురునిక
భిముఖుడై యాస్యతామ । టంచునాసీనుడగుట యర్హమగు తెరవు॥
క॥ హీనాన్న నస్త్రవేషం । డైనిత్యము గురుసమీపమందుండి గడి ।
ష్ఠాసిరితి శిష్యుడతడుశ । యానుండగు డొత్తఃకౌప్యసంక్లియగం
బు॥ చ॥ గురుడు శయానుడైనతరి కూర్చొని యుండిన వేళభోజ
నా । దానితి నుండునప్లచుచితంబులు మానిపరాజ్యులుండునై । బరగి
నయప్లశిష్యునకు పాత్రముగాదొగిమాటలాడగా । త్వరపడనాజ్ఞకైకొ
ననవశ్యప్రతిశ్రవణంబు సేయగ॥ ఉ॥ ఆసనమందు నుండుతరి
నాజ్ఞయొసంగిన యప్లనంచితో । ల్లాసముబొందువేళ నుపలాలన
వృత్తి జెలంగునప్పుడ । భ్యాసముసేయనున్నపుడు బల్కుట శిష్యునికొ
ప్పు నింతల॥ గోసములేని చక్కటిగురుండు సమాదరభంగిజూడగ॥
క. దూరస్థుండుసమీపగు । డారయ నభిముఖపరాజ్యుఖాతిష్ఠగతి ।
స్ఫూరుడు శయానుడగుగురు । యోరవసించునది శిష్యుడుజ్వలభక్తి.
క. అతినింద్యము గురుసన్నిధి । సతినికి శయ్యాసనాదులాదర మగు న ।
ట్టితెరంగైనను దిన్నయ । నతిగంధముబూసికొన జనదు గీతంబు॥
మ॥ గురునామంబు పరోక్షమందలిన సంకోచించియైననుదా । హ
రణ స్ఫూర్తిచించిగాదతనివేషాయామభాషాగతి । స్ఫురణంబుల్ తన
కొప్పవర్ధిమయి శిష్యుండాత్మబోధాసమా । దరభావంబున పూజసే
యునది నిత్యంబు॥ కృతార్థుండునై॥ క. పరివాదంబునునిందయు ।
గురునకు నేదేశమున మిగులనగు నాప్తి । జరుగునది శిష్యుడచ్చట ।

దొరసిచెవులుమూసికొనుచు దూరంబెలమిన్ || క. పరివాదుడుగాడిద
యగు | పరిభోక్తుడు పురుషగున్ నుపాలంభుడు గు | మృగమగుకీటక
మగు మ | త్వరిగా వ్రనగురునిదొడరజనదాగతులన్ || గీ పూజసేయవ
లదు పాలితతో గురుడుండు | నపుడుగుపిత్తుడైనయపుడుశిష్యు | డాస
నంబు యానమాప్తి నధిస్థించి | కాదుడిగియొనర్ప గలుగుఁగొప్ప||
క|| ప్రతివాయువు ననువాయువు , కుతుకము వెలయుంచునల్లు గురు
నిసరినధి | స్థితభంగినుండ గా . గా | దతడు వినికీర్తనాదులొగగవల
యున్ || చ|| శకటరథాదులందుకటసౌధతలంబులనానలందు సా | లక
ములయందు సున్నతశిలాఫలకంబుల గూరుచుండుటో | మృకరణినొప్ప
శిష్యుడుగురుండును నెక్కటకాదు వెన్నువా | యకతనువంట యాస
సములందు వశింపక నెట్టివోటులన్ || క|| గురుని గురుండునుబెంచిన |
గురువ్రాలెనొనర్పగానగున్ పరిచర్యల్ | గురుననుమతి శిష్యుడుగా |
దరయగతనగురుని కీర్తనాదులునచటన్ || క|| వాగాదిగౌతముగవి |
ద్యాగురుపితౌద్రులను సమంచితపూజా | శ్రీగరి మదన్వగుగా | దా
గమమృతార్థదాతయగు నతనిబలెన్ || క|| గురుపుత్రబాంధవులకుచు |
వరవిద్యాకీర్తివైభవసమేతులకున్ | పురుషోత్తములకునిత్యము | గు
రునిబలెన్ పూజసేయగూడునతంబున్ || క|| తనకన్నపిన్నమైనను | తన
కుసమానమగు వయసుదనరినవాడ | య్యను పూజార్హుండతికల్ |
పనుడగుగురుసుతుడు గురునిబలెయొగములన్ || క|| గురునిన్ బలెశి
ష్యుండ | దరమతిగురుపుత్రకునిపదములొత్తుచుసం | భరితముగనతని
యెంగిలి | బరగుగుడువసద్వినయము భవ్యంబుదగన్ || క|| గురునిన్
బలెపూజంపన్ | బరగుసవర్ణయగు గురునిపత్నినతిదృఢ | స్ఫురితంబ
గుచిత్తముసం | భరితంబుగ గౌరవంబుపాటిజెలంగన్ || క|| కాదభ్యంగ
నన్నానో | త్సాదనములుకేళ సంప్రసాదనమును బెం | పైదగు
విధులును శిష్యుని | కాదరణీయయగుగురుని యంగనకునిడన్ ||
గీ|| తరుణియగు గురుని పత్నిపాదంబులంటు | టాదిగా గలశుశ్రూ
షలాచరింప | వలవదెన్నడు నిర్వదివత్సరములు | వయసు గలయువ

కుడది గౌరవంబుగాదు॥ క॥ పురుషుల దూషించెడి పెం । పరయంగ
స్వభావ శిధ్ధమగుట నెలతలం । దురు విజ్ఞాన మనస్సులు । బరిగింప
రు పరమతత్వభవ్యార్థంబుల్॥ క॥ నియితేంద్రియమైన మణియ నియ
తేంద్రియమైనకామినీ జనములు బెం । పయికామ క్రోధవశులు ।
గ యొనర్ప సమర్థులగు జగన్నతులారా॥ గీ॥ అక్కయైన తల్లియైన
మాహిత్రయు । నైననొంటినుండు నట్టిచోట । నాననమున బొలచున
ట్టి విద్వాంసుని । నైన గలచునింద్రియములు జెలగి॥ క॥ యువతియగు
గురునిపత్నికి । సవినయ విధివందనములు సలుపగనగు భ । క్తివెలయనసా
వహమ్మను । ప్రవిమలవాక్యంబు పరమభద్రార్థముగఁ॥ క॥ అదరమున
నిజధర్మము । పాదించుచు గురునిపత్ని పాదగ్రహణం బాదిగనభివాద
నములు । సాదువయిన విప్రుడర్థిసలుపగవచ్చు॥ క॥ నరుడు ఖనిత్రము
తోను । ర్వరద్రచ్చి జలంబువడయు వడుపున విద్యా । కరుడగు సద్గురుసే
వా । దరమతిశిష్యుండు బొరయదగు నద్విద్య॥ గీ॥ బోడియైనజడలుబొల
చినవాడైన । జడలు సిగయదగు నతడును నైన । నూరనిద్ర పోవుట
పుడు సూర్యోద । యాస్తమయ సమయములైన దనుక॥ క॥ అతిని
ద్రావశమున దూ । మతుబలె సూర్యోదయాస్తమయములరుగనే । క
తముపవాసంబొక దిన । మతడు గడుపవలయు నిశ్చలాత్ముండగు
చు॥ క॥ ఆయతమగు విధముననీ । ప్రాయశ్చిత్తివిధినెవడుబాటింప
డువా । జాయువు దఱిగి యశౌచము । వాయక నిత్యంబు నరికపరక
మున బడు॥ ఉ॥ ఆచమనంబుచేసి నియతాత్ముడుపాసన వేడియైత
గఁ । శౌచసమాప్తిమై యుభయ సంధ్యలయందు జపంబుజేసి ని ।
త్యోచిత పుణ్యకర్మ రతినుండుట పావనమైన ధర్మమా । ర్యాచరణీ
య మూర్జితము నర్హము నారయబ్రహ్మచారికి॥ క॥ స్త్రీశూద్రులై
న పుణ్యం । బాశించుచు నిచ్చజేయ నగుచారికి చే । తోశక్తులందు
బొరయు వి । కాశించుచు నవిసదా జగన్నతులారా॥ గీ॥ ధర్మమర్థం

—జననీ జనకాచార్య పూజాది విధులు—

బు శ్రేయఃప్రధానములగు । కామ మర్థంబు ధర్మసంకలితములగు ।

ధర్మమర్థంబు కామంబుదాత్తభవ్య । పదమునకు కారణములగు ప్రా
జ్ఞలారా॥ గీ॥ బ్రహ్మమూర్తి యాచార్యుండుభవ్యతముడు । జనకుడు
ను ! ప్రజాపతి మూర్తిజనని పృథివి । మూర్తిసోదరుడును తనమూర్తి
యగుట । పూజసేయు నదివారల భూనుతముగ॥ క॥ జననీజనకులు సో
దరు । డును నాచార్యుండును గురుడును పూజార్హుల్ సునులది గానన
గౌరవ । మునజూడక జనదు విప్రముఖుడువారిక॥ గీ॥ అత్యధిక కష్ట
ములకోర్చి యాప్తిదన్ను । గాంచిపెంచిన భవ్యుల ఘనులత్తల్లి । దం
డుల ఋణంబు వుత్తుడుత్తముడు బాపి । కొననశక్తుడు నూరేండ్లు చ
నిననైన॥ క॥ జననీజనకుల కాచా । ర్యునకుల్ బ్రయమైనయొప్పురును
లొనరింపక । జనువారలు సంతోషిం , చినసర్వంబైన తపముసేయు
ఫలమగుక॥ క॥ మాతాపితౄచాక్రమంబు । కాతతశుశ్రూష సేయుట
ది తపమగునం । ప్రీతిమెరు వారలొల్లని । సేతలశాస్త్రీయములు ని
ష్కర్మములరయక॥ గీ॥ మూడులోకంబులారామములును మూడు । వే
దంబు లగులు మూడువార । లట్లుగావున నిత్యభవ్యత్వశిద్ధి । గోరి
పూజింపవలయు కుమారుకుండు॥ వ॥ జనకుండు గార్హపత్యాగ్నియని
యు, జనని దక్షిణాగ్నియనియు నాచార్యుండవహనీయాగ్నియనియు
నెరుంగ వలయును॥ క॥ ఆయగ్నిత్రయమధిక వి , ధేయము భక్తియు
ను సమృద్ధియు వెలయంగా । ధీయుడుపాసన విధులు ! సేయందగు
కొడుకు మతము శిద్ధింపంగక॥ క॥ అయమహితాత్ముండై వా , రియె
డల విహితాప్తిదగు గర్విష్టుడు జగతీ । త్రయ విజయశాలియై కాం । తి
యతంబగుమేనుతోడ దివికేగుతుదిక॥ గీ॥ ఇహసుఖము వడయు జ
ననికి హితముచేసి । పరసుఖము వడయు జనకుని భక్తిగొలచి । బ్ర
హ్మలోకమహూన్నత పదముబొందు । నిత్యమాచార్యునర్పించి నిర్మ
లుండు॥ క॥ ఏకర్మంబులు కడునం , గీకరమగు వారికవినిఖలసౌఖ్యం
బుల్ । జేకూర్పజాలువారలు । నైకొనకుండు నవిలోక గర్వితముల
గుక॥ గీ॥ సావనస్థితి వెలయ సజీవులగుచు । వారిలినందుకాలంబు
వారికహిత । మాచరింపక భక్తిసేయంగవలయు । పరమశుశ్రూష

లాదర భరితుడగుచు॥ క॥ ఏయవితనక్రిష్టంబుగ । జేయ దలచువాని
 విధము సెప్పుగవలయు॥ ధీయుతుడు సుతుకువారల । తో యదియ
 త్రికరణ శుద్ధిమరితాపహము॥ క॥ అదరమున జననీజన । కాదుల
 పూజించు విధమునగు తత్ఫలము॥ వేదవిదులార జెప్పితి । మోదం
 బును హితముజ్ఞత్తుమునవిక సింప॥ న॥ మఱియునొక్క ధర్మపథంబు
 జెప్పెదవినండుని యిట్లనియె॥ గీ॥ శ్రద్ధధానుడగుచు సద్విద్యజేకొను ।
 టొప్పు శూక్రువలన యోగ్యతముడు । గానిచాని వలననైనను వి
 ప్రుండు । కులముపెంపు జూడవలనదపుడు॥ గీ॥ మాన్యశీలయు గౌరవ
 మహితయును మ । హా వ్రతపరాధుణము నగునట్టికాంత । పెండ్లిజే
 సికొనగ జాలప్రియమగునది । హీనవర్ణయుక్త్యునుననుమానపడక॥
 క॥ అమృతంబు విషమునసమే । ధ్యమున సువర్ణంబువర్తనంబరి వల
 న॥ క్రమమున బాలునివలన మ । తమగు సుభాషితము బారయద
 గు నెల్లరకు॥ క॥ నెవితలు నవరత్నంబులు । ధనమును విద్యయు సు
 భాషితంబును ధర్మం । బును శౌచము బాత్రత్వము । జనునెరులకునీ
 గనుచితసమయంబులబో॥ గీ॥ బ్రహ్మచారి కొప్పుబ్రాహ్మణే తరుల
 గు । వారివలననైన సారవేద । పాఠకలన మర్థబడయంగ ననిరి మ ।
 హాత్ములైన వారలాన్యలారా॥ గీ॥ బ్రాహ్మణే తరులగువారు భవ్యత
 ములు । తనగుసపులైనవలచు నిత్యంబువారి । నంటివేదంబులు పఠింపన
 ఘుడైన । బ్రహ్మచారికి తోకసంభావ్యమతికి॥ క॥ గురుడెవ్వండగు
 నాతని । పరిచర్యలు సేయకెల్ల బ్రహ్మపదంబు॥ బారయనగు గాన
 విప్రే । తరులనయిన బ్రహ్మచారి తగుగొలువంగ॥ సీ॥ ఓపిసద్గురుని
 సమీప వాసముసేయ నశీరుచిగలదేని యమృతహాత్ము । శుశ్రూషలా
 నరింప జొప్పుగు ప్రాణముల్ తనమేననున్నంత ననుకనియతి । భవ్యం
 బుగా తనప్రాణంబు లెందాక తనువుననుండు నందాకనెవ్వ । డతిభక్తి
 శుశ్రూషలాచరించుచు గురుపాదాశ్రయండువ బరగునతడు । శాశ్వ
 తబ్రహ్మపదంబు శశ్వదాత్మ । మూర్తియైజొచ్చినత్యంబుముక్తుడగుచు
 హాత్ముడగు గురుసిక్ష్వాదానాదు లీగ । కెవ్వడును నైస్థికములు సే

యింప దగదు॥ నీ॥ గురునికి పరితృప్తిభారయించి విదపనైస్థిక కర్మ
తంత్రముల్ సేయుటాప్పు । క్షేత్రంబు కనకంబు పాత్రతమంబగు గోవు
నశ్వంబునుగొడుగుపాడు । కములాసనంబు ధాన్యమును శాకంబులు
నిఖిలార్థములు గురునికి నొసంగి । యతడు సంప్రీతాత్ముడగునట్టి పిడు
ల సమార్చనంబులు సేయుటగునభిక్షి । గురుసతీ సుతి బాంధవకోటి
యందు । గురునియందు వెలయుభక్తి గూఢముగ న । మార్చనంబులు
చేసి భోయనగవలయు । వాటిలను బ్రహ్మచారి సకారవముగ॥
గీ. పరగు నాచార్యుగుగుగురు భార్యయాది । గాగలుగు వారి నర్చింప
గలుగుటుభయ । సంధ్యల సదాగ్నిహోత్రముల్ నలుపుట నియ । తం
బు వెలయుట మోక్షసాధనములనగ॥ గీ । బ్రహ్మచర్యవ్రతంబిట్లు పర
మునియతి । నేద్విజుండొనరించు గీడనయనిగతి । నుత్తమస్థానముననత
డుండు జన్మ । మరణభయరహితుడగుచు మంతలారి॥ వ॥ అనిచెప్పె
నని॥ ఉ. యోగసమాధిరూఢనియమోన్నతభక్తి జనాభినందన । శ్రీ
గురుమూర్తిరూపమయ చిన్నయతత్వపరిస్ఫుటార్థన । రావగమసారని
ర్వయకళాధికిస్వ జగన్నియామకో । ద్యోగపరాయణస్థిరవినోద పరా
త్పర భవ్యబోధకా॥ క. విమలాత్మ రామకృష్ణప । రమహంసమహాగు
గు సిరిసమాధిపర । త్వమహిత సాక్షాద్దృశ్యసి । రమచిన్మయ తత్వ
మతి పరాయణభూతీ.

మాలినీ. గురుపదయుగసేవా కుంతి తోదాత్తవిజ్ఞా
సరతజనమనస్సానంద తత్వప్రకల్ప
దరిసుమ హితబోధా ధారిభాస్వత్ప్రకారా
పరమపురుషలింగో త్పన్ననిత్యాభిధానా.

గ ద్య ము .

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వాల్మీకిరెడ్డి పాపినాయక
పుత్ర నిఖిలబుద్ధజనవిధేయ యశ్వలనాయక ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర
మనుస్మృతియను మహాధర్మ శాస్త్రమునందు
ద్వితీయాధ్యాయమ్ సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర మ్మ .

శ్రీమద్రామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామి సేనముః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

తృ తీ యా ధ్యాయము.

శ్రీనిర్గుణైకమార్గ । జ్ఞానమయోదిత సమస్తకారణ విబుధ । ధ్యా
నానందర సప్రతి । మాననిరాకరణ సర్వమయపరిమేశా॥ వ॥ దేవా
యవధరింపు మమ్మ హర్షి సమాజంబులతోభృగుమహర్షీం ద్రుండిట్లనియె.

—*కన్యా పరిగ్రహ విధులు.*—

గీ. కరము వెలయంగఁజ్రేపేదిక వ్రతంబు । ముప్పదియు గారు
వత్సరములు వినియతి । గురుసమీపంబుననశువగూడుమరిత । దగ్ధ
మైన పాదంబైన ననిరి బుధులు॥ క. వేదార్థ సారమెరిగి స । మాదర
గతి బ్రహ్మచర్యమలవరచి తదీ । యోదయమార్గాను సరణి । నూది
గృహస్థాశ్రమంబు నొనరింపదగు॥ క. వేదాదిదాయభాగం । బాది
జనకు వలనగొనుట యావును మధుప । రాదులొసగియుద్వహమున ।
కాది పితాదులదనువుటయగు బాత్రములై ॥ క॥ గురుసనుమతిబడసి
నియతి । బరగిక్యతన్నాతకుడయి బ్రాహ్మణుడుసమా । దరిమునసవర్ణ
యునుగుణ । పరియునునగు కన్యదగు వివాహంబాడ॥ క. జననికి
సపిండగాకయు । జనకునికి సగోత్రగాక సౌమ్యులదగు క । న్యవరసి
పరిగ్రహించుట । యనుకూలముదారకర్మమనిరి మహాత్ముల్ ॥ క. సతి
సంబంధములగు గో । తతులునుమేకలు రణములు ధనధాన్యంబుల్ ।
సతతము పాత్రములయ్యును । పతిగొనరాదరయ పేదవడుతిరినైన॥

చ. క్రియరహితాత్మ నిష్పురుష కేవలవేదవిహీనసంతతా । మయబ
 హుద్ధీర రోమ జడిమస్థిత కుష్టుశరీరదంత సం । చయకుటిలాంగభూతపరి
 సర్పిత వక్రశిరోజలోచన । క్షయవరియింపగాదుకడు సౌమ్యుడనందగు
 వానికెన్నడున్ ॥ గీ. పింగళేక్షణ వక్రకపిలశిరోజ । కన్యనధికాంగ తీవ్ర
 రోగమయ రోమ । రహితబహురోమహీనాయరాగపరుష , భాషిణి
 పరిగ్రహింపగా బరగ దెందు ॥ క. తరుగిఁబుక్షనదీదా । సరహితనామాం
 కితంబు జనుదానిభయం । కరనామమైనదానిన్ , పరిగ్రహింపంగ కాద
 భవ్యత్వమగున్ ॥ క. జచునై వాహికవిధిగాన । తనురోమశిరోజదశన
 తత్పరతనుభా । మిణిసుఖనామసుహచిగ , మన లక్షణలక్షిత మృదు
 మహిత శరీరన్ ॥ క. ఏయమకు సోదరులులే । కేయమ జనకుని సమా
 ఖ్యయెరుగ బడను ము । న్నాయమయెవ్వరి సుతయని । ప్రాయమ
 తుల్దలచి పెండ్లిపాటింపరిలన్ ॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు వివాహసంబంధ
 భావ । ములుసనన్దులయందు నిమ్మదగసేయ । వలయునెక భంగి
 హీనతవచ్చుకామ । మమితముగను పునర్వివాహము ఘటించు ॥
 గీ॥ బ్రాహ్మణులకు నాల్గుజాతుల భార్యలుడగు । క్షత్రియులకు మూ
 డింటు సతులువెలయు । వైశ్యునకును రెండింటు వనితలొప్పు ।
 శూద్రునకు తనకులము నందసుదతులెనయు ॥ గీ॥ బ్రాహ్మణ క్షత్రియు
 లకొక భంగినైన । కాదుశూద్రాంగనల పరిగ్రహమొనర్ప । నెరుగక
 పరిగ్రహము సేయునేని వ్రతము । లభినడుపంగవలయు మహాత్ములార ॥
 గీ॥ హీనజాతి కాంతనెన్నకవిప్రుండు । పరిణయాను భంగిబడసెనేని ।
 శూద్రతుల్యుడగు నుపద్రవంబులు పెక్కు । లడరునైన వలవడట్టితెర
 గు ॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుండు శూద్రాంగన పరిణయంబు । జేసికొనునేని పతి
 తుండ శిష్టరతుడ । పాత్రముడు గ్రూగుండిహపరసుఖములు । గోలు
 నడిన హీనాత్ముండగుట నిజంబు ॥ వ॥ మరియు శూద్రస్త్రీయందు
 క॥ శయనాసనాదిపూజల , నయమున్ గావించు నెవ్వజావిప్రుండ ।
 ధ్యయన పరాయణుడయ్యె, వెలయుమాలండి తడవగకళంకముచేర్చిన్ ॥
 క॥ కారణములేక శూద్ర । స్త్రీరూపము నిచ్చజూచుద్విజుడును త

త్సం । గారంభము గలవాడును । నారదునిమతంబునక మహాపాపుల
 గుణ॥ క॥ ఆరయవిప్రుండు శూద్ర । స్త్రీరాగవశంబునక జరింపగనా
 త్మకా । గోరినపతితుండగు ని । ప్తారతి యును యశముగల్గు సజ్జనుడ
 య్యక॥ క॥ పాదజనికాంతపెండిలి । యైదానినలన బ్రియంబు నందిది
 గు వి । ప్రాచులు భవివెలిచాండ్రనగా । దగునెనిరుత్తములు జగన్నుతులా
 గా॥ న॥ మఱియు నేబ్రాహ్మణునిగృహంబున శూద్రాంగనాకల్పితం
 బులగు నై నపిత్రాతిధిపూజాద్రవ్యంబులు వెలయునవి విశేషంబుల
 య్య సదైవపిత్రాతిథుల కంగీకారంబులుగాక వృధాయగు నాబ్రాహ్మ
 ణుండును మహానరక పతితుండగున్లు॥ క॥ భారసిన తమిశూద్రసతియ
 ధరరసమానిన యతుడు తల్పకుడు తదా । దరరితియు కాముకుండును ।
 నరకనివాసులగు దుష్టనంబులువారల్॥ క॥ వారలకునిష్కృతులులే ।
 వారయనిష్కృతులు సేయునై నమహావ్యా । పారములు సల్పునై నను ।
 దారములగు సయ్యఘములుదరుగవురువగుణ॥ క. పాటించిశూద్రకాం
 తా । కూటమునిచ్చలు నెనర్చు కూరుడుమహ్నో । ఘాటకుడును మృ
 త్యుప్రతము । వేటాడగనుఁబడుక దవలియుగగతి॥ క. తగ వెయ్యది
 శూద్రాంగన । దవలినబ్రాహ్మణుడు బహుమతంబుల కర్మా । ను గు
 డయ్య బాయనేరడు । జగత్తతత్పాతకములు సంయమలారా॥
 క॥ పరిమానురాగరస సం । భరితాత్ముండగుచు శూద్రభామినిగల
 యక । దిగుగుద్విజుడెల్లవారలు । నితము దిట్టంగమాలనికీ తుల్యుడ
 గుణ॥ వ॥ సమస్తవర్ణంబులకును వివాహవిధులవశ్యమాచరణీయంబు
 లై యుండుగావున తద్విధంబు జెప్పెదవినుండు బ్రాహ్మంబు దైవంబు

—*అష్టవివాహవిధులు.*—

నార్జంబు ప్రాజాపత్యబునాసురంబు గాంధర్వంబు రాక్షసంబు పై శా
 చంబును వివాహవిధులష్టవిధంబులని చెప్పి మఱియనిట్లనియె. క. ఏవర్ణ
 మునకు నెయ్యది । పాపసధర్మముగ బరగుపరిమిబిభధ సం । భావన
 పాత్రంబుగఁ । ప్తావిధి యైయదివినుండు సన్మునలారా॥ వ॥ అనిబెంపున

డౌబలికియిట్లనియె॥ గీ. బ్రాహ్మమాదిగనారును బ్రాహ్మణునకు ।
 నాల్గుక్షత్రియునకు వైశ్యునకును శూద్రు । నకును మూడును
 పరమ మాన్యత్వశీర్షు । లగు వీవాహవిధులు భవి నాన్యులారా॥
 గీ॥ బ్రాహ్మమాదిగ నాలుగు బ్రాహ్మణునకు । రాక్షసముక్ష
 త్రియున కాసురంబువైశ్య, శూద్రులకు ధర్మమగునని సూక్ష్మధ
 ర్మ, విదులు కొందరుసెప్పిరి విమలమతులు॥ గీ. బ్రాహ్మణునికిజెల్లు
 పంచధర్మంబుల, రెండుగాక మూడుపండితాను, మతిముసెలగ నె
 ప్పమరియు యథాప్తిబై । శాచమాసురంబు నీచములుగ॥ క. మాటి
 కి మాటికి దగుపరి । పాటివెలయ క్షత్రియునకు బ్రాహ్మధర్మ, బో
 టముగ నన్యధర్మము, పాటికాంధ్వ రాక్షసంబులు రెండు॥ గీ. క
 న్యనధికశీల గౌరవనీయగు । జాధ్యవస్త్ర భూషణాదులనిడి । యోగ్యు
 డైనవరుని కుచితదానముసేయు । టదినదాప్తి బ్రాహ్మమనగ వెలయు॥
 క. వైదికమగు యజ్ఞమునం । దాదరమున ఋత్విజుడన నలరి య
 లంకా । రాదు లిడిస్వయము గాక । న్యాదానముసేత డైనమగునని
 రి బుధుల్॥ క. వరునివలన గోమిధునం । బరయగ నొక్కడైన రెండు
 నైన గొనిసమా । దరమతి కన్యనొసంగుట । బరిగన్నానిమననది
 విభవమూలంబై॥ క. తగవెరిగిధర్మమోడక, నెగడుమహింలని కన్య
 నెఱినిచ్చుట బెం । పుగ నదిప్రాజాపత్యమ । నగవెలయుననిరి మహా
 జనంబులు బ్రీతి॥ గీ. కన్యకైనదానిగనిన వారలకైన । ధనమొసం
 గి యప్రదానభంగి । దగవరిగ్రహించు టగురాక్షసంబన । నదిమహా
 తపోధరాఘ్యలార॥ క॥ యోగానుభంగి దగునను । రాగము కన్యకున
 రునకు రంజిల్ల సవా । భోగరతి వారలెనయం । గాగూడిన నది
 జెలంగు గాంధర్వమన॥ క. బలిమి మెయికన్య నుక్కుట ।
 వెలువలుపగ దీర్ఘశోక విహ్వలయగుచు॥ । విలపింపదాని గొని
 చను । టిలరాక్షసమనిరి లోకహితులగునార్యుల్॥ గీ॥ మత్తయగు
 డుమటి ప్రమత్తయగుడు సుప్త । యగుడువిజన చారియగుడుకన్య ।
 నపహరించి గొనుట యదిపిశాచంబధ । మంబనర్హతమము మాన్యు

లార॥ గీ. ఉదకదానపూర్వకముగనొప్పు బ్రాహ్మ, బలకు కన్యాప్ర
దానవిధులు ఘటింప, త్రిత్రయోదులకదిగాదు జనుపరస్ప | రాను
కూలప్రదాన మాన్యత్వగరిమ॥ క॥ ఒచరంగ వివాహవిధులు, మను
పుటకీర్తించె నుత్తమంబగు ధర్మం, బునగడ దత్తర్వంబును | విని
పింతుమహర్షులారవినుడు సదాశ్రి॥ సీ. బ్రాహ్మనివాహ సంబంధుడై
న సుతుండు పదితరంబులు జనుపైతృకులను, తాను పూర్వండుగా
దనరినపదితరంబులవారలను భవ్యభూతిసెలగ | గృతకృత్యులుగ నొన
రింప సమర్థుండు నుత్తముండును సదాయోగ్యురతుడు, పావనుండును
నగు దైవసంభూతుండు నరయనేడుతరంబు లరుగువార | లను తన
కునేడు తరములై యెనయువార | లను పవిత్రులుగాజేయునసఘుడైన |
జుండుమూడేసి తరములు శుద్ధిగతులు | గాఘటింప మహాశక్తి గలు
గువాడు॥ గీ. ఆరువారుతరంబుల వారలను ప | పిత్రులుగ జేయశక్తుం
డు పాత్రతముడు | ఘనుడు కామోఃజతనూజుడనిరి పరమ | ధర్మ
శాస్త్రప్రపంచులుదాత్తగరిమ॥ ఉ॥ ఆదరణీయులుత్తములు నర్వులు
నార్యులు వారలుద్విబా | హృది చతుర్వివాహవిధులంచు జనించు
కుమారకుల్ మహా | శ్రీదులు వారలెన్ననుచింపరు బొంతులు
క్రూరులై వృథా | వాదములన్ జరింపను భవంబులు వాపుమరిచ్చజే
సినన్॥ క. రూపమునత్యుత్తమ వి | ద్యాపాండీత్యంబు పాత్రతమును
భవ్యవ్యాపారంబును ధర్మము | దీపింపగవారలున్నతి రహించదగ్గ॥
క. ఆరంభశీలురై మరి | వారలుజీవించు శతవత్సరములు చిం | తా
రోగవ్యాకుల ని, స్సగ్గపృతిభములులేక సాధుజనములై॥ క. వేద
విహీనులుమిధ్యా, వాదులుదుర్మార్గులగు నవనిగాంధర్వం | బాదిగగల
చతురుద్వా, హోదయులగు సుతులు నిర్దయులునింద్యులనన్॥ క॥ నిం
ద్యంబుగాని పెండ్లి న | నింద్యులగు సుపుత్రకులు జనింతురుసతమున్
నింద్య వివాహవిధిజగ |న్నిందలగు సుతులు జనించుసీచులువారల్,
ప॥ పాణిగ్రహణ విధులుసవర్ణయుగు కన్యయందాచరించుట పాత్రతమం
బును ససవర్ణయుగు కన్యయందుసేయుట నింద్యంబునగునైనను బ్రాహ్మ

ణవివాహంబునందు క్షత్రియకన్య బాణంబుచేతను బ్రాహ్మణ, క్షత్రి
యవివాహంబులందు వైశ్యకన్య బ్రతీదకంబుచేతను బ్రాహ్మణక్షత్రి
య వైశ్య వివాహంబులందు శూద్రకన్య సమాప్యతాంబరదశంబుచేత
—*పుత్రోత్పత్తివిధులు.*—

ను పాణిగ్రహణవిధులు సేయుట తత్తమంబు మరియుచు॥ క. ఋతుమతి
యగు నిజసతినతి । రతిసుఖమున దేబ్బునొప్పు రాగంబున వ । ర్జిత
పర్వరాత్రుడై పర । సతులరమింపక, నిజేచ్ఛచందంబుదగ్గ॥ క. ప
దియారు దినములురువగు । మదవతులకు ఋతువుమాస మాసము
నందున్ , మొదలచతుర్దినము లొ । పును గర్భితమఖిల శాస్త్ర
పద్ధతు లందున్॥ గీ. నాల్గుదినముల ఋతుదర్శనంబులను చి । తంబు
లే కాదశియు త్రయోదశియు రెండు । వర్జనీయంబులగుట నవశ్య
ముపది । రాత్రులందు వహారతి బాత్రతమము॥ క. వెలయగజంటలు
సవ్యం । బులు నగు రాత్రులగలసిన బుట్టుకుమారుం । డలఘుమతి బే
సిరాత్రుల । గలసిన కూతురుజనించు గావుననర్థి॥ క. పాత్రతమము
యగ్గుములగు । రాత్రులనజసతినదాను గాగము వెలయన్ । పుత్రా
ర్థిగలయుటనిరి క । శత్రసమస్తక్రియా ఫలక్రమవేదుల్ ॥ క॥ పురు
షుని శుక్రంబురువుగ । బరగినపుత్తుండు గలుగు భవ్యతదగి కూ
తురగున్ మధ్యమగతి వని । త ఋతుసహజ శోణితంబుదాత్తంబైనన్॥
క॥ శేతశోణితములుసరి । యైతోచిన పుత్రుడుదయమగు కాదేనిన్ ।
యా తెరవున కనుకూలం । బై తగవండుడగు తనయుడైన జనించున్॥
గీ॥ బ్రహ్మచర్యవ్రతమున కపాయమొదన । దధమములు నింద్యముల
గు నిశాప్తకంబు । నన్యరాత్రిత్రయంబునునాగి యోగ్య మైన దినము
ల గలసిన ననఘులార॥ క॥ వినుడల్పమైన శుల్కము । గొనికన్యనొసం
గునట్టి కుమతివినింద్యం । డున పత్య విక్రయుడునగు । జనులకు తన
వర్తనంబనహ్యముగాగ్గ॥ క॥ వనితాసంబుధులగు । ధనముననుపజీ
వుడగు నతండును కాంతా । జనధనతాడులను గొ । నినవాడును
పాపులగుచు నిరయమునబడున్॥ క. ఒనరగనార్పివివాహం । బున గో

మిథు నమ్మగొనుట బోలుననియెను , గని నీచతములు కొందరు ।
 విసిపింతురు బలుసభలనవిశ్వాసాహ్లాత్ ॥ క॥ అన్యతాస్పదమదివెండి
 యు । ననాచరణీయమధమ మగునల్పం । బైన సధికమైన బ్రతుము
 న , గొనుటది శుల్క-ఁబూగాదె గురుమతులారా॥ క. కన్యకొరకు శు
 ల్కాదులు । కన్యాజనకామలిచ్చు కైకొనక సదా, మాన్యగతిసేగ గల్గిన,
 ధన్యులగు మరెనుభవ ప్రదాతలువారల్॥ క. జనకుడు సోదరులును

—*సనితాశారవవిధులు.*—

బతి । యును బాంధవులును తనకు మనోజ్ఞములై బెం । పెనసిన వి
 భూషణాదులు , ననయమునిడ కన్యపూజ్యయగుననిరుధుల్॥ గీ. పడ
 తు లెచ్చటపూజంప బడుచునుందు , రచ్చటరమించు దేవతలాదరము
 న । వారలెందున పూజ్యత వనటబొందు । సందుకార్య ఫలములు
 మాయమగుచుండు॥ క. శోకింపుచునెచ్చటకడు , నాకులతబొందు
 జామ యంతమగుకులం । బాకులతలేక నెందున । శోక స్థితినుండునందు
 శోభనములగున్॥ క ఏమందిరమునవని తెలు । కామితపూజాదిరహిత
 గతులై బాగు శో , కామితవై శాపములిడు , నామందిరములు వినాశ
 మగునని రాద్యుల్॥ క. శారవనీయలు నిత్యము , నారీజనములు
 మనూజ్ఞనవమ్మచుచేస్తా । పారీజాలు రాగమతులు , పూరుషులకు న
 నియె మనువు భూనుతముదగ్గ॥ క. అదిగావున కాంతలు న । మ్ముద
 మున్ బొందంగ నిత్యమును తదభీష్ట , ప్రదులగుచు పూరుషులు బ్ర
 య । ము దొంగక మెలగు నదివిపులకర్మములన్॥ క. సతివలన బతి
 యును మది । బతివలన సతియుతుష్టి బరిగిన కడునూ । నిత కల్యా
 ణాస్పదమగు । సతతము తత్కులము విబుధజనవర్ణితమై॥ క॥ సతియు
 ను పతియునునిచ్చలు , సితతేతరరాగభూతి నెనగక రోషా । నిష్ఠితమతు
 లగు నేనియి పిర , హితసంతానాప్తిలోక నింద్యతములగున్॥ క. వేదము
 లు జడువకున్నిస , నాదర కార్యములు సేతననిశముకువివా , హాదులు
 సదుప్రభు దుష్కుల, మైదలుగున్ సత్కులంబనఘమతులారా॥ వ.మరి
 యున్ జిత్రకర్మ వ్యాపారంబుల చేతను శూద్రసతులందు పుత్రులంబడ

యుట చేతను రాజకొలుపు సేయుటను నాస్తికకర్మము లొనర్చుటచే
తను సత్కులంబులు కాలక్రమంబున దుష్కులంబులగు॥ క. వేదంబులు
చదువుటయు స. మాదరణీయ మగువృత్తి నలరుటయుగ్రమం । బైదు
ష్కులంబు సత్కుల, తాదశబెంపొందు నత్యుదాత్తపుభంగి॥ గీ. అర
యవై వాహికమున గృహస్థుడర్థి, పంచయజ్ఞంబులును తదుపరిసమస్త ।
కర్మములు నిత్య శుద్ధపాకములుబాత్ర, దాసములు నేయవలయుమతం
బుపేర్చి॥ క. మానుగ పంచపశువధ 1 స్థానంబులుకండనియునుదకకలశం

—*గృహస్థధర్మములు.*—

బుక్ । మానక గేహికిహింసా । స్థానోపస్కరములగు సదాబద్ధములై ॥
క. ఈపాపంబులు దూలగ । పూపమర్తి పంచయజ్ఞములు దినదినము ।
ద్వీపింశుచుసేయి జను । నోపిసదాస్తి గృహస్థుమచితస్సూర్తి॥
సీ. అధ్యాపనము బ్రహ్మయజ్ఞంబనియు తర్పణ సక్తి పితృయజ్ఞమనియు
హోమ । సత్క్రియదైవయజ్ఞంబనియును బలియత్కుత్తమము భూత
యజ్ఞమనియు । నతిధిపూజనము నృయజ్ఞంబనియు సెప్పదురు పంచ
యజ్ఞముల్ బరగున్లు । పశువధస్థానాది పాపంబులన్నియు బాయంగ
నెవ్వడిపంచయజ్ఞ । ములుక్రమంబునసేయడామూర్ఖమతికి । లేదుని
ష్క్రూతి పుణ్యంబులేశమైన । బారయదుజ్వలశక్తిమైపుణ్యకర్మ । శత
మలొనరించిననువాడు సాదులార॥ క. మనమునకును బెతరులకును ।
జననీజనకులకు నతిధిజనములకు గ్రమం । బునగడ దేవతలకు బ్రിയ ।
మెనయింపగలేని వాడు మృతుడరియంగ॥ సీ. ఆహుతంబును హుత
మరయ ప్రహుతము బ్రాహ్మ్యహుతంబు బ్రాశితంబనగ పంచ । యజ్ఞ
నిర్వచనంబులగు జపమాహుతంబనియు హోమము హుతంబనియు
భూత । బలిప్రశిద్ధావాప్తి ప్రహుతంబనియు బ్రాహ్మణార్చనా విధులు
బ్రాహ్మ్యహుతమనియు । బిత్వత్పిణంబు బ్రాశితమనియును జెప్పదు
రు సదాధ్యయనంబు దొడరునేని । దేవయజ్ఞంబదియగును దైవయజ్ఞ ।
కర్మకుండగువాడు జగంబుసర్వ । మోగిభరియించు వాడుగునట్టిభవ్య ।
శక్తివెలయుట నిత్యవిముక్తుడతడు॥ సీ. హోమంబులాదిత్యునడయాస్త

మయముల నొనరింప బ్రయమగునినునికతని । వలనయోగ్యములగు
వానలుగురియువర్షంబులు గలుగనన్నంబు వెలయు । నన్నంబువలన నరా
దులు జీవించునదిగాన హోమంబులను దినంబు । సేయునాతడు పూజ
నీయుడై బెంపొందు హయకనిత్యంబువాయువాశ్ర । యించి చేతనకో
ట్లు దీపించునట్లు । లాశ్రమములన్నియును నిత్యమాశ్రయించి । యుం
డు గృహమేధినదిగాననుడుగ కాశ్ర । మానుగతిసడుపవలయు గృహ
స్థుడ౯ క. జ్ఞానాన్నము లాశ్రయములు । గానెగడుకొనె శ్రాశ్రమము
లుగాన నవిగరి । స్థానిరతిదాన మీగుట । మానవుడుసమస్త లోకమ
యుడై వెలయుకొని గీ. ఎవ్వడాత్మేంద్రియములజయించుననువు । తనకు
గాకుండు నొనరింప దగునతండు । మహితభూతిగృహస్థ ధర్మంబులెల్ల ।
నైహికాముష్మిక సుఖంబులందగోరిక. దేవతలును ఋషులును బితృ
దేవతలును భూతములు నతిధులుతనుకొనం । భావించియాససేయుకొని ।
గావునగృహమేధినడుపగా దగును క్రియల్ గీ. దేవతల హోమము
లవేదదీక్షి. ఋషుల । శ్రాద్ధముల పెతరులను ధర్మసరణిసన్న । మునమ
నుష్యుల బలికర్మముల సమస్త । భూతముల పూజసేయంగ బోలు
నరుడుగీ. అన్నముననైన జలములనైన పాల । నైనమూల ఫలం
బులనైన నిత్య । మాచరింపంగవలయు శ్రాద్ధాదికర్మ । ములుబ్ర
య.బున పితృదేవతలు జెలంగగీ అరియపితరమగు పాంచయజ్ఞ
మందు । భోజనము సేయుకొప్పు విప్రుండొకండు । వైశ్వదేవంబునం
దునవశ్యమట్లు । కూడుకూరలొక్కండిచ్చు గుడువరాముగీ. హోమ
కర్మాదివిధులతియోగ్యభంగి । గడపి బ్రాహ్మణుడధిష్టై గడగవలయు ।
వైదికంబగు మతమునవైశ్వదేవు । నర్చనంబులు నతులుసేయంగసతము॥
గీ. ఆదినగ్నియు సోముండునలరునట్లు । హోమములురెండుగావించి
యోపివిశ్వ । దేవులును దేవతలులొకభావనీయు । వైశ్వదేవతలయొ
బ్రయంబందుకొరకు॥ వ॥ అర్చనంబులు సేయవలయును మరియును॥
క. మతమనఘముగాగ ప్రజా । పతులగగనంబు సుర్విపరదేవతల
సతతము పూజించునది వి । నుత శుద్ధక్రియలొనర్చి యుక్తముగాగ౯

సీ॥ ఈతెరంగున వెలయుచిహ్నముచున్నతత్వధికంబుజేసి బ్రదక్షిణములు । సర్వదిక్కులయందు సలిపి చతుర్విశాఖీశులై వెలయు మహేంద్రయమ వ । దుణసోములకు తత్పురుషమూర్తులకు ప్రియంబగుభంగి బలికర్మమాచరించి । మరియు (మరుద్భోవనమః) యని పల్కుచు దోడరి దావరమున (సద్భోవ) యటంచు । నదకమందు (వనస్పతిభోవ) యటంచు । మెగియుసలమందుగోలున నుచితభక్తి । వెలయబలికర్మములు సేయవలయు శుద్ధ । మతముపేరిమి సామాన్యమనుజుడైన॥ వ॥ వాస్తుపురుషుని మస్తకోత్తరపూర్వభాగంబులందు లక్ష్మికిని పాదప్రదేశంబులగు దక్షిణవశ్యమదిశలందు భద్రకాళికిని మధ్యదేశంబునంగు పితామహమహేంద్రులకును పృష్ఠభాగంబున సర్వాత్మభూతంబులకును బలికియలుచేసి బలిదానశేషంబగు నన్నంబువాస్తుపురుషు పాదమాలంబగు దక్షిణవిశయంను పితృదేవతలకు సమర్పింపవలయు వెండియు॥ క॥ శునకములకు పతితులకా । న్దనులకు మాలలకు కల్మషనిరతులకు తీ । రని రోగ పీడితులకును । శనకములకు కాకులకును జనునన్నమిడ॥ గీ॥ సర్వభూతంబులను యోగ్యునగనిన్ని । బ్రాహ్మణుండెవ్వడర్పించు పరమనియతి । వాసుదేవు పదంబు దివ్యమగు తేజ । మలరజోచ్చి సుఖించు మహాత్ములార॥ మ॥ బలికర్మంబుబుదిర్పి తానతిథులకా బాటించి యహ్లాసన । స్థులుగాజేసిసభైక్షికాదులిడి సంహోషించియాశీర్వచః । కలరాభద్రత వారలేగుటయు భోజివ్యాదులుంగూడన । సలితావాప్తిగక్మోక్త బుధువంగానొప్పురేభాగకి॥ క॥ గురునకుగోవునొసంగుట । బరగినసత్పుణ్యఫలము బ్రాపించుసమా । దరమతిభిక్ష మొకనికిడి , పరమాప్తిగృహస్థుడైన బ్రాహ్మణునికిలక॥ గీ. యోగ్యభిక్షమైన నుదపాత్రపైనవే । దార్ధతత్వవేదియైన బ్రాహ్మ । ణోత్తమునకు భక్తి నెసగిన జాలు భూ । దానపుణ్యఫలముతనకుగలుగ॥ గీ. హవ్యములు కవ్యములు వృధాయగునపాత్రు । డైన బ్రాహ్మణునన్నిధినాచరింప , బాత్రతిముడు మహాత్ముండు భవ్యుడునగు । విప్రునన్నిధినవి జాలవెలయుచుండు॥ గీ. విద్యయును తపంబునెలయు బ్రాహ్మణులము , ఖంబులగున్

లనగ గ్రాలివాఁడు । సేవనంబులోపిసేయువారలు నర । కములగులకుండ
గాచుచుండు॥ క ఆగతుడగునతిధి మహా । భాగునిగాదలచి యర్హు

—*అతిధి పూజావిధులు.*—

పాద్యాసన గో । స్త్రీగతులు నెరిపిదాత మ, హాశారవభూతి సేయునది
యని బుధుల్॥ గీ బ్రాహ్మణుండతిధి పూజాదిభవ్యకర్మ । ములుసదా
యొనరింపక మొద్దునైతె । నుండువాడగునేని యతంచుసేయు । వేద
పాఠ కర్తాదులు విధిలములగు॥ క జలములు పూవులుకాయలు । ఫల
ములు ఎల్కలములును సపాయకరములై । వెలిగావతిధులకు విని । ర్మ
లబోధాన్వుడమొలగు సమస్తక్రియలఁ॥ క. పరుగృహంబునదగునే ।
కరాత్రివిని యతినుండగా నతిధికిగా । దరయగ పెక్కదినములే । కరా
త్రుడతిధియనఁ జగంబునవెలయఁ॥ గీ. ఒక్కయూరునంద పెక్కు
దినంబులుం । డనతడతిధిగాడు వినుడయోగ్య । తముడువాడ బహు
జనములు నవ్వుచుదన్ను । దిట్టనిండుడగుసుగ్ధిరులార॥ క. ఒరులిడు
నన్నముగుడుచుచు । వరిలు గృహస్థుండు తృప్తిపడయక జన్మాంతరము
న సదాన్న దానము । బరగించెడివాఁ యింట పశువైపుట్టుఁ॥ గీ. అతిధి
సూర్యోదయాస్తమయాదివేళ । లందెపుడువచ్చునప్పుడత్యాదరమున ।
నర్భ్యమును పాద్యమును నాసనాదులొసగి । కుశలమడుగునది గృహ
మేధకుతుకమార॥ ఉ. ఆదరహీనుడైయతిధి కన్నముబెట్టక నెవ్వడాత్మ
పు । త్రాడులుదాను సంగనలు నన్నముహరిలు పాలునేయి ద । ధ్యాది
పదార్థముల్ గుడుచునాతడమేధ్యము మెక్కుపందికిఁ । సోదరుడందు
రార్యులు మనుష్య పశుత్వముకేటయున్నచే॥ గీ. ఉత్తముండగు నతిధి
కి నుత్తమంబు । వాఁధ్యముండగునతిధికి మధ్యమంబు । సధముడగునతిధి
కధమంబు నాచరింప । వలయుపూజాతిశయ గౌరవంబులర్చి॥ నీ. వైశ్వ
దేవాచ్చనానశ్యకర్మములు దీరినయప్పుడతిధిసమాగ । తుండగునేనియు
వఁడి యన్నంబిడగాదగునతనికి గౌరవమున । బలిశేషమిడుట యొప్పు
దు భోజనార్థంబు బ్రాహ్మణులదిగా బరగు నాల్గు । జాతులవాఁకి
జను కులగోత్రనామాంకితంబులు దెలియంగజెప్పు । టొక్కజాతికి పూ

జ్యమింకొక్కజాతి । యగుట శూద్రుడుకాదు బ్రాహ్మణునికతిధి । యి
 శ్చైరంగున జాతులకెల్లజాతి । నియమములువలయుననిరి మనీషిజనులు॥
 గీ. అతిధిధర్మంబునెలగ బ్రాహ్మణునియింటి । కాగతుండైనక్షత్రియు
 నాతఁడార్హ । సత్కృతులుచేసి పిదప భోజనమిడంగ । వలయు తనకు
 నధికశౌరవంబువారయ॥ క. ఒనంగ వైశ్యశూద్రులు । చనుదెంచిన
 బ్రాహ్మణుడుజను వారికి భో । జనమువిడ భృత్యజనముల । కు నిడు
 సమయమునననిరి నిగూఢార్థవిదుల్॥ గీ. అతిధికమపూజ్యుడగుట గృహ
 స్థుడైన । వాడు పూజింపవలయు నెవ్వడతండ । యినవిచారింపకాప్తి
 మెయనిరి కొంద । రార్యజనములు తుల్యమాన్యత్వగరిమ॥ క. పరులు
 సుమిత్రాదులు ని । గృహకాశాహలముతోడ రానతిధులుగా । నరయ
 కవారలకడు స । త్కరింపవలయు బ్రాహ్మణు డుదాత్తమతమున॥
 గీ. కన్యయు సువాసినియు మరి గర్భిణియును । దోగిశియు వృద్ధయును
 భవ్యయోగినియును । భోజనంబులు సేయంగబోలు నతిధి । జనముల
 కు పూర్వమదియు దోషంబుగాదు॥ క. అతిధులునామ్ము భృత్యులు ।
 కుతుకంబలరారునున్న గుడిచినపిదప॥ నతపశుధిజెలంగిన । సతీప
 తులుకూడు కూరజనుభుజింప॥ గీ. దేవప్రితాతిధిజనసంభావనీ
 య । మైన పూజాక్రియాదులు నాచరించి । తద్విశిష్టాన్నమిచ్చులుదం
 పతులు భు । జింపవలయు వ్రతావాప్తి పెంపువెలయ॥ గీ. దేవతా
 దులకన్నంబు దివిరియిడక । యెవ్వడు భుజించునిచ్చులు హీనతముడ ।
 పాత్రుడన్నంబుగా దది పాపరాశి । వాడుదానిగుడిచినట్టి వాడయగు
 ను॥ గీ. ఋత్విజుడు స్నాతకగురులు నెలమిరాజు । మామయును ప్రియ
 తముడు మేనమామయు తన । యింటికేతేరమధుపర్కమిచ్చి ప్రియ
 ము । సేయవలయు గృహస్థుడు శిష్టజనుడు॥ వ॥ సంవత్సరంబొక్కటి
 చనిన పిదప వారలు మరియు సమాగతులైన నిట్లుపూజింపవలయు
 వత్సరాంతంబున తాను యజ్ఞదీక్షాపరుండైయుండుతరి రాజును శ్రోత్రి
 యుండును సమాగతులగు నేని పూర్వప్రకారంబున మధుపర్కవిధిపూ
 జించుటయు నన్యవిధుల పూజింపకుండుటయు మాతౌలాదులయ్యజ్ఞ

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

సమయంబునవచ్చిననే విధులు సేయకుండుటయు నత్సరాగ్రంబున మరి
యు దానుయజ్ఞంబయిన వివాహంబయిన సేయించుండునపు వారిలో
నొక్కడైన నందఱైన నడుగుదెంచిన మధువర్కవిధి పూజించుటయు
సామాన్యధర్మంబులు॥ క. సూర్యోదయాస్తమయముల | కార్యముల
న్నియును సేయగాదగుదాన్లు | ధార్యయు కడునియమంబును | మర్యా
దయు సెలగనుత్తమ గృహస్థులక॥ క. సాయంతంబున కడునియ |
మాయతుడై దేవతార్చనాదాలు మరియ | ధ్యాయనము సతీసహి
తుం | డై యొసరింపంగ జనుగృహస్థుడవేర్చి, క. సాయంతంబున
నిజభా | ర్యాయుత్తుండగుచు శిష్యమగునన్నముతో | సేయవలయు
బలికర్మము | లాయపు నార్యోగ్యమును మహర్షిముగలుగక॥
క. సాయంతంబునసూర్య | ధ్యాయత నాచమనవిధులు తగనడపె
డువా డాయద్విద్యాసాధ్య | శ్రీయోగ్యత్వదశలిచ్చజెందు సతంబు॥
గీ. వైదికపథంబుదగ నమావాస్యాయందు | పిండపితృయజ్ఞకర్మముల్
పెంపుసేయ | నలయుప్రతిమానమును తి. వచ్చుకత్తి | కొలదికజలం
దరిొక్కింతకొజతలేక॥ గీ. మంచిమాంసంబుగూర్చి మాంసకంబు |
సేయవలయుహితంబు నత్యాయతముగ | మాంసమునివేధమనరాదు
మాంసమాంస | కంబు పితృదేవతలకు ప్రియంబుగూర్చు॥ క. పితృకా
ర్యంబుల గుడుచుట | కతిపూజ్యుల పూజ్యులుభియలగు వారలురెం |
డు తెరంగుల బరగుదురా | యతమతివారలనవశ్యి మరయగవలయుక॥
క. బనరంగదైవకార్యం | బాసనిర్వరును బత్రికర్మమున మువ్వురు భా
జనములు సేయగ నర్హులు | కి నడొక్కరి డైవదగు వశిత్తుండరయక॥
గీ. సత్త్రి యయుదేశకాల శౌచనియతములు | బ్రాహ్మణపశేషమును
ననబరగు పంచ | విధులుసెప్పదు శ్రద్ధతోవినుడు పరమ | శాత్రుమ
యమూర్తులార బ్రశస్తలార॥ క. పితృకర్మంబులుపండిత | మతమున
సేయంగ గునమావాస్య జగ | న్ముతచ్ఛత్తి తొకికాదులు | చితములు
భవ్యంబులును శిష్టంబులుగక॥ క. పరిదివసములనడగు భా | స్మర
చంద్రగహణ పుణ్యకాలముల సమా | రిరమతి పితృకర్మంబులు | పర

మనియతి సేయనగు సభాసదులారా॥ క. శ్రోత్రీయుడత్యుత్తముడును ।
 బాత్రమును వైష్ణికుడగు బ్రాహ్మణునికిడన్ । బాత్రములై జనుడే
 వత । పిత్రాన్నములని సర్వపృథ్వర్థవిదుల్॥ క. వేదవిమంహాకడై నను ।
 మేదుగఫలమొసగుదై న పిత్రుకార్యములం । దాదిభుజింపగగల్గిన । కాద
 జ్ఞానులు పలువురు గలసికుడిచినన్॥ క. వేదజ్ఞుండు మహాత్ముం । దైద
 గుబ్రాహ్మణునిదూర ముసియత్కిగా । నాదగిమారబిలభియ । న్నాదు
 లపరిత్యజేయ సగుఫలముగనై॥ క. వేదజ్ఞుండుక్కరుడున । వేదజ్ఞులు
 బహుజనములు వెలయుసమాన । త్వాదశదైవతపితృ క । యాదుల
 గుడుసంగననియమొచిత్తుల్॥ క. జ్ఞానోత్కృష్టుండైదగు । వానికి
 కవ్యాదులిడుటశ్యము దగున । జ్ఞానులకదిగాదిల పి । త్రానందక్రియ
 లుసేయు నర్హతములకున్॥ గీ. శ్రాద్ధకర్తవేదజులగువారల । కన్నమెం
 దుకుసదాప్రియెనగు । నన్నివత్సరంబులాతుడు యమపురి । తప్తములగు
 నాయుధములుమ్రొగు॥ గీ. జ్ఞాననిష్ఠునకు తపోనిష్ఠునకు సదా । ధ్యానని
 ష్ఠునకునుదాత్తకర్మ । నిష్ఠునకు నిడునదివైశుద్ధికవ్యహా । వ్యాదులనిరి
 బ్రాహ్మణాదులార॥ ఉ. వైరులుమిత్రులు స్వజనవర్గముశ్రాద్ధములక
 భుజింపగా । దారియలేచువారుదినినందున సత్ఫలమింతయైననా । చార
 పరాయణుండు బుధసత్తముడూర్జిత భవ్యతత్వ వి । ద్యౌరమణుండనం
 దగు నతండగు పాత్రతముండుపెంపఱన్॥ క. శ్రాద్ధంబుతోడ సంగ
 ము । బద్ధంబుగి జేయువాడు బడయడుఫలమా । శ్రాద్ధంబువలన
 శాస్త్ర వి । రుద్ధంబదిగాన నప్పురుసువలనదిలన్॥ క. పలుపురిహితు
 లొకచోటన్ । గలసిభుజించుటదిమతముగాదు క్రియా సం । కలితంబై
 నైహికసుఖ । ఫలదమగున్ నదిపరంబు బగదగుదానన్॥ చ. తన
 యుడు శత్రుమిత్రులును దానును భృత్యులు బంధువర్గమం । గనలును
 శుద్ధమైన పితృకర్మములదొకచోటగూడి భోజనములు సేయుటొప్ప
 దుపేళాచసమాజముభంగినార్యులొ । ల్లనిశుభకర్మమైనను జెలంగదు
 గావున నంతప్రత్యుక్॥ క. ఆదరముభవ్యతమముగ । బీదలకన్నంబిడున
 ది పితృకర్మములం । దాదినతిధులును మాన్యులు । వేదజ్ఞులుగూడ

శాస్త్రవిహితమదియగున్ || క. బీదలకన్నబిడకన | నాదరమగుభంగి
జూచు నాతడుకడు పెం | పూదియొనరించుకార్యము | లాదరములు
గావుపితృ గణాదులకెల్లన్ || క. బీదలు నతిధులు పూజ్యులు | గాదల
చుచునెవ్వడు పితృకర్మములండ | త్యాదరమతినన్నంబిడు | నాదరము
లగునవి పితృగణాదులకెల్లన్ || క. ధనవంతులు నధికారులు | తనకున్
పూజ్యులుగ దలచితగినెవ్వడు భో | జనములిడు బీదలకుగా | కనతమనర
కంబునచిరకాలంబుండున్ || గీ. చవిటి నేలనిడిన సుబీజంబువలన | ఫల
ముబొందంగనేని పగిదిబాత్ర | తములుగాని వారలకన్న దానవిధు
లు | చేసిఫలమించుకయుదాత జెందడరయ || క. దాతప్రతిగ్రాహకు
డు ని | రాతంకిముగాగ నైహికాముష్మిక సా | భ్యాతీతుజేయనోపున |
నాతనవిజ్ఞానమూర్తి నానగునేనిన్ || క. ఆదరణీయుండగు శ్రాద్ధాదిమ
హాకార్యకర్తయన్నంబును వి | త్తాదులుతనకు నెసంగుట | పూది
ప్రతిగ్రాహకుడు సుఖోన్నతి బొలచున్ || క. వేదజ్ఞులైనను రి
పుల | నాదరమున బిలచి వలవదన్నంబిడ శ్రా | ద్ధాదులదుర్మ
తులైనను | బీదలపూజుపవలయు ప్రియమలరార్కన్ || క. తగునన్నంబి
డశ్రుతిపా | రిగునకు ఛందోగునకు నిరంతరశాఖా | తగునకు సమా
ప్తికునకును | జగతినమాధ్వర్యునకును శ్రాద్ధక్రియలన్ || క. నీరలకన్న
ముదగనిడు | వారలకేమతరములగువారలు పెతరుల్ | శౌరవనీయు
లగుదురు స | దారహినిర్జరులచే నుదాత్తముగాగన్ || క. ఆదరమును
కూలాస్పద | మైదగ నీరలకిడునదిహవ్యము కవ్యం | బాదినతితులకు
ముఖ్య జ | నాదులకున్ బిదప దాతయంచితభంగిన్ || సీ. మాతా
మహాదుమేనమామయు భాగినేయుండు మామయునుగురుండు భాం
ధ | పుండు ఋత్విండునల్లండు దాహిత్రుండు శిష్యుడిష్టుండు భుజించు
టాప్తు | బ్రాహ్మణుడైవకర్మమున భుజింపజేయగ పరీక్షించుట దగదు
దగుప | రీక్షసేయుట నతిదీక్షపై తృకకర్మతంత్రంబులందు యత్నంబు
నూది | పతితులపుంసకుండును పాపరతుడు | నాస్తికుండును హవ్య
కవ్యములుగొన న | పాత్రతములగు గావున బాత్రమెరిగి | కర్మములు

సేయునది ధర్మకర్తలెల్ల! సీ. జూదరియును బాలిశుండును జడదారి

—*పితృకర్మభోజనానన్తుల నిరూపణము.*—

కూర్మహంతకుడు సధర్మరతుడు | వైద్యుండు ఖలుడు దేవలకుండు మాం
సవిక్రయుడు హవ్యమ్మును కవ్యముచు గొ | సంగసపాత్రులనందగు నీ
గుట కాదొకప్పుడు నృపగ్రామసేవ | కుండును పుచ్చిన గోవులు
గలవాడు ప్రతికూలములు గురుబలుకువాడు | నగ్నిహోత్రక్రియలు
మానినట్టివాడు | పరమసీచుండు గోపపాలకుండు | క్షయమహా
రోగిగూను బ్రహ్మచోర్యరతుడు | కరిముశ్రాద్ధాదుల భుజింపగానివారు
|| వ. మరియు బ్రహ్మద్వేషియు కొలువుగొలుచు వాడును కుశీలపుం
డును ప్రమాదంబుల బ్రహ్మచ్యవ్రతంబు చెడినవాడును శూద్రాంగ
నా సంగమశీలుండగు విప్రాధముండును జారపుత్రుండును కూలిగొని
వేదబుజెప్పువాడును శూద్రశిష్యుండును శూద్రగురుండును దుర్వచ
నంబులు బలుకువాడును కారణంబులేక జనజనక గురుబాంధవాదు
లను పరిక్రమించిన వాడు సధమకన్యాదానాది సంపర్కంబున పతితుం
డగువాడును గృహంబులు గాల్చినవాడును గరిడుండును సోమవిక్ర
యుండును సముద్రయానంబు సేయువాడును స్తుతిపాఠకుండును తైలి
కుండును, కూటకారకుండును కిత్రుండను మద్యపానంబు సేయువా
డును పాపరోగియు డాంబికుండును రసవిక్రయుండును ధనుశ్శరాదికర్త
యు మృతిబొందిన యన్నపెండ్లామును వరించిన వాడును మిత్రదోషి
యు ప్రాణిద్యూతవృత్తి గలవాడును పుత్రునివలన వేదాభ్యాసము సే
యువాడును గండమాల రోగముగలవాడును తెలుపుకన్యారోగము వ
లన పీడింపబడువాడును దుర్జనుండును వెట్టియు సంధుండు వేదనిండకుం
డును యేనుంగులకు గోవులకు నెంటియలకు నధికారియైన వా
డును జ్యోతిశ్శాస్త్రము వలన జీవించు వాడును పంజరములందుని
చిపట్టులు పెంచువాడును యుద్ధార్థమాయుధవిద్య నేర్పుచుండువాడు
ను సేతుభిన్నకుండును వాస్తువిద్యోజజీవియు వినోదార్థము కుక్కల
పెంచువాడును ధేగలవలన జీవించువాడును కన్యాదూషకుండును

హింసాపరుండును హీనాచారపరాయణుండును నిత్యయాచకుండును
 వ్యాధివలన బలిసిన పాదంబుగలవాడును గొఱియలు మేకలు కుక్కలు
 ములు జీవధనములు గాగలవాడును పాడియు నాడియు హస్త్యంబు
 శెప్పియు జీవించువాడును పరస్త్రి పరధనాపహరణోద్యోగ పరా
 యణులు నింకవివిధపాపరతులును బిత్తుకర్మంబుల భుజింపనర్హులగు
 వెండియు॥ గీ॥ వేదముపతింప డెవ్వడావిప్రపశువు । నర్హతముడనియి
 చ్చిన హవ్యకవ్య । ములువృథాయగునాజ్యంబు బూడిదెనిడు । చంద
 మున నెరుగునది యిదిసర్వజనులు॥ గీ॥ పంక్తిభోజనానర్హుండగు బ్రాహ్మ
 ణునకు । హవ్యమునుకవ్యమును నిచ్చునాదరమున । నెవ్వడూర్ధ్వప
 లోదయమిచ్చ జేసి । వాడురెండును చెడినట్టివాడునిజము॥ క॥ పరగగ
 నేత్రాద్ధంబున । పరివేత్తయుననెత్తుండ పంక్త్యయుడు నా । దరమునభు
 జించుదానన్ । బారయడుసత్ఫలముదాత భూనుతులారా॥ క॥ దారా
 గ్నిహోత్రసంయో । గారూఢీబాలచు నెవడన్నకుపురార్పం । బార
 యపరివేత్తయన న । కారవనీయుండతడు జగంబునవెలయున్॥ వ॥ వా
 నికన్నయగువాడు పరివిత్తయనంబరగు॥ క॥ పరివిత్తియు పరివేత్తయు ।
 పంగగ నేకస్యతోడ పరివేతనమున్ । దొరకొను నదియును తద్దా । త
 ఋత్విజువియ్యేవురత్యధములన బరగున్॥ క॥ మృతుడైనయన్న పెండ్లా
 మతిధర్మని యోగనెవ్వడనురాగము పెం । పుత్రగృహించునోడక ।
 నతిడిలధిమాపతి యననలరు డధముడై॥ క॥ పతిబ్రతికి యుండునప్పు
 డు । సతికిన్ విలపురుషువలన జన్మించిన యా । సుతుడొప్పుకుండ డ
 నగా । స్త్రీతుల పురాణములవిబుధశిద్ధార్థములన్॥ క॥ పతిమృతి బాం
 దినపిమ్మల । సతికుపపతివలననిచ్చజన్మించినయా । సుతుడొప్పు గోళ
 కుండన । క్షీతిపంక్తిభుజింపనప్రతిష్ఠలు వారల్॥ క॥ వారలకు హవ్య
 కవ్యము । లారయకిడు దాతనిష్కలావాప్తిమదిన్ । గూగుపరబీజసం
 భవ । కారణులు పితృక్రియాప్రకాశ సుగతులే॥ నీ॥ తొమ్మిది మడుగు
 లంధుండారు మడుగులు కాణయుకుష్మరోగులు దొడగు । వాడుశతాం
 శముల్ నసుమతి వేయిమడుగులు పాతకరోగియుగొనుదాత । పు

ణ్యఫలంబు సంపూర్ణంబు దిప్తుటమైగావున వారలగౌరవింప , వలవదు హవ్యకవ్యములిడిశూద్రయాజకుడు బ్రాహ్మణతను స్పర్శనంబు సేయు నెందాక నంతలుచ్చిష్టముబలె । దాతదానఫలస్ఫూర్తి దరుగుచుండు । బ్రాహ్మణుడు నరకమున బడుబరగ శూద్ర । యాజకునకు ప్రతిగ్రహణాప్తి చేసి॥ క॥ వైద్యుడు దేవలకుండు న । విద్యావంతుండు సోమవిక్రయుడును దు । షోద్యమును కపటశీలుడు । మద్యపుడునపాత్రులగుసమాజంబులకు॥ క॥ వణిజుండును గోఘ్నుండును । ఘణిసంపాదకుడు నిష్టబరగింపని బ్రాహ్మణుడును కీతవుండునువా । రణపాలకుడును వసింపరాదు సభలలో॥ ఉ॥ మాన్యములై జెలంగినసమాజములందొక బ్రాహ్మణుండుకా । దన్యులనంటినిల్వగ నయంబగునిర్వరు మువ్వరార్వసా । మాన్యులు నల్వరిగతి గ్రమంబుగనేవురు గార్వ లేడ్వరు॥ ధన్యులు వారలొప్పగునుదాత్తసభాసద కార్యధుర్యత॥ క॥ పితృకార్యములందును నీ । గతిపూజ్యుల పూజ్యులును జగంబునవెలయు॥ కృతకార్యారంభులు ను । వ్రతశీలురుదీనివిధము వలయునెరుంగ॥ క॥ వెలసినపంక్తిక పాత్రులు । బాలచుట దూష్యమగుపంక్తి భూనుతమగు స । త్ఫలలా భార్గముపంక్తి॥ వెలయింపగ జాలువారి వినుడు బలికెడ॥ క॥ వేదములు తదంగము ల । త్యాదర మతితో జదివిత

—*పంక్తిపాత్రుల విధము.*—

దర్థము బలుకం । గాడగు విప్రులుశమ సం । పాదకులగు నేనిపంక్తి పావనులయగు॥ గీ॥ వేదములును తదంగముల్ విప్రులమతి పు । రాణములు జదివి నిత్యసువ్రత పరాయ । ణాప్తిదగు బ్రాహ్మణోత్తముండరయ పంక్తి । పావనుండగు నాతండ దేవసముడు॥ క॥ శతజీవియు గోదాన । వ్రతసంభావ్యమతియను పరాయణతా ను । స్థితబుద్ధియు గురుసేవా । రతుడును బాత్రములుపంక్తి బ్రాహ్మణహితులు॥ గీ॥ శ్రాద్ధదినమందు బ్రాహ్మణ త్రయమునియమ । ఋతసమన్వితులను నిమంత్రితులజేసి । భోజనాదుల పరితుష్టిబోరయనడపు । టదిత్రయీపాప్త ముపబడునార్యులార॥ క॥ వెలయునిమంత్రితులగు వి । ప్రులు మువ్వ

రు శ్రాద్ధకర్తభోజనములు పూ । పులు పండ్లును గంధరసా । దులు
 తమకర్పింపంగ ముదముతో నైకొనుటల్ ॥ క. వేదవిద్యులైన బ్రా
 హ్మణులు । లాదరమున శ్రాద్ధభోజనాదులు సేయం । గాదగు నుమ్మలికం
 బాస । కాదుగుడువనట్లు దినజగతినిండులగున్ ॥ క. పిలువబడివచ్చి
 నవి । పులసీడలయందవృశ్యరూపంబులతో । గలసివెలువడి పితృగ
 ణం । బులువత్తురు శ్రాద్ధగేహము సమీపింపన్ ॥ చ॥ అతినియమంబు
 శౌచము బ్రియంబును బెంపలరన్ సదానిమం । త్రితులగు బ్రాహ్మ
 ణుల్ కరము దేకున హవ్యముకవ్యముకృపా । గతి భుజియింప కేగినర
 కంబున బాల్వడి యూరబందులై । క్షీతిజనియింతు రాదరముచేసిన
 పావనమూర్తులైదగున్ ॥ క. పాదజనికాంతతోన । త్యాదర శ్రాద్ధములు
 సేయనట్టి ద్విజుండం । దాదరమున గుడిచిన వి । ప్రాదులును సమాన
 పాపులగు ఋషులారా ॥ క. కోపంబు లేనివారల । పాపులు శౌచపరు
 లధిక భాగులు నియమో । ద్విపీతులు పెతరులగు హిం । సాపరులును
 పూర్వ దేవ సత్తములరయన్ ॥ క. వారలుజన్మించిన త । త్కరణమును
 పావన ప్రకారము నిత్యం । బాగోపించెడివిధము ల । పారసుమతులార
 వినుడుబల్కెద దెలియన్ ॥ క. ఆదివిధాతకు పుత్రుం । డైదోచిన మను
 పుపుత్రులగు ఘనులమరీ । చ్యాదిమహర్షులనందను । లాదరణీయులు
 పెతరులయమహితులారా ॥ వ॥ మరియు విరాణ్డందనులగు సోమ పదు
 లు సాధ్యులకును మరీచిపుత్రులగు నగ్నిష్వాత్తాదులు సర్వనిర్జర సం
 ఘంబులకు నత్రితనయులగు బర్హిషదాదులు చైత్యదానవ యక్షరక్షోర
 గ గంధర్వసుపర్వకిన్నరులకును చిత్ర దేవగణంబులగు వెండియు॥
 గీ. బ్రాహ్మణక్షత్రియార్య శూద్రగణములకు । సోమపుండనగహవిద్యు
 జడననాజ్య । పుండనసుకాలినుండన బాలచునల్వ । లరయచిత్రదేవ
 తులగు మహాత్ములార ॥ వ॥ సోమపుండు భృగువునకును హవిష్మంతు
 డంగీరసునకును నాజ్యపుండు పులస్త్యునకును సుకాలినుండు వశిష్ఠున
 కును బుత్రులగు మఱియు నగ్నిదగ్ధానగ్నిదగ్ధకావ్యబర్హిషదసామ్యాగ్ని
 ష్వాత్తలను మహానీయులు బ్రాహ్మణుల కుపపితృవర్గంబులగునిట్లు॥

క. పితృగణముఖ్యులజెప్పితి । నతిసంఖ్యలు వారలకు తనయులును జా
త్రుల్ । మతిమంతులుగలవివ్వసు । మతిజేర్కొనరాదు వారి మాని
తులారా॥ గీ. సతము ఋషులవలన బితృగణంబులు వారి । వలన దేవ
దానవనిచయుములు । దేవతలవలన నతిప్రవృద్ధివెలయు । నర్వభూతమ
యము జగముగలిగె॥ సీ. రూప్యపాత్రములందు రూప్యంబు లిడియైన
తామ్రపాత్రముల నీరంబులునిచి । యైనబితృగణంబులుదుశ్రద్ధాధక్తి
వినయాది పరిచర్యవృత్తులెనయ । నీగియక్షయభూతి యోగంబుగొన
నోపుననసువర్ణాది దానాప్తఫలము । వేంజెప్పగనేల విప్రుండు లోక
సామాన్యుండు దైవకర్మంబుచేసి । పిదప పితృకార్యములు సేయుట
దిఘనంబు । బితృగణములకు దేవతల్ బెద్దలగుట । నిట్లుగావింప విధి
యయ్యె నివ్విధంబ । యెల్లవారల కాచరణీయముర్వి॥ గీ. రక్షభూతంబు
గాగ పూర్వంబుదైవ । కర్మమును మంత్రవిధులును గడువనగున । రక్ష
భూతాస్పదంబగు శ్రాద్ధమందు । రాక్షసులు బొట్టురదిగాన దీక్షవల
యు॥ సీ॥ శుచియు వివిక్తంబు సురమందిరాంతికమగుచోట గోమయం
బలికిపుచ్చి । దక్షిణప్రణాంబునగపితృకర్మముల్ సేయుటొప్పుగు నిర

—*పితృకర్మాచరణవిధి.*—

పాయభంగి । సహజశుద్ధంబు నిర్జనమగునటనీ ప్రదేశసామీప్యనదీత
టమున । పితృకర్మమొనరింప బితృగణంబుల కతిప్రియమొనగూరు సం
ప్రీతితోడ । నచ్చట నిమంత్రితులగు విప్రాదులదృతి । బరగువారలనా
మ్నాయ పాతకలన । భవ్యవిజ్ఞానమూర్తుల పరమగతుల । నాసనస్థితు
లుగజేయుటదిఘనంబు॥ క. ఆసనములందు బాలచిన । భూసురపుంగ
వుల గంధపుష్పాదులతో । దాసుని భావము బొలచి యు । పాసింపగ
వలయు లోక పావనులారా॥ క॥ వారలకుదకముతిలలు న । పారంబుగ
నొసగి యాజ్ఞబడసి నియతిబెం । పారగ విప్రసహితుడై । యారంభిం
చునది హోమమర్ధి నొనర్చు॥ వ॥ ఇట్లుహోమంబుచేసి॥ క. అనలున
కును యమునకు సో । మునకు హవిర్భాగదానములుచేసి గ్రమం ।
బున పితృగణములపూజం । చునది సమస్తవిధులను విశుద్ధి జెలంగు॥

క. వెలయుంగ నగ్నభౌతౌ , జ్వలుడగు బ్రాహ్మణునిపాణి సంధించి
 విని , రృలమతిత్యాహుతులుదకం । బులుగూరిచి సేయవలయు భూ
 నుతులారా॥ క. కోపములేమియు శుద్ధ , వ్యాపారముగలిమియును మ
 హామతమును ని । స్థాపరతయును జెలంగ న । పాపుండగు ద్విజుడు
 శ్రాద్ధపాత్రుండయగు॥ క. ఆమాన్యతమును విప్రుడు , హోమము
 గావించి జలములురులవలయు ని । స్థామతిదక్షిణపాణిమ । హామతమ
 గునదియనిరి సదార్యజనంబులే॥ చ॥ ఇట్లుజలంబులురివిహోమంబున
 హవిశ్చేషంబుగొని దాని మూడుపిండంబులుగా జేసి యాపిండంబులుదక
 విధిసంయోగంబుగా దక్షిణాభిముఖుండై పితృదేవతల నుద్దేశించి విడు
 వవలయు॥ మరియును॥ క. పితృకార్యపరాయణుడగు । నతడు పవిత్ర
 ములు బుపి యందుసమానా । యతముగ పిండత్రయమిడు ।
 తత్పితృయమొనరించు పితృగణాదులకెల్ల॥ చ॥ అతినియమంబుతో
 పీదప నాచమనంబానరించి బేర్చి ష । ద్రుతుపితృవందనాదులుగడు
 వెలయించుట బెంపగునదా , యతమతిదక్షిణాభిముఖుడైమరి
 నీళ్ళురిలించిమాటికి । నతులిడిమూడుపిండములహారి సువాసన
 జూడగాదగున్. క॥ తానను విప్రులు గుడువం । గానగు నాపిడము
 లునొకడునుడుగకుమీ , పై నెరసినయన్నలవము । లానిగ్ర
 హించికొని విస్ఫుటానందమునన్॥ గీ తాతజీవించియుండగా తండ్రి
 చచ్చె । నేని పుత్రుండు భువి మహాసీయభంగి , తత్పరతమైచిత్రత
 పితామహులకు । శ్రాద్ధవిధులొచరింపగా జనుగడంగి॥ క. మనువు
 పితామహుడును కీ । ర్తనీయుడనుటవలన పితామహునాజ్ఞ । గొని
 పితృప్రపితామహులకు । జనుసర్వక్రియలుసేయ శాస్త్రీయముగ॥
 చ. పితృప్రపితామహ వృద్ధప్రతాపామహులకు శ్రాద్ధత్రయంబుసేయ
 వలయునని కొందరు మతంబైయుండు నివ్వధంబున పితృదేవతాప్రకా
 రంబు లెరింగి పవిత్రంబులగు తిలోదకవిధిలాచరించి పిత్రేస్వధాస్తి
 యధిపల్కుచు తత్పితృగ్రంబు వెఱికికొని బ్రాహ్మణాదులతోగూడ
 భుజింపవలయునన్న పూర్ణ పితరాదిపాత్రంబులు స్వపాణియుగంబున

గ్రహించి పితృగణంబుల ధ్యానించుచు బ్రాహ్మణుల సమీపంబున నిడుట యుత్తమఫలశిద్ధికరంబగు నిట్లు॥ గీ. ఇరువురన్న పాత్రంబులు నెరిగ్రహించి । బ్రాహ్మణాంతికమున నిడబరగదది మ । హాసురంబుచు బిత్తవినిద్యంబునగుచు । నసురులకు జెందుననిరి శాస్త్రార్థవిదులు॥ సీ. పప్పునుకూరలు పాలు పెరుగును నేయి తేనెయు బెల్లమాదిగపదార్థములు పాకశుద్ధిగా వెలయించి పాత్రంబు లందిడిదారుశిలాదివివిధ । ఫలకసంతతుల స్థాపనము సేయుటదగు భక్ష్యభోజ్యంబులు ఫలములు మృదు । కందమూలములు యోగ్యంబైన మాంసంబు సురభిపానంబులు బరగునట్లు । లాచరింపంగ నిట్టులన్నాచులగ । జన్మలసమీపముననిడి శౌచనియతి । నెలమిపరివేష మొనరించి యిదిమధురము । కారమిదియ నవలయు పాకనుచు తెన్ని॥ క. రోదనకోపవృషా వా । క్యాదులు బచరింపవలన దన్నంబునకు॥ పాదస్పర్శనమునుగా । దాదరమతి జూడవలయు నయ్యన్నంబు॥ వ. అశ్రుపాత్రంబున ప్రేతంబులకును కోపంబున శ్రాత్రపులకును పాదస్పర్శనంబున కుక్కులకును బోర్లించుట వలన రాక్షసులకు నయ్యన్నంబుజెల్లుగావున నప్పుడు కడు జాగరూకతవలయు బ్రాహ్మణుల కేవదార్థంబులు రుచ్యంబులై యుండునవి వారలకు గుడువనిచ్చుటయు శ్రాద్ధకాలంబున పరమేశ్వరుకథలు నెప్పుటయు వినుటయు వేదంబులు ధర్మశాస్త్రంబులు పురాణంబులు పఠించుటయు నవశ్యంబు వెండియు॥ మ. పరితోషంబును నార్జవంబును సదా బాటించి శుద్ధాత్ములై । గరిమంబారగనుండు బ్రాహ్మణులయోగ్యంబైనభంగిసదా । పరిచర్యాదులు శాంతవాక్యములు దోషతుష్టి బొందించి స । త్వరతః బన్పుట జొప్పగు॥ పీడపదివ్యఖ్యాతిరంజల్ల గ॥ గీ. బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థితిబరగునైన । యత్న మొనరించి దాహిత్రునాదరమున । శ్రాద్ధభోజనసంతృప్త సదమలాత్ము । జేయుటాపుగు కంబళాసీనుజేసి॥ గీ. కుతపమును తిలలు దర్శలుగూడమూడు । వేగిరములేమిశౌచంబు నాగిశాంతి నెగడియుండుటమూడు దాహిత్రుడును బ । విత్రములు శ్రాద్ధమందిలామిత్రులార॥ గీ. కూడు వేడియెన

గుడుచుభూదేవులు । పాకరుచులెరుంగ పాటిగామి । నీపదార్థ మొక్క
డింపగునేయను । దాతకుత్తరంబు దగదొసంగ॥ క. తలగుడ్డలు పా
దుకలును । జలములురులుకేశములు భుజంబుల నస్త్రం । బులు దక్షి
ణాభిముఖములు । గలిగిభుజించుటదైత్యగణకృత్యముగ్గ॥ క. శున
కము పందియు కోడియు । వినుచురజస్వలయు మాలవృషులుడు
పండుం : డునుజూడనై జూచుచు । జనదుగుడువ బ్రాహ్మణులు యశ
స్కురులారా॥ సీ. హీనాతిక్తింబులైనయంగంబులు గలుగువారల
ఖంజ కాణజనుల । కర్మకర్త దొలంగగాజేయునదిమూర మతిధులు భి
క్షకులై నవిప్రు । లరుగుదొచిన శ్రాద్ధమందునిమంత్రితులై యున్న వి
ప్రులయనుమతంబు । గొనిపూజలొనరింప జనువారలకు వెండియును
పదార్థములెల్ల నొక్కచోట । నొక్కడుగజేచ్చి తీర్థంబులురివిభోజ ।
నములుసేయుచునున్న బ్రాహ్మణులవెనుక । భాగమునుచోట దర్భలు
బరచియుండు । జల్లివలయు నిదియునుప్రశస్తమతము॥ వ. మరియున
సంస్కృత వ్రతులకును క్ష్యాగినులకును కులస్త్రీలకును బ్రాహ్మణో
చ్ఛిష్టాన్నంబును దర్భలందువిడచినయున్నంబును భుజంపనిచ్చుటయును
చ్ఛిష్టంబైన భాగతాన్నంబు దాసవర్గంబులకును కుంటి గ్రుడ్డి మొదల
గు వికలాంగులకును నిచ్చుటయు సపిండికరణంబాదిగా శ్రాద్ధపర్యం
తంబున చిరకాలమునక గతించినవానికగూర్చి వైశ్వదేవక్రియార
హితంబుగా సర్వకర్మంబులు నిర్వర్తించి శ్రాద్ధాన్నంబు బ్రాహ్మణుల
కుమాత్రమిడి యొక్కపిండంబు విడచుటయు సపిండికరణంబునకు పూ
ర్వ మేకోద్దిష్టంబు సేయుటయు నది మొదలమావాస్యాది పితృదివసంబు
లందు శ్రాద్ధంబులుసేయుటయు సర్వకర్మజ్ఞులమతంబుమరియును॥ సీ. శ్రా
ద్ధాదిగపితృకర్మములందునెవ్వడుచ్ఛిష్టాన్న మిడునవిశిష్టభంగి । శూద్రా
దులకు బాలిశుడువాడుకాలసూత్రంబను ఘోరనరకమునబడు । శ్రాద్ధా
న్నము భుజించినమతనుండక వధూసంయోగమెవ్వడుసలుపునాది ।
నంబునరాత్రి నన్నాతి మాత్రపురీషముల నిల్తురొకమాసము వెలియ
డిగి । వానిపితృవర్గములు నార్జవంబుదటిగి । శ్రాద్ధముందు భుజించినబ్రా

హృణులతి । తుష్టిదీపించిదాతసంతోష మొంద । గాస్వధాస్తుయనుచుబ
లుకంగవలయు॥ గీ. దైవకర్మంబులను దుచితమనియు బిత్త, కార్యముల
స్వదితమనియు గోగణములుండు । తావులనుశుశ్రుతమనియుపావనా
భ్యుదయవిశేషాప్తిబలుకవలయు బుధుండు॥ సీ. అపరాహ్ణముననిర్జనా
యతపరిశుద్ధ మగుచోటగోమయం బలకిదగ్భ । లందునబటచి తిలాక్ష
తాదులుజల్లి శుద్ధిజేసికరంబు సొంపువెలయు । భక్త్యభోజ్యంబులు పాన
కంబులుగూర్చి బ్రాహ్మణులయ్యెడ పంక్తిగా భుజింపజేసిననదిజెలగు
శ్రాద్ధంబనపూర్వాహ్ణమున భక్తిపూర్వకముగ । శుద్ధమును నిర్జనమగు
చోట దర్భ । తనగబటచి హవిర్భూతినింపుజేసి, విప్రులగుడువజేయుట
వెలయుదైవ । కర్మమననదిలోక విఖ్యాతులార॥ క. అమరుహవిస్సన
మున్య । స్నమునులతారనముపాలు సంజడియు నశ్య । త్రిమలవణంబును
తేనెయు । విమలజలంబులునుగూర్చి వెలయుంపంగల్॥ గీ. దైవపితృ
కర్మములుచేసి దక్షిణాభి । ముఖుడుశుచియును దృఢనియముండును
నయి । కోరికలపెంపునెడలోన గుడురువరచి, ప్రార్థనముసేయునదిపితృ
వర్గములను॥ క. వేదాధ్యయనము సర్వజ । నాదరణీయతయు సత్తయ
విభవసంపూర్ణోదయముచిరాయుర్వ్య । ద్యానులుమావంశమందు
నగుగాకెపుడు॥ వ. అని॥ క. ఈరీతినభీష్టంబులు । గోరుచుపిండంబు
లిడి మగుడనియతుండై । వారికణంబులునునుచులు । నారాధించునది
పితృగణాదులనెల్ల॥ క. జలములనగ్నినిపిండం । బులువిడచినమత్స్య
ముఖ్య భుక్తంబులు ని । మ్మలుషంబులునగు గావున । వెలయునది
సమస్తకర్మ విధులనొకటియై॥ క. పితృపూజాతత్పరతయు । పతివ్రతయు
మతయు ధర్మపత్నియునగు నా । సతిపుత్రాన్నియైతగ । పితామహు
పిండముదిన బెంపగునుర్వ్య॥ క. ఆయుష్మంతుడుదృఢమే । ధాయక్తుడు
ధార్మికుండు ధనవంతుడు వి । ద్ధాయోగ్యపథారూఢుం । డైయొప్పు
కుమారునిగను నాయమదాన॥ క. చేతులుగడిగికొని నిజ । జాతుల
కన్నాదులొసగి జనుపూజింపన్ । బ్రీతియునార్జనమును వి । ఖ్యాతి
యువెలయంగదైవ కార్యములందు॥ క. పితృపూజాదిమహా విధు

లతికాలమునాచరింప నగువద్దతియూ । యతభంగివెలయజెప్పెద , కుతు

—*దీర్ఘకాలపితృక్రియా విధులు*

కంబునవినుడుమాని కుంజగులారా॥ క. తిలలును యవలునుమాంసంబులుప్రహలునైనతీర్థములు కందంబుల్ , ఫలములుమాంసమునైవవి । మలమతిపర్పింప పితృసమాజములరక్ష, నీ. మత్స్యమాంసంబునమాంసముల్ రెండును లేడిమాంసంబునమూడునెలలు । గొఱియమాంసముననాల్గునెలలు పక్షిమాంసంబుననైదు మాంసంబులారు , మాసముల్ గొఱిమేకమాంసంబున పృషతమాంసంబుననునేడు మాంసములిలి । నేణమాంసంబున నెనిమిది నెలలు తొమ్మిది నెలల్ రౌరవామిషమునబది । మాంసములుపురుష భూదారమహిష మాంస । ములశశకకచ్చపపలలములపదియు నె । కండుమాంసంబు లబ్ధముఖంబునందు । బాయసాదులబూజింప భవ్యతమము॥ వ. కాలశాకంబు మహాశల్లలమునను మత్స్యమాంసంబులును ఖడ్గమృగమాంసంబు నెరువునలుపువర్ణముగలమేకమాంసంబును తేనయు మున్యన్నంబును పరమప్రశస్తంబులు మరియును భాద్రపదకృష్ణత్రయోదశియందు మధుసూత్రంబుగా పితృత్వరంబుసేయునేని యది రెండుమడుగులధికంబై యుండు భాద్రపదకృష్ణదశమి యాదిగా జతుర్దశిగాక తక్కినదినంబులు శ్రాద్ధకర్మంబునకు యోగ్యంబులును మహాఫలప్రదంబులనియు కృష్ణపక్షంబున జంటలగు ద్వితీయ చతుర్థతిథులందును భరణి రోహిణీనక్షత్రంబులను చితృకర్మంబులూచరించునేని యభీష్టంబులు శిద్ధించుననియు జంటలుగాని పాడ్యమి తృతీయాతిథులందు నశ్వినీకృత్తికానక్షత్రంబులసేయు సుపుత్రసంతానప్రాప్తియు పుష్కలధనవిద్యావిశేషాదిలాభంబులు బారయుననియు పితృకర్మంబులూచరించుటకు పూర్వపక్షంబుకన్న నపరపక్షంబు యోగ్యంబగుచందమున పూర్వాష్టామికన్న నపరాష్టాంబుత్వతమంబనియు దక్షిణసంస్థితయజ్ఞోపవీతుండును ఉర్భుషణీయు నపసవ్యపితృతీర్థభాసమానుండును నియతేంద్రియండును శుచియు శాస్త్రీయ వృద్ధాచార పరాయణుండునై పితృక్రియలు సేయవలయుననియు మహా

నీయుండై న మనువుజెప్పె సంతియగాక॥ నీ. శ్రాద్ధంబుసేయంగ జనదు
రాతిరియందు రాక్షసమనిరి కర్మవిదులదియు, నుభయ సంధ్యలయం
దు నొప్పదచిరభాస్కరోదయసమయంబుగాదు గడక । సంవత్సర
మునకు సలువంగదగుశిశిరినిదాఘములను వర్షర్తువునను, మూడు
శ్రాద్ధంబులుగీడుబొందక తాకికాగ్నిహోమములు సేయగడగుట
యు । దగ్ధవిని కృష్ణములనగు దశమి మొదలు । గాకనన్యతిథుల బిత్త
కిర్మములు స । మాచరించుటయును బ్రాహ్మణాదివర్ణ । ములకు సత్స
లములుగాక దొలగునెద్దు॥ గీ॥ స్నానమొనరించినిర్మలజలములుగివి ।
యెవడు బిత్తతర్పణము సేయునిచ్చలుదగ । ప్రతిదినంబును నాతందు బడ
యు పితృమ । ఖక్రియలనేకములు సేయగలుగు ఫలము॥ క. పితృగణ
ములు వసుప్రలనియు । బితామహులు దుద్రులనియు పెరయాదిత్య ।
ప్రతతులు బ్రహ్మతామహులని । యుతగ్ బేర్కొనియె మునుమనువు
మునులారా॥ నీ॥ విఘనంబనగనొప్పు విప్రాది భుక్తశేషాన్నంబది బ
హు సమాదరమున । నారగించిన భవ్యడమృతాశనుండగు నమృతం
బనగనతిధ్యాదులెల్ల । గుడువగామిగిలిన కూడుకూరలకొప్పవాని భు
జించుచు మానకదగు । సతియునుబతియు యజ్ఞంబున మిగిలిన యన్నా
దులను దినుచుట్టివార । లగుదురిప్పుడు పంచయజ్ఞాదిగ పితృ । కర్మము
లతెరవులన్నియు బేర్కొమెరయ । తేటపడజెప్పితి మరువు దివ్యనత్కృ ।
పావిశేషవశంబున భవ్యలార॥ వ॥ అనిచెప్పెనని॥

ఉ. భవ్యసమాధిరూఢ పరిపక్వమనస్సముపేత పండిత
స్తవ్యవిలాసకారణ వశంవదశాశ్వత చిన్మయాద్యత
త్వవ్యసనాయమార్గఫలనత్స చరాచరజంతుజాల దీ
క్షువ్యసనాణుమాత్ర బుధసత్తమపాలన ఖేలనవ్రతా.

క. పరమేశ్వరపకలచరా

చరచేతనజాలపూర్ణ సంగవిలాసా

దరనిత్యబిడ్డికార

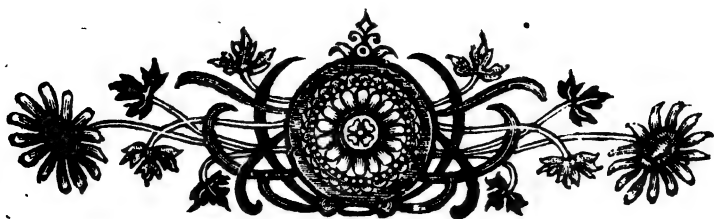
స్ఫురణప్రతిభావయోగ భూయిష్టగతి. .

మాలిన్. విమలహృదయ హేలా విశ్వగర్భానుకూలా
శమదమయుతబోధా సారమూర్తి విశాలా
శమితకలుషజాలా సాధుసంసర్గశీలా
యమరవినుతపాదా వ్యాప్యతత్వేకవాదా.

గ ద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిల బుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్రమనుస్మృతియను
మహాధర్మశాస్త్రమునందు తృతీయోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

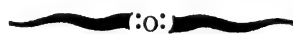

శ్రీ రస్తు.

శ్రీచుద్వితీయరామకృష్ణపరమహంసగుహస్వామి నేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మమధర్మశాస్త్రము.

చతుర్థోధ్యాయము.

శ్రీయుతమూర్తిసనాతన । మాయాగుప్తప్రకార మహితసమస్తా । పాయరతసర్వలోక । శ్రేయఃపరిభావహృద్భరిత పరమేశా॥
వ. దేవా యవధంపుమ్ము సావధానులైయాన్న ఋషిసమాజంబులతో భృగుమహర్షీండుండిట్లనియె.

—*నానావిధసూక్ష్మధర్మప్రకారము.*—

క. పరమాయువునిబుధోక్తి జ । తురంతములుగనువెలయు దొట్టిదివుట స । గురుసేవజేయవలయు ॥ పరమనియతిండు ప్రథమ భాగమునదగ్గ ॥ గీ. దారకర్మాదివిధులత్యుదారబుద్ధి । నడుపవలయు దొరంగకనరుడుబ్రీతి । మైద్వితీయాంశమందు నిరంతరంబు । ననియెలోకహితంబుగా మనువుమున్ను ॥ గీ. భూతములకుద్రోహ భూయిష్ఠమగు భంగి । నైననట్టిసేత లరయలేని । వృత్తినైననొప్పు విప్రండుజీవింప । నాపదలునితాంత మడగునపుడు ॥ క. కాయక్లేశములేకను । పాయము పెంపఱకుటుల భరణంబునకై । సేయవలయు నర్ధార్జన । మాయత మతిబ్రాహ్మణును నిశార్వాక్రియలగ్ ॥ క. ఏయద్యోగంబుల శా । స్త్రీ యములగునవియుడిగి సహిపురునిచ్చు ॥ జేయవలయు నిర్దుష్టము ।

తైయోష్ఠినకర్మములు ధరామరుడెలమిన్ || క. జ్ఞానాస్పదమాత్రంబులు | గానిపనులు సేయరాని కర్మంబులు న | జ్ఞానియగువిప్రుడొనరిచి | నానాయాతలనబడు మహామునులారా || క. ఆపదలుగల్గునైనను | బాపంబులు సేయనగున బాహ్మణుడటుగా | కేచిటినైనకొందరు | జూపింతురుదుష్పథము లసూయాపరులై || క. వారలుజూపిన తెరపులు | పారగమతుల్లా లేయపాయములైనన్ | దారుసహింతుకు సద్ధ | ర్థారంభగర్విశీలునై నిత్యంబున్ || వ. కావున || క. సేవకన్యత్తియొకప్పుడు | గావింపక బ్రాహ్మణుడు తగంగఋతాదుల్ | వాపిరిసమాచరించుచు | జీవింపగవలయుమతము శిద్ధి బొరయన్ || సీ. కళ్ళంబులందు మార్గములందుపాలముల యందెందునైన ధాన్యంబులర్థి | విసువక గొనుటదియె సగుఋతంబన నెన్నులపుంజంబులేరికొనుట | శిలమనగా నొప్పు జెలగుప్రాధ్వింపక నన్నంబువడయుట యమృతమనగ | బ్రాధ్విచియన్నంబు బడయుటమృతమన నదిజెల్లుబ్రమృతము ననగ వెలయు | గర్వణంబాపదలు జాలగలుగునప్పు | డాశ్రమాంతరమనుబొందు నపుడువిప్రు | డెలమినీయెదునృత్తుల నెదియైన | జేసికొనిబ్రమకవలయునిశిష్టభంగి || క. శునకముచాడ్చునవిప్రుడు | జనదన్యలకొలుపుసేయ సత్యాసృత వ | ర్తనమైనను వాణిజ్యం | బున జనుజీవింపనడరు పుట్టిన వేళన్ || క. ఐనను శాస్త్రీయంబులు | గానిపనులుజేసి బ్రమకగాదిరువుట వి | జ్ఞానధనులకు మతంబగు | నే నింద్యంబులగుగాక నెయ్యెడనైనన్ || వ. మరియు మూడుసంవత్సరంబులు జీవింపననువుగా గూర్చిన ధాన్యంబును సంవత్సరంబు బ్రమకవలనుజేసినవియు మూడుదినంబులుపయోగింపదగినవియు నొక్కదినంబునకు జాలునవియు కుశూలకుం భీత్ర్యహైహికశ్వస్త నికంబులనంబగున్ || క. మేదినిగృహస్థులగువి | ప్రాదుల కీనాల్గువిధములగు ధాన్యంబుల్ | వేదవిహితంబుగా సం | పాదంపగవచ్చుననిరి పరమమునీంద్రుల్ || సీ. మట్కర్మములలోన జను నొక్కడైన మూడైన నాశ్రయములుగా నెగడగ | గాదేనియిచ్చాప్రకల్పితంబులగు చతుర్విధధాన్యముల్ దొడరిగూర్చి | యైనజీవింప వి

ప్రాదులకగుఋతాదులును భవ్యములగు వలయునెడల । కృషియు
వాణిజ్యంబు ఋణములెన్నఁడుగావు త్కత్రియానులకవి బాత్రములగు ।
బ్రాహ్మణుండగ్ని హోత్రపరాయణాప్తి । శిలముచుంఛంబు వృత్తి
గాజెలగిభవ్య । యజ్ఞములు కేవలంబు పార్వాయనముల । నాచరించు
చు జీవించుటనిఘనంబు॥ చ. అన్యతములాడకుండుటయు నద్భుతమా
త్రకథాప్రసంగ హా । సనిరతవృత్తిబానకయు సత్యము శౌచమువేద
మగ్ని హోత్ర । త్రనిపుణతత్ జలంగుటయు బ్రాహ్మణభవ్యమతా
వలంబనం । బునకగు కారణంబులవి జోకడజేసిన గీడుమూడగు॥
క. సంతోషంబును శుద్ధ , స్వాంతంబునుగలిగి బ్రతుకవలయు నొక
పుణ్ । భ్రాంతివడకనిత్యంబును । సంతోషముమూలమెల్ల సౌఖ్యం
బులకు॥ క. అనుకూలంపకనిత్యము । ధనుమత్యధికంబు గూర్పదల
చుటదుఃఖం । బనదగుసది యిహపరసా । ధనభంగకరంబు దుర్మత
ము ఋషులారా॥ క. తగునిదితగదిదియని బా । రగమతి జర్పించి
హితపరాయణుడై॥ నెగడితనకైన చెయ్యులు । జగతీసురుడాచరింప
జను వెఱగాక॥ క. వేదోక్తంబులు శుద్ధము , లైదగు కర్మములుసే
యుటగు బ్రాహ్మణుడ । ట్లాదరమతినడపిన వా । డాది విరాట్పురుషు
బొందియమృతాత్ముడగు॥ క. వేదవిరుద్ధంబులును న । నాదరణీ
యంబు లుఱువులగుకర్మంబుల్ । గాదాచరింపనిచ్చులు । నాదిమవర్ణ
నకు బలితుడగునవిసేయ॥ క. వెలయంగనిండియార్థం । బులుయం
దునతిప్రసక్తిబోవుటయందు॥ బలుతెరవులందుజిత్తము , జలింపక
నుండునియతి సంధింపజను॥ క. వేదవిరుద్ధములగు న । ధామలు
గూర్చంగ దిరువుటాగినియతి సం । పాదంపవలయు ననిరి బు । ధాదర
ణీయులగు భవ్యులఖలాధవిదుల్॥ గీ. వయసునకు కర్మమునకు భవ్య
మగునర్థ । మునకు శుశ్రుతమున కభిజనమునకగు । వేషవాగ్బుద్ధిసా
గూఢ్యవిధములు దగు । కాపుకొరగాని యప్రసంగంబులరయ॥ గీ బు
ద్ధివృద్ధికరంబులై బాలచుధాన్య । ములు హితంబుచుగూర్చగా మొదల
దివురు । టతివినోదంబులును శ్రుతిస్మృతిపురాణ । పాశకలనాప్తియు

నుదగు బ్రాహ్మణులకు॥ క. మానవుడెంతదనుక యత । మానసుడై
 శాస్త్రములు సమతపశ్చిముఖమ్ । జ్ఞానంబభివృద్ధికరం । బైనగడు
 వానికుతలంతలును పుత్రై॥ గీ. ఒనరఘుషి దేవభూత పితృవృక్షములు
 దినదినము సేయవలయును దివుటమైన । రుండు శౌచమునియమగు
 రెండు మడుగు : లధికముగననిరి కర్మజ్ఞులైనబుధులు॥ క. బుద్ధిండ్రి
 యంబులైదు ని । బద్ధంబులుగాగమన పాటించి సదా । వృద్ధిబాగయ
 నానందము । పద్ధతివెలయుంప యాగపంచకమునగు॥ గీ. భాషణం
 బులందు ప్రాణవాయుపులను । ప్రాణవాయుపులను భాషణములు ।
 గుడియజేచ్చి పెంపగుట మాటలును ప్రాణ । మేకమైన యజ్ఞవృద్ధివెల
 యు॥ క. జ్ఞానాగ్నినివేల్తురు బ్ర । హృదయమయైక చిత్తులగు బుధులె
 నయం । గాసియజ్ఞములైదు స । దానుధన విశిష్టతామహాత్మ్యము పే
 ర్మిన్॥ వ. ఉదిత హోమపక్ష దినాద్యంతంబులన నుదితహోమపక్ష ని
 శాద్యంతంబుల నగ్నిహోత్రకార్యము లనశ్యంబులైయుండు॥ మఱియు
 ను॥ గీ. మూడుఋతువులందు మూడుయజ్ఞంబులు । పశువధంబుచేసి
 బ్రాహ్మణండు । సేయవలయునవియ జెలగుచాతుర్గా స । యజ్ఞము
 లనజగతి నాకృతారా॥ క. ఆయువుగోరినవిప్రుడు । పాయకదామార్గ.

—*పూజ్యపూజ్య జన నిరూపణము.*—

శీర్షమాసమునందు॥ గోయజ్ఞంబునవాన్మము । స్త్రీయునుమాం
 సంబునుడిగి జెలగవలయు॥ క. గోయజ్ఞముచేసినియతు । డై య
 గ్నిక్రియలుడిగినవాన్నామిషముల్ । హేయమనక గుడిచినద్విజ్ఞానా
 యువుగొనునతని యాహితాగ్నులురుపుత్రై॥ సీ. అన్నపానములిచ్చియై
 న కందంబులు ఫలములొసగియైన పరమధర్మి । నతిధిపూజలుసేయడ
 ధముడెవ్వడువానిమన్నింప కింతలుమాటలాడ । నలయు నార్దులుపె
 ద్దవారలజూచి సహింపకీచ్చలు ద్రవ్యసేవముల । ప్రాజ్ఞజనముల మ
 ర్యాదసేయునది వేదవిగుధకర్మతంత్రవ్రతులు న । వినయరతులు కపట
 వేషులు శపలు మాం । సాశనులు బకవ్రతాభిమాత్ర । తములు నతి
 ధులైనదగువాక్యమాత్రార్చ । నవిఘలనియె మనువు భువనసాతుడు॥

ఉ. వేదపరాయణుండునుపవిత్రుడు సునతనైష్ఠికుండు సం, పాదిత
యోగతత్వ ధనపాలుడు భవ్యకళావిశారదుం । దాదరణీయ లేవురు గృ
హస్థానికిచ్చలుచారణ్ గరి, స్థాదశపూజనేయగల సజ్జనుడొందు మ
హాదోన్నతుల్ ॥ శా. చేతస్ఫూర్తివహించి యింద్రియముల శిక్షిం
చి సమ్యక్కళా । తీతుండయి గృహమేదియిచ్చలు సముద్దీపించు దీక్షా
రతిన్ । భూతశ్రేణుల బ్రోవగావలయు సంపూర్ణానుకంపంబు ని । స్థా
తంత్రంబు సదానుభూతియు బుధస్తవ్యంబులైయేర్పడన్ ॥ పా విభవౌ
త్కృష్టతమించియునుఁజరి నుర్వీదేవుడస్తాంగయో । గ భరంబాత్మ
జలింపకుండుతమమార్గంబాప్తినాన్జించి పా । పభయంబింతయు లేక సా
ఖ్యపదవుల్ బాంటింపగావచ్చువే । దభృతి వ్యాప్తధనార్జనేచ్చలు
వినింద్యంబై నిరూపింపగన్ ॥ మ॥ తగవిద్యావ్రతస్నాతకుండును వేశు
ద్ధజ్ఞానశీలుండునై । జగతీ దేవుడు యోగమ్రాము మదిన్ సంధించి
నిత్యంబు శి । వ్యగణంబుల్ వెనువెంటరానడచి యజ్ఞానాత్ములన్ శు
ద్ధత । త్వగిష్టాధ్యుల జేయగావలయు సవ్యాజక్రియోద్యోగియై ॥ క॥
శాంతుండును వేదజ్ఞును । దాంతరితుడు పరమధర్మతత్పరుడగు
ధీ, మంతుడు తనకింపగునవి । సంతోషంబున ధరింప జనునని బుధుల్ ॥
క॥ బీదలు సర్వజనంబుల । కాదరణీయులగు గాననలుక జనింపన్ ।
కాదు విరోధముసేయ మహాదశ దగువారువారలందెన్నండున్ ॥ క॥ ని
రుపేదలు । సర్వజనా । దరణీయులు వేదచోదితంబిదియని పూ । ర్వయు
షీంద్రులనేకులుజె । ప్పిరి లోకహితంబు గోరి పెంపు జెలంగన్ ॥ క॥ వేద
జ్ఞుండగు విప్రుడు । పేదయు విజ్ఞాన ధనుడు పృథినీపతియన్ । వే
దాంతియు విద్వాంసుడు । నాదరణీయతకుతుల్యు లనిమహాత్ముల్ ॥
క॥ నిరుపేదసధికదుర్దత్ । బారయంగానీకశక్తి బోలినశుద్ధా । దరమతి
బోపించిన స । త్పురుషుండొక్కరుడై లోకపూజ్యుండరయన్ ॥
క॥ సాధుజనంబులబీదల । వ్యాధిగ్రస్తుల మహామనస్కులపూజా ।
శ్రీధర్మాస్పదమిహపర । సాధనమనియె మనువు యశస్కురులారా ॥
సీ. అన్నంబులేమిలోనై నచాద్భుతమూడు ముడతలువారిన కడుపుతో

డ । నాయాసమధికమై బాంధవవిన్నదనంబురూపించు మొగంబుతోడ ।
 సంతకంతకుదీర మైనట్లుద్బాధశుష్కంబులై యొరయు నంగములతోడ ।
 సతియు బుత్రులు పెంపు సడలిచుట్టికొనదుర్భరమైన చింతాభరంబుతోడ ।
 తనువుగప్పిన జీర్ణవస్త్రములతోడ, దొడరదివియుటపదములు తొట్టు
 నడగ । వచ్చునిరుపేదజూచి యెవ్వారుబియము, సేయడాతనిగతివేఱ
 జెప్పనేల॥ క, నిరుపేదలకన్నంబిడి । పరమాదరభంగిజూచు భవ్యతము
 నితో । సరిరారెవ్వరతండిహ । పరసౌఖ్యములెల్లబారయు పండితు
 లారా॥ క, దైవశీత్యకార్యసద్విధి । పాపనులునుపంక్తిగునువ పాత్రులు
 పుణ్య । శ్రీవెలయింపసమర్థులు, నైవెరవుగదోచుబీదలనిశమునున్వీ॥
 క, బీదలకన్నంబును వ । ప్రాదులుదానంబుసేయ నైసఫలముతో ।
 రాదుసమానంబై స । ద్వేదజ్ఞునికీగు వడువు విరంపంగ॥ క, దీనజనం
 బులుశుద్ధ । జ్ఞానధనులుపూజ్యులు పరసాధనమార్త్య । మానితగితియో
 చించెడి । వానికనియెనునుప్రదేవ వర్గంబులతో॥ క, ఏవురుషుడు
 నిరుపేదల । కోపించునుదగ్రుడ్డదిగులు పుట్టమహా । పాపాత్ముండాతం
 డా । కాపురుషునిజూడరెరుక గలభవ్యతముల్॥ క, కోపించిబీదవలికిన ।
 పాపాత్ముడురెండువేలు బదియైదేవుల్ । రూపఱగూలుఘననరక ।
 కూపంబునవానితనువు కుక్కలుజీల్చు॥ క, దండంబునుజలపూర్ణ క ।
 మండలువును జన్నిదంబు మణిమయ భాస్వత్కుండలములు మృగచర్మ
 ము । ముగితియునువలయువిప్ర ముఖ్యులకెల్ల॥ గీ, అంబురలయం
 దుప్రతిబింబితాకృతిగన । నై నయప్పడుగగన మధ్యంబునంను । వెలుగు
 నప్పడు గ్రహముక్తి వెలయునపుడు । సూర్యునుదయాస్తమయముల
 జూడరాదు॥ గీ, క్రేపుగట్టెడిత్రాడు లంఘించుటయును, వర్షముత్కట
 మగుతరివారుటయును, జలములంకున తనరూపు గలయజూచుకొనుట
 యనుగావశుద్ధముల్ గుడుచుటయు॥ క, ఘృతముమృదంగముతేనె
 యు । చతుష్పథము త్రమద్విజన్మండు వన । స్పృతియును దైవముగన

—*సామాన్యసూక్ష్మధర్మవిశేషము*—

నై । నతర్థిదగుసత్త్వదక్షిణంబులుసేయ॥ క, వినుడుగజస్వలయుగు

నం । గనతోబోవుటయు నిచ్చగలయుటయు బ్రియం । బున బవ్వ
 శించుటయునూ । కొనుటయు నంటుటయుగాదు గురుమతులారా ।
 ౪. ఆరయముతుమతియగు నతి । తోరమియించినపురుషుని దుర్లుట బ
 ల తే । జోరూపబుద్ధి శక్తి । స్ఫారగతులుదగుగుననిరి పరమముసీం
 ద్రుల్ ॥ క. ఆయువుబలమును తేజము । భూయిష్ఠస్ఫారగతియు బుద్ధి
 యయోగ్య । శ్రీయుచువృద్ధిబారము బుతు । మాయికమగుసతిరమిం
 చుమనుజునికు సువై ॥ గీ. ఆవులించునప్పుడన్నంబుదినచున్న । సమయమం
 దునధిక సౌఖ్యలీల । నాసనముననుండునత్తరభార్యము । ఖంబునిచ్చు
 జూడగాదుపతికి ॥ గీ. ఏకపాత్రమందునిల్లాలుతానును । భోజనంబుసేయ
 బోలదధిక । గోష్ఠిపతికినిగ్రహరిన భార్య నా । మంజెలుంగు నెలగబ
 లుకరాదు ॥ క. తనసతినయనంబుల కం । జనమిడు కొనుచుండునపుడు
 జనదుప్రసవ వే । శనితాంతమునుదిగంబరి । యనగుతరిక జూడ
 చనువు మెయిపతికి ॥ సీ. ఏకవస్త్రముధరియించియన్నము గుడు
 చుటయు బ్రసవగోవు జూచుటయును । దినమొలతోడ నదీతలాకాదు
 ల స్నానంబుసేతయు సంధ్యవార్షు । టయు త్రోవలందు పుట్టలయం
 దు భస్మంబునందుపర్వతములయందు జలము । లందును దేహ
 ల యాంతికస్థలములయందుజీమలు పుర్వలాదిగాగ । ప్రాణులు వ
 సించి యుండురంధ్రంబు లందు । నేటియొడ్డులయందును తోటలందు ।
 మలము మూత్రమువిడుచుట మాన్యతముల । గర్జనంబులు సేయుటకా
 దుమతియు ॥ క॥ జలముల వాయువునలము । ఫలవంతము లైనతరు
 ల బ్రాహ్మణులకు గో । ఫల సూర్యచంద్రబింబం । బుల జూచు
 చుకాదు మలముమూత్రము విడువ ॥ గీ॥ ప్రాణభీతి తనకుబరగు చో
 టులయందు । నీడలందు తమమునెగడియందు । స్థలములందు దివుట
 మలమూత్రములు విస । ర్జింపవచ్చుననిరి శిష్టజనులు ॥ గీ॥ బ్రాహ్మ
 ణుండును వహ్నియు భాస్కరుండు । చంద్రుడును గోవువాయువు జల
 ములెడుట । గాననగు చోటులను మలమైనమూత్ర । మైనవిడుచుట
 దరగు ప్రజ్ఞానుభవము ॥ క॥ ఊదివెలింగించుటయును । పాదంబులుగా

చి కొనుట బయివిడచు టమే । ధ్యాదులు వైచుట దాటుట । కాద
గ్నిను దారవృత్తి గాన్పింపంగఁగ ॥ సీ॥ గ్రామాంతరము నేగుచోమార్గ
మున నిద్రబడలుటయును జంతుబాధసేయు । టయు నేలపైవాయు
టయును సంధ్యలయంగు గుడుచుటయును నిద్రగూరుటయును । మల
మూత్రములుబడి మాసిన వస్త్రంబు నుచ్ఛిష్టములు సేడయుప్పుమ
న్ను । రక్తంబు విషవదార్ధంబులు మాంసంబు పశుపులకొమ్ములుభ
స్మారాశి । రోమములుచర్మములును పురుగులుజలము । లందువేయిం
చుటయును పాడైనయింట । బండుకొనుటయునిద్దరబడలియున్న । పా
నిచెల్పుటయునుగాదు వదగుటయును॥ చ॥ ఋతుమతిబల్కరించు
టయు ఋత్విజులెవ్వరులేనియజ్ఞము । స్మృతమనిచూడబోవుట మహా
నుజనంబులనేవగించి దూ । పితవచనంబులాచుటయు సేతలుమాను
టయు సదావృధా । గతులజెలంగుచుండుటయు కాదుచిరాయువు
గోరువానికి॥ మ. అసలాగారములందు గోష్ఠములయందన్నంబుభ
క్షించువే । శి నమస్కారముజేయబోవునపు డుల్లాసంబురింజిల్లగా ।
తనయుద్వాహమహోత్సవాది బహుతంత్రశ్రేణులై నపు మె । ల్లనస
వ్యాయతహస్తమూదునది లీలాభద్రసంయుక్తుడై॥ గీ జలములైన పా
లైననిశ్శృంకద్రావు । చున్న గోవునివారించుటొప్పు దాక । సముననొక
వేళ నింద్రదాయుధమును జూచు । నేని బుధుల సందర్శింపనేగవలయు॥
క. ఆరయసద్భర్మమయముల । నారోగ్యములై నపురము లందొకవే
డ్కు । నూరులపల్లెలనుండం । గారాదనియె మనుప్రజగద్ధితులా
రా॥ క. చిరకాలంబునగా గ్రో । పరివాసముసేతగానిపలుకులుతను
నా । దరమతి జూడనిపురుషుని పరిచర్యయువలవదనిరిపండితవర్యుల్॥
క. పాపండుగణాకాంతము । దోయమయముశుద్ధకర్మదూరంబునదా ।
దూషితము శూద్రరాజ్యము । రోషబహుళముండగాదు రుచియగునై
న॥ సీ. అన్నంబుసూర్యోదయాస్తమయంబుల గుడుచుటవిక్కిలికూ
డుకూర । లాకాంక్ష సేయుట యనువుగానివృధాప్రయత్నముల్ సలు
పుటయరులనిచ్చు । గూడుటదోసిలి గుడియించిజలములు ద్రాగుటవే

డ్కనుత్సంగమందు , నన్నంబుభక్త్యంబులారగించుట పరసేవకవృత్తి
 విశిష్టమనుట. యార్యమతముగాని యాటలుపాటలు, నాద్యములునుగరు
 వ నుద్యమించు . టడరిసేంహ నాదమాక్రందనంబును . సూరకయయొ
 నర్చుటొప్పుదరయ॥ గీ. కంచుపాత్రమందు కాసులుగుదియించి . కడి
 గికోనుటభిన్న ఘటములందు . గుడుచుటాత్మక పటమిశికొనియున్న
 వా, డిడినకూడుదెలుట యెప్పుగాను॥ గీ. ఒరుడుధరియించివిడచిన సురభి
 లములు . పామకలుజన్నిదంబునంబరముపుచ్చ . మాలలుకమండలు
 వ్రపేదమానిసిబలె . రోయక ధరించుటయగాదు హుఢియయ్య॥
 గీ. గొరిజులునుతోతకలును చెవులకొమ్ములును వి , భిన్నములునంధ
 ములుగోగ పీఠితులు , చర్మశల్యమాత్రావశిష్టములునైన . యేను
 గులగుర్తిములబాడ్ల నెక్కరాదు॥ మ. కడువేగంబులుహపవర్ణబల
 యోగ్యంబుల్ విసితంబులై , యడంపారెడికుంజరాశ్వ వృషముఖ్యా
 రోహణంబుల్ క్రమంబున . బడరుక్ శాంతిదోరంగు సౌఖ్యమగు మోదా
 వాప్తిరంజిల్లు నె , యెడకైనక జనునప్పుడెల్లరకు న్దేవునివిస్ఫుటవ్య
 గ్రముల్॥ గీ. ప్రేతసూమాబుమరియు బాలాతపంబు . గాయమున
 సోకుటదయగు నాయనల్లు . గానవలనదు జాగరూకతవలయు న్ను .
 ధాపవాదంబులన్యులనాడరాదు॥ గీ. గోధులునువెండ్రుకలునిచ్చ గొటి
 కికోనుట , కారణములేకలోష్టంబు గాగమన్ను . గలుపుటవినుతన
 ములగుగడ్డిపోచ , లదికిగోధులదెంచుట యరయగావు॥ గీ. తానుజీర్ణం
 బుగానిపదార్థములు భు . జించిపూర్ణసుఖావాప్తి జెఱచిగొనిన , చంద
 మునననువుగాని చేష్టులసమా . చరించికష్టదశలబహరితిగాదు, ఉ. కా
 రణమేమిలేక తృణఖండనమృణ్మయలోష్టమర్దనల్ . వారకసేయువాడు
 బుధవర్త్యలనూరకదూరువాడు గా . చారములేనివాడు నిమిషవ్రత
 మూనినవాడు మోక్షకాం . క్షారతిబోనివాడు సరకంబునసూలుదు
 రాద్రిదూలుచు॥ గీ. తరుచుగోధులువెండ్రుకల్ గొరికికొనెడి . వాడు
 శుద్ధసదాచార వంతుడయ్యు . శౌచమునుబుద్ధిబలముతో జంబుభవ్య .
 శీలమును సిరియునాయువుగోలుపోవు॥ క. మానకగోవుష్టంబున . యా

నముగావించుటయు బయలవడినదశం । బైననుమాల్వంబైన వి । హీన
స్థితిదాల్చుటయు వినింద్యంబులగున్ ॥ నీ, ద్వారప్రదేశంబు దక్కిగో
డలుబాకి మ్రుచ్చిలునట్టిల్లు సొచ్చుటయును । వృక్షమూలమునరాత్రి
వసించుటయులీలనైనమానకనక్ష మాడుటయును । కరయుగంబున
పాడుకలు బట్టుటయు పాన్పునందునాసనమునందన్నముదిన । టయు
నెల్లవారలశయనగృహంబుల శోభావిశేషములచూడబోవు । టయు
వృధారతి సూర్యాస్తమయములందు , తిలలోరులకిచ్చుటయు తాను
తినుటయును జ, లంబులందిడుటయును భోజనంబుచేసి । నీరుద్రావు
టయునుగాదనిరి విబుధులు॥ క. లంచంబులుగొని దీనుల , వంచించుట
జారవోర వర్గంబుల యా । చించుటవేశ్యలతో క్రి. డించుటకాదోరు
నిధనమడిచికొనుటయిలన్ ॥ క. పాదములుగడిగికొని ని । ద్రాదిసుఖ
క్రియలుసేయనగు నిత్యంబున్ । పాదంబులతడివాయక । నాదరమున
గుడుచువాని కాయువుబెలుగున్ ॥ క॥ మలమూత్రంబులుచూచుట ।
జలములనీడుటవృధా మసలుట యరణ్యం । బులమర్గమప్రదేశం । బుల
విహరించుటయుగాదు భూనుతులారా॥ గీ. భిస్తముననస్తులందుకఫాలి
కముల । భిన్నమృణ్మయభాజన భిత్తికలగ । చాదిరోమవికీర్ణంబులందు
నిలువ , వలవదాయువుగోరిన వాడుదివుట॥ గీ. పతితుచండాలుపుల్క-
సుబ్రహ్మహుతు । కాగమవిరుద్ధజనముల నంటినిలుచు , టొప్పదువిశు
ద్ధవృత్తి సంయోగమాస్య , భూతికారణుడగు నార్యపుంగవుడు॥
క॥ జ్ఞానాతీతుడుభవ్యం , జ్ఞానెగడినవాడు శూద్రుడయ్యనుచిత వే ।
దానుష్ఠానాది విధి వి । హీనుండగు ద్వీజునికన్న నెక్కుడరయగన్ ॥
క॥ జ్ఞానమయమూర్తియెవ్వడు । వానిగదా బ్రాహ్మణుడనవలయు
బుధులు వి । జ్ఞానంబుపరబ్రహ్మమ , యానందరసంబుగ దెలియమె వే
దములన్ ॥ క॥ జ్ఞానంబజ్ఞానంబన , గానెగడినరెండుగాదె గలిగించు జగ ।
స్మానితగతి బ్రాహ్మ్యత్వ వి । హీనత్వంబులు సదాబుషీశ్వరులారా॥
గీ॥ నిష్కలంకంబు భవ్యంబునిశ్చలంబు , పూర్ణమగు తత్వమెవ్వని బార
యువాడ । బ్రాహ్మణుండర్చనీయుండు బ్రహ్మసముడు । నితరులెల్లనపా

త్రములింతనిజము॥ క॥ బ్రాహ్మజ్ఞానము వారయుట । బ్రాహ్మణుడగు
రాదు వేదపాఠకలనతఁక । బ్రహ్మత్వనేనమోయని । బ్రహ్మయునుడును
టతపఃపరాయణులారా॥ క॥ పాదజుడధముండారయ । నాదిమవర్ణండు
పూజ్యుడతిశయమదగ । ర్వాదియుతుండయ్యునని స । ద్వేదంబులు
నలుకునేసవిస్తారముగఁక॥ క॥ వేదము జదివినచూత్రన । రావఁనుదీ బ్రా
హ్మమని పురాతనవేళక । వేదాత్ముండగు నీశ్వరు । డాదరమున జెప్ప
డే మహామునులువినక॥ గీ॥ హింససేయకుండు టీశ్వరమామూ వి ।
లాససంభవములుగాసమస్త । జగములనుచుదలచుట శరుషిశిష్టత ।
బ్రాహ్మణత్వశిధి బడయుబుధుడు॥ గీ॥ శాంతిమును శుద్ధత్వప్రశస్తతయు
ను । పరమవైరాగ్యవృత్తియు భవ్యతము । వాగ్వినియతంబు దృఢ
గౌరవంబుగలుగు । వాడు వేదంబులు పాఠపవచ్చునతము॥ క॥ నిర్మల
తరి వేదంబులుదుర్మతియగు విప్రపును చదువుకొప్పుదు స । ధిర్మపథం
బుజగద్ధిత । కర్మవిశిష్టతయు తనకుకలిగినదనుకుక॥ గీ॥ పాపపుట
ములు నడనెత్తి బజపిగ్రోకి । కొనుటయుచ్చిష్టములు నగుకూడు
కూర । లాత్మశిరమున నంటుటయంగములను । గడిగికొని శిరము
మానుటగాదుమరియు॥ గీ॥ కోపమురుపనొరుని కొప్పువట్టుటయును ।
ముట్టిశిరముమీగ గొట్టుటయును । కాదునూనెనెడల గాకశిరస్సాన ।
మాడనలయు కొప్పునంటిరుద్ది॥ నీ॥ హింససేయుచు జంతుమాంసంబు
రోయక మద్యంబునెద ననుమానముడిగి । తైలంబుసిగ్గుబొందక యో
నులును విక్రయించికొనుచు జాలహీనవృత్తి । జీవించువారలచేత ప్ర
తాపంబుజూపిధనంబులుజూరగొనెడి । రాజన్యవలన నర్థంబుగొనుట
కాదు బదువుహింసకుల్ బరగునొక్క । తైలకారకునకు మరితైల
కార । కులు బదువునొక్కడగుశౌండకునకు శౌండ । కదశమొక వేశ్య
కును వేశ్యగణము లొక్క । పార్థివునకును సరియగుభవ్యులార॥
గీ॥ మాంసమును కల్లునూనెయు మాంసమును బ్ర । తాపమును విక్ర
యించి యర్థంబులుగొను । వారివలన నర్థముగొనువాడు ఘోర । సరక
కూపంబునబడు నలిదొలంగి॥ శా॥ కాయక్లేశములొపిసూక్ష్మఫల

ముగ్ధాంక్షింపుచు యత్నముల్ | సేయంగాదు మహాఫ
లాద్ధియగుచు సేమంబు బెంపారస్వా | ధ్యాయంబాచరణంబుజేసిని
యతిఁ దైవస్వరూపంబు మం | త్రాయత్తంబుగ బొందగావలయు ధన్య
త్వంబుదానఁదగున్ || శా || ప్రాతఃకాలమునందులేచిమలమూత్రంబుల్
విసర్జించి శు | ధాతీతంబులునైస్తికంబులగు దైవారాధనాదుల్ మహా
భూతోద్దేశితకర్మ తంత్రములు విప్రుండధిగావించుటల్ | వ్రాతస్థితగరి
ష్ఠభూమములగు స్వాధ్యాయ యుక్తంబుగఁ || ౪ || ఇట్లుపూర్వ సం
ధ్యా క్రియలు నిర్వర్తించి యతిధిపూజావిధులు సముచితంబుగా నడపి
పీదప బ్రాహ్మణదంపతులు భుజించి యపరకర్మంబులు యధావిధిసే
యఁ వలయు మఱియును || క || ఆయువు గోరినవిప్రుడు | వాయక దీ
ర్ఘంబుగా నుభయసంధ్యా క | ర్మాయత్తవిధులు వెరవరి | సేయవల
య నైస్తికములు శిష్టంబులుగఁ || క || పేర్కొమెయిను భయసంధ్యా | క
ర్మంబులు దీర్ఘములుగ గావించియును | నిర్మలచేతులు దీర్ఘా | యు
ర్మాన్యతగనిరిగాదె యుత్తములారా || ౬ || శ్రీవణపార్లమియందైన భా
ద్రపదపార్లమియందైన నుపాకర్మంబులు నిర్వర్తించినాడుగోల జాతు
ర్మాన్యవ్రతంబును వేదాధ్యాయంబు భగవత్కథాశ్రవణ పారాయణా
దివిధులు సేయుటయు పుష్యమాసంబున గృహంబువెడలి నిర్జనప్రదే
శంబున వసించి వేదాధ్యయనంబుసేయుటయు మాఘప్రతిపదాది
గామాంసంబాక్కడల్లు నిరతోపాసన క్రియాభరితుండై యుండుటయు
బ్రాహ్మణుని కవశ్యంబులు సదుపాకర్మ రయితుండట్లు సేయుట వృధా
యగు నిట్లుత్సర్గవ్రతంబాచరించువాడు శుక్లపక్షంబున వేదంబులును
కృష్ణపక్షంబుల వేదాంగంబులును పఠించుచుండవలయు ననధ్యాయ

—*వేదములు పఠంపగూడని దినంబులు*—

దివసంబుల నగ్నిక్రియలు మాత్రము నడుపుటర్హతమంబనిచెప్పి మరి
యు నిట్లనియె |

గీ. సర్వము దక్కుటకడుపరిశ్రాంతిజెందియండువేళల నిద్దురయొడ
వునప్పు | కాదుశూద్రుని సన్నిధివేదములు ప | ఠింపవిప్రునికనిరి బాడి

మెయిబుధులు॥ సీ. ఆయతమతిననధ్యాయ వాసరములువజ్జించి బ్రాహ్మ
ణవర్యుడాప్తి । వేదంబులుపఠించి వినతస్వభావులై బ్రయముసేయు
చుగడునియతినుండు । శిష్యులకేఁగింప శిష్టత్వమగువేదములు పురా
ణంబులు పఠసినట్లు । రాత్రినత్యుత్కటారావంబు వీతెంచునప్పుడు పెం
దూళిగప్పనపుడు । వర్షమును పిడుగులు వడిగండ్లు నుల్కలు ।
దొరగునపుడుగాలి బరచునపుడు । గ్రహణసమయములనుగాదు భూ
కంపాదు । లులుమువేళ వేదములు పఠింప॥ సీ॥ గుంపులై జలములు
గూడియుండిన చోట గ్రామంబులందు పురంబులందు । దుర్గంధమగు
చోట దుర్మార్గుసన్నిధి కాటినామీప్యపుచోటులందు । మధ్యరాత్రం
బున మలమూత్రములు విసర్జించు వేళలనుమ్మలించునపుడు । వేదం
బులు బఠింపగాదు శ్రాద్ధాన్నంబు గుడుచుట యెంగిలి కూడుకూర ।
లంటుటయ శౌచమగు గాననట్టి దినము । లందు రాత్రుల నిజ
హృదయంబునందు । నైనవేదంబులు బఠింపమానవలయు । బ్రా
హ్మణుండనియె మనువు ధీరవరులార॥ క॥ నరపతియే శోదిష్టము ।
బరగంగా జేసిపిలువ బనుపనఁగి కూ । దురుచిఁగొనునెవ్వండా । ధర
ణీసురుడంటరాదు త్ర్యహములు శ్రుతులక॥ గీ॥ సూర్యచంద్రోపరాగ
ముల్ జూచెనేని । కాదు మూడుదినంబులు వేదములు ప । తింప
శ్రాద్ధగంధము మేసనింపు వెలయు । నెంతకాలంబు జడువరాదంతనే
పు॥ వ॥ జననమరణాది సూతకంబులును సంభవించుకాలంబును యాన
శయ్యాసదుల సుఖోపవిష్టంజై యుండునప్పుడును మాంసంబుభుజిం
చినదినంబును రాత్రియుమంచుగిప్పిన సమయంబులును బాణధ్వని వి
నవచ్చునప్పుడు నవ్వుచతుర్దికీ పౌర్ణమీయమవాస్యలయందును వేదంబు
లుడుగవలయు॥ గీ॥ వేదమునకు గురుశిష్యులకాదిగిడు । మూడగునుగా
శిదినములమూర్ఖులట్లు । వేదములు విప్పిలేనియు వేదములు క । శంకర
హితంబులనుట డెల్లంబుగాదె॥ ఉ॥ గాడిదలొంటెలుక మరిసృగాలము
లుకశునకంబువెల్కలుక । గూడియెలుంగులిచ్చుతరి గూబలుగూసెడి
నేళేదిక్కుల । ల్లాడినభంగిదోచునపు డాక సమందరుణాంబుధావళ్ళల్,

పీడకగప్పినప్పుడును వేదములంటిననైనగీడగున్ || క. గ్రామశ్మశానసో
 వ్రజ | సామీప్యస్థలములందు శ్రాద్ధాన్నంబున్ | సోమరసముగుడిచిన
 దిన | మేచురుతరి వేదములు పఠింపనడరగున్ || సీ॥ తరుణులు పతులే
 కతముగూడి క్రీడించుమందిరింబులచె తమంటలు పొగ | యెగయుచో
 టులనరమ్యగ భగరావంబులతీయముగవిస నగుచువచ్చు | స్థలముల
 మెరులు శ్రాద్ధముచేసితనకుదానంబుచేసిన పదార్థంబులైన | గోవైన
 వలునైన గొనివచ్చునప్పుడు చోరాగ్నిపీడలపారములగు | భంగినెల
 గెడినెడల నొప్పనిదినముల | కడతురంగశకటమహంగములు తరువు |
 లోడలును వస్త్రతంబులు మేడలు రహీ | నెక్కినప్పుడు వేదముల్
 జక్కగావు || క. వాదంబును కయ్యంబు వి | పాదమజీర్ణంబున ప్రపం
 గంబు విచి | త్రాదులు తనకగువేళల | వేదంబులుజదువరాదు విశ్రు
 తులారా || క. కాయంబునశస్త్రాదుల | గాయములై గుధిరమురువు గ్ర
 మ్మెడితరిదు | ర్వాయువు పీడునపుడు నా | మ్నాయంబు పఠింపగాదనఘ
 మతులారా || గీ॥ సామవేదరవంబభిరామమగుచు | వినగదోతెంచు
 నప్లుబుగ్వేదపాఠ | కలనమొప్పుడు బఠియింపగాదరణ్య | కంబు వేదం
 బులత్యధికమములైన || గీ. ఋగ్యజుస్సామవేదముల్ త్రివిధములగు |
 దైవమానుష పితృసంవిధానగరిమ | గానవానికియోగ్యంబులైన శుచి
 త | యను ధ్యనియు నార్జవమువలయున్ ధరిత్రి || క. వేదంబులమాటి
 తెరం | గాదిదెలసిప్రణవముల్నియతి జపియింపన్ | గాదగుమును
 మరియు పిదప | వేదంబులుజదువుభంగి విశదముగాగన్ || క. గురుశి
 ష్యులమధ్యంబున | బరువులిడుచుమూషికములు పాములుకుకగు | గుర్
 రములు కప్పలుముంగిన | లరుగననాధ్యాయమగునహము లారర
 యన్ || క. పలుతెరగులేలవర్జన | ములురెండవచిత్తశుద్ధి భూశుద్ధియు
 నై | వెలయునవిగాకతక్కిన | విలఘుప్రాయంబులుమూడు వేదంబు
 లకున్ || వ. అమావాస్యయు, బూర్ణిమయు, చతుర్దశియు, పప్లమిగు
 వ్రతస్నాతకుండగు బ్రాహ్మణునికి ఋతుమతియగు సతితోగలయనైన
 వర్జనంబులు మరియును || క. వేదంబులేకవిప్రడు | పాదజుడగుపాదజం

డు బ్రాహ్మణుడగు బె । పూదినియతవ్రతుం జ । నావరణీయుండు
 భవ్యుడనదగునేని॥ క. స్నానముసేయంగాదు మ , హానిశినత్యాతు
 రమగునప్పడును మహా । మీనాకరంబునెరుగగ । రాని జలాశయము
 నందరయ ఋషులారా॥ సీ. గురువురాజునున్నతకుండు శిలాదిదైవత
 విగ్రహములు సువ్రతపరాయ । యుండు నాచాగ్యండుబుడితుండె
 దురేగు నప్పడువారిచాయల నతిక్ర । మించుట యొప్పదామిషము
 తోజేసిన శ్రాద్ధాన్నను భుజించి జరుగునప్పు । దుభయసంధ్యలయందు
 నుద్వాహమునకేగునప్పడు మధ్యాన్నండు మరియు । నర్ధరాతిరి
 వేళగాదాగినిలువ । గాటమైయుత్కటమగు శృంగాటకమున । మాం
 సముభుజించుచుండు గోమాయుచడచ । టయును గుక్కలబురిగొల్పు
 టయునువలదు॥ క. మలమూత్రస్నానజలం । బుల వాంతిశ్లేషరక్తము
 లనిష్ఠాతం । బులమయి గానిచోటుల । నిలువంగాదినిరి సన్మనీషిజ
 నంబుల్॥ క. పరకాంతలదుర్గార్థుల । గురువులపూజింపకుండు కుత్సి
 తులను డ । స్కరులవిరోధులగొనువన్ । బంగదు తనకుమృలికనపా
 యమగుతుది॥ క. గరిమముసెమనాయువు పా । లగుగుమనంబణచి
 యింద్రియములుక్కలుమె । చ్చరు సజ్జనంబులేటికి । పరకాంతారతుల
 కాసపడపురుషులకు॥ క. భూరమణుసర్వశాస్త్ర వి । శారదుస
 ద్భాషామూర్తి సర్పముదృశని । ప్తారతునతివర్జిష్టన । గౌరవముగ
 జూచు యోగ్యుగాదెయ్యెడలన్॥ క. వారలనవమానించిన । పూరుషు
 డు దహింపబడో విపులసంతాన । శ్రీరమ్యమందిరంబుల । తో రూపర
 ననినదబ్బధులు ఋషులారా॥ గీ. ప్రియముసత్యంబునెఱిసెప్పటయును
 సత్య । మయ్యనప్రియములు సెప్పనాగుటయును । ప్రియమృతమయ్యు
 సెప్పించుటయును జెప్పు । టయును ధర్మంబనిరి కొందరయమహితు
 లు॥ గీ॥ అప్రియములయ్యు నన్మతంబులాడ కునికి । యెరిగినంతయు స
 త్యంబుతెలుగు సెప్పు । టుభయలోకములందు బ్రాపిందజేయు । పు
 రుషునాతండ్నిర్జర పూజ్యతమును॥ క. ఒరులకునోడకసత్యము । పరిస్పృ
 టముగజెప్పనేర్చుభవ్యుండు సదా । దరిణియుడు సభలందున । నిరిమను

పును బ్రహ్మయను మహితచారితుల్ || క. పగులకుహితంబుసేయగ |
 పరువము సెడికల్లలాడుపందచెనటి ని | మ్మరతరమహావిభీషణ | నరకం
 బునగూలు సజ్జనవిగర్హితుడై || క. భద్రమనియైనభద్రము | భద్రంబని
 యైనప్రియమువలుకగలిగినన్ | భద్రమగు నొరులవలన ను | పద్రవము
 లుతనువొరయక పండితులారా || క. కారణము లేనివాదము | పారబ
 లుండయ్యునేన బలవంతుడ నె | వ్వారలునాకెదులేయను | పౌరుష
 భావంబుగా దపాయమువచ్చున్ || క. సోదరులజల్మనాడుట | బీదల
 వంచించుట హితుభేదించుట మ | ర్యాదదొరగివర్తించుట | కాదప
 కారంబుసేయగా దివురుటయున్ || సీ. అత్యుదయంబున సత్యస్తమయ
 మున మధ్యందినంబున మార్గమరుగు | టొప్పదు దాయాదులొప్పని
 వారలుతోడరాపండితుడూరదర్శి | బ్రాయంబుగలవాని బలవంతు
 నధికాంగు హీనాంగుదుజ్జను సీనవర్ణు | విద్యయురూపంబు విత్తంబు
 లేనివారిల నిందసేయగా వలవదశుచి | యైమహాత్ములగోబ్రాహ్మణా
 నలముల , బుస్తకంబుల సత్యంతశస్త్రగతుల | నంటుటయును గ్రహాదు

—*అగ్నికార్యాదిక్రమము *

లసంబుమున | జూచుటయుకాదు కులకాంతసేచుటయును || గీ. అశు
 చియై యట్లుజేసిన యాతడర్థి | జలముల మునింగి నీరుదోసిలివహించి |
 తనుపునంగంబులును నాచమనముజేసి | శుద్ధిబోయననిరి ధర్మసూక్ష్మ
 విడులు || క. తనురంధ్రంబుల రోమ | స్తనబహిరిండియ కఫాలతలము
 లనతిమ | ర్మనిరూఢివెలయుచోటుల , జనదునిమిత్తంబులేక సంస్పర్శిం
 పన్ || క. నియమితసర్వేండియడతి | శయనిష్ఠారతుడు నిత్యశౌచవ్రతు
 డా | ప్రియుతుండు పూజనీయం | డ యగ్నిక్రియలు సేయనగు
 దీర్ఘముగన్ || గీ. చిత్తశుద్ధియు నెఱుకయునుత్తమ వ్ర , తంబులునుగల్గు
 వాడు జపంబునగ్ని , కార్యములుసేయుచునతి సౌఖ్యంబువడయ | నో
 పునిత్యంబునపగతపాపుడగుచు || క. వేదంబులు జదువుట హిం | సా
 దులుడుగు టాత్మశుద్ధియలవడుట దపం | బూదుటగల్గిన భవ్యం , డా
 దుట తనపూర్వభవ మహత్వము దెలియన్ || క. తానుతనపూర్వభవ

వా । రైనిశ్చయమార్గములనరసి మరిబ్రహ్మ । జ్ఞానమలవరచుకొనునది ।
జ్ఞానంబున సుఖముగల్గు కలుషములనాగున్ ॥ క॥ సావిత్రిహేమముల
తి । పాననమతిజేయుటొప్పు బర్హంబుల దీ । తొవిధి చిత్పదివసాబుల ।
గావింపగవలయు పైతృకక్రియలెల్లన్ ॥ క॥ అనలగృహమునకుదూరం ।
బునపాదతొళినమలమూత్రాదివిస । ర్జనములు కుండలుగడుగుట । యు
ను నుచ్చిష్టములు సేయుటొప్పు నరయగన్ ॥ వ॥ మలమూత్రవిసర్జనము
లును గాత్రప్రసాధనంబును దంతధావనంబును స్నానంబును గురునన్ని
ధికరుగుటయు బూర్వాహ్లాంబున జరుపవలయు ॥ చ॥ గురుడు సమాగ
తుండయిన కూర్పునిముండిన శిష్యుడంచితా । దరమునలేచి యాసన
ముదానతిభక్తిసంగి వ్రాలి త । చ్చగణములొత్తిపూజలనిశంబుచుజే
సినమస్కరించి ను । స్థిమతిసంతికంబున వసించుట బాత్రతమంబు ని
చ్చులున్ ॥ క॥ వేదములుధర్మశాస్త్రము । లేదమహాధర్మమవియె నింప
అనడువం , గాదగు నమ్మార్గంబున । నాదరణీయుడు పూజ్యుడనబడు
దానన్ ॥ క॥ ఆయువుమనోరథంబులు । శ్రీయును విద్యయుఫలంబు చిర
సౌఖ్యములున్ , బాయకవృద్ధిబారయు నా । మ్నాయవిహిత ముత్తమ
మగు నాచారమునన్ ॥ క॥ ఆరయనిత్యంబు దుగా , చారముబాటించు
వాడు సభ్యతసేడి ని । మ్మారణమెల్లరచేత న । శౌరవముబొందు
నాస్తిక మతాపుబలెన్ ॥ గీ॥ శ్రద్ధయుచు శౌరవముసదాచారమును వ ।
హించు పురుషుండు తత్సహినుడయ్యు , వత్సరశతంబుజీవించువాడు
మరియు , పరమపదమాటపట్టుగా బడయగలడు ॥ క॥ పరవశమగుకర్మం
బులు , బారయించుడుఃఖమెద్దుపూర్ణసుఖంబున్ । బరగించుచునాత్మ
వశములు । పురుషునికీరెండు ద్వివిధభూతములగుచున్ ॥ క॥ పరవశమ
గు కర్మంబులు , పరిపాటింపకసదాయుసాయముపేర్చిన్ । పురుషు
డు తనవశమగునవి । బరగించుటపరమధర్మపథమనిరుధుల్ ॥ క॥ పరి
తోషంబేకర్మము । బరగించుటని త్యమునునపారంబగు సా । దరమతి
నుపాయ విమడగు । పురుషుండది సేయవలయు భూనుతముదగన్ ॥
క॥ జననీజనకులకాచా । ర్యునకు తపోధచునకున్ గురునకు సుమతికిన్ ।

ధనము సగిబ్రోచునానికి । జనపతికిఁ బ్రతివచనము జనదువలుకగఁ ॥
 క॥ కోపము దంభములోభము । జాపల్యము నిగ్రహము కుజనసంగతి
 దు । రావ్యపారమునాస్తిక్యము । కాపట్యమువేద నిందకాదెప్పరికీఁ ॥
 క॥ అపరాధముచేసినదు । వ్యపురుషుడండించుటాప్వజనదు నిపాతం ।
 బపురూపంబుగనది తన । కపాయకరంబగు నొకప్పుడారయవలయు ॥
 గీ॥ వేణుదళమైనరజ్జువు వెలిచియైన । తాడనము సేయునది తప్పిదములు
 సేయు । నెడల మొగమోడకుఁ ద్వప్రతికొడుకు శిష్యు , భార్యనాధుజ
 నంబులు బాంధవులను ॥ గీ॥ పాపనర్తనుండు బ్రాహ్మణుండపరాధ , మా
 చరించునేని యతనినణచి । వధముసేయ జూచువాసుడు తామిస ।
 నరకమందు నూరుహాయనములు ॥ గీ॥ బుద్ధిపూర్వకముగ భూసురుగడ్డి
 గా । దరలచేతనైన తాడనంబు । సలుపువాడు నీచజంతుయోనులయం
 దు । నుర్విబుట్టు నిర్వదొక్కమాన్లు ॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుని తనువు దొంగిన
 రక్తమెన్ని , ధారణకేణుకణముల దడువబాలు । నన్నివత్సరములు
 రక్తమంగకముల । దొరుగతత్కర్తముఁజంచునరకమందు ॥ గీ॥ బ్రాహ్మ
 ణాధముండు సాపకర్మింబులు । సేయునేని వధముసేయటాకటి । మాత్ర
 ముడిగి లోకమాన్యుండునరపతి । చండదండనంబు సలుపవచ్చు ॥
 గీ॥ హింససేయకుండు తెవ్వరిపైసిగ్రహంబుబూనకుండుటదియబ్రాహ్మ
 ణత్వమవియొనగ్గు సురుడలుగాడట్లు । గానవధముసేయుటెవయొప్పు
 వ॥ ఇదిపులస్త్యునిమతంబు ॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుండనంగ బంగుబ్రహ్మజ్ఞాని ,
 గాడు దానిదెలియగానివాడు । గానవధముసేయగానగు నపరాధ , మా
 చరించునేని నీచువిప్రు ॥ గీ॥ అన్యతమాడి ధనముగొనువాడధార్మికు ।
 డాతతాయి హింసలర్థిజేయు । వాడుసౌఖ్యగతులు నడయ నేరరు నింద !
 బహుగురిహమునందుపరమునందు ॥ గీ॥ పరమధర్మపథము బాటించుటో
 ప్పుదు । ర్దశలనైనగాదధర్మసరణి । పాపరులు భంగపడుట జూచుచు
 నేల । ధర్మమార్గమురుక బేసెరువ ॥ క॥ తనలోకముగొనియాడుట ,
 కును నిందించుటకు బ్రియము గుండుటయు మనం । బునలేక
 మహోద్యోగము । ప్రెనరింపగవలయు హితులు ప్రాప్తె జనంబులో ॥

క॥ వెలయంగ నధర్మంబున । ఫలమప్పుడదోచు సేయు పనులకు మరి
యొక । బాలచు వినాశకరంబై , యిలమూలముగొట్టబడు మహిజ
మువోలె॥ క॥ తనునైన కుమారులనై । నను పౌత్రులనైన బొరసి
నాశముగావించుచు నధర్మఫలంబు వృధా । జనదంతతకును నెఱివిష
ముబలెనుటవో॥ క॥ ఫలముగనవచ్చు విజయము । జెలగునధర్మం
బునిచ్చజేయునపుడు మ్రు । చ్చులువోలెనమస్తంబును । గలచు
నణచి హింసదశలుగావించుతుది॥ ఉ॥ శౌచముధర్మమార్గమును సత్య
ముగౌరవభూతియార్యసే । వాచరణంబుబెంపలరునట్లు జరింపుచు తృ
ప్తి నెమ్మది॥ దోచగనీకసంతతము తుష్టివహించినవాడు ధన్యుడై ।
యాచిమహాపదంబు బొరయంగలఁడారయ శాశ్వతంబుగ॥ క॥ ధర్మం
బునెఱుపగలిగిన । కర్మంబులునట్టియర్థ కామంబులుగా । వర్జిలిసెయగ
నుత్తమ । ధర్మపరాయణుడు సత్పదంబులువడయ్య॥ క॥ లోకమనక
శుభదాయక । మై కానగవచ్చు ధర్మమైనయుడిగి ను । శ్లోకలు జగద్ధి
తంబులు । కైకొనిసేయుదురునిత్య గౌరవముదగ॥ క॥ పరినిదయు
నాత్మస్తుతి । పరాయణతయు పరునిభార్యరమింప॥ దిరుగుటయు బొర
యరానివి । బోయగజూచుటయుగాదు భూనుతులారా॥ క॥ తగువృ
ద్ధాచారమునడు । పగనదిసమృత్తిము ధర్మపథమూర్జితము॥ జగతీసుత
ముఫలప్రద । మగు కేసినరుండసంశయమనస్ఫూర్తి॥ సీ॥ తల్లిదండ్రు
లతోడ వల్లభతోడ గారాభనబంధువర్గంబుతోడ । ఋత్విక్పురోహిత
వృద్ధాతురులతోడ మాతులుతోడ ధర్మజ్ఞుతోడ । నాచార్యుతోడ భా
ర్యాసోదకులతోడ సన్నదమ్ములతోడ సతిధితోడ । విద్వాంసుతోడ
నుర్వీచాలకునితోడ నైద్యునితోడ భవ్యతముతోడ । కొడుకుతోడ
మరియుకూతురుతోడ స । న్యాసితోడ బుధగణములతోడ । కార
ణంబులేక కలహించుటయు వినా । దంబుసేయుటయు గ్రమంబుగాదు॥
ప॥ ఆచార్యుండు బ్రహ్మలోకంబును జనకుండు ప్రాజాపత్యంబును

—*అపాత్రపతిగ్రహదుల విధము.*—

యింద్రలోకంబధితయుఋత్విజుండు దేవలోకంబునుజామలపృరోలోకం

బును బాంధవులు వైశ్యదేవలోకంబును పార్థినాదులు వరుణలోకంబును మాతృమాతృలాదులు భూలోకంబును బాలనృద్ధకృశాతురాదులు పరంబును బడయజేయనస్థులగుటయు నగ్రజుండు పితృసమానుండగుటయు భార్య యర్థాంగభూతయగుటయు విద్వాంసుండును బుధవర్గంబు వైద్యుండు మొదలగువారిలు పూజ్యులగుటను పాఠలతో శుష్కవాదంబులు బచించి యలుకవృత్తిపకనుచితవిధుల పూజింపవలయు వెండియు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు ప్రతిగ్రహపాతృశిష్యుఁడు । కాదుబుచ్చి కొనగనట్లుగాక తృప్త । యధికమగుడు ప్రతిగ్రహణాప్తిదిరుగు । నేని చెడుబ్రహ్మ్యతేజమలింతనిజము॥ గీ. ధర్మమునకుగాని ధనమునన్యప దార్ధ । ములు బ్రతిగ్రహించుమూర్ఖతమాడు । బ్రాహ్మ్యతేజమెడలి పాపాత్ముడగువాని । నంటజూడబాపమనిబుధులు॥ గీ. కనకమును భూమి యునుతురంగంబుగోవు । నేయియును నువ్వలన్నంబు నెరిజెలంగి । బ్రాహ్మణుడుపుచ్చుకొను నేని బ్రాహ్మ్యతేజ । మెడలిచెండాలుడగు వానికేటిపదము॥ గీ. ధర్మియును గోవునన్నంబుతనువుజెంచు । కనక మాయువు బంపుణోచనములణచు । తురగమజ్వలతేజంబు బరిహరించు । నేయినువ్వలు సంతతిమాయజేయు॥ గీ. వేదమును తపమునుత్తమవిద్యయును మ । హత్వమును లేకదివిరిబ్రాహ్మణుడతిప్ర । తిగ్రహోసక్తిబడునేని తీవ్రసరక । పంకమానగూలు బహుశతాబ్దములుదనుక॥ గీ. అల్పమైనసధికమైన బ్రతిగ్రహ । ణంబుచేసి బ్రాహ్మణాధముండు । నిరయమందుగూలు టెంగి యెఱింగి మ । హాత్ముడేలబూనునట్టి తెరవు॥ వ. బైడాలవ్రతపరాయణుండును పాపండమతసంయుతుండును జలంబులుగొననైననపాత్రతములగుదురట్లుగావున వారలకు దానంబుజేసినదాతయు వారలతోగూడనరకంబునంబడునిట్లు॥ గీ. రాతియొడనెక్కి రహి సముద్రంబు ద । ణింపజూచునట్టి పెంపుగాదె । యజ్ఞుడైనవాని కధిక దానములిచ్చి । సుగతిభారయవడువుజూచుటెల్ల॥ వ. ఒరులుతన్నునమ్మి భజింపను గీ ణింపను బహుజనసమక్షమున ధర్మంబుసేయువాడు ధర్మధ్వజుండనియు పరధనాభిలాషియగువాడు లుబ్ధుండనియు సన్యులతనక

పటసూత్రంబునజిక్కించి నిక్షేపాదులుహరించువాడు ఛాద్వికుండని
యు బాహ్యవ్రతశుచిత్వభూతిగనువాడు లోకదాంబికుండనియు జేత
నంబుల జిదుముటాదిగ పీడలుసేయువాడు హింసాపరుండనియునసూ
యాపరస్వాంతుండు సర్వాభిసంధికుండనియు సమయంబు వేచి యన్య
లనణాచువాడు బైడాలవ్రతుండనియు మీచుజూచుచు వినయంబురూ
పించు తెరంగున నటించి నిష్క్రతులుసేయువాడు నైష్క్రతికుండనియు
పరధనాపహారి స్వార్థసాధనతత్పరుండనియు నాతలాయితంబుండనియు
బకతంత్రసాధకుండు బకవ్రతుండనియుజెప్పబడు మఱియును॥ క. ఒన
రంగబకవ్రతుడని । యను మరిమార్జాలలింగినుండనియు దనుక । జన
ములుదిట్టగ నేడ్విజు । డనయంబుజరించు నరకమందతడు బడుక॥
క. ఏనుమహాధర్మపరుడ । నైనియతిజరించుననుచు నన్యలునమ్మి ।
గానెరిగింపుచు నిత్యము । దానడువగ రాదు దష్పధమున దివుటమై॥
క. ఏయవిచేసిననరుల క । పాయంబగునట్టిచెడుగుపనులునుగుట శా ।
స్త్రీయములగుకర్మంబులు । నేయటపురుషుండుపరమశిద్ధులువడయుక॥
గీ. బ్రహ్మచర్యాదిసువ్రతధన్యగతులు । తనకులేకుండియును తద్విధం
బులైన । లింగములువేషములు గడులీలదాల్చు । వాడునరకంబు
నంబడువాడునిజము॥ క. ఒరులొనరింపవెలయు పు । మ్మరణప్రముఖ
ములగాదున్నానముజేయక । బురుషునికిజేసెనేనియు । బూరయుకనవి
సేయువాడు బోవునరకముక॥ నీ. మందిరంబులయందు సుందరోద్యా
నంబులందు దటాకకూపాదులందు । నిచ్చమైపెరవారిలిడినయానముల
శయ్యాసనాదుల సుఖంబనుభవించు । నెవ్వండువానికధిశులైయుండు
వారీయకితనయంత నెలమిదెలగి । వాడట్లాసంగని వారి పాపాం
శముల్ తనువొరయంగ చందంబునక్కి । నరకమునబడు జెరువుల
నదులచేప । ఖాతముల నిర్లరంబుల గర్తముల కొ । లంకుల
జలంబులాడవలయు నవశ్య । మవిశుచిర్భూతములుగాన నాశ్యులారా॥
క॥ యమనియమంబులు రెండును । ఏమలమతివహింపవలయు విధ్యు
క్తముగా । యమముడిగిసంతతంబు ని । యమముజెలంగించువాడు నర

కమునబడుకా॥ క॥ వేదోపక్రాంతమనం । గాదగుయజ్ఞంబునందుకాదు
భుజింపకా॥ వేదవిదులకత్యంగను । లాదిగపంక్తికినపాత్రులగు వారల
తోకా॥ నీ॥ బహుయాజకాదులు బలసియుండినయజ్ఞమందు భుజింపగా

—*దూషితాన్నప్రకారము.*—

దార్యజనుల । కతిమత్తకు పితాతురాదుల యన్నంబుకేశంబులును ధూ
ళికీటకములు , గలసినయన్నంబు కాలనంటినకూడు భూణఘ్నునన్నం
బుబుంశ్చలియగు । బ్రాహ్మణియన్నంబుబశుప్తలాఘ్రాణంబుచేసిన య
న్నంబుచెనటికూడు । కాకునును కుక్కుటములాదిగాగవత్సు । లంటిపు
చ్చినయన్నంబు నధముకూడు , గణికగణగాయకాన్నంబుగడకదర్య ।
బద్ధచౌర్యాన్నములు దినబరగదెందు॥ క॥ ఋతుమతియంటినయన్నము ।
ప్రతహీనునియన్నమునుభవముగాక వృథా । రతినొరులకీకధనమే । కత
మార్జించుజనుకూడుకాదు భుజింపకా॥ మానిని॥ పాదజునన్నము పాత
కునన్నము బ్రాకృతునన్నము భద్రగతికా॥ వేదముమానినవిప్రుని
యన్నము వెంగలియన్నము దగ్రుడునై । వేదలగాంతలపెద్దలపూజ్యుల
బిట్టునధించిన భీకరుకూ । డాదరమారగ నంటినబాపము లారయ బాం
దు మహాజనముల్॥ ఉ॥ క్రూరునియన్నము మృగయుకూడు జికిత్స
కునన్నమాపు తె॥ వ్యూరును బంధువర్గమునవశ్యసతీసుత సోదరాదులుకా॥
శౌరవసీయులార్యులు దగకా॥ తనురోసిరవాని యన్నముకా॥ పౌరుషహీ
నునన్నమును పామరునన్నమునంటరాదిలకా॥ వ॥ ఉచ్ఛిష్టాన్నంబును
సూతకోగ్రాన్నంబులును కల్లలాడువానియన్నంబును మద్యమాంస వి
ద్యావిక్రయలయన్నంబులును విధవాన్నంబును జాకలి మంగలియంగసా
లెవాండ్రయన్నంబును సూతకాన్నంబును హీనకర్ములగు సమస్త వర్ణం
బులయన్నంబులును భుజింపరాదు మరియును॥ క॥ ఈయన్నములెవ్వడు
మది । రోయకభుజియించు నన్నగుండు నియతిమై । ప్రాయశ్చిత్తాదివి
ధులు । బాయకచేసికొనవలయు బహుయత్నములకా॥ క॥ ప్రాయ
శ్చిత్తాదివిధులు । బాయకచేసికొనడేని బ్రాహ్మణుడత్య । ల్పాయుష్కం
తుడ శారవ । నీయుండై జచ్చిగూలునిరయాగ్నివడికా॥ క॥ పితృకర్మా

దులులేని కు । మతి పాదజునింట బ్రాలు మాలిగుడువగా । దతిశుద్ధ
కర్మనిష్ఠా । రతుడును విద్వాంసుడునగు బ్రాహ్మణుడిచ్చు॥ క॥ దాత
యు లోభియు విద్యా , తీతుడుశుంభయుమహామతియు దుర్మతియు ,
భూతదయాపరుడును హిం । సాతత్పరుడెట్లువడయు సదృశేఫలంబుల్॥
గీ॥ కాననట్టి విధముగాదె మహాజను । నన్న మారగింపనయినఫలము ।
క్రూరుడైనవాని కూడుభుజింపగ । ల్లిసఫలంబు సదృశమనుటయరయ॥
క॥ వేదంబులు శాస్త్రపురా । ణాదులు సదృశంబుగాని యనువునచిరపు,
ణ్యోదయకర్ముడహీనుడు । మేదినిసరిగారినిరి సమీచీనమతుల్॥ గీ॥ ఉ
త్తమునియింట గుడుచుట యుత్తమఫల । మధమునింటభుజించుట యధ
మఫలము । బడయుదురు సంతేలంబును బ్రాహ్మణాను । లట్లుగావున
నెఱుగుటత్యవసరంబు॥ క॥ మాంసాశనుండుచేతన । హింసాపరుడనుట
తెల్లమెల్లరకు బుధో । త్లంసులదిగానగుడువరు । మాంసంబుభుజించు
దుష్టమానవునింట॥ క॥ అన్యతంబులాడుటయు పరు , ధనమురుక
గొనుటయును వృధావాదంబుల్ । వొనరించియార్యజనముల । మన
ములునెప్పించుటయు సమానకలుషముల్॥ ఉ॥ కావునంతలేసియఘ
కర్మ ముల్వొనరించువారితో । నేవిధమాటలాడనగు నెట్లుభుజింప
గవచ్చు లోక సం । భావితపుణ్యకర్ములగు పావనమూర్తులకేలపెక్కులు ।
ర్వీవలయంబునగలపు వింతలనేకము లారయగదగు॥ క॥ వేదములు
జదివియంత । ర్వేదికములుసేయవలయు విప్రుండా రా । మాదుల
నొరులనుభార్థము । కాదునివాసములపెక్కుకార్యములైన॥ ఉ॥ దాన
ములున్ జగద్విహితధర్మములున్ మదిపొర్తికాదులున్ । ధ్యానముసంయ
మంబు నుచితంబగు వేషము నిత్యశౌచము । సూన్యతమున్ బ్రియం
బుననసూయతయున్ భజియింపగాదగు । భూషణకీర్తిబ్రాహ్మణుడు
వుట్టినదాదిగ నెల్లకాలము॥ క॥ తానడుగకనురులిచ్చిన వానివలనమి
గులదుష్టివడయుట శుద్ధ । స్నానాదులుసేయుట ని । త్యాగందసుఖాప్తి
నందుటగుపురుషునికి॥ క॥ దానంబులు ధర్మంబులు । మానితమతి
సేయవలయు మరణముధృవమ । జ్ఞానంబుదొరిగి శుద్ధ । జ్ఞానంబలవర

చుకొని జగతినరుల్లెన్ || క. జలములు నన్నము దీపము , తిలలును దానంబులిచ్చి దృష్టియునుఖము । జ్వలనిర్మలాక్షులును గొడు । కుల కూతులవడయునరుడు కుతుకంబుడగన్ || గీ॥ కనకమును పెండియును మ

—*దానాదివిధిఫలితాంశము*—

హీఖండమును గృ॥ హంబులును దానములు చేసినరుడుగను చి । రాయపులు దూపమును సుఖోపాయమైన । భూమియును దివ్యమందిరములుధరితి॥ గీ. అంబరంబుబలీవర్ధనంబు గుర్ర । మధికపుష్టియు నెరిగలయాపుదాన । ములొసగుట సూర్యచంద్రాశ్వినుల విభాతి । కరమ, లరులోకములనిచ్చ బారయునరుడు॥ క. యానముశయ్యయుధాన్యము । జ్ఞానమునభయంబునొసగు ఘనుడొగివడయున్ । యానాదులు భార్యయు ల । క్షీనిత్యసుఖప్రభుత్వశిద్ధపదంబుల్ || క. దానములన్నిటను త్రమ । దానంబనబరగు సత్పథముదగ్బ్రహ్మ । జ్ఞానంబుపదేశవిధిన్ । జ్ఞానరహితులందు వెలయగానేతభువిన్ || క. ఏయవిగోరుచుదానము । లీయంబుపశుద్ధపాత్రమెరిగిన దునిచే । బాయకతమంతనవినిర । పాయస్థితి బారయునతనిపండితులారా॥ క॥ అర్పించిదానమిచ్చుటయర్పింపగవడిప్రతిగ్రహము సేయుట దే॥ వార్చనపాత్రములవియతి, వర్చసకాలములకు లోకవందితరూఢిన్ || క॥ తపమునరింపుచు నెమ్మది । విపరీతముబొందుట మఖవిధుల నన్యతమూ । దిపలుకట దానమిచ్చి పి । దపచింతించుటతగదు వృధావిపునీకిన్ || చ॥ అన్యతముచేతయజ్ఞము మహద్భుతమొందుటచేతపంబువా । దనములు పెక్కులోడక వృధా బచరించుటచేత నాయువున్ । జనములతోడజెప్పికొను చండముచేనుతదానముల్ గృమం । బుననశించుగాన హితబుద్ధిధరామరుడారయన్జనున్ || ఉ॥ చీమలుమన్నుకొంచెముగ జేర్చుచునోపిక కొన్ని నాళ్ళకు । ద్రామపుపుట్టజేసెడివిధంబున మెల్లనమానవుం డహిం । సామతశుద్ధధర్మములు నల్పుచు నుత్తమమార్గదర్శికుం । దైవహిం మించుటాపుగు ఖిలాదులకెల్లరకట్లుజెప్పుచున్ || క॥ పరిలోకసహాయార్థము । పురుషుడు ధర్మపథమునడుపుటకడుశ్రేయ । స్కరమదిజెడనిపడతను । బారయంగా జే

యనోపు భూనుతలారా॥ చ॥ తనయులుతల్లితండ్రులు బ్రాహ్మనులుబాంధవవర్గమాపులం । గనవిహలోకమంద యుపకారముసేయుదురింత లిష్టతై । తనకొకరై నసేయరటనక్కినవేశ సహాయమొక్కడే । జనువిఫలప్రయత్నైరతసంభృతయోగ గర్విభూతుడై॥ క. హీనదశ బారయకుండం । గా నచ్చటసేయుమేలోకడు విడువక నెం । దేనియు నచ్చుచు బూర్వము । దానిచ్చలు సేయుహితుడు ధర్మముగుప్పనై॥ గీ. ఒక్కడెడనించు వర్ధిల్లు నొక్కనుండ । సుకృతములు దుష్కృతంబులు జూచిజూడ । కొక్కగుడసేయు తత్ఫలమొందునెకడ । యింతగావున తనకొరులేటివారు॥ ఉ. చచ్చినతోడతన్న నిమిషంబెడవాయకనుండు పుత్రులు । మచ్చికగల్గు బాంధవ సమాజములున్ మరితక్కువారలు । బాచ్చెములేని శోకరవముల్ నెలగించి శవంబుచెచ్చెర్క । జిచ్చున కప్పగించి యిలుసేరుదురన్న ములారగింపగన్॥ క. తానొనరించిన సుకృతము । లెనను మిడు మ్మృతంబులైన విడువ కెం । దేనియు తనతోవచ్చు న । హీనాప్తహితాహితపథనియతివెలయగ్గ॥ గీ. గానమానవుండు పూనికధర్మంబు । సేయవలయు శక్తిజెలగునంత కేమిశాశ్వతంబుదా మెరమెచ్చులకొలది నడచుభంగి దలచుటరయ॥ నీ. ధర్మంబుసేయుట తపమాచరించుట చు న్నావదులధిక కర్మంబులనిరి । పురుషుని కారెండు బరగించునాతండు బడయు శాశ్వత పరబ్రహ్మపదము । తపముసేయక సదాధర్మమాశ్రమము వెలయించు నాతండునశించుదేవ । తాలోకమున మహాధర్మంబుగాక తపంబుచేసినవాడు బడయుసత్య । లోక మీరెండులోకముల్ శ్రీకరంబు । లుత్తముండుత్తముని తోడబొత్తుసేయు । టధికమగునీచుతోడగా దధముమైత్ర । భావముత్తమునకు జాలభాధకరము॥ ఉత్సాహ॥ ధర్మమాచరించుటిష్టదంబుగా జెలంగు స । త్కర్మచాక మాత్మశుద్ధిగల్గజేయు గావున । ధర్మమాశ్రయించి సూనృతవ్రతంబుబూని స । త్కర్మముల్ సమాచరింపగా దగు నుతంబుగ్గ॥ పంచచామర॥ ఫలంబు దోపదెట్లుకర్మఫలమైన నుద్విగా । నలీలబొల్చి ధర్మమార్గహానిమాను

టావ్వు ని । మృశంక భవ్యచిత్తవృత్తిగాంచి పండితుండు లో । కులె
ల్ల దన్నుజూచి దారుగూడవట్లు వర్తిల్ల గీ. అభయదక్షిణంబునన్నం
బు జలములు । కందమూలఫలనికాయములును । వడముటావ్వునెట్టి

—*అయాచితపరిగ్రహాదివిధులు,*—

వానిచలననైన । నాపడలునితాంతమడరునట్లు॥ క. పరులనుగకనేమి
చ్చిన, బరిగ్రహము సేయవచ్చు బరగదడుగ కె । వ్వరి వస్తునల్పము
ను గొన । పురుషుని కదిపాతకముల బ్రోవరయంగ్॥ చ. అనుమతి
లేకనన్యనిధనాదులు గొంచుబిత్పక్రియామలిం । పెనయగ సేయునైన న
వియిచ్చమెయి బిత్త దేవసంఘముల్ । గొనరుపదేనువర్షయులు కో
పముబెంపటబూని హవ్యవా । హనుడును హవ్యముల్ వెలయునట్లొ
నరింపగుకీడుమూడగు॥ సీ. జలములన్నంబును శయ్యాసనములుదర్శలు
గృహంబువిరుల్ పండ్లుపెరుగు । పాలునేయియుచింతపండుబెల్లముమ
త్వ్యమాంసంబులెదనను మానముడిగి । యపహరించితిత్పక్రియలు సే
యటావ్వుడు జనసేజకులకాచార్య శిష్యుగణముపుత్రకళత్రగణకాది
నులబోషించంగవలసి యాచించుటజను । బ్రాహ్మణక్షత్రియార్యులపా
దభవులు । బతితజాతులుగాక గోపాలకులకు । నాశ్రితాదులకీడునదియ
న్నమిడిగి తెచ్చియైనను బ్రాహ్మణుండిచ్చమెరయ॥ క॥ భాషమునకుపరి
చర్యకునీవికి బ్రాత్రతకుననునయించినటుల భూ । దేవుడుశిష్యుగణములకు
గావలసిన విద్యల గ్రరపిఘనుడగున్ । గీ॥ పాపరతియుననృతభాషణంబు
లుగల । వానిశిష్యువిడువవలయు విప్రు । డట్లుగాక విద్యలభ్యాసమొన
రించు । నేని బారయునరకమింత నిజము॥ గీ॥ భాషణంబులర్థబంధు
రంబులుకర్మ । కారణంబులట్లుగానకపట । వాదియైనవాడు వరలు స
ర్వస్తేయ । నామధేయమునజనంబుదిట్ట॥ సీ॥ స్వాధ్యాయమును పుత్ర
సంతానశిద్ధియు యజ్ఞక్రియాఘనుండైజైలంగి । సత్ప్రవర్తనమును స
ద్గుణంబులు యావనంబు బొల్చి నపుత్రునకు సమస్త । గృహకార్యభ
రమప్పగించియే కాకియైవిజనంబునిత్యపవిత్రమైన । స్థలము ననివసించి
నవినీత్యరథ్యానభవ్యార్చనంబులుబరగజేసి । సర్వసముదాత్మాగ

తుడు నిస్సంగుడగుచు , నెవ్వడురహించు మేనుపైనిచ్చలేక । వానికి
శ్వరదివ్య తత్వంబెఱుంగ । నచ్చుదానకబారయును శాశ్వతపదంబు॥
గీ. బ్రాహ్మణుడుశుద్ధపృత్తి ధర్మంబునడిపి । యాశ్రమాంతరమాపయి
నాశ్రయించు । టొప్పసమదర్శనుండు మహిమాన్నతుడయి । దానశా
శ్వతమైనపదంబునడయు॥ క. జీవనధర్మంబులు ని । స్థావిధులును దాన
ధర్మశౌచవ్రతగో । స్త్రీవార్తలు సర్వమును హి । తావహమతి జెప్పి
తిమహాశయులారా॥ అనిచెప్పెనని.

సగ్రరావృత్తము.

శ్రీమన్నూర్తి సమస్తేంద్రియవిజితమనశ్శిద్ధ తత్వార్థవర్తీ
భూమావ్యక్తానుసారా ద్భుతగసమహితోద్భూత శుద్ధప్రకీర్తీ
నామాతీతాక్షయా నూనతరళవితాహ్లాదపూర్తిభవన్యా
యామూలాంతర్విదుస్త వ్యజనహృదయ సంగానుకూలాభిభర్తీ.
క. ప్రణవస్వరూపజనన మ । రణసుఖదుఃఖప్రకారహితవిమల ని
ర్గుణతత్వాశ్రయభువన భ । రణసమ్యగ్వర్తసత్త్వమ్యస్మాత్తీ.
మాలిని. భరణహరణలీలా వాసమానవ్యధాలో
భరిహితగురుతత్వ ప్రాజమానవ్యపాలా
భరితవిహితశీలా ప్రాజ్ఞసేవానుకూలా
పరమసుజనపాలా భవ్యమార్కకమూలా.

గ ద్య.

ఇది శ్రీమత్సగ్రమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురణి
పాపినియక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు చతుర్థోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమద్వీరరామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామి శేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

పంచమాధ్యాయము.

శ్రీనారాయణశుద్ధచి । దాసందరపైక నిశ్చలాంతర్మయవిద్యాని
రసనకేవలవిజ్ఞానకళాతీత సత్ప్రకరపరమేశా॥ వ. దేవా యవధరింపు మ
మృహర్షి సంఘంబులు భృగుమహర్షీంద్రునితోనిట్లనిరి॥ గీ. బ్రాహ్మణులు
స్వధర్మపథముననడిచుచు । వేదమూర్తులనగ వెలయుచుండు రట్టిఘనుల
—*బ్రాహ్మణులకు వర్జనీయంబులగు పదార్థంబులవివరము.*—

శేలనణచిమృత్యువుగొని । పోవుచుండు సెప్పముఝుషీవర్య॥ వ. అని
నవిని యమృహాత్ముండు వారలతోనిట్లనియె॥ క. వినుచొకండైనవృధా!
చనకోపికపూర్ణధర్మ సరణివడచువా । డనఘమతులారలేడు భు । వన
మందదిగాన మిత్తివారకబారయె॥ క. వేదములుడుగుట నా । చా
రాదులు దొలగుటనపాత్రమగునన్నము బెం । పేది భుజించుటదడవుట!
భూదేవులమృత్యువు గొనిపోవగజాలె॥ గీ. లశునమునుగుంజనమును
పలాండువును క । వకమమేధోద్భవములు సర్వంబుకూర । గాయలు
ద్విజన్ములకు వర్జనీయములవి । దినుటమృత్యువు వారలదినగజాలె॥
వ. మరియు నవప్రసూతయగు గోవుపాలును బహువారకఫలంబులు
ను వృక్షనిర్యాసంబులగు రసాదులును తిలతండుల మిశ్రితంబులు నఫ
క్యంబులునగు పాయసాన్నాదులు సనిర్దేశయగు నావుపాలును యొక్క
గొరిజగల యొంపెమొదలగు జంతువులపాలును మేకల గొఱియల జం

కలసాలును దూడలేనియావుపాలును వర్జనీయంబులు వెండియు॥ సీ. మ
హిషముల్ గాక సామాన్యంబుగానరణ్యముల వసించుమృగములపాలు,
స్త్రీక్షీరమును శుక్తశీధిరసాదులు మత్స్యసంఘంబులు మాంసమును
భు॥ జించుపక్షులు కాకులంచలు కలవింకములు ప్లవంబులు జలుకలు
రథాంగ॥ ములు టిట్టిభములు గోయిలలు శాకములు కొంగలు
జెముడులు కుక్కుటములు॥ మిషముల బూడిచిగొనిదినుసానవల్లు॥
రాదులును జాలపాదంబులమరుబిట్ట॥ లుక్కినఖరముల జీరియుక్కఱపు
డేగ॥ లాదిగాబతులను దినరాదుద్విజుడు॥ క. మాంసాదులు దినుఖగ
మృగ, మాంసములు భుజించువాడు మాంసగుడనగా॥ హింసాప
రుండనంబడు॥ మాంసంబుడిగిన యతండమరతుల్యుడగు॥ సీ. హవ్య
కవ్యములందు భవ్యంబులైన పానరోహితములు మిషమాత్ర॥ ముల
యినరాజీవములు సింహతుండ సశ్కలంబులును మరెళల్యకములు॥ గో
ధంబులును ఖడ్గకూర్మశశశ్వావిధంబులు పంచనఖంబులరు॥ నవియగు
టదినగానగుకుక్కుటంబులు లశునఛత్రాకపలాండుగుంజ॥ నాదులును
మద్యమును వర్జమైనకూర, గాయలును నిచ్చగుడుచుననాయతమతి,
నేద్విజుడు బతితుడగునాతడింతయెఱిగి, నిష్క్రతులు జేసికొనునది నెరి
యతండు॥ క. వెలయంగవర్జనీయం, బులగు పలాండ్వాదులిచ్చ భుజి
యించినవా॥ డిలజాంద్రాయణమునడుప॥ వలయుననియె మనువు
లోకవత్సలతదగ॥ క. విపులమతులుకొందరుసాం॥ తపనంబుచితంబ
నిరిమతముబెంపఱనే॥ కపదార్థభోజనముదిన, ముపహసంబనిరికొందరు
త్తములుదగ॥ క. తెలియకవివర్జనీయం॥ బులగుపదార్థములు దినిన
భూసురుడత్యు॥ జ్వలనియతిమెయినడుపగా॥ వలయు కృత్రములు
రెండువత్సరములొగి॥ గీ. శాస్త్రవిహితంబులును శుద్ధసాధనంబు॥
తైనబతులమృగముల నాగించంక॥ పచ్చు బ్రాహ్మడుడెల్లినవశ్యమగు
కు॥ టుంబపోషణమునకు యాగంబులకును॥ ఉ. సేగకకుక్కుమాంస
ముభుజంపడె పూర్వమగన్యుడాతురుం॥ డైగుదివెట్టిదొంగిలి మహా
మునియయ్యునతండుగాన ని॥ స్థాగరిమంబుపోవునను సంశయమాత్మ

వహింపకెట్టి హిం । సాగతులైన సేయనగు సంతతమాకటి పెల్లుదోచి
నన్ ॥ ఉ. ఆయతబుద్ధిసాగరు లసంతతపోనిధులారత్నక్షణో । పాయు
లు తుల్యదర్శనులు భవ్యలునైన మహద్బలెల్ల శా । స్త్రీయమ్మగ
ద్విజాదుల వధించిమఖంబులుచేసిరాప్తియున్ । బాయకగానశుద్ధమఖ
పాత్రములంతలు హింసలారయన్ ॥ క. వెలయహవిశ్వేషములై ।
బొలచినపర్యషిత భక్ష్యభోజ్యాదులు ని । ర్మలనియతిమెయిదినం
గా । వలయుననియె మనువువిబుధవందితులారా॥ మ. యవగోధూ
మపయోవికారమగు హవ్యంబర్ధికాలాధికం । బువిశిష్టంబును నైన
దాగుడుచుటొప్పన్ బ్రాహ్మణుండాత్మబాం । దు విడంబింపక నుండు
వాడయిన నిర్దుష్టాన్నమత్యంత లా । భవిశేషార్థమొరుండొసంగిన భు
జంపకనచ్చు నిష్టాప్తిమై ॥ క. వెలయగభక్ష్యభక్ష్య వి । ధులుసెప్పితి
బ్రాహ్మణుండు దొలగకవీనిన్ । దెలిసికొనియట్లునడవగ । వలయున్
సెండైనగీడవశ్యము గలుగున్ ॥ గీ. మరియు మాంసంబుగుడువగ
మానుటకగు । విధులెరింగింతువినుడు పవిత్రులార । యనివలికె
మంత్రసంస్కారమైనయజ్ఞ । పశువుమాంసంబు గుడుచుట భవ్యతమము॥
క. గోయజ్ఞముకామించుచు । సేయుట పాపమగునని నిషేధించిరి
ప్ర । జ్ఞాయుతులు కొందరార్యులు । భూయిష్ఠానుభవవిదులు భూ
నుతులారా॥ క. ప్రాజ్ఞులు కామించుచు గో । యజ్ఞంబులు సేయు

—*మాంసభక్షణవిధులు.*—

టుడిగిరవిహింసా మా । త్రజ్జులకపాత్రములు నమ । నోజ్ఞములని గా
నవానినుడుగగవలయున్ ॥ ఉ. స్థావరజంగమంబుల సదాభుజియింపు
చు నెల్లజంతువుల్ । జీవనయాత్ర జేసికొన జేసె విధాత్మడు పూర్వ
వర్ధిమై । గావున మాంసమున్ గుడువగానగు నందురు కొందరార్యు
ల । స్లేవిధిసెల్లు ప్రాణివధహింసగ దాయను కొందరుత్తముల్ ॥ సీ. హరి
ణాదులగుసచరాశులకచరంబు లగుతృణసస్యవృక్షాదులనియు । న
తి దంష్ట్రములగు వ్యాఘ్రాదులకునదంష్ట్రలైబేర్చివెలయుయేణాదు
లనియు । హస్తముల్ గలమానవాదులకెల్లనహస్తంబులైన మత్స్య

దులనియు । సభిక శూరత్వమింపలగు సింహాదుల కదిలేనిమడవార
 కాదులనియు । భక్షణీ యంబులని మున్ను పద్మభవుడు । రుడివెనది
 గాన దినదినంబుడుగ కిచ్చు । మత్స్యమాంసాదులు భుజించు మానవుల,
 కుదోషములు వ్రేరయ విదిస్మృతి భాషితంబు॥ వ॥ ఇదికోదణ్యమతంబు॥
 క. మాంసము భుజించుటెక్కుడు । హింసాపథముత్కృతంబనిగ్గు ని
 చ్చుమోయి । మాంసంబు గుడుచుదుర్మతి । హింసాపాత్రుండనుచు
 వినిందించు శ్రుతుల్॥ క. వృద్ధిక్షయములు తనకు నిబద్ధములగుటగియే
 ల పశువువిధమున । బుద్ధిగల నరుడు హింసా । పద్ధతి నడచుక తన
 యపాయ మెరుగక॥ క. మాంసము గుడువనివానికి । హింసలులే
 వెందువాడహింసాపరుడై । సంసారి యయ్యు విబుధో । త్తంసుడనం
 బరగు మిత్తిదవులచువాని॥ క. పితృదైవతక్రియల సము । చితమాం
 సాదులును దగభుజింపగనగు కా । దతిలోలత వృత్తార్థా । గతిగు
 డునగరాక్షస ప్రకారమదియగు॥ గీ. మాంసముడిగినట్టి మనుజుం
 డు మనుజుండు । గాడు దివ్యుడతడు కాంక్షజేసి । మాంసమును భు
 జించు మనుజుండు మనుజుండు । గాడు రాక్షసుండువాడు నిజము॥
 గీ. మాంసభక్షణంబు మానకనెవ్వాడు । చెలగి ప్రాణిపథము సేయు
 చుండు । వాడురెండుకోట్లవత్సరంబులు ఘోర । నరక కూపమంద
 ణంగు దొడరి॥ గీ. మాంసముడిగినట్టి మనుజుండు డెబ్బది । రెండువేల
 యేడులుండు నిచ్చు । సత్యలోకమందు జంతుగణంబు ల । నేకకోట్లు
 తన్ను నెఱిగి కోలువ॥ నీ. మాంసంబు గుడువనిమనుజుండునకలధర్మ పథం
 బు లెల్లపరాయణంబు । జేసినవాడగు జెందదమృహానీయు మృత్యువు
 జూచుచునెలమి బాదలు । యముడు దండప్రణామములూచరించుచు
 దినదినంబు నువేడ్క విమతిసేయు । ధర్మదేవతమహాత్మవ మగున
 ట్లు సంతోషించు కిన్నరుల్ తుషితలతని । పేరుబెట్టి దెసలు మారు
 మ్రోగగనిచ్చు । బాడుచుండు రురుకనాడుచుండు । రెల్ల భూతములుర
 హించు నిర్జరగణ । ములుసెలంగు కీర్తివెలయుమర్ది॥ క. పరమేశ్వరుం
 డు నిత్యా । దధభంగి జూచునప్పుడేము బాదలదివా ! కరసోమా

ఫల మూర్తులు । పరితోషము బొందుభూత భావ్యుడతడగున్॥ క. చే
తనముల హింసించుట, పాతకమనిదలచి మాంసభక్షణముడు గం, గా
తెలివికి మూలంబగు । హేతువదియగున్ మనంబు నెలకొను దానన్॥
చ. ననుబలెనిచ్చ జేయుచు నహయేడనాయక జంతుకోట్లు జీ । వనము
లు సేయుచున్నయవి వానివృథావధియించుటెల నా । కనుచుగృహవిశి
ష్టుడగునాతని కెవ్వరుసాటిరారుగా, పున పరమేశ్వరుండు పరిపూర్ణ
దయామతి బ్రోచునాఘనన్॥ క. జలములు నన్నము కూరలు । ఫల
ములు మూలములు లేవె బహుసులభములై, యిలనరులకేల ప్రాణు
ల । ములుగొని వధియించి మాంసముభుజింపంగన్॥ క. అతిహే
యాస్పదమును శో । ణిత పంకసమన్వితము వినింద్యక్రిమిసం । వృత
మునగు నామిషంబా, యతమతినరుడెట్లు సేగియనక భుజించున్॥
స. మాంసంబుగడువని మహనీయదీశ్వర మాయారచితమగు కాయ
మెలమి, విడచిభవ్యప్రభావలసితంబును జరామరణ భయాకుల విర
హితమగు । దివ్యదేహంబునదీపించు నవ్వేళ రత్నవయంబు విరాజ
మాన, మగువిమానము వేడ్కసంపుదురమరులు దానిపైబొల్చున
తండు పంచ । భూతములు భద్రములు వల్కుపుష్పవృష్టి, గురియు
దేవతలాతనికులవివర్ధ, నులగు బిత్తదేవతలు గూడి గొలుచుచుండు,
శేమిసెప్పుదు భద్రంబులెల్లబారయు॥ న. ఇట్లతిసాదన్యమయప్రభా
వలసితండును సమస్తభూత దేశీయమానుండునగు నతండు॥ గీ. సత్య
లోకంబుసేరి రజస్తమోవి । కారరిహితంబు నిష్కళంకంబు శుద్ధ, స
త్కమయమగుమూర్తితో సంచరించు, శాశ్వతానందలీలమై సాధులూ
రా॥ గీ. దైవపితృకార్యముల నిమిత్తంబుగాక । మాంసమూరకప్రేర్చి
యేమానవుండు । గుడుచు మృతతుల్యుడగువాడు గుడుచువాని ।
వాడు జంపిన భూతముల్ ప్రచ్ఛిప్రచ్ఛి॥ ఉ జంతువుల వధించియని
శంబును మాంసము విక్రయించు దు । స్వాంత్రుడు మాంసదూషకుడ
సభ్యుడువాని న్నంకజూచు న, త్యంతమునాచి మృత్యువు ముదంబున
నెవ్వడు జంతుకోట్ల జం । పుంకెగజూచు నుక్క మెయి భూతగణంబు

లు నస్తురాత్మని॥ క. గోయజ్ఞము గావించియు । నాయతమతినొల్ల

—*పిష్టగోవధాదివిధులు*

డెవ్వడమ్మాలసము దీ । ధ్వా యువు తేతము బలములు , శ్రీ యును వా
నిర్హించివృద్ధింబారయు॥గీ. మియసంస్కారమైన గోమాంసమేష్వి
జండుదినవాడు పతితుండుశూద్రుడగు య । ధావిధులసంస్కృతంబ
గు గోవుమాంస । మారగించినవానికినగు ఫలంబు॥ గీ. నేయితోడనైన
నెరిపిండితో నైన । గోవుజేసిదాని గోయుటాప్పు । మంత్రవిధులలోకమా
న్యండు బ్రాహ్మణుం । డేలమారక పశుహింససేయ॥ క. ఘృతపిష్టంబు
లు బత్వా । కృతిజేసివధింపక నెదనిచ్చజెలగిగో । ఘృతబాల్కువాడున
రక ప । తితుడగునొకలక్షయేండ్లతివ్యధపాతై॥ వ. ఇదికొందరమతంబు॥
గీ. గోవుజంపిముఖము గావించునెవ్వడ । గోవుచర్మమందుగూడియెన్ని
రోమకోటులుండు రూపరవాడన్ని । వత్సరములు సరకవాసుడగును.
సీ॥ యజ్ఞార్థము విధాతయాదిసృజించెగోవులగాన యాగంబు వెలయ
జేయ । బశువువధించుట బాపంబుగాదని కొందరాశ్వులుసెప్ప విందు
మైన । కృత్రిమపశువధ కేవలమోక్షోపహంబు భవ్యఫలప్రదంబుజూడ ।
బశువులోపధులును బక్షులు తిర్యగ్గణాదులు జెట్టులు యజ్ఞమందు । నా
శనముసేయబడియు మహత్వదశలు । ఎడయుమరుజన్మముల మధుప
ర్కమందు । దైవపితృకర్మయజ్ఞతంత్రంబులందు । పశువధముయోగ్య
మని యెజపాలకుండు॥ క॥ మధుపర్కాదుల దగు గో । వధమనుట
మరియు సది యవశ్యంబగుట । బుధులకుమాత్రముమేలగు । నధ
ములకు గీడెయగు మహామతులారా॥ క॥ వేదనిషిద్ధములగు హిం ।
సాదులుడుగవలయు బ్రాహ్మణార్హుడు కడు పె । పూదియంబుగాక ద
క్కిన । పాదజుడగు నిజమువేదపారగుడయ్యు॥ గీ॥ పరమధర్మపథము
బాటింపకెవ్వడు । భూతహింససేయు బుద్ధిపూర్వ । కముగ వాడపా
త్రతముడై మహానర । కములగూలు నొకయుగంబుదనుక॥ క॥ ఆరయ
నెవ్వడు బంధన । మారణములు గొట్టిటయును మానికరుణతో । నా
రయు భూతంబులనత । డీరేడు జగంబులిచ్చ నేలగ జాతు॥ వ॥ మరి

యును॥ క॥ ధర్మాదులరయుటయు స , త్కర్మములు సేయుటయు సదా
 పరమార్థం । బస్పిలిసెలకొల్పుటయు వి । నిర్మలమతివానియంద నిశ్చల
 ములగు॥ గీ॥ ప్రాణులవధివకూరక బడయడామి । పంబుమాంసం
 బుగుడుచుట శాశ్వతపద । మొందగనపాత్రుడగుగాన నుడుగసలయు ।
 మాంసభక్షణము త్తమమానవుండు॥ క॥ వెలయంగ వేయియాగం । బుబు
 ను మహాదానధర్మములు సత్కర్మం । బులుజేసినవాడయ్యెను । బలరా
 శనుడయ్యెనేని బడునరకమున॥ గీ॥ మరియు నెక్కసాల మాంసం
 బురుచిచూచు । వాడుధర్మమార్గవర్తనండు । దానరతుడు సుప్రతపరా
 యుండయ్యె । ఫలము బొందుగాన పాత్రుడయగు॥ నీ॥ యజమాని
 యనుమతినాగిజంతునధంబు జేసినవాడదిసేయ బనుచు । వాడును
 దానితోలూడిచి భేదించువాడును భేదించవడిన మాంసం । ఖండముల్
 దొనిపోయివండినవాడవిగుడిచిన వాడును గొట్టజంతు । మాంసబు
 తనయిచ్చ మానకవిక్రయించు నతండు బ్రీతిపెగొనెగివారు । సరయ
 ఘాతుకులనబడు నరులెవారు । రాక్షసులు నిజము తనశరీరంబు కండ ।
 బట్టుటకు నెవ్వడిచ్చలు బరగ ప్రాణి । వధముగావించు మర్గతివాడుగూ
 లు॥ క॥ ఫలములు దుంపలునాకులు । జలములుదినచు తపంబుశత
 వత్సరముల్ । సలిపిన వాడును బారయని । ఫలమువడయునరుడమాం
 సభక్షకుడైన॥ గీ॥ మాంసభక్షణంబుమద్యపానముపర । స్త్రీప్రసం
 గమంబుసేయనైన । పాపసంఘములను బాయనరుండవి । మానిని
 యతినుండునేని నిజము॥ వ॥ అనిమరియు॥ గీ॥ వెలయప్రేతశుద్ధి విధులు

—*ప్రేతశుద్ధివిధానములు*—

పూర్వము సెప్పి , పిదపప్రవృత్తు శుద్ధి పెంపువిధులు । తేటపరతుమిరుదీపి
 తేకాగ్రచి త్తములతోడ వినుడుధన్యులారా॥ గీ॥ బాలుడైన వయసు
 బరగినవాడైన । వృద్ధుడైననొకడుమృతి బారసిన । సూతకంబు వానిజ్ఞాతి
 జనంబుల । కొదవుజగముపాటిపదిదినములు॥ వ॥ శ్రౌతాగ్నిశీలుండగు
 వానికొక్క దినంబును శ్రౌతాగ్నియు వేదాధ్యయనాదులు గలవానికి
 మూడుదినంబులును కేవలమగ్ని మాత్రంబుగలవానికి నాల్గుదినంబు

లును సూతకంబు గలదనియు తండ్రితరముగా నైన యేడవతాతకు
 పిండంబిడుటయు తల్లితరముగానైన యేడవతాతకు మానుటయు నా
 యిద్వారకు సమానంబుగా గోత్రనామంబులు జెప్పుచు జలతర్పణాదు
 లుసేయుటయు నవశ్యంబులని మనువుసెప్పె మరియుచు॥ గీ. జ్ఞాతిజను
 లకగు బ్రసూతి సూతకముద । శాహములని కొందరార్యులందు । ర
 ట్లుగాదు జలములాడబాయునవశ్య । మండ్రుమరియు కొందరనఘమ
 తులు॥ క. జనకుడు స్నానముచేసిన । వినుడు దొలగు సూతకంబువి
 డువదుతల్లి । దినములు పదియనియెమచువు । మును లోకహితార్థ
 మైయమోఘుడయాప్తి॥ వ. మైధునంబునరే తస్థలనంబగుట సర్వసా
 మాన్యంబుగావున స్నానంబు సేయుటయు గోత్ర మాత్రంబున నైన
 స్వస్నానస్థ యంతైన మాత్రంబుతోనైన నిండ్రయంబుజారెనేని ము
 మ్మారు న్నానంబు సేయుటయు గృహస్థునికి ముఖ్యధర్మంబులు
 మరియును బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రవణ్ణితులకు మాత్రంబుతోగూడరే
 తస్థలనంబైన స్నానంబును తదితరకారణంబుల జారెనేని బ్రాయశ్చిత్త
 విధులును జేసికొనవలయు. ధనాకర్షణాద్యపేక్షలచే నన్యశవంబంటికొ
 నిన బ్రాహ్మణుండు పదిదినంబులును జ్ఞాతులు మూడుదినంబులును
 బెరవారలొక్క దినంబును విధ్యుక్తంబుగా జలస్పర్శనంబు జేసికొనున
 దియని చెప్పిమరియు నిట్లనియె॥ క. తనశిష్యుశవము గురుడం । టిన
 బిత్తమేధంబు నెరిఘటించవలయు నా । తని గూర్చిపదిదినంబులు । వి
 నియతి మెయినుడిలోక విఖ్యాతిదగ్గ॥ సీ. ఎన్నవనెల గర్భమింతికు
 ర్విస్రవించు నన్ని దినంబులాయ మకశౌచ । మగు నష్టబాయు తోయం
 బులాడిన జనకాదులకనిరి మహార్థవినులు । కొందరు మరియొక కొం
 దరు ప్రథమద్విమాసంబులందైన బరగుమూడు । వానరంబులనిరి పని
 తదా ఋతుమతియై ఋతుదర్శనంబాగునేని । యెడపదినమందునంబు
 సంస్కారమై । శుద్ధి బారయు మరణసూతకంబు । ఏడబోకన కృతచూ
 డాకలాపుండు । మూడుదినము లేగమఖ్యగరిమ॥ గీ. రెండువత్సరము
 లు నిండినశిశువు శ । వంబలంకరించి వంశజులును । బాంధవులును

గ్రామసంఘల నతిగోప్య । మైనచోట బూడ్చుటరయలెప్పు॥ ఉ. కాన
 నమందు నేగొను కాష్ఠమువైచి దొలంగుచాడ్చునా । వానిగురించిక
 ర్మములవశ్యముసేయు నదేమిలేదు సం । శానము వోయేనే యను
 చు దాపమునొందుట కామకుట్ట డె । టైన నశౌచమాత్రముత్యహం
 బులు దప్పవుబొలజూడగన్॥ గీ. వత్సరత్రయమేగిన వానిగూర్చి ।
 యేక్రియలు నాచరించిన నేమిలేదు । జాతదంతుని కాహ్వయజాతకు
 నకు । సేయునది కొలదికర్మంబు లాయతముగ, క. గురుడిల్లిన బదిది
 నములు । బరగునశౌచంబు శిష్యభావునకుక్రియా । పరతన
 హాధ్యాయుండును, మరణము బొందినదిసంబు మాత్రమొకడగున్
 సీ. వాగ్దత్తయైయవివాహిత యగునట్టి స్త్రీయసంస్కృతయని జె
 ప్పబడును । దానిబాంధవులును తండ్రిపక్షమువారు నదిమృతిబొంది
 ననతివిధోక్తి । కల్పంబులొనరించి కథలుజెప్పుచు దినత్రయమునసించి
 సూతకమువాసి । శుద్ధిబారయు మృతిజూడక దేశాంతరగతులై వార్త
 లురానిబాంధ । పులునుసంబంధులును విసగలిగిరేని । యుదకతర్పణ
 ములు సేయుటొప్పునుభయ । పక్షములవారలివి శౌనపాలుమతము ।
 దీనికార్చికులందరు దెలియవలయు॥ న. సంబంధులు పిండంబులవశ్యమి
 డనలయునని మన్వాది మహాసీయులుజెప్పిరి మరియు నేదినంబున మృ
 తవార్తాశ్రవణంబగు నాదినంబాదిగానశౌచనియమంబులగు పదిదినం
 బులలో సేపించినదినంబులశౌచవిధులునడుపవలయు పదిదినంబులును
 గతించెనేని మూడుదినంబులును, సంవత్సరమతిక్రమించెనేని యొ
 క్కదినంబును, దీర్ఘకాలంబుచనియె నేనిరెండుగడియలును సూతకంబు
 గలదు॥ గీ॥ జ్ఞాతిమరణమైన సత్పుత్రజన్మంబు । వైనదూరదేశమందు
 నున్న । వానికివిసవచ్చెనేని మశౌచది । నములుగడిపిదగుజలములు
 గ్రుంక॥ గీ. ఒక్కొక్కశౌచదివసంబులుండ మరియు । శౌచమొక్కటి
 యైన నశౌచమడదు । పూర్వసూతకదివసముల్ బోయెనన్ని । యా
 దినంబాదిగామరియహములుపది॥ క. పినుడాచార్యుండుగతిం । చిన

మూడుదినంబులుపవసింపజను నా । తనిపుత్రుడైనసతియై । నను
జచ్చినవెలయునొకదినంబు ఋషులారా॥ గీ. రెండువాసరములు మా
తులుండు ఋత్వి । జండు మగంబుబొందిన సూతకంబు । బా
రయు వేదంబుజదువునప్పుడు వయస్సు । డైనవాడీల్లినదినత్రయం
బుగలుగు॥ గీ. నృపతిపగటివేళ మృతిబొందెనేని త । ద్దినసశేష
మనియు దీర్ఘనిద్ర । రాత్రిబారయునేని రాత్రిశేషంబని । యను నశౌ
చమనియెమచువు ప్రజక॥ గీ. పదిదినంబులవిప్రుండు పదియైండు ।
వాసరంబుల రాజునువైశ్యుడరయ , బనియునైదుదివసముల పాదజం
డుమాసమునశుద్ధిబొందు సామాన్యగరిమ॥ క॥ ఋతుమతియును శిశు
హంతయు । బతితయునుబ్రహ్మతయునువపతిలంపటయు॥ మృతిబొం
దినతచ్చపములు । చితమెయ్యదియంటికొనిన సేయనదివిధుల॥
వ. స్నానంబుజేసి శిరోజంబులనుండి జలకణంబులుజలజలనిరాల జల
పూర్ణంబగు తటాకప్రదక్షిణంబుసేతసూక్ష్మ విప్రీయచంబడు వెండియు॥
క. ఆచమనముచేసినియతు । లైచెలగి జపంబుసేయనగుబుధులు స
దా । శౌచరతునామిహాశను । జూచినభాషించిన॥ పశుద్ధిబారయగ॥
గీ. మానుషాస్థిస్నేహమగునైయంటి జ । లంబులాడుటయు దొలంగ
మఱచి । ముట్టెనేని నీరుముట్టిగోనతులు సే । యటయును సుప్ప
బ్రాహ్మణోత్తమునకు॥ గీ. త్యక్తధర్మయైనతన్వికిసంకర । జాతకాత్మ
హితముసేతలేని । దానికనుచితవ్రతపరాయణకు జలక్రియలుసేయరా
దుకేవలంబు॥ గీ. వేదబ్రాహ్మకు తనయిచ్చవృత్తినడచు । కాంతకును
భర్తృవధమును గర్భపాత । నాడులొనరించినట్టి యాయమకు వలచ ।
దౌర్ధ్వదైహికకర్మంబులూచరింప॥ క. జననీజనకులకాచా । ర్యునకును
పాధ్యాయనకు గురునకు సకలక । ర్మనిరూఢమాచరించుట । జనువా
రలుగడువ బ్రహ్మచారికినైన॥ గీ. బ్రాహ్మణక్షత్రియుల వైశ్యపాదభ
వుల । శవములుబహిర్గతములుసేయ జనుపురంబు । పశ్చిమోత్తరప్రా
గ్దండ పాణిదిశల । గలమహాద్వారములనుండి యలఘుగరిమ॥ గీ. బ్ర
హ్మభూతునకును పార్థివునకు నుపా । నీనునకును వ్రతముసేయవాని

తైంద్రపదము బడయునతనికి వేదశౌ । చంబుశుద్ధ సత్రసంయుతువక్తు
క. నరపాలనంబు ధర్మా । చరణంబును ధర్మపథము శాశించుటయ్యే ।
గురుకార్యభరముగల్గుట , ధరణీనాథుని కశౌచతంత్రముదాకె ॥ గీ. అ
ష్టదిక్పాలకేందు సూర్యనలముల । తేజములు పరమధర్మంబు దృఢ
తములు । మూర్తిగానెలయుచుండు భూభర్తమాన్య । తముడు దేవుం
డులేదుసూతకమతనికి ॥ క. సతతములో కేశాధి । స్థితమూర్తి
యశౌచమెక్కడిది భూపతికే । గతివైనను శౌచాశౌ । చతలాతం
డేలుతత్ప్రజలకు ॥ గాక ॥ క. ఎదురించిన నరపాలుర । కదనంబున
జంపుటదియ క్రతుకర్మఫలా । భ్యదయమనగ భూపతికే । ప్లందవున
శౌచంబు నిమిషముండి తొలగక ॥ గీ. బ్రాహ్మణుడు రాజువైశ్యం
డు పాదజంబు । శుద్ధిభారయుదురారయశుద్ధజలము । లాయధంబు

—*అసపిండప్రేతశుద్ధాది విధులు.*—

లు యోగ్యవాహనములును బ్ర । తోదమును వేణుదండంబు నూది
యంటి ॥ క. ఆతతభంగిసపిండ । ప్రేతవిధులు బల్కితి ॥ మరియునస
పిండ । ప్రేతవిశుద్ధాదివిధులు । నీతియు నెరిగింతు వినుడనిమరల బలి
కె ॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు మిత్రబాంధవాదులగు స్వ । జాతిజలకు
సేయజనుసమస్త । ప్రేతకర్మములను మాతాభగిన్యాదు । లకును వో
లెనిర్మలమగునియతి ॥ గీ. బాంధవాదులైన బ్రాహ్మణులకు పితృ । క
ర్మములు నెనర్పగడగు నతడు । నియతి బెంపుమైవెలయనశౌచదినం
బు । తెల్లగడుపవలయు నింతలనక ॥ గీ. బ్రాహ్మణునిశనంబు బట్టుట
యనలంబు । గొనుచు జనుటయంటి కొనుటగాదు । పాదజనకు మో
క్షపదము లభింపద । పైన జచ్చినట్టియాద్విజునకు ॥ క. జ్ఞానముతపమా
చారము । మానసమును బుద్ధిజలము మహితాగ్నులు పా । నీనముక
ర్మముయమమన । గానగుపదునెకడు శుద్ధిగలుగగజేయు ॥ ప. ఇవి
పూర్ణశుద్ధికారణంబులు క ॥ పరధనదారాహరణముఁబరగించుచుజలము
లాడిపంచమఖాదుల్ । నిరతంబు సేయుచుండెడి । పురుషుండర్థ శుచియ

నగ భువిబెంపలరు ॥ క॥ తపమునవేదవిదుండో | రుపుకలిమి పండి
 తుండారులెరుగని హీ । నపురుషుడుజపమునకార్యపరుడుదానంబు
 లభాయ శుద్ధగతుల్ ॥ క॥ చీపురుగొనియెవ్వండు రు , కోపంబున
 నెరుని శిరముగొట్టునణచియా । కాపురుషుడు చాంద్రాయణ, మోపి
 నడువవలయు నిర్వదొక్కడు దినముల్ ॥ క॥ మలమూత్రేంద్రియముల
 చే । కలుషితుడగువాడు మంటిగడ్డ శిరమున ॥ నిలిపికొని నీటముని
 గిన । జెలగువపుశ్శుద్ధివిను డచిరకాలమున ॥ క॥ పరపురుషులంపటయ
 వ ॥ బరగి సదాపతితయైన భామినిశుద్ధి । భారయు ప్రతిమాసము
 నునె , జరజోదగ్ధనముజేసి జలములుడుగక ॥ గీ॥ పాపవరనుండు
 బ్రాహ్మణుండార్య మౌ తంబుననుసరించదవిలిమాన । సంబుచలనముడి
 పిసన్యాసియై యోగ । శిద్ధిశుద్ధిభారయు శిష్టులార ॥ చ॥ జ్ఞానముచేత
 బుద్ధియును సత్యము గల్గిమనంబు తత్వ వి , ద్యానుభవప్రకారణమతం
 బునజీవుడు మంచినీటిచే । మేను శుచిత్వసంపదసమృద్ధములై వెల
 యు సుసాయత , ధ్యానము సర్వభూతఫలదంబు విశుద్ధతరంబుజూడ
 గ ॥ వ॥ శౌచత్వవిధులెల్లజెప్పితి నింక ద్రవ్యశుద్ధికవశ్యంబులగు విధు
 లు దేటపఱతు వినుండని యిట్లనియె॥ సీ॥ తైజసంబులకు రత్నంబుల
 కశ్యమయంబులకగు శుద్ధులరయభస్మ , జలమృత్తికాదులవలన నవ్వి
 ధమెట్టులన వినుండు జ్వలకనకఘటము , నిర్దేహమున మంచినీటిచే ర
 త్నాదులశ్యమయంబులే యనువుగాని । రేఖలులేమివర్ణితసౌష్ఠవము
 లగు నుదకంబు నగ్ని సంయోగమగుట । కనకమును వెండియును
 బుట్టెగానవాని । కుత్తమగుణంబు లతిమాత్రమొదవెల్తామ్ర , కాం
 స్యరైత్యత్ర పుణసీసకంబులకును । ఔరమాప్లంబు మృద్భస్మజల
 ములొప్పు ॥ వ॥ రత్నంబులకు సానబట్టుటయును కనకంబున కగ్నిపుర్వ
 నంబును వెండికి భస్మంబుతో రాచిపుచ్చుటయు శుద్ధికారణంబులని
 కొండరుజెప్పిరి. ద్రవ్యశుద్ధిప్రకారంబుజెప్పితి. నింక దారుసంహిత శు
 ద్ధిప్రకారంబు దేటపఱతువినుండని యిట్లనియె॥ సీ॥ చమసంబనగ గ్ర
 హణమనంగదగు యజ్ఞపాత్రభేదంబులు బరగనవియు । పాత్రంబులన్ని

యబ్రతౌశనంబున శుద్ధిబారయుచుండు సూ వెయండు , కొందరు మయొకకొందరు యజ్ఞ పాత్రములు మాత్రము సమర్థంబులండు । స్రు క్పువంబులును చరువులును వేడిజలములచే శుద్ధిజేలంగుధాన్య । మం బరంబులుగడుగుటనధికశుద్ధి । బారయచర్మంబులును బెల్లమునుఫల ములు । శాకములుమూలములు దండసంచయములు । బియ్యమల్లం బునారీతి బెంపువలయు॥ సీ కౌసేయములు చిత్రకంబళాదులు నూష రంబుచేశుద్ధిబారయ కుతపము । లగునర్జిష్టములచే నట్లంశపట్టముల్ ట్మంబులును శ్రీఫలామలకర । సంబులునుగూర్ప శుద్ధంబులగుననిరి కొందరు వరిపిండిగూర్చియురులు । టనిరికొందరు లలితాబ్జశృంగాస్థి దంతమయవస్తువులు శుద్ధంబులగును । ట్మంమట్లైన నిర్మలజలముల నిడు । పైన గోమూత్రమురులుటైన బ్రోక్ష । ణమున మాంసంబు నెల్లతృణములు నిండు । మార్జనంబున జాలనిర్మలములగును॥ క. బన రమలమూత్రనిష్ఠి । వనరక్తసురామిషములవలననశుద్ధి । దనరెనమృ ణ్మయములు పా । కనిరూఢివిశుద్ధిబారయ గలవరయంగన్॥ ఁ. శునక కుక్కుటమార్జాల మూషక సర్పసకుల కృకలాసగోధికాచండాల వతి తపురుషసంస్పర్శనంబున నశుద్ధంబులగు పాత్రంబులు పాకంబునను గో మయగోమూత్రాదుల చేతను గోవులువశించుటచేతను కొలదిమాత్రం బుత్సవైచుటచేతను మూత్రపురీషోచ్ఛిష్ట చండాలపతిత సంకులంబు లగుట నశుద్ధిబారసిన భూభాగంబు శుచిత్వసంపద వెలయున్దిట్లు॥ గీ. పక్షిజగ్ధంబు సీచమవత్సుతంబు । గోసమాప్రణాణమును కీటకులశి రోజ । దూషితమపాత్రతమమవహూతమైన । మన్నప్రక్షేపమున శుద్ధి బడయుమరియు॥ గీ. శంకగలుగుచోటు జలములువిశుద్ధి । జేసికొనవ లయుమహిసుగుండు । శంక లేనిచోటు సమ్మతిమార్జనం । బునశుచి త్వభూతిగనుటయొప్పు॥ గీ. ఎంతజలముకుత్తుకెండినగోవు ద్రా । గగల దంతసీరుగడకనెత్తి । సేచనంబుసేయ నీచాదివాసమ । శుద్ధమైనచో టుశుద్ధిబారయ॥ గీ. బ్రహ్మచారిభిక్ష బడయనేగినచోటు । వణ్యవీధి యును బ్రఫుణ్యతములు । బ్రాహ్మణోత్తములు సభాసదుల్ నివసిం

చు । ఫలములతిశుచిత్వదశలవెలయు॥ గీ. పక్షముక్కునుండి ఫలము
బడినచోటు । కుక్కమృగముబట్టికొనినచోటు । గోవుపాలుదూడగుడి
చినచోటు స । దావిశుద్ధములునుహావరములు॥ క. శ్వేదనంబులు
వ్యాఘ్రాదులు । శ్వేదనంబులుబోయలుఱుక జంపినఖగ సం । తానమ్మ
గామిషములు దిన । గానగుననెమనువు ఋషిశిష్యామఱులారా॥ గీ. నా
భిబిలమును గుదముశిన్నంబువినుడ । శుద్ధములు వానినంట నశుద్ధి
యయగు । నింతగావున మలముమూత్రేదియము ల । మేధ్యముల
నివచించిరి మేటిఋషులు॥ క. మలమక్షికాదులు నదన, జలము
ను చండాంపతితజాతుల గృధ్రం, బుల కాకున గూబల నెలుకల
పిల్లుల నీడలును దగవశుద్ధంబుల్॥ న. వసాశుక్ర మసృజ్యజ్ఞామూత్ర
విట్కర్ణ మలనఖిల్లేష్టాశ్రు దూషికాస్వేదంబులను పండ్రెండుమలం
బులు మరుష్యనిశరీరంబుననుడు పేనిశుద్ధి భాగయించికొన నిచ్చ
గలవాడు మృజ్జలంబులు వినియోగించుకొనునది మరియుమలమూత్ర
శుక్రంబుల శుద్ధిజేసికొనునప్పుడు వామహస్తంబును దక్కుంగలతొమ్మి
దికి దక్షిణకరంబును సాధనంబులనికొందరును రెండు చేతులును దగు
ననికొందరునుజెప్పిరిట్లు మలశుద్ధి గృహస్థునికన్న బ్రహ్మచారికి రెండు
మడుంగులును నానికన్న వానప్రస్థునికి మూడుమడుంగులును వానికన్న
యతికి నాలుగుమడుంగులు సమస్థికంబులైయుండవలయు॥ ఉ. మూత్ర
పురీషశుద్ధవిధి భాసురుడిచ్చులు సేయుచుక సదా! గాత్రమునిండబూసి
కొనగాదగు భస్మలవంబుదాన లో! కత్రయభూతి పౌఖ్యము లఖండము
గాగాననోపునర్థమై । క్షత్రియవైశ్యశూద్రులును జాలుగనట్లుధరింప
బాత్రముల్॥ గీ॥ దేహశుద్ధిగోరి దివురుమనుష్యుండు । వాసరత్రయం
బవశ్యముదక, భక్షణంబు సేయవలయు రెండుదినములు, మొగము
గడిగికొనుటయుగడులెన్న॥ గీ॥ బ్రాహ్మణోచ్చిష్టభోజన పాత్రతయు
ను, వైశ్యగతి శుద్ధకర్మముల్ వరపుటయును । మాసమాసంబు
క్షౌరికర్మములుదీచి, కొనుటయును శూద్రుని కవశ్యమనఘులార॥ గీ॥
నోటిజలమును యెంగిలియునునొకప్పు । వడిననిరువగు దాన నెన్నడునుశు

ద్ధి బారయగాజాలడు తమభూసురుండు గాన మీసంబుగడ్డంబుకాదుబె
నుప ॥క॥ పాదములుగడిగికొని జం ఘాదులుమానుటయు జెలగియరచే
తులురెం , డాదిగడిగి కొనిమనేబం , ధాదులు మానుటయు గాదనఘ
మతులారా॥ నీ॥ వమనంబుదోచిన వాడునుబహువిలేచనములు జనిన
వాడును జలంబు , లాడిఘృతప్రాశనాప్తిబోవలయు భోజనమైన పిదప
వమనముదోచె , నేనియాచమనంబు మానకనొనరింప నగు నీటమును
గుట నవసరంబు , శయనించి లేచినున్నాత కుండైయుష్ణజలములు
ద్రావిభోజనముచేసి , యాసనంబున బాలచివేదాధ్యయనము , నేయ
వలయునని మనువుసెప్పెమున్ను , శౌచవిధులెల్లజెప్పితిసర్వవర్ణ , భామి
నీవృత్తులును దేటపరతువినుడు॥ గీ॥ బాలచేతనై న బ్రాయంబుగలదా

—*స్త్రీధర్మములు*—

ని॥ చేతనై నవృద్ధచేతనై న॥ నిచ్చమై స్వతంత్రుఁచ్చి పూరుషులునే॥ యిం
చికొనుట బరగడింటిపనులు॥ గీ॥ బాల్యమున తండ్రి వశమున భర్తవశ
ము , నందు యశావనమున మృతిబొంది శర్త , చనినపుత్రునివశమున
వనితయుండ, వలయుస్వాతంత్ర్య భావంబువలవదెపుడు॥ గీ॥ తెలివిమా
లిపనుల దేకు వసెడుగీడు , వడివిభుండు తనునవశ్యమెల్ల , కార్యముల
స్వతంత్రగాజేయ నేనిశు , ధనతినడుపదగు స్వతంత్రవృత్తి॥క॥ పుత్రుండు
లేనిశుద్ధక , శత్రముపతిజచ్చినన్ దొలంగ కసచ్చా , రిత్రముదిగ నెల్లప
నులు , బాత్రములుగనడుపనగుసభాసమలారా॥ క॥ యెరిగినసతి యెరుగ
నిపతి , కెఱిగింపగవచ్చుదాననేకవిధములన్ , గరిచినసద్ధర్మంబుల , తె
ఱపులువిద్యయును కార్యదీక్షయునుదగ్గ॥ చ॥ జనకునివల్లభుఁతనయు
సాహసవృత్తిదొలంగియిష్టవ , ర్తనముజెలంగుటొప్పదుబరాయణ య
య్యున్మకాంతయిష్టవ , ర్తనమెదనిచ్చనేయుసతిదాను పతివ్రతయయ్యునె
ల్లవా॥ రునుకడునిందలాడి మఱిరోయగనాత్మగృహించునిర్వమున్॥క॥ మఱి
యు నుభయగోత్రంబుల , జెఱచునదియగున్ సదావశీకృతయైయే ,
తఱినై నభర్తయలుగని , తెరవునడచికాంత బారయదివ్యసుఖంబు॥
క॥ తనుజూచియూరిగలిగిన , పనితాజనములు విశుద్ధవర్తనములు నే ,

ర్చినడువ గౌరవభావం । బునెగడి సతినడువవలయు భూనుతులారా॥
 ఉ॥ సంతసమింపు బెంజగు ప్రసన్నముఖాబ్జముతోడ నిర్మల । సావంత
 ముతోడదాల్చిమియు సచ్చరితంబును సువ్రతంబునే । కాంతనివాసమా
 ర్జవము నాదరభావమునిచ్చు సేయుచున్ , గాంతజెలంగుటాప్పు గృహ
 కార్యపరాయణయై సుఖోన్నతిన్॥ క॥ తనుజనకుండైన నతని యనుమ
 తితతోదరుండునైన గరిమ నె । వ్యనికిచ్చునతని నిచ్చలు । జనకన్య
 వరింపవలయు సచ్చరితగడన్॥ చ॥ తనయులుతండ్రియగ్రజులు తమ్ము
 లుబాంధవవర్గమెట్లు లం । గనలకుబూజనీయులుగా కామవశంబుననైన
 మోహభా , రనిరతినైన సంతతబరాయణ భూతిజెలంగియైన ద । మృ
 సయము బ్రోచువల్లభులయట్లు మహాగరిమంబుచేసినన్॥ క॥ అమరంగ
 ప్రజాపతియ । జ్ఞముభూతిగడన్ వివాహసమయంబుననే । యమసే
 యువరునితోనా । యమబుత్రవతియు మహాధనస్థియునగున్॥ ఉ. ఏ
 యమపెండ్లి కాలమున నిచ్చబ్రజాపతియజ్ఞమున్నతిన్ । సేయమహాప్ర
 తంబులు జెల్వనుభూతియుగౌరవంబు దీ । ధ్వానుపుభాగభాగ్యములు
 నార్జవమున్ నుతగుడ్డతేజమున్ । నాయమబాండు నార్యులు మహాజన
 ముల్ ముదమారనొననన్॥ చ॥ వరుడును కన్యయిచ్చలు వివాహము
 నందొకపీఠపైశుభాం । బరములబొల్చి సేయునది బ్రహ్మమఖింబటు
 చేసిరేనియున్ । పరమసుఖోన్నతుల్యడయు భర్తయుదానును సేయ
 కుండినన్ , వెరవగు సంపదల్ దొలగువేగవియోగము కారణంబ
 గున్॥ ఉ॥ ఏయమ బ్రహ్మయాగవిధినిచ్చలు నెవ్వని బెండ్లియాడుదా ,
 నాయనతోడగూడి ముదమారగభూతియు సౌఖ్యవృత్తిపూ । ధ్వాను
 పునర్ధధర్మములు నంచితక్రియు బాండునర్థిమై । యాయమ రెండులో
 కముల యందుమనోహర వేషబాత్రమై॥ చ॥ తనకిల నాధుడేపరమ
 దైవమటంచు దలంచిసేయగా । జనుపరిచర్యలాతనికి సాధువునైకడు
 భక్తిజేసి యం । గనయత డిద్ధకోపియును గాపురుషుండును నిర్దనుండు
 బా । పనిరతుడున్ గురూపియునపండితు డుగ్రుడు నైన నిత్యమున్॥
 ఉ॥ ఏయమసాధుశీలము పహించుచు భర్తకుబ్రీతినిత్యమున్ । సేయు

చునుండు నేయడలు జెందకనిచ్చ జగత్రయంబు న | త్యాయతపాత్రతా
వెలయు నాయనుకాయమదర్శనంబునన్ బాయుచురు గ్రహపములు
పామరులైనజగన్ను తంబుగన్ || ఉ || ఏయమప్రాణవల్లభుని యిచ్చజరిం
పకనుష్ఠశీలయై | జేయునినింద్యకృత్యములు జెల్లనియిచ్చలుమాడువట్టి
దా | నాయను మూడులోకములయందు గృశించు మనోవ్యధలోన
దా | వాయకనొంచుచుండ హుభంగులదై న్యము రూపుబెంప
ఁజన్ || చ || వ్రతములు తీర్థయాత్ర లుపవాసములుజ్వల దానముల్
జగ | న్నుతముగ సేయునైనను బ్రముండెదమెచ్చినికాంతకిప్తన | ద్గతు
లనుగూర్చినేరవని గావున నిచ్చజెలంగుప్రీతిమై | పతికి హితంబుసేయున
ది భామినిదానమహాత్మురాలగున్ || క || పతిహితముసేయునంగన | వ్ర
తములుదానంబులు నుపవాసవిధులుస | మృతిసేయకుండియును శా |
శ్వతపదమున్ బడయులోక వందితలీలన్ || క || పరుణును తానునుధర్మ
ము | పరాయణముసేయటదియపాత్రతమనుగున్ | పరమపతివ్రతకవి
పతి | మరణానంతరము దగవమాన్యములరయన్ || చ || పతిమృతిబొం
దెనేని సతిపండ్లుచుదుంపలుకూడుగాగ సం | తతమున్ భుజింపుచున్
నొకవిధంబున నోపిశరీరీయాత్రసే | యతెరుగు భూనులంబుమఱియున్
గలనైనమనోవికారిసం | గతివహియింప కన్యనిమొగంబును జూడని
సీతియొప్పుగున్ || ఉ || పాలునుసేయియున్ మధువుపానకమున్ హిత
భక్ష్యభోజ్యముల్ | పూలును నిర్మలాంబర విభూషణముల్ మృదుగం
ధ తల్పముల్ | జాలుగనింటగల్గినను సాధ్యమొకప్పుడు సంబరారు
దా | లోలుపవృత్తి భర్తపులోకముసేరినమీదలీలమై || గీ || నేలపానుపు
గామేచుధూళిబుంగి | కాంతిసెడ పెంపుదరిగి వితంతువునెరి | నెయిదిజీ
ర్ణాంబరయు ముండినియు ససంగ | తయునునై యుండునదియెవ్విధములు
గావు || గీ || భర్తజచ్చినదాదిగా బ్రహ్మచర్య | వ్రతముబూనిచరింపగా
నలయుసాధ్య | దానకృతకృత్యయగుత్ర హీనయయ్యు | బ్రహ్మచా
రినియనుపేర బరిగిమరియు || క || నుతునింబడయగ నేయమ | బతికతి
వర్తనము సేయబాడిదొంగియా | పతివరచనశీల విగర్హితయగు నిహ

పరములందనిరి భవ్యమతుల్ || గీ. పరునివలన పుత్రుబడయుటయును
 బరి | గ్రహముచేసికొను వెరవుదలంచు | టయును సతీకిగాదనియెజగ
 ద్ధితపరా | యణుడు మనువునువ్రతాభ్యులార || క. ఏయధమవర్షకైన
 ద్వి | తీయవివాహంబుగాదది విగర్హితమిం | పైయుండియునెట్లున శా |
 స్త్రీయవివాహవిధి కీడుసేయకజనున్ || క. పరపురుషునిసాంగత్యము |
 బరగించినకాంతనింద బడిదుర్గతులన్ | బారసించినకక్యమైపు | స్త్రిలో
 గముపాలువడిగడిమిసెడి దిరుగున్ || క. తనకారయపతిదైవం | బనియె
 టిగి బ్రియంబుసేయునంగనసురలో | కనివాససౌఖ్యపదపుల్ | గనుని
 బుధాంగనలు దన్నుగదసికొలువగన్ || క. ఇతరేతరానురాగము | స
 తీపతులకెల్లయెడల సరిగావున భూ | నుతముగ బతిజచ్చినయా | సతి
 సహగమనంబుసేత శాస్త్రీయమగున్ || గీ. సర్వలోకంబులందును సతి
 కిబలియ | గతియు పూజ్యతముడునగుగానచలదె | సహగమనయత్న
 భంగులు సాధ్యకేమి | సుఖమహాంగల్యమైయుర్వి జూచుచునికి || క. పతి
 మృతిబొందిన దాదిగ | వింతతువగుచు గానియతివెలయంగ వృధా |
 గతిదాసి ప్రాలెనుండగ | సతికేటికి సహగమనము చదురైయుండన్ ||
 సీ || పతితనకిచ్చలుపరమేశ్వరుండు కర్తయు భర్తయును మనఃప్రియత
 ముండు | కల్యాణదాయ రక్షాపరితంతుండు ననివిచారించి యేవనితిభ
 ర్త | మృతిబొందదానును మృతిబొందు నొకయుపాయంబున సహగమ
 నంబనంగ | నది నెల్లునట్టి పుణ్యవ్రతపతిగూడి దివ్యదేహవిభూతి తేజరి
 ల్ల | నేడు లక్షలు నరువది మూడువేలు | వత్సరంబులుగడపు దేవత్వ
 మొంది | నాకలోకంబునందు రత్నమయ మంది | రములమేడల ప్రమ
 దావసములబ్రీతి || క || పతికిమునుసత్కళత్రము | మృతిబొందిసురాంగ
 నాసమేతంబుగది | వ్యతమత్వమలరవిహరిం | చుతదన్ మేరునగకూ
 ట శుద్ధగృహములన్ || గీ || వర్ణనీయమైన సనితపాణిగ్రహ | ణంబుచేసి
 బ్రాహ్మణప్రవరుడు | బడయునిహపరముల పరమసంతోషంబు తులు
 వచందమైన దుఃఖమొందు || క || పాత్రతమడు విప్రుండు క | శత్రము
 మృతిబొందినన్ సలక్షణములు మా | సత్రపలుగల్గు కన్య జాత్రమె

రిగి యిచ్చులునువరింపగవలయున్ || గీ॥ తానునృద్ధుడైన తనయులుయా
నన | వంతులయిన దగులువలనతనకు , గీడుగలుగునట్లు మూడిన జన
దు పు | నర్వివాహవిధి మహాద్విజునకు || క॥ ఆయుర్భాగములందుద్వి,
తీయంబున బ్రాహ్మణుడు సతీసంయోగ | శ్రీయనుభవింపవలయు స |
దాయజ్ఞాదిక్రియలును ధర్మపునుదగన్ || వ॥ అనిచెప్పెనని॥

ఉ॥ కారణమాత్రరంజిత జగన్మయ నిర్మల నిర్వికార సం
సారవిమోహదూర నుత సత్వపరిస్ఫుటభవ్య తత్వదీ
తొరతమానసాంతర బ్రహ్మ విశిష్టసమస్త భక్తమం
దార మహాగురూత్తమమతస్థిత దీపకళానివేశితా॥

క॥ పరమ గురుచరణ సేవా

పరిబృజ్ఞానవైభవప్రచురార్థ

స్థితత్వ మహాయోగ

త్వరతాదర పరమహంసవాగమృతనిశీ॥

మాలినీ, గురుపదయుగ సేవా గూఢ తత్వార్థ బోధా
స్ఫురిత విమలయోగస్ఫూర్ణ గమ్యప్రభావా
పరమనియతశీల ప్రాభవానందలోల
త్వరసనిగదితాత్మా ధన్యవాదిత్వమాన్యా॥

గ ద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర | పంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి

పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యష్టలనాయక

నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ

శాస్త్రంబునందు పంచమోధ్యాయమ్

సంపూర్ణమ్.

శ్రీ గ్రంథం.

శ్రీమద్వీరరామకృష్ణవరమహానాథస్వామి సేనముః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

పాపాధ్యాయము.

శ్రీయోగభరితజగతి । శ్రేయస్సంపాదన ప్రశిద్ధనిరసన । వ్యా
యామయోగమతనా । రాయణ బహుకరణతంత్రతరపరమేశా॥ వ. దే
వా యవధరింపు మమృహ్వానమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లని
యె॥ క. ఆయుర్భాగములందు ద్వి । తీయంబున బ్రాహ్మణుండుదిత
విజ్ఞాన । శ్రీయునుధర్మపుదగ భా । ర్వాయోగక్రియలుసేయునది
వెరగాక॥

—*వానప్రస్థాశ్రమ ప్రకారము.*—

చ. అనుపమధర్మశిద్ధి వెలయంగ సమస్త గృహస్థకర్మముల్ ।
బనివడిదీర్చిమోహంతి బాసిత్వతీయ సమాంశమందు మె । ల్లనహృద
యంబులొపలి కళంకమునిర్మలతత్వబోధ నా । ఘనత దొలంగజేసికొని
కాననవాసము సేయుటొప్పుగు॥ క. పాత్రతగల్గినశుద్ధ క । శత్రము
మేలనకుమారులకు తుష్టిమెయి । బుత్తులుగలుగగ విప్ర । క్షత్రి
యువిలువాసివనము జనుసేవింప॥ వ. ఇదికొందఱమతంబు॥ చ. అన
యమువృద్ధభావమెనయంగను పుత్రపితృహినుడయ్యు దా । వనముసమా
శ్రయించునది వారికవిప్రులు నిర్జితేంద్రియుం , దును దృఢచిత్తుడు
గతకుటుంబభరవ్యసనోన్నతుండు శాం । తనిరతయోగసంభృత మత

స్థిర తత్వకళాధికండునై॥ వ. ఇదికొందరిమతంబు॥ క. ఆయుర్భాగము
 లందు తృ. తీయంబున సద్వివేకదీపిత చిత్తం . డైయోపికవనవాస
 ము । సేయవలయు విప్రుశుమతసిద్ధిజెలంగ॥ క. పాత్రముశుద్ధమునై
 నక । శత్రుమురాజాహ్మజుడు దొలంగకతనులో । కత్రయమును కొని
 యాడ ప । విప్రస్వాంతుండయి యడవికిజరుటొప్పు॥ మ. తనతో
 డ౯ జరుదేగోనివినింద్య౯ దుర్మత౯చిత్తనం । చనసీల౯ సతిసాత్మపు
 త్రవశగాశాసించి సంసారబంధనము౯ వాసియొకండ పోవనగుశుద్ధజ్ఞాన
 నైరాగ్యశాం । తసిహుశస్థిరచిత్తుడైయడవికి౯ ధైర్యంబుపెంపారగ౯॥
 క. పుత్రహీనయజడయ న । పాత్రమునగుసతికి ధనముపంచియొసగి
 భ । వ్యతికరణశుద్ధివెలయ . ధాత్రీసురుడేగవలయు దావనమునకు॥
 చ. వనమయధేష్ఠితంబుగనివాసముగాదగు గ్రామమొప్పుదే । యను
 పుననైన బంధనభయంబు దొలంగినచానికంచు దా । మనుపుపచించె
 గ్రామమొకమాడ్కి వసించి జితేంద్రియంబు నై । జనువిశాలంబు సేత
 యనిసమ్మతిజెప్పిరి కొందరుత్తముల్॥ క నియతేంద్రియంబు శాంతుం
 డయమహితాత్ముడు ధీమడుగుచునరణ్య । శ్రీయుడున్నతముగ సేయ
 వ । లయనగ్నిక్రియలు నిర్మలకళాభూతి॥ క. ఫలములు కూరలుమూ
 లం । బులుగూరిచియైన శుద్ధమున్యన్నము బెం । పలచియైననుసేయగ
 వలయు౯ యజ్ఞములరణ్యవాసుడు నియతి॥ సీ. మృగచర్మమైనను
 వృక్షదీపల్కలాంబరమైన నిర్మలాంబరముభంగి । కాపీన మాత్రంబు
 గట్టి సూగ్యోదయాస్తమయకాలములనున్నాతకుడయి । జడదారియు
 ను సదాశ్మశ్రుగోమనప్రవగోహకుండును గతగోగభయుడు । నైవై
 శ్వదేవపూజాదులు తనశక్తికనువగి భంగిమైయాచరించి । ఫలము
 లైనమూలములు నై నిర్మల । జలములైన సునగిసతతమాశ్ర ! మా
 గతుల సమాధివాదలుసేయచు । వసనివాసినడువ వలయు నిష్ఠ॥
 క. వేదంబులుజనునైచు దు । ర్వాదంబుల బోవకెట్టివాడలిగినదా
 నాదరము దక్కిగోపం । బూదక భూతదయగలిగి యుండగవలయు॥
 క. కీడుచైరయ కెన్నోకిని । కీడుదలంపక దొలంగికేసల విజ్ఞా । నాడం

బరరతి దిరుగక । నోడక వర్తింపవలయు నున్నతినడన్|| వ. పార్ణమీ
యమావాస్యలయందు వేదంబులు జనుచక నన్ని హోత్రక్రియలు మా
త్రంబు నెలయించి చిత్తతర్కణంబులు సేయుటయు వాసంత శర్వగుతు
వులయందు మొలచి యభివృద్ధిబొందిన ప్రహ్యాద్యరణ్యధాన్యంబు లేరికొ
నుచు పురోడాశంబులును చరువులును హోమామార్గంబు సంపాదించు
టయు సంపాదించిననీవారాది ధాన్యంబులతో స్వయంకృత యూషర
లవణంబు రసశుద్ధికోరకుగూర్చి యజ్ఞంబుచేసి హవిర్భాగంబు సురలకొ
సగి తచ్చేషంబు భుజించుటయు నాతనికి ముఖ్యకర్మంబులు మాయను
చ. స్థలజలసంభవంబులగు శాకములు కునుమాంబులు ఫలం । బు
లు మృదుకండమూలములు పుగ్యతరూత్తమ జాతమాత్రతే । వెల
యు పదార్థముల్ గొనుచు వేదహితంబగు హోమకర్మముల్ । వల
యు సమాచరింపగ ననశ్వమరణ్య నివాసుడోపిక్|| గీ. మధువు
మాంసంబు మాక్షికమాంసము నురు , కవకమును భూస్త్రిణము శి
గ్రుకంబుగ్రుధము । గండకంబును శ్రేష్ఠాతకఫలములు వి । నైవేదియం
బులట వీనివాసకునక|| గీ. పూర్వ సంచితముగ బోలచిన మున్యన్న ।
మునుఫలములు మూలములును శాక । ములును జ్యేష్ఠప్రములు నా
శ్వగూజమాస । మున విమనవలయునమోఘనిష్ఠ|| గీ. ఫలకృష్ణము
లు నఫక్వంబులును గ్రామ । జాతములు విశీర్ణసంచయములు । నైనత
రుల తాదులందు పండ్లను మూల । ములును పుష్పములును వలవ
దుగొన|| చ. అనలముచేత ఫక్వమగునన్నము కాలవిఫక్వ భూతిసం ।
జనితములైన వస్తువులు సౌఖ్యకరంబులు హాఖిలంబు చే । నెనసిన
కాయగూరలు సమృద్ధములై సులభంబుగా లభి । చిన ఫలమూలజా
తులు భుజించిననాయువు పుష్కలంబగు|| ఉ. కాననమందు నెల్లడల
గల్గిన మ్రాకులుపూచికాచి సం । తాన పటిజనంబుల విధంబున భ
వ్యతరంబులై దగం । గానవియెల్ల మెక్క తరిగాదుగొనం ఫలపుష్పజా
తుల , జైన సమస్త భూతములు నాతనినిచ్చలు సేయనిత్యము||

ఉ. పుట్టలసందునఁ బెరిగిపూచి ఫలించి మనోహరంబుగా ! దట్టములై నవృక్షముల దాపునదానివసించు టాపుడే । చెట్టునకృష్ణసర్పము వసించునిరంతరముగ్రభంగి నా । చెట్టుఫలంబులఁగొన గృశించుచుండొక వత్సరంబునఁ ॥ ఉ. పిచ్చుకలుఁ శుకంబులును బ్రీతినసించెడి చెట్టు పండ్లు దా । నెచ్చటనుండునైన తగదేరిభుజింప సమున్నతంబులై । పచ్చికబీడులందొరిగి పండిన చెట్టులపండ్లురాలినఁ । నచ్చుగొసంగ తాళనుడవశ్యము పుష్పములంట గీడగుఁ ॥ ఉ. పూచిమనోహరంబులగు భూజములుఁ కడుజూంపలింపులై । కాచినచెట్టులఁ విగులుకాయలు పండ్లును గల్గివృక్షమల్ । జూచి నమస్కరించియెడచోద్యముబొంద క క్రిందజేరి చే । చాచి ఫలంబులుఁ సుమనసంబులు నాకులు గోయు టాపుగుఁ ॥ ఉ. కాయలుసంగ్రహించి కొనగాదు ఫలంబులు లేమిన్నైన నా । మ్నాయవిదుండు బంధనభయంబు దొలంగినవానికంచు నా । రాయణమూర్తి నైస్థిక పరాయణవృత్తి జరించు వీరకా । ద్రేయుని తోడ జెప్పెమును ఋత్విజుడైయతడర్థవేదీనఁ ॥ ఉ. రాలినపూవులేరి కొనరాదనికొందరు జెప్పిరార్థులు । త్రాలమహీజమెక్కుట వృధాయగుగావున గుఱ్ఱమ్రాకులఁ । పూలుఫలంబులుఁ గొనుటబోలు జెలంగుచు పూవుదేనియల్ । గ్రోలుచునున్న తుమ్మెదల కొప్పినవానికి గల్గిసాపమల్ ॥ ఉ. కోయిలలుఁ శుకంబులును గుంపులుగూడి మనోహరంబుగా । గూయుచునుండుతావులను గూర్చుని పెద్దయెలుంగుపుట్ట నా । ధ్యాయము సేయుటాపుడు పతంగసమూహము లిచ్చలారగఁ । బాయకనుండుచెట్టునికిపట్టుగనైకొనగూడ దెందునఁ ॥ వ. నీవారకాదిధాన్యములు దానువలయునప్పుడెల్ల గొనుటకై సంగ్రహించుటయు ఫలమూలంబు లొక్కడినంబునకు మాత్రము గొనుటయు బ్రాతస్సాయంసమయంబులందన్నంబు గొనుట నిషేధంబుగాదని కొందరునుడివిరిగావున నుపవాసంబు లాచరించుచుండువాడుదయంబున భుజించి మరల సున్నాతకుండై సాయంతంబున గుడుచుటయు సాయంతంబున భుజించి మరునాటిసాయంతంబుదనుక నుపవసించుటయు దినంబున కొక్కసారి

గుడుచుటయతిమాత్రంబనియు నాల్గుదినంబుల కొక్కతడవు భుజించుట మహామాత్రంబనియు జెప్పంబడుగావున నవియు నడపుటయు వానప్రస్థునికి యోగవ్రతంబులు మరియును॥ గీ. పుష్పఫలమూలములు నిచ్చబొరయునప్పు | డెల్లగొనక వినియమితవృత్తి గడుపుటలు త్తమంబు వానప్రస్థునికెఱైరగులు | వానిసరిగావనిరి భవ్యులై నముషులు॥ క ఈనియమమువిడువక వై | ఖాననమతశిద్ధి వొరసికల్యాణ గుణ | శ్రీనిధిమైయతడుండం | గానగువనమందు నొక్కకడ నిశ్చలుడై॥ ఉ. స్నానము నిర్మలాసనమనందగురెండును మంత్రముక నభి | ధ్యానము నైష్ఠికవ్రతమనందగు మూడును ముఖ్యకర్మముల్ | గానెనంప బెంపగు మఖంబులు హోమము లాద్యభావముల్ | మానసశక్వశుద్ధియు సమాహిత తత్వమహానికారయల్॥ క. స్నానముభోజనమును నియ | మానుషానములులేక నాతడు శుద్ధ | జ్ఞానముగల్గియెనర్పం | గానగుభూతయనుడైదగలుగితాదుల్॥

—*వానప్రస్థుని నిష్ఠాక్రమము*—

సీ. ఇంద్రియవర్గంబునెగ జిక్కవట్టి జిత్రము పరబ్రహ్మసూత్రముగజేసి | యాసనస్థితుడనిరాలంబనాశ్రయండునై చతుర్ద్వ్యులయందు నాలు | గగులువెలయించి యర్కాతపంబున కోపిదపించుచునుండుటయును | గ్రీష్మర్తువందుబ్రావృట్కాలమంతయు వానలదడియుచువరలుటయు స | మార్ద్రవస్త్రధారియై యగ్నివెలిగించు | టుగిగిమంచుగురియుచుండుచోట | సీతుకాలమెల్ల సెల్లించుటయు మహా | మాత్రములతనికి బ విత్రులార॥ గీ. దేవపితృతర్పణంబులు త్రిషవణంబు | చేసిసేయుటదనువు గృశింప నుగ | తపముసంబుచు బితృదినత్రయమునందు | మరలతర్పణములు సేతమాన్యతమము॥ క. ఫలమూలాశనుడై ని | ర్మలమతముదగంగ నారుమాసములత్యు | జ్వలతపమొనరింపంగా వలయుగరము తాకికాగ్నివర్జితనిష్ఠ॥ క. శ్రౌతాగ్నిమానసాంత | జ్యోతివిలీనంబుచేసి శుద్ధుడని యమా | తీతుండై నెలలారు మ | హతపమొనరింపవలయు నాతండర్థి॥ గీ. స్వాదుఫలభక్షణాసక్తి జనకవర్ష | వాతశీతాతపంబులవశ్యమోపి | కొనుటకైగాక నాయదియనక వృక్ష | మూలమతజా

శ్రయించుటముఖ్యతము॥ క. వనవాసులవిప్రుల గ్రామనివాసకులైన
యత్తమగృహస్థులయా । జనముఖ్యులనన్నమడిగి । కొనిభుజించునది
యతడకుంఠితనిష్ఠఁ ॥ గీ. పాణిసాచియైన పత్రఖండముబట్టి । యైనగ్రా
మమందు నన్నమడిగి । కొని భుజించియపుడవనముప్రవేశించు । నదియ
రణ్యవాసుడదిఘనంబు॥ క. పరమేశ్వరై కృతత్వము । బారయంగాజేయ
జాలు భూనుతమత బ । ధురములగు శాస్త్రములువే । దరహస్యార్థ
ములతండు దగుజమనంగఁ ॥ క॥ మానితబ్రహ్మవైత । జ్ఞానకళాశ్ర
యములగు వచనములు వెలయం । గానెగింపగ నేర్చిన । వానినడిగి
తెలిసికొనుటవశ్యమతనికిఁ ॥ క॥ కేవలమీనియమంబులు । గావించిన
వాడు విగతకల్మషచయుడై । దేవునిగౌరయవిముక్తద । శాస్త్రార్థిత్వస్ఫు
రణ మెసగనిత్యుండై ॥ క॥ ఆయుర్భాగములందు తృ । తీయంబునవనము
జేరిదృఢమతియైయ । త్యాగతముగయజ్ఞాదులు । సేయవలయుపరమ
మతముశిద్ధింపంగఁ ॥ క॥ ఆయుఃపరిమాణములగు హాయనములలోజతు
ర్థమగుభాగమునఁ । ధీయుతుడునిర్మలుండ స । హాయుడు
నై మెలగు నదిమహామతమనంగఁ ॥ క॥ అమరంగయధోచితక । ర్మ
ములిమ్ముగ జేసియాశ్రమత్రయముసభా । త్రములుగనడపి చతు
ర్థా । శ్రమముననవి మానిముక్తసంగుండగుచుఁ ॥ క॥ జ్ఞానముకే

—*సన్యాసప్రకారము*

వలమాశ్రయ । మైనెడగబ్రహ్మ మందునాత్మనిలిపి ని । త్యానందంబు
న దేలుచు । మేరువిడచి యక్షరుండమృత తత్త్వడగుఁ ॥ ఉ. ఇంద్రి
యపంజరంబున గృశించు మనశ్శుక మెట్లుబొందనే । ద్వుంద్రివిలాసమో
క్షపడచూతఫలంబు తనంతెన్నమై । సాంద్రవికారకంటకిత సంసరణాటవి
గాననోపి యో । గీండుడు ముక్తసంగతి జితేంద్రియవృత్తి జరింపగాద
గుఁ ॥ గీ. ఓపిరుణబంధనములన నొప్పునాశ్ర । మత్రయమునడపుట
త్యుత్తమంబు దాన । కలుషములు వాయుశుద్ధ ముక్తత్వశిద్ధి । బరగు
నాల్గవయాశ్రమ పథమునడుప ॥ గీ. శుద్ధమఖములు సంతానశిద్ధివేద ।
పాతకలనంబుననుమూడు బాత్రములవి । బ్రియముచైరయించు సురల

ను పితృగణముల | ఋషులవిద్విధములు సేత ఋణునిముక్తి || క. జ్ఞానం
 బుగలిగిభవ | ధ్యానముగావించుటదియదాత్తంబును బ్ర | హ్మనంద
 మయంబునగు | దానపరిమేశ్వరుని ఋణమువాయు నిల || క.
 వేదముజదువకపుత్రో | త్పాదనగరిమంబు లేక పంచమఖముల | త్యా
 దరమతిగావింపక | నాదిమనన్దుండు మోక్షమనపాపమగు || గీ. బ్ర
 హ్మజ్ఞానకుండన బరగిసర్వ | మర్థమతిపాత్రులకు దక్షిణాప్తినొసగి |
 యజ్ఞమొక్కడు జేసిగృహంబువెడలి | బ్రాహ్మణుడు సేయవలయును
 గ్రతపమడవి || ఉ పనకుడోపిశాంతుడు జితేంద్రియుడుత్తమ పాత్రు
 డైదగం | గానభయప్రదానము జగంబున చేతనకోట్లకిచ్చుస | న్మాని
 త వృత్తిపెంపలర మానుగనాలని కాంతిజేసి జె | త్వైన్గడుజగం
 బులు మహాత్ముడతండ జగన్మయుండగు || గీ. ఏమహాత్మువలన నిం
 చుకయునుభీతి | భూతసంఘములకు బారయకుండు | తనువువిడచిశా
 శ్వత పదంబునడయు నా | తండుపరమము క్తతత్త్వడగుచు || ఉ. మాట
 లుమాని దండముకనుండలువుగొని నిశ్చలాత్ముడై | పాటసెలంగమం
 దిరము బాసిదృఢస్థితి నొక్కగుండ యె | చచ్చిబులకైనబోవనగు చోద్య
 ము బొందక బంధనంబు ము | మ్మాటికి వాసెనేయను సమాహితభావ
 ము శిద్ధిబొందగ || మ. మునినిష్ఠాపరుడాద్యతత్త్వవినితాత్ముండ ప్రకా
 శుండనగ్నినికాయుండు నుపేక్షకుండునగుచు | నిష్కామతంత్రస్థితి,
 వనవాసంబానరింపగావలయు నానందంబుననూరుజో | చ్చినిమేషం
 బులుబుచ్చకున్నతమతసేమంబు భూమంబుగ || గీ. వృక్షమూలాశ్ర
 యుండు వివేకభూత | పరమనిష్ఠారతుండు కఫాలపాణి | జీర్ణవస్త్రాన్వి
 తుండు విశిష్టమాత్రు | డైనదాముక్తుడుగను బ్రహ్మశ్రమంబు || క. మ
 రణముజీవనమిచ్చలు | నరయక కాలమునిరీక్షితావాప్తిగ బ్ర | హ్మ
 తానందమయుండై | బరిగియతడు కూలివానిపగిదిజెలంగు || గీ. దృ
 ప్తిపూతంబుగా పాదమిడుటవస్త్ర | పూతముగనీరు ద్రాగుట భూరిస
 త్య | పూతముగమాట లాడుట బ్రీతివెలయు | హృదయపూతంబుగా
 సేయుటదగునరయ || క || వాదముసేయక నెరుపరి | వాదముగావింపకె

ట్టివారలలిగినన్ । గాదనకనిచ్చనెదలో । నూదక నిరపేక్షవృత్తినుండన్
 నలయున్ ॥ క॥ ఒరుడలిగిన దానలుగక । నెరుభద్రము సెప్పి నిండలుడిగి
 యన్యతమే । వెరవునబలుకకనిత్యము । పరాయణము సేయవలయుప
 రమపదంబున్ ॥ క॥ నిరపేక్షుండుసదాధ్యా । తృడుతుండుజితేంద్రియుం
 డుతన్మయతత్వా । దరభావుండసహాయుడు । బరుడు నగుచుయోగశిధి
 బడయగవలయున్ ॥ గీ॥ వెలయుతారకాంగఁడ్యచేతనుమహాన్ । తా
 తకారణములు బలుకుటను ను । హాపథంబులిట్టి వనుచుశాశించుట । వ
 లన భిక్షబడయవలదతడు॥ గీ॥ బ్రాహ్మణాదులు భక్షించుపక్షిగణ
 ము । గుక్కలును యూరబందులగుంపుగలసి । మెలసివర్తించు గృహ
 ములవలవదర్థి । భిక్షసేయంగ కానిరీక్షకునకు॥ గీ॥ క్లిప్తకేశసఖశ్శ్చ
 శ్రుడాప్తహితు । డాత్మనిష్ఠుండుదండియు నమలపాత్ర । ధరుడునుక
 మండలియునునై బరగుభూత । హింససేయకనతడు నిజేచ్ఛదిరుగ॥ క.
 బిలములులేకవిశుద్ధం । బులజైజంములగు పాత్రములుధరియింపన్ । వ
 లయుపరివ్రాజకులా । జలముల శుద్ధిగను యజ్ఞసమయంబులలోన్ ॥ గీ.
 దారువులచేత మంటిచేతనుతరువుల । చర్మముల దృఢముష్టినిర్మితంబు
 లైనపాత్రవిశేషంబులమరుయతుల । కనియెమనువు దయానిధి
 యార్యులాన్ ॥ నీ. ఏకకాలముభిక్షకేగుట దగుకాదు పలుమార్లుబహు
 భిక్షబడయజనుట । భిక్షాధికంబునపేక్షించుయతికండ బట్టిక్రొవ్విజె
 లంగి పాడిదప్పు । గావున ప్రాణరక్షామాత్రమగుభిక్షవలననపరితుష్టి
 నెలయవలయు । బాకధూమంబెడ లేకయుండునపుడు మునలముల్
 మూలల నెసగునపుడు । సతులు బతులును గుడువకసరవినుండు । న
 పుడు భిక్షాటనముసేయనగుయెఱింగి । బాత్రముధరించి యిచ్చలుమా
 త్రములును । సంబున్లేక భైత్యచర్యవ్రేతుండు॥ క. ఎనయంగభిక్ష
 గాకుం । డినవేళవిషాదమును విడిసినట్లులభిం । చినవేళసంతసంబును ।
 మనమునజెండంగరా దమాన్యుడుమోలెన్ ॥ క. మిగిలినపూజాపూర్వ
 క । మగు భిక్షాన్నంబు నింద్యమాతనికటుగా । క గుడిచెనేని విము
 కుం । డగునె ననుజన్మబంధనాదులు బొరయున్ ॥ క. ఒనరంగనతడుల

ఘృభో | జనమురహస్యస్థలముల జనుసేయగ గా | దనుకూలించుచురు
చులక | గొనియిచ్చులు బెచ్చుచెడుగ గుడువనొకప్లుట || గీ. ఇంద్రియ
ములకెలచి హింసారతులుమాని , సంగముడిగియంతరంగమందు , భ
వ్యయోగతత్వ పరిణామముబారసి | యోగియమృతుడగు విరాగవృ
త్తి || గీ. పాపకర్మవృత్తి బాటించుమనుజుండు | జచ్చిఘోరనరక సాధ
నముల | మ్రగ్గిమ్రగ్గి కాంతిమలయంగ హీనజం | తుప్రలయోనులందు
దవలిప్పుట్టు || గీ. విప్రయోగంబు సంయోగమప్రియంబు | బ్రియము
బొందుచుతన్న జరయునురోగ | ములును బాదువనిచాడున మెలగిమె
లగి | జచ్చునజ్ఞానిసర్గర్థసరళేక || గీ. పాపవర్తనుండు ప్రాణంబుతనువు
లో , నుండివిడచినరక మొందుపెక్కు | వత్సరములు బ్రాలువడిత
తోటియో | నులజనించుబంధనుండువాడు || గీ. ధర్మపథముపాడి దప్ప

—*సంసారిబంధన విముక్తిప్రకారము*—.

కనడచిన , వాడు సౌఖ్యలీలగూడియుండు | ధర్మపథముపాడిదప్పిన ర్తించి
న | వాడుదుఃఖగతులమాడియుండు || గీ. సూక్ష్మబుద్ధితోడ జూచిన
మస్తంబు | నణచు తెరవుదెలిసి యాద్యుడింద్రి | యములజక్కపట్టియ
మలపరబ్రహ్మ | మాశ్రయించివడయనమృతపదము || క. కేవలలింగవిశి
ష్టిత | కైవల్యపదంబు బడయగారాదు మనం | బావేశింపుచుబ్రహ్మద
శావిరూపతంబు గాని యన్నిదినంబుల్ || క. ఏయాశ్రమంబుజగతీ | శ్రే
యస్కరమతుల ధర్మశిద్ధిదము మహో | పాయమునై వెలయుబుధుం |
డాయాశ్రమమాశ్రయింపనగుననిబుధుల్ || క || వెలయంగగతకవృక్ష
ము | ఫలము మలినజలము శుద్ధిబరగించెడి పెం | పలవడునదిలేకుండిన
వెలయనిగతిలింగమాత్ర విధులుత్తవగున్ || క || చీమలు కీటకజాతులు |
భూమిదిరుగుచుండుగాన బుధుడడుగిడున , స్థేమరక గ్రిందు జూచుచు ,
దాహార్గమునడచునది మతమువెలయంగన్ || క || తానెరుగకుండియైనను
హీనములగు జంతుగణము హింసించినచో | స్నానంబుచేసియప్పుడ ,
ప్రాణాయామంబులారు బరగింపదగున్ || గీ || లేచకత్రయంబుచెట్టించి వే
దమోం , కారనహితముగ దగంగజదివి | వినియతిక జెలంగి

దినమొక్కడేకాంత | వాసుడగుచు నుండవలయు ద్విజుడు॥
 వ. ఇట్లునేయు నేని యజ్ఞానంబున హీనజంతువుల వధించిన పాపం
 బులు వాపికొనువాడగు వెండియు॥ గీ. ప్రాణనిగ్రహంబుబాటించి
 యింద్రియం | బులనణించి మనసుమలము వాపి | కొనగవచ్చు
 నగ్ని నెనయించి గ్రాగింప | మలముకనకకేళి దొలగునట్లు॥ నీ, వెల
 యుప్రాణాయామమలచేతదోషసంఘములు దహించుచు గల్గవ
 ములు | ధాన్యవాతమున దలగించి సంసర్గమనఘ ప్రత్యాహరమునన
 ణించి | పరిమేశ్వరధ్యానపారీణవృత్తి జిదానందరసము దివ్యగతినించి
 పురుషుండు సద్గతీబారయ బ్రహ్మజ్ఞాననిష్ఠారతుండగు నిర్మలుండు | క
 ర్మబంధనమున గలగడుగాన జ | స్మరిహితుండు విబుధ మాన్యతముడు |
 నక్షరుండు భస్మ్యడమృతుండమేయుండు | నీశ్వరాశ్రయుండు విశ్వడ
 యగు॥ గీ॥ హింసలేక నిర్మదియేచ్ఛజెలంగక వేదవిహితకర్మవృత్తినడపి
 తపముచేసి సూన్యతవ్రతధాన్యై | నమృతపదమవడయ నార్యజను
 డు॥ క॥ సరిములు మాంసమరక్ష | స్ఫురణము కఫవాతవాంతి భూయి
 వ్థము న | శ్వేదమునిరాలంబముగు | శరీరమునదునికెల్లు శాశ్వతము
 భువి॥ ఉ॥ కాచిన బుద్ధిమంతుడొకకై వడికాలము జూచుచున్ నిమే |
 పావలివత్సరంబులుగ నాత్మదలంచి జగద్ధిశంబుగా | పావనకర్మములన
 డిపి భవ్యపదంబు విలీలబొందు ని | చ్ఛావిధి సంచరించునది చావుధృ
 వంబును భీతిగుంచుచు॥ క॥ పుంగ తెరంగుననేచియె | సగురోగములు
 గ్రతపులి చుడంబున దృ | ప్రిగతుంబుగాక మృత్యువు | దెగనణపగజూ
 చుచుండుదివిమమమృత్యు॥ క॥ గాన బహుభయాస్పదమగు | మేనిప
 యిన్ దీపుమాని మేదిని భవ్య | జ్ఞానావల బనస్థితి | మానపుడు చరిం
 పవలయ మానితలారా॥ గీ॥ పట్టయిచ్చుపట్టి చెట్టువిడచిపోవు | కరిణిపం
 డితుండు కాయ మిచ్చ | పుట్టినప్రవిడచిపోవునపండితు | డంద్రభ్రమసి
 ముక్తిజెందకుండు॥ గీ॥ ఏటియొడ్డునున్న వృక్షమత్యధిక వి | స్తారభంగి
 పెరిగి సమయమెప్పు | వేమహాప్రవాహవేగవశంబున | గూలునట్లు
 బాలచు కజనువడువు॥ గీ॥ పులిభయంబుదలియులుకు మనుష్యుండు |

వేటకానిమరుగు వేగజొచ్చి । భయమునాయుపగిది ప్రాజ్ఞుండు జ్ఞాన
 మా । శ్రయముగాగ మృత్యుభయము దొరగు ॥ గీ॥ గ్రాహములు భ
 యంబుగదుర జలాశయ । మట్టవిడచి యిచ్చనరుగునట్లు । సజ్జనుడు
 విడచు సంసారబంధన । మాతృనైకుకనూది యధిగమించి ॥ గీ॥ నూత
 వడినపురుషుడే తెరంగుననైన । నెట్లు సేయత్నమూదుభంగి । సజ్జనుం
 డెఱింగి సంసారమోహంబు । వాయవలయు నొకయుపాయమూని
 చ॥ మొనసియపారమైదగునముద్రమునకొ వడినట్టివాడు దో । ననెగడి
 యాదులాడుచు జనంగలడేదరికొడలేనిచో । వినుడటు నిత్యసంసరణ
 వృత్తిజెలంగుచు శుద్ధకర్మము లొనరిచి కాడుముక్తుడతిపురాడు జ్ఞానము
 బూనకుండినకొ॥ క॥ ఒగులగు తనవలనను తన । కొరులవలన భయము
 గలుగకుండనడచు స । త్పుగుమండు దివిరిచిత్తము ! శరమాత్ముని
 యందు సతము బాటెంపదగుకొ॥ క॥ ఎనసెవిజ్ఞానచశం । బున నిస్ప్ర
 హతకొ జెలంగు పురుషుడు నిత్యం । బును పరమానందరసా । బ్ధినిమ
 గ్నుండగు నతండనీరుంధరయకొ॥ గీ॥ రెండువిడచిమూడు ఖండించినాల్స
 గు । నియతిజేర్చియైదు నిగ్రహించి । యారుగొలిచియుక్క డాశ్ర
 యించినవాడు । నిత్యముక్తుడగుననిరి బుధులు॥ క॥ జ్ఞానంబుగలిగి
 భగవ । ధ్యానముగావించువాడు ధన్యుడు శుద్ధ । జ్ఞానముగలిగియు
 భగవద్ధ్యానములేకుండు వాడధన్యుండు భువికొ॥ క॥ వేదాంతసారమె
 రిగి స । మాదరగతిలోనయజ్ఞ మలరించి మమ । త్యాదులుషిగి బ్ర
 హ్మముగను । పాదరసిభజింపవలయు బ్రహ్మఫణితులకొ॥ క॥ జ్ఞానంబు
 నకిది పాద । జ్ఞానంబునకిది నెలవని గడకనరసి బ్ర । హ్మనందరసజ్ఞుడు
 గను । లోన సమస్తంబు నిశ్చలుండైమరియుకొ॥ క॥ ఏనరుడు యోగ
 మార్గము । బూనిప్రసర్తించు విమలబోధాసార । శ్రీనిధియైయతడుప
 రం । బైనవదవి బొరయు బంధనాదులువాయున్ ॥ గీ॥ మూటిలోన
 నొకటి మూలుగుగాగొని । రెండునడుపనేర్చి పండితుండు । గాలుగింట
 నొకటి బాలించి యిరునది । యారులోన బొరయునాచ్యులార । క॥ ఏని
 పుడు దేటపరచిన । యీనిర్మలవాక్యసరళి నెరిగిపుడు వి । జ్ఞానావ

లంబనముగల । వానికి ఋషులార సెప్పవలదన్యునికిఁ ॥ క॥ ఏయది
యొనరింపగ శా । స్త్రీయఁ బగునట్టి చెయువు సేయవలయు నీ । ధ్వా
యువు గోరినపురుషుడు । సేయవలదు నింద్యములగు సేత లొకప్పుట ॥
క. ఆశ్రమములలోనగృహ, స్థాశ్రమమత్యుత్తమం బనఘటతుడగుప్రా ।
జ్ఞశ్రేష్ఠునికనిరినమ । స్త్రుశ్రుతిపారగులు బాత్రతములుగువుమెయి ॥ క.
కదలిమహాసాగరమున । నదులన్నియు నిలచుగతి గృహస్థాశ్రమ ము ।
దొదవిసమస్థాశ్రమములు । విదితములగుజుండలోక విశ్రుతులారా ॥
గీ. నాలుగాశ్రమములు నడపినవాడయ్యు । నరుడుబోధలేక బారయ
జాల । డమృతపదముబోధ యలవడిముక్తిభా । వంబు నెలయునట్టి వాని
పగిది ॥ గీ. బ్రాహ్మణోత్తముండు బంగంగడశలతే । ణముల బాలచి

—*దశలక్షణప్రకారము*—

యాశ్రమములునాల్గు । నడుపవలయునట్లు నడపినవాడు శాశ్వతపదంబు
వారయజాలునిజము ॥ గీ. ధృతియశ్రమము గమమునిండియనిగ్రహ ।
స్తేయసత్యశౌచస్థబలములు । విద్యయునుసకోపవృత్తియునునివి । లక్ష
ణములు పదియిలాతలమున ॥ క. దశలక్షణ ధర్మంబులు । విశేషంబుగన
డపినట్టివిపుడు పురయు ॥ యశమాను తేజంబునునస । దృశలీలాసా
ఖ్యగతు లమృతతత్వంజ్ఞై ॥ గీ. మరియుదశలక్షణములధర్మములునడపి
నియతివేదాంత మార్గంబు నెరిగిమించి । సన్యసింపంగవలయు సన్యా
న్యతముడు । బ్రాహ్మణోత్తముడాప్త పరాయణుండు ॥ గీ. సన్యసించితే
రవుసాధించిమోహంబు । దూరమెగయ జమ్మి సారమతియ । సంగబా
లచి బంధనమువాసిసుఖలీల । గడుపవలయుబ్రదుకుకాలమెల్ల ॥ క. తా
నంతకుపూర్వంబ । జ్ఞానంబున జేసినట్టికలుషప్రజముల్ । భూనతమతి
వాపిసోనం । గానేర్చున్ సన్యసించి ఘనుడుగువుమెయి ॥ గీ. బ్రాహ్మ
ణుండుసేయబరిగిన నాల్గధ । ర్మములవిధముమీకు సముచితముగ ।
నెఱుగబల్కితింకనృపతి ధర్మంబులు । తేటపరతువినడు ధీరులార ॥
ప॥ అనిచెప్పెనని.

ఉ. శ్రీయతసగ్ధలోకమయ చిన్మయతత్వ విలాస యూదిసా
రాయణదీనజీవన పరాయణ సాధుజనైక వేద్య దీ
క్షాయతభక్తహృత్కమల సౌధ విహారనినోదసంతతి
స్థాయమహాత్మ్యభవ్యపరిపాక కళాభాక నిర్ద్యయస్థితా.

క. పరమాణుమాత్ర భావ్య
దివిరమాధికదృశ్యపంచ వింశతితత్వ
స్ఫురితప్రకారభాసుర
పరమనిధి సమాభిధేయ పండితగేయా.

మాలినీ. సదమలశుభమూతీ సాధురక్షప్రవతీ
త్రిదశవినుతక్ష్మ దివ్యబోధాప్రపూతీ
ముదితసుజనవర్గా మూల తత్వావిసర్గా
హృదయగతత్రినర్గా హేలభావాభదుర్గా.

గ ద్య .

ఇది శ్రీమత్సగమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వాగపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమనాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రమునందు షష్ఠాధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమద్వీరరామకృష్ణపరమహంససద్గురుస్వామి వేదము.

శ్రీమదాంధ మనుధర్మశాస్త్రము.

సప్తమో ధ్యాయము.

శ్రీసచ్చిన్మయతత్వవి । లాసాజగదాది పురుషలాలితభక్తా ।
గ్రేసర వగదావేద । వ్యాసాచ్చిత భూతభావనాపరమేశా॥ వ. దేవా యవ
ధరింపుమమ్మహ్నీ సమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లనియె ।

—*రాజానతారప్రకారము*—

క. ఏయవిసేయుటనరపతి । యాయుప్రతేజుంబుబలము నైశ్వర్యకళా ।
శ్రేయశ్శిద్ధులు వడయున । దాయవి యెఱింగింతు వినుడుతాపనులారా॥
వ. అనిపల్కిమఁయు సిట్లనియె॥ గీ. బ్రాహ్మణాది సమస్తవర్ణములవార ।
లురుకనాచారమును ధర్మముడుగకుండ । నాగిశాసించుటను నృ
పుడవిదగంగ । జేసిసత్తి సులప్రాప్తిజెందు నిజము॥ సీ. శాసింపగలుగు
రాజన్యండులేనిచో జగముసమస్తంబు చంకమెడలి । బహుళసంకుల
భయాస్పద మగుగావున కరిమర్థిలోకరిక్షణము సేయ । రాజగల్పించెనా
బ్రహ్మదేవుండింద్రయచుశశి సూర్యవహ్నియఃపతిధన । పతులసారాం
శంబు లతిశయంబుగగూర్చి యమరేశ్వరాదుల యంశములు జె ।
లంగునేగతి నృపతి విలాసములయి । భూతకోటులతేజముల్ బొరయు
నట్లు । పార్థివుని సూర్యసౌలె నృపాలుడెల్ల । యెడలగనుచుదపించు
నిజగంబు॥ క. స్ఫురితప్రతాపలీలా । పరిణామము జెలగి సూర్యుపగిది
వెలయు భూ । నగునిందు మొగముగన నె । న్వరు శక్తులు జక్కని
లచిననుధ నరయగ్గ॥ గీ. అగ్నియాను వాయువును శశియర్కుడును

కు । బేరుడును ఎరుగదేవుండు పితృపతియు న । తండయగునృపతి
యమ్మహాత్ముండ నిత్య । నిర్మలుండు జగత్పతిధర్మకర్త ॥ క. మనుజుండీ
తండెవ్వం । డని బాలుండయ్యునృపతిననమానింపన్ । జనదతడుమ
త్త్యరూపం । బునబాల్చిన దేవతాప్రభుపుజుండుభువినిన్ ॥ చ. అనల
మునిర్దహించువినుడంటిన నొక్కమనుష్యుడీప్తమై । జనపతిగోపనహి
నిమిషంబున గాల్చగనోపునెగుచే । సిననరుపుత్రమిత్ర ధనసీమవధూ
గృహసర్వవిత్తవ । స్తునిచయ మొక్కతూటను బుధు డిదియాసి సేయ
డెగులన్ ॥ గీ కార్యసాధనములు గాంచుచుమరిదేశ । కాలతత్వములు
దగంగధర్మ । శిథిలకరునృపుడుసేయు శాసనము ని । ప్పాపవృత్తి విశ్వ
రూపుడుబలె ॥ చ. సముచితవృత్తినెవ్వని ప్రసాదవశంబున లక్ష్మీయన్
పరా । క్రమముజయంబునింపలగించునెక్కండు మతొక్క డోడకు ।
క్కుమిగిలిజేసియేఘనుని కోపవశంబునజచ్చుచట్టి ధ । ర్మమయ శరీరు
డుత్తముడు రాజును సీశ్వరుడెల్లువేగున్ ॥ తోడకవృత్తము ॥ ఎఱుగ
కనట్టి మహిపతితోను । క్కటపగనట్టినయూతడు జచ్చున్ । బహు
జెలంగినపార్థివుకోపం । బహిముఱిగాదెట్లట్లొనఁచున్ ॥ మదననృత్త
ము ॥ భూపాలుడారిసి సదాబుధులెల్లమెచ్చుం । గాపాపపుణ్యములు
వేగనిశాస్త్రబోధా । వ్యాపారిమున్నతిదగన్ వలయున్ ప్రసంధా ।
టోపంబు జూపగ ఖలుండుసఖుండునైనన్ ॥ క. ఒనరంగ సర్వభూ
తము । లనిశంబుయధానుఖాప్తి నలరిజెలంగన్ । జనపతికి నొసగెసీశ్వ
రు । డనుపమతేజోవిశిష్టమగుడండంబున్ ॥ పంచచామరవృత్తము ॥
ధరాధిపుండు దేశకాలతత్వమార్గముల్ నిరం । తరంబు జూపుచున్
సమస్త తంత్రసాధనజ్ఞుడై । తిరంబుదక్కి ధర్మమార్గ దీక్షబూనకుండు
ము । ప్కరాళిదండనంబు సేయగానగున్ మహాదశల్ ॥ క. నర
పాలకు భీతిచరా । చరచేతనకోట్లు నిత్య సంతోషగతుల్ । వార
యు నిజధర్మపథములు । దొరగక సామీప్యమందు దూరమునందున్ ॥
క. పురుషుండు శాశకుడు క । ర్మరితుడు దండధరుడనగ రాజవెలయు
నీ । శ్వరుడు చతురాశ్రమములకు । నయంగానతడధర్మ మలవడుక

తనఁ || గీ. ప్రజలనందర దండంబు బరగజేయు | శాస్తియైమరియురక్షిం
చు సంతతంబు | జాగరూకతనుండిన సమయమందు | నిద్రబొందినయ
పుడును నిశ్చలాప్తి || నరపాలకుడండము ధ | ర్మరతులగు మనుజులనెల్ల
—*రాజదండప్రకారము.*—

రంజలజేయుఁ | నిరతము నాశముసేయుఁ | దురితరతుల భీతినెందు
దూరిననైఁ || క. బలముసెడి సృపుడుదండము | వెలయింపకనున్నన
దను వేచిదివిరిదు | ర్బలుర బలవంతులగుతురు | బొలియింతురుమీల
శూలమునగ్రుచ్చుగతిఁ || గీ. అరయకాకిపురోడాశమాహరించు | కు
క్కగుడుచు హవిస్సు పెంపెక్కియాగ | ములనరేంద్రుండు దండం
బువెలయజేయ | కున్న శూద్రులు విప్రుల నోలియగుచు || మానిసీవృ
త్తము || కావునదండమునైకొని రాజుజగంబలరించుట ముఖ్యముభూ |
తావలినైజములైనపథంబుల సంచితరూఢిమెలంగి నుఖ | శ్రీవెలయంగ
రహించునరాధపుసేతలభీతిలి దీక్షదగం | గావిభుడట్టి విధంబెనయించు
ట గాంచు మహానుఖునందలఁ || చ. సరపతిసేయుడండము భయంబెన
యింపగనెల్లవారలున్ | పరమనిధానమైవెలయు పద్ధతివాయరు గావు
నఁచరా , చరబహుజంతుజాలములు సంతసమూరసుఖించుదానను |
ర్యరఫలితార్థమైవెలయు వర్ణములగురియింతురాసురల్ || గీ. వాయు
దేవునివలన పాపకునివలన | జలజహితువలన నింద్రునివలన భూత |
గణములవలన నుగ్రపుఘలవలన | భయముబారయదు దండంబుబర
గునెడల || గీ. దండము టుకపాడిదప్పిన సర్వవ | ర్ణములు దూషితముల
గుమరిదివుట | మేరలేకప్రజలు మెలగుదుఁచు వ | చ్చిన తెరంగులను
నశించుజగము || గీ. శ్యామవర్ణంబులోహితాక్షంబునగుచు | దండ
మెక్కడమెలగు నుద్దండభంగి | నచ్చటిజెనంబులెల్ల నవ్యాకులాత్ము |
లగుచునుఖముండుదురు నీతిదగినతంబు || ఉ. సత్యము తేజముఁ బలము
శాంతము శౌచముధర్మశాస్త్ర పాం | డిత్యము వేదములోదగబఠించు
టముఁ ధృతిశక్తియార్యపాం , గత్యముతర్కవాదమును గల్గినపార్థివ
సింహముక్కలఁ | నిత్యముదండంబు వెలయింపసమర్థుడేపుడార

యః॥ క. అమరంగనృపతి ధర్మవ, ధంబుదప్పక సముచితమగు దం
డముసేయం । గ మహీతలమంతయు వెల, యు మహాసౌఖ్యాభివృద్ధు
లొసగూడంగఁ॥ చ. అనుచితవర్తనంబు పరిహాసము చుల్కుదనంబు
నిచ్చుమె, చ్చని విషయాభిలాషయు ససారవిచారము నాధులొకపీ ।
డనిరతి సైరకృత్యము విడంబముగలుమహీశ్వరుండు దం । డనమొన
రింపగాడు విగటంబగునట్లొనరించు నేనియఁ॥ క. జనపాలుడు దుర్మతి
దం । డనమొనరింపంగ బూనుటవినాశము భాం । దునతని ప్రజలందరు
తీ । రనిదుఃఖమునాపదలు భారయుదురుమిగులఁ॥ క. తగునిదితగదిది
యనిమది, వగచిక దాదండనంబవశ్యము సేయఁ । తగునృపతికట్లుగాక
నె । సగియిచ్చలు సేయుటెట్టి చందముననగుఁ॥ గీ॥ తగునిదండనంబ
ధర్మతత్పరబుద్ధి, నృపతిసేయునేని నిశ్చయముగ । పుత్రపౌత్రబంధుమి
త్రభృత్యపరిజ, నములతోడగడు వినాశనమగు॥ క. నరపతిమగ్గ రాష్ట్ర
ము । పరిచారకగణము సశ్యభావమువారయఁ । దిరుగుడువడుపితృ
వర్గము । సురలుఋషులు దండనంబశోభనమైనఁ॥ క. హితులును
మంత్రులు సేనా । పతులు పురోహితులు నిష్టపరిచారకు లొ । క్క
తెగువ దన్ను విడువగ గుమతియానరపాలుడు సెకుమాన్యత్వగతుల్॥
ఉ శౌచమునాప్తవర్గమును సత్యము నిర్ధనహయమార్య సే । వాచ
రణంబుజేర్చి చతురంగబలంబులుశాస్త్రశుద్ధి యా । లోచనశక్తిగల్గి
తనులోకముమెచ్చగదండనంబు వి । ద్యాచతురుండు పార్థివుడొనర్చుట
సర్వజగద్ధితంబగు॥ మ. వెలయంగాతనరాష్ట్రమందు నహితోర్వి
పాలకుల్ పెక్కుభం । గులయత్నంబులు సేయుచాఢ్యరిగి యుగ్రుండై
ప్రతాపంబు మి । క్కిలిజూపించి పశంబుచేసికొని యేకీభావముబొం
దివా । రలతోడఁ, విహరించుటాప్పుగు సజాగ్రద్వృత్తివాటిల్లగఁ॥
క. పరిశుద్ధాంతకరణులు । పరహితసత్కార్యుతులు బ్రహ్మజ్ఞాన । స్థి
రమూర్తులొకప్పుడుగుక । పారపడిగావించుదోషములు గావనగుఁ॥
క. జలమందుఁజైలబిందువు । లులిమిసెడక వెలయుపగిదినుర్జిత సత్వీ ।
ర్జిలసితుడైభావింపఁ । నలయునృపుడు రాష్ట్రముచితవర్తనముదగఁ॥

క. కోశక్షయమైననుబా । హాశక్తిదొలగినను మహాసంతోష । శ్రీ
శిష్టత్వము నెలయ మ । హీశుడుధర్మంబునెడక నెలమిమనదగుక॥
క. విపరీతకర్మతుండగు । నృపాలునికీర్తిదినము గృతభారయుతా । దు
పరమసూత్రముజలముల । నృపడియడంగుఘృతబిందువు బోలెకడుక
చ. తమతమ ధర్మమార్గములు దప్పకనుండుతెరంగుసర్వవ । ర్ణములకు
నాశ్రమంబులకునైజముగా గనుపట్టినట్టిచం । దముననృపుండుశాసన
ముదాత్తమతంబున సేయుటొప్పు దా । నమహితకీర్తివై భవమహాసుఖ
హేతుపదోన్నతుండగుక॥ క. ఏమహానీయులగొలచి మ । హామతి

—*రాజమహాసభ్యజన ప్రకారము.*—

మంతుడయి నృపతియాయుస్సద్వి । ద్యామాన్యపదమువడయు మ ।
హామునులార వినుడాజనంబులతెరవుల్॥ క. వేదములుమూడుజదివిస ।
మాదరగతివిప్పి నెప్పనగు విప్రుల వి । ద్యాదయతులగొలువందగు ।
మేదురసన్నక్రిస్తపుడ మేయచరితుడై॥ వ. ఇట్లుసేవించి॥ క. వారలివి
సేయుమయ్య మ । హీరమణాయనుచు జెప్పనేపనులవి స । ద్గౌరవ
రతిసేయవలయు । సారవిచారుడగు నృపుడసంశయమతియై॥ క. జ్ఞానవ
యోవృద్ధులు స । న్నాన్యస్థులువేదవిదులు మహితమతులసం । గానగ
డినబ్రాహ్మణుల మ । హీనాధుడుగొల్వవలయు నిర్మలమతియై॥ క. వార
లయెడివినయంబును । గౌరవమునుజూపి మెలగగానగుపతిగో । స్థీరతియ
ట్లునడచిన మ । హీరమణుడుబడయు నిజమనేకశుభంబుల్॥ క. ఘనులగు
విప్రోత్తముల క । వినయముగావించి చెడిరివిధ వాయుస్సాధనరాష్ట్రదుర్గ
హితపరి । జనములతోమున్నునృపులసంఖ్యాకులింక॥ క । నిమియునుదా
నుడు నహ ఘడు । సుముఖుడు చేనుండు బలయశోవిభవసమ । గ్రమ
హీపాలురుప్రో । త్తములకవి నయంబుజేసి దరిగిరనేకుల్॥ క. మను
పునుపుధుపును రాజ్యము । లను ధనఘండధికవిభవ లక్ష్మీయబ్రా
హ్మ్యం । బసఘుడు విశ్వామిత్రుడు । వినయంబున బడసిరెల్ల విప్రుల
యగక॥ గీ మూడువిద్యలు తర్కంబమూల్యవిద్య । దండనీతియు లో
కతార్థావిశేష । సారతరమార్గములు ధర్మతీరమణుడ । పారమతశిద్ధియు

ను మున్న బడయవలయు॥ క. వెలయంగాసర్యేంద్రియ । ములగెలచి
సమర్థుడైన భూపతియేలక । గలడుమహితలమంతయు । గొలుతురు
ప్రజలెల్లసతని కుతుకంబలరక॥ సీ. వసుధాధి నాధుండవశ్యంబుయ
త్నించి చెలరేగుకామజంబులు పదియును । గ్రోధజాప్తకమును గోసివి
వర్జించునది కామజవ్యసనంబులగును । నభిరుచి గల్గిన సర్వధర్మంబులు
గోల్పడుమానక కోపజముల । సంగతిబొరసి నాశనమగువేటయు జూ
దమప్రియపరివాదనంబు । బవల నిద్రించుటయు నాటపాటలంబు । ద
గులమియు దుర్మదంబశుద్ధిసపాన । మంగనాసంగమంబు వృధాతుల్య
మనునివియ కామజములు రెండైదులున్ది॥ గీ. సాహసంబు నసూయయు
ద్రోహమీర్ష్య । యర్థహరణంబు పైశున్య మధికపరుష । భౌషణంబు
లు గర్వంబుబరుగుకోధ । జాప్తకంబన నివితపోత్పృష్టహర॥ క. కామ
క్రోధజములు ది । నేమకజయింపగలుగునేని యణగును । ద్రామం
బగు లోభంబది , బోమాన్యతముండగున్ నృపుడు ఋషులారా॥ గీ.
పానమునుజూదమును మృగయానిరతియు , కామీసంగమాంబును కా
మజముల । లోన కష్టతరంబులు హీనములు ని । రంతరాపన్నిలయములు
సరయనాల్గు॥ క. పరుషములగు వచనంబులు । పరధనహరణంబుదండ
పాతనమిమా । డిరువుగ క్రోధజములలో । గురుకష్టతరములు వేద
కోవిదులారా॥ క. కామక్రోధజములను । ద్రామవ్యసనార్థము లనదగు
నియ్యేడుక , భూమిపుడువివర్జించి ని । రామయచిత్తుండు గాత్రుడైవెల
యదగుక॥ గీ. కష్టములు మరణములును నికృష్టమూర్గ । ములునధో
గతులును దుఃఖములునువారయు । నరులు దుర్వ్యసనముల మనములు
దివిచి । రేనినవిమాన్వికొను బుధులైనవారు॥ సీ శాస్త్రవేదమల శుద్ధ
జాతిసంభవుల వృద్ధజనసేవా విశుద్ధవ్రతప్ర । ధానకర్మముల శస్త్రధర
వర్ణుల శూరులయశోవిశాల విలాసగతుల । సచివులగూర్పంగ జను

—*రాజసచివ వర్గప్రకారము.*—

నేడుపురనైన నార్వురనైననరాధిపుండు । పలుపుర చేసగు పనులొక్క
రుండెట్లు సేయవాడెంతయుపాయవేది । యైననదిగాన పార్థివుండధికస

చివ| సంయుతంబుగ బనులెల్లజక్కజేసి, కొనునదియవశ్యమని తొల్లి
 మనువుజెప్పె| రాజధర్మాన్నివేదిభూరమణులువిన|| గీ. సంధివిగ్రహములు
 సముదయస్థానముల్, గుప్తలబ్ధములునిగూఢములు న | రాధిపుండు స
 చివులందరితోడయో | చించివలసినట్లు సేయవలయు|| వ. మరియు నె
 ద్దియేని కార్యంబు సేయవలసినచ్చినప్పుడు నృపాలుండది సచివులందర
 తో నెరిగించి మీరిది జక్కగావిచారించి యేకాంతంబున నొక్క
 రొకరు నాకు తేటపరుపవలయు జుడియని రెండుగడియలు తానాగి వా
 రలదివిచారించినపిదప రహస్యంబున నొక్కొక్కరి యభిప్రాయంబులర
 సయిందుల బలిష్ఠసారాంశంబు గొని యప్పనిదప్పకనడుప వలయు సచి
 వులందరియభిప్రాయంబులు పరస్పరవిరుద్ధంబులగు నేని తానును వారు
 నుసముచిత చర్చావిశేషంబులు జరపి మేలె నదియు గీడె నదియు దెలిసి
 కొనవలయునని నెప్పివెండియు నిట్లనియె. గీ బ్రాహ్మణుండు శాస్త్రు
 పారంగతుడు షష్ఠ | జాత్రయుండు సచివులందు నెక్క | డెల్లునెప్పద
 గనరేంద్రుడనశ్యంబు | సట్లసేయవలయు ననిరి బుధులు|| శా. సత్యా
 ధాదివిత్తర్కవాదులు మనేమాసాగరుల్ స్వాజ్ఞితా | ధృత్యాగుల్ సుపరీ
 త్కుల్ వినయవిద్యామాన్యులై నట్టి వా | రత్నంతంబు సమర్థులై నెగడు
 కార్యాకార్యవేదుల్ నదా | మాత్సుల్ వారలతోడజెప్పవది సామా
 న్యంబుగా యత్నముల్ || నీ. అర్థాజ్ఞసమున సమర్థుండు గంభీరుడగువా
 నిసర్థ కోశాదులందు | నోపికగలవాడు నుత్తముండగువాని ధాన్యాది
 సంగ్రహార్థంబులందు | నియతేంద్రియుండు వినయభయశీలుండు నగు
 వానినంతర్గృహంబులందు | పరిచయంబును సనుభవమునుగలవాని హ
 స్త్యశ్యగోగణ మరయుటందు | సధికశూరుని శస్త్రాలయంబులందు ,
 మానితోపాయపేది నాస్థానమందు | నిలుపునదితత్త్వభివృద్ధి లెలమి
 బాదల | పార్థివుండు శ్రేష్ఠాగుణాభివ్యతముడు|| మ. అనురిక్తుండతికాశ
 లుండు శుచికార్యాకార్య జ్ఞానకుం | దునిరిస్తవ్యనసాభిలాషి స్మృత
 కుండుకానింగితాకారచే | వ్యనిరూఢజ్ఞుడు సాధుశీలుడు వపుష్కంతండు
 ధీరుండుశో | భనచారిత్రుడునై నదూత ధరణిపాలుండు గూర్పంజను||

క. భూపతికిదూతయును సే । నాపతియు సమాత్మ్యమును ధనగృహవిని
యత । వ్యాపారియు సచివులును స । దాపరిచయరతులుగాగ దగున
నిరిబుధుల్ । సీ. వినియతంబుగసంధి విగ్రహములలోన నేయదిపూర్వం
బు సేయవలయు । నదిజక్కజేయ ధరాధినాధుడుబన్న నతివేగమున దూ
తయరిగి శత్రు । రాజులతోడగౌరవము వాయక తనయేలికజెప్పినవెల్లజె
ప్పి । యాసమయోచితమైన మాటలుకొన్ని ధర్మమాత్రములుగ దాను
బలికి । వార లేమను వారలవడువులెన్ని । యవిసమ్మగంబుగా తనయా
త్మనెరిగి । మరచిపోవక వెరువక బరచివచ్చి । సెప్పవలయుచువునితో
డ సేమమరసి॥ చ. జనపతిదూతజెప్పినవి సభ్యులతోనెరిగించి వారి లే
మనునొకభంగినందరు గ్రమంబునదా నదిచర్చజేసి సే । యనదియు సే
యకుండునదియ౯ నిరువారగ నిశ్చయించి మం । తనమున సెప్పగావ
లయు దాచకమంత్రులతోహితంబుగ౯॥ ఉ స్వాదుజలప్రవాహమును
సస్యసమృద్ధికరంబు నిత్య పు । ణ్యోదయ హేతుభూతమును యోగ్య

—*రాజదుర్గ నిర్మాణ ప్రకారము.*—

ము నార్యసనాతనంబ ర । ణ్యాదివిలాస శిష్టతరమై దగుజాంగలదే
శమందు ను । స్వీదయతుండు దుర్గమొనరించి వసించుట జాలమే
లగు౯॥ వ. మరియు పంచయోజనా యతంబుగా చతుర్ముఖుల
యందును మనోహరంబగు మహాప్రదేశంబును పాషాణంబులచేతనైన
నిష్టకంబులతోడనైన నిర్మింపబడి గవాక్షావరణవిశాలంబును దృఢంబు
నుబుడ్రెండు చేతులపొడవునుమీద నడువదగినదనియు నగు కోటయును
బహ్యగాధజలావరణంబును బహిఃప్రదేశంబొక యోజనమాత్రంబున
దట్టంబులు కంటకితంబులునగు మహావృక్షగుల్మలతాత్పణ సీరంద్రభ
యంకరంబును హస్త్యశ్వరథసమన్విత బహుపదాతివర్గరక్షితంబును గిరి
దుర్గంబునగు మధ్యప్రదేశంబున పురంబు నిర్మించి యందువసంపవలయు
ధనుర్దుర్గంబు మృగంబులకును మహేదుర్గంబు గర్భాశ్రయంబులగు మూ
షకాదులకును జలదుర్గంబు నక్ర గ్రాహదివారి చరంబులకును వృక్షదు
ర్గంబు శాఖామృగాదులకును సరదుర్గంబు మనుష్యులకును గిరిదుర్గంబు

సురలకును సదాశ్రయభూతంబులై యుండు నీదుర్గంబులలో దేవతాశ్రయంబును శత్రువులు బ్రాహ్మణానిదియునగు గిరిదుర్గంబు త్తమంబని సెప్పి మరియున్లునియె॥ గీ. దుర్గములనాశ్రయించి సంతోషమలరు । ఖగమృగాదులు నెరివేటకాండ్రవలన । భయముబారయని పగిదిభూభర్త పగర । కనువుగాడు దుర్గంబులనాశ్రయించి॥ గీ. ఒకడుధనువుబూని యుద్ధతిసాలస్థు । డైదెరల్పుపగరనాగించపు । నూరుపురమగియు ధనుర్ధరుల్ నూర్వరు । దశసహస్రపర వితతులగూల్చు॥ వ. కావున॥ క॥ అనుపమవివిధాయుధవా । హననముపేతంబు శిల్పివైపుణ్యంబున్ । ధనధాన్యవస్తుశోభన । మునునగుదుర్గంబు రాజ్యముఖ్యనికొప్పన్॥ క. జలములున నేకతరువులు । గలిగిసుపర్యాప్తమైబ్రకాశించుచు ని । ర్మలమతిగోవ్యంబునునగు । నిలయముదుర్గాంతరమున నృపునకువలయున్॥ క. ఆగృహముననినిసించి మ । హాగుణవతిహావలక్షణాన్వితనిత్య । శ్రీగరిమసతిలసన్మత । పూగవరింపన్వలయు నృపునకువలయున్॥ క. ఋత్విజులపురోహితులు మ । హత్వాపాదకుల నిర్మలాత్ములగొని స । తత్వప్రసిద్ధిదగ గ । ర్మత్వంబున సేయుచది నుకృతకర్మంబుల్॥ భుజంగప్రయాతము॥ నరేంద్రుండు పెంపారియాగంబులత్యా । దరంబున్ జెలంగన్ సదాక్షిణ్యభూతిన్ । ధరాదేవతప్రీతి దస్సార్థిసేయన్ । సురల్ మెచ్చుదానన్ విశుద్ధాప్తిబొల్పున్॥ చ. ధనమున నేకవస్తువులు ధర్మముగోరిసతంబుదీన జీ । వనులగు నగ్రజన్ములకవశ్యమొసంగుట యన్ తదాప్తిహా । యనమున కొక్కసారిప్రజలందరు పుత్రులుగాదలంచి వ । స్తునిచయధాన్యజాతులు విశుద్ధతనిచ్చుటయున్ మతంబగున్॥ క. భూదయతుడక్కడక్కడ । మేదురివిద్యాయశో సమేతులనినుపం । గాదగునధ్యక్షులుగా । సాదరమతిధర్మమతి ప్రశస్తముగాగన్॥ క. వేదజ్ఞులు మతిమంతులు । సాదరణయులు మహావిషయశీలురనం । గాదగుబ్రాహ్మణులకు ధా । న్యానులోసగి పూజలుసేయుటర్హముపతికిన్॥

—*రాజాశ్రిత మహా బ్రాహ్మణజనపాత్ర విశేషము.*—

క. వారలుబ్రాహ్మణ్యముగల । వారలగుటబ్రహ్మదేవువడువగుగా

నకా । భూరమణునినిధులెల్ల న । పారమ లక్షయములగు సభాసదులూ
రా॥ క॥ ఎససినయానిధులన్నియు । గనరావు సేనాశనములు గావుహ
రింపం । గ నరయతస్కరశాత్రవ । జనములకదిగాన నృపతిజనునటుసే
యక॥ గీ॥ అగ్నిహోత్రంబునందు బ్రాహ్మణునిముఖము । నందునిడిన
పదార్థంబులరయచెడవు । బాధితంబులుగావెందు బడవొకప్పు , నింత
గావునవిప్రునికీగుటరువు॥ వ॥ సామాన్యబ్రాహ్మణునియందు సమంబుగ
ను బ్రాహ్మణబ్రువునందుద్విగుణంబుగను ప్రాధీత్యనియందు వేయి మడుం
గులుగను వేదపారగునందు ననంతంబుగను దానంబువెలయుచుండు॥ క.
పాత్రమెరిగి శ్రద్ధారతి యైతిక రణశుద్ధిజేసినట్టి సుదానం । బేత్తైలోక్య హి
తంబును , పాత్రమునగునల్పమయ్య ఫలబహుళంబై॥ క. సముద్రై నన
త్యధికుడైన మహీపతిగడసి బహుజనముతో తను యు । ధమునకు బి
లువంగ ప్రజా । సముదాయముతోడవెడల జనునుగ్రుండై॥ క. తౌత్రం
బగుధర్మంబతి । పాత్రంబుగనిర్వహించి ప్రజలనుచితమా । ర్గత్రయరం
జితభూతికా । ధాత్రీపతిబోవవలయు తండ్రివిధమునక॥ క. అన్యోన్యవ
ధాపేక్షలు । మాన్యములై వెలయనొక్క మాడ్కిదివిరి రా । జన్యుల
నిచేసేమృతులై । ధన్యులగుదురమరసేవితస్సూరిమెయిక॥ గీ. కర్ణిరూ
పంబులగు ఫలకంబులగ్ని । దీప్తఫలకంబులుచు విషదిగ్ధశరము । లధిక
కూటాయుధములు బెంపరిధించి । యుద్ధమునశాత్రవుల నేయుటొప్పు
వరయ॥ సీ. స్యందనంబుడిగి భూస్థలరూఢుడగువాని వీడినకొప్పుతోవె
డలువాని । జేతులుజోడించి భీతిదూరినవాని నాసీనుడగువానినయ్య
నన్ను । గావవేయనువాని గంపమొందినవాని పండునివిగతాస్త్ర శ
స్త్రమూర్తి । నిద్రబొందినవాని నివ్వెరిపడువాని నార్తుదిగంబరుమూర్తి
మాత్రు । నోడిపరచువాని యుద్ధంబుమానిన । వానినేయగాదుమాన
కుఱుక । నేయవాడుబారయ నెంతయుదుర్గతుల్ । తౌత్రధర్మ మప్రశ
స్తమునగు॥ గీ. భీతివణిపరాజ్యులుడై తొలంగు । వానినేసినపాపంబు
నుమతీశ్వ, రునకు బ్రాపించు నెంతనిరూఢివెలయ । నది యెరింగిం
తు వినుడు మహాత్ములార॥ క. ఏనృపతి భటుడుయుద్ధము । మానివె

అచి బలచుశత్రుమనుజ పతిభటుఁ | మానక వధించు దెగవున | నా
 నృపతి వినాశమగు జయమయినను తుడిగి || వ. మరియు నేరాజభటుం
 దు నిరాయధుండై శాస్త్రవరాజన్యుని భటునిచే వధింపంబడు నాన
 రేంద్రుం డవ్విరోధ మహీపాలుని సుకృతంబులుగొని తనపాపంబులత
 ని కొసంగువాడగు నిట్లయ్యుభయసైన్యంబులంగల భటులును పు
 ణ్యపాపంబులు వొగయుదురని చెప్పి మరియు నిట్లనియె || చ. సరపతి
 ధగ్గుసంగరమునఁ బరిమార్చు గడంకపెంపుమై | పరసరపాలు నెవ్వడ
 నపాయత నాతడు బొందునమ్మహీ | శ్వరునకలార్థముల్ విపుల సైన్య
 మురాజ్యము మాన్యభూతిగా | న రణమునందు దెంపును మహాభుజశ
 క్తియు జూపుటొప్పును || శా. భూపాలుండురణంబులోన గడుతెంపుఁ
 బెంపునుతాసామఁ | కోపాటోపము సాహసంబు బలముఁ గ్రూ
 రత్వముఁ ధైర్యముఁ | జూపింపందగు నిచ్చులుండగుచు నీచుండైద
 గఁ ప్రాణముఁ | డాపంబోలదు డాచెనేనియును కష్టంబుల్ విప
 త్తుల్ గనుఁ || క. త్పత్రియుడుధర్మయధమః | పాత్రంబుగ జేయునట్టిపలు
 భంగులు సన్మాత్రంబులుగాజెప్పితి | పాత్రతమస్ఫురితదివ్య భావిత
 లారా || గీ. అజితులైనపగర నాగిజయింపను | పేక్ష సేయుటయు జయిం
 పబడిన | రాజ్యములుదగంగ రక్షించికొనుటయు | వృద్ధిసేయుటయును
 నృపతిపనులు || గీ. వృద్ధిసేయబడి యనేకపదార్థవి | రాజమానమైన రా
 జ్యమందు | పేదవారలకును పీడితులకును | ధనములొసగవలయునుమత

—*రాజావశ్యోపాయవిధులు.*—

ముదగ || మణిరంగవృత్తము || ఈచతుర్విధులెవ్వడుసేయఁ | వాచకుండున
 వశ్యమురాజె | ట్లాచియైననయాప్తిగాతం | డేచున్బ్రేమహీశ్వరునై నఁ ||
 వనమయూరవృత్తము || గౌరవముదాత్తముగ గావనగుతన్నుఁ | జేరి
 కొనినిత్యము వశీకృతుడునై యె | ప్పారుపగరాజు మరియుతడును
 దానుఁ | స్వైరరతి నుండుటయు శాస్త్రమతముర్వి || భద్రకవృత్త
 ము || శాంతిబాందిజెలంగియుఁ | స్వాంతమందు నొకేతను | ద్దాంతకో
 పముబూనుట | త్యంతకార్యమువైరిపై || ఇంద్రవంశస్థవృత్తము || జాగ్ర

ధ్విత్యంబునిశంబు యోగ్యమా । త్రగ్రాహ్యమైసాఖ్య పదంబుభారు
 నీ । శ్రగ్రామశీ బొండగసంభ్రమా ప్తిమై యగ్రస్థితి జేయునయంబు
 నొప్పగు ॥ క ॥ పౌరుషమలరించుటయు । నపారంబగుబలముగూర్చుపాటు
 పడుటయు ॥ వైరినృపతులవధింపం । గారణమునకేగుటయును ఘన
 మునృపతికి ॥ క ॥ జనపతినిత్యము దండము । గొనివగరనణించిజయము
 గూర్చికొనిన జే । తనకోటులువశములునై । యనుపమసాఖ్యంబుగను
 మహాశయలాగా ॥ క ॥ మాయూరితివాటింప తు । పాయజ్ఞాండగుచునీతి
 పథమెయ్యెడల ॥ బాయక శత్రునృపాలుర । మాయలెంగి పార్థివుండు
 మనుభూప్తునిల ॥ క ॥ కమరంబుదివుట సకలాం । గములునుగుడియిం
 చియ్యడరుగాచికొనెడిచం । దముననృపాలుండుపరా । క్రమమొకపన్ని
 దముపన్ని గాచికొనెడగు ॥ గీ ॥ కొంగబలెనివృత్తిధులుగూర్చిచిత ।
 సేయుటయు నాక్రమించుచు సింగముబలె । నాచుటయువృత్తముబలె
 తరివేచుటయు శ । శంబుబలెనృపతి యడరునజనుటయు దగు ॥ క ॥ ఈ
 పగిదిమపాయజ్ఞం । దైవరరాజుల జయించి యనిశమువారిక । దీపారు
 మాటలాడుచు । నేపరశాసింపవలయు హితమువిడువక ॥ క ॥ భూప
 తి యుపాయములచే । నోపివశీకృతులుగాకనుండు పగర ను । ద్విపితదం
 డోపాయము । జూపుచుశాసింపవలయు శూరత్వమున ॥ క ॥ సామా
 ద్యు పాయములలో । నామముదండంబు గడుబ్రశంసించురు ప్ర । జ్ఞామ
 హితులు తక్కిన రెం । డేమియు కొరగావు వినుడహితజయ మున
 ఖ ॥ గీ ॥ వాయువేగమందు వరపితృణాదుల । నెగరజేసిధాన్య మిల్లుజేర్చి
 గాచుకొనెడి పగిది ఖలులవధించి శి । వ్రమగురాజ్యముపతి జనునుగా
 వ ॥ క ॥ తనరాష్ట్రము నిత్యము । పాలనమొనరింపక వృధాజెలగియ్యవడు
 వుత । గనుగొనకుండున రేందుడు । వివాశముబొందు సకలవిభవం
 బులతో ॥ క ॥ వెలయంగ కాయకర్మము । వలన మృతిబొందు
 ప్రాణివడువునధరణి । తలనాధుడు మృతిబొంద ॥ గలడుదినము దిన
 మురాష్ట్రకర్మము వలన ॥ చ । జనపతి కార్యశీలుడు విశారదబుద్ధియు
 పాయవేది నా । జనరిసమస్తరాజ్యపద తంత్రములొపిక తోడనేయు

చుం । డినబడయున్ సుఖంబులు గడిందివిహీనుడు ఘోరెనూరకుం ।
 డినజెడువైరివర్గము నటించి హరింతురు రాష్ట్రసందల్ ॥ గీ॥ గ్రామమొకటి
 కిబదికినిర్వదికి నూటి । కరయ వేయింటి కధికమాన్యత ములై న , వారల
 కు నాధిపత్యముల్ భూరమణు డొ । సంగవలయు యథాప్తిశాసనము

—*గ్రామపాలకాది వర్గప్రకారము*—

సేయ ॥ సీ॥ గ్రామాధిపతితనగ్రామంబునంగల జనములు సేయువోపం
 బులరసి । పదిగ్రామములు పరిపాలించునతనితో స్వయముగాజెప్పవ
 లయు నతండు । వారలతప్పలనశ్యంబుజర్పించి సేతలకనువగు శిక్ష సే
 యు । నదియివ్వధంబున బదిగ్రామములవాడు నిర్వదిగ్రామంబులేలు
 నతని । తోడనూహుభృగలవానితోడ నాత । డాతడును వేయిగ్రామం
 బు లరయువాని । తోడ నాతండు నృపమంత్రితోడజెప్ప । వలయు నా
 తండు శిక్షింపవచ్చునిచ్చు ॥ క॥ ఏయవిగ్రామనివాసు లు పాయనము
 లుగా నృపతికి బనుపుదురవి । యత్యాయతమతి దానును గొన , గా
 యోగ్యుండొక్కపాలు గ్రామపతిదగ్గ ॥ క॥ ఎనిమిదిభాగంబులలో ।
 తనకొక భాగంబుగొన నతండ్వర్తుడు దా క్కినవడుపాభృన్యపతికి । బను
 పవలయు ననిది మున్ను పాయన వేదుల్ ॥ సీ॥ పదిగ్రామములుపరిపాలిం
 చునాతండు రెండునాగభృతోరేపుమాపు । పొలములుదున్నిపైరులునా
 టి పండించుకొనుచు నిత్యంబు జీవనముసేయు । హలికుండుబతికీయవ
 లసియున్న ధాన్యంబై నయర్థంబునైనగొనుట । యిరువది గ్రామంబు
 లేలు నతండు పంచకృషీవలులచేనవికలభంగి । సంగ్రహించుటయు
 ను గ్రామశతమరయు న । తండునెకయూరు వేయి కధ్యక్షుడైన ,
 యాతడొకపట్టణమును మాన్యములుగా గొ । నుటయునర్హతమంబు
 మిక్కుటముగాదు ॥ వ॥ ఇట్లుతనరాష్ట్రంబున నెల్లడల గ్రామశిక్షాస్థా
 నంబులేర్పరచి యవ్వడప్పుడు సచివులతోగూడ సరేంద్రుండు రాష్ట్ర
 సంచారంబు సేయుచు బరిక్షించుచుండు నేని రాజ్యంబు పూజ్యంబగువెం
 డియు ॥ క॥ జనసంకులంబుబహు కా । ర్యనిరతమైదగుటనెక పురంబున
 కొకని ॥ జనపతి నియమింపవలయు । ఘనపతిసత్త్రమధ్య గతగ్రహ

ముబలె॥ క. వారలవలననుపాలన । గౌరవమునెలంగ స్వయముగా
దానును ధా । తీరమణుండరయుచు నిరు । వార౯రాజ్యంబుసేయుట
ర్హతమమగు॥ క॥ రక్షాధికారమొందున । దక్షుండును ప్రజలవలన
ధనముగొను దురా । పేక్షుడు క్రమక్రమంబున । పక్షమునెడి భృత్యు
లగునృపాలునిచేత॥ క॥ అధికారముబడసిన వా । డధముండై ప్రజ
లవలననర్థముగొనఁగా । నిధనంబంతయుగొని దు । ర్వ్యధలంబడశీక్ష సే
యవలయు నృపుడాగిన్॥ గీ॥ రాచకర్మంబు లొనరింప రహిజెలంగు ।
కామినుల భృత్యజనులదగంగ నుత్త । మాధమస్థానముల నిల్పుటగునృ
పుండు । బాత్రమెరిగిజనస్తు తపథము వెలయ॥ వ॥ గృహసమ్మూర్జనాదు
లొనరించువాండ్రకును జలవాహకులకును యూషిగంబులు సేయువార
లకును ప్రతిదినంబును భృతిరూపంబుగా పణంబులును నారుమాసం
బులొక్కసారి రెండేసివస్త్రంబులును మాసంబున కొకసారి ద్రోణపరి
మితధాన్యంబును దయచేయించవలయు మాసంబునకు ద్రోణత్రయము
నియు నుత్కృష్టకర్మకారకులకు పణమట్కంబును సిప్పింప వలయునని
కొందఱుమతంబు॥ క॥ క్రయవిక్రయములుసేయుచు । వ్యయమల్పంబా
యమధిక మగుడధికధనా । శ్రయులగు వశిజలకేధయ । రయములు
బొందంగనీకరక్షింపుచొగిన్॥ క॥ వారలవలననుచితధన । మారయగొని
పేదవారికవిప్రీతముధా । తీరమణుడొసగుచుండఁ । గారాజ్యముపూజ్యమై
జగంబున వెలయు॥ క. కార్తికవశిజమహాదుల । హర్షమునెడనీకనుచిత
మగునర్థములా । కర్షింపవలయు నూడద । మర్షముజూపించిగొన విమలమ
తులారా॥ గీ. అల్పమైననధికమైనర క్తంబు మ । రందరిసముగ్రోలు రక్త
పంబు । పట్నదంబుపూలె జనపతిగొనునది । యల్పమైననధికమైనకరము॥

—*ప్రజలవలన రాజుగ్రహింపందగు కరవిశేషములు*—

క. పంచాశద్భాగములు స । మంచితమతి పశుహిరణ్య మహితా
ర్థముల౯ । మించకగొనునదివాని౯ । కాంచనమధికంబు గొనదగననిరి
పెద్దల్॥ వ. మరియు కర్మకులవలన॥ క. ఎనిమిదియైనను నారై । నను
బండ్రెండై నపాళ్ళు నరపతిగొనగా । జనుననిరి కొందరిర్పది । యనుకడు

భాగములుగొన జనుననియెమనువిలక్షణం॥ క. రసగంధద్రవ్యములకుఁ
కుసుమములకుఁఫలములకును కూరలకును నీ । రసవస్తువులకుఁపాదాభిగంస
మానాంశములుగొనుట కరముపతికగు॥ క. దధిఘృతమగ్ధంబులకును
మధుమాంసంబులకు సకలమద్యంబులకు॥ పృథివీపతిగొనవలయు వి
బుధమతముగ మూడుభాగములునాల్గనె॥ క. గుడశర్కరాదులకును
నృ॥ పుడుపదిభాగములు లోహములకిర్వది యొ । క్కడుపాళ్లుగ్రహిం
పంగా, వడువగువృక్షములకట్ల వచ్చుగొనంగ॥ క. స్ఫటికాద్యశ్యామ
యములకు । ఘటముఖిమృణ్మయములకు నెకడుభాగము మి । క్కుట
ముగనైననునృపతి గొ । నుటయు క్తంబగుననియె మనుపురాజసభ॥
క. శాకంబులుపూవులు పం । ఙ్గాకులుమూలములు హీనమగు వస్తు
వులు॥ కైకొనియుమ్ముచుబ్రదుకు ని, రాకృతులను కరములొసగు
డనరాదెందు॥ వ. ఇది కొందరమతంబు॥ క. కాకులకుసూపకారుల
భారవహులమరియుకూలి పనులొసరింపం । గారాత్రియుబవలుదిరుగు
వారివలనకరములుగొన వలవదుపతికి॥ వ. మాంసంబుచక్కసారి
వారలచే యథోచితంబులగు పనులు సేయించుకొనుచుండవలయు॥
గీ. వేదవిదుడులోక విశ్రుతుండగు మహీ, సురునివలననృపతి సారది
నొక్క । గవ్యయైననుగొనుట గాదుకోశం బన । ర్థముగనుండునైన తగ
వుదప్పి॥ క. ఏనరపతిరాజ్యంబున దీనుండై బ్రాహ్మణుండతిత్తుధనైరయం
గానుండునట్లయగు న । మ్మానవపతిరాజ్యమొక్క మాసములోన॥
మలయజవృత్తము, జనపతివేదము జదివిమహామతి సదమలమూర్తియు
సముడగు వి । ప్రునికడునాదరమునుభయభక్తులు పురుషవిశుద్ధియు బొర
లగ దా, ననయముబ్రోవగ నగునటుగాకరయమగువిధంబున నడకువ
ద । ప్పినజెడురాజ్యము బిలుకరిశత్రులు బెలుచగొనంగనప్పధుతకీర్తి॥
గీ. ప్రజలనందరసంతోష పరుపనెంచి । నెయిదికరములుగొనకుండు
టమునుదగ్గ । వృత్తిసధికంబుగొనుకోర్కె నెత్తుటయు వి । నాశకార
ణములురెండు సరపతులకు॥ క. మృగుహృక్కయెడలకఠినం, బదనుదేలి

సియొక్కయెడల నధిపుడుజూపిం . పదగుమహాకార్యంబుల , నదిరాజ్య
సేమృద్ధి కారణవాప్తమగుట॥ క. ప్రాజ్ఞాండతిదాంతమగు ధ , ర్మజ్ఞుడు
కులీనుడగు నమాత్యునిఘనకా, ర్మజ్ఞుడునృపతివఱించుట, యజ్ఞంబునవే
ల్పునైవారణతిపూజ్యమగుట॥ గీ. మేదిసేవతియిట్లప్రమాదవర్త, సంఘ
నదవికిసకలజనంబులుం తన, పుత్రులట్లభావింపుచు పూజ్యమైన, రాజ్య
మొనరింపవలయుపూర్ణసుఖలీల॥ క. ఏవానిరాష్ట్రమతిభీ, తావహమ
గుహార్తతస్కరాదులవలన॥ శ్రీవెలయుపాలనముసెడి, జీవన్మృతుడా
నృపుడు చింతింపంగ॥ క. ప్రజలనుపాలించుటయును , ప్రజలవలన
నుచితమగు కరములుగొనుటయు, నిజకర్మంబులునెరపుట , యు జన

—*రాజమంత్రాలోచన క్రమము*

పతులకుర్విమూడు యోగ్యతమంబుల॥ సాధ్యవృత్తము పాలనమతి
నిరపాయమునుకరము పాయభరితమును బాహ్యమునై , జాలజెలగగ
ప్రజాబహు శుభకరసాధ్యుడువిమలుడు సత్తముడు॥ బాలిశజనకుల
భంగవిలసన విభావనిరతగుణ భద్రగుడు, నైలనినరపతి యచ్యయప
దమనయం గలడురువుగ సంత్యమున॥ సీ. సూర్యోదయముపొడసూ
పకమున్న శయనగృహంబువెడలి యధిపుడుచిత , శౌచకర్మములెల్ల
జక్కజేసిహుతాగ్ని వెలయించియుత్తమ విప్రవరుల , నర్చించివస్త్ర
మాల్యములులేపనములు నైకొనిసభకుదగంగవచ్చి , సింహాసనమున
నాశీనుడైదర్శింప వచ్చినప్రజలతోమచ్చికదగ , మాటలాడిబాలమన్నిం
చి పిదప వీ, డ్కొలిపిమంత్రిగణముగొలువ మంత , నమునరాష్ట్రవా
ర్తలమర మంత్రాలోచనంబు, సేయునది దినంబుదినము॥ క. గిరిశృంగ
బెక్కియునై, నరహస్త్యస్థలములందు ననయినవతిబెం, పొరయగమంత్రా
లోచన, పరాయణతజెలగవలయు పండితులారా॥ క. మానితమంత్రా
లోచన, తానిపుణతలేకదుర్గదము బెంపరు ధా , త్రినాధుడుసెడుబ్రజ
లకు, నానందకరుండుగాక సతిహినుడై॥ ఏ మహోబుద్ధివాక్చక్షుశ్రో
త్రవికలురను తిర్యగ్యోనిసంభవంబులగు శుకశారకాదులను వృద్ధులను
క్షేచ్ఛులను స్త్రీలను బాలురను రోగగ్రస్తులను కొండెగాండ్రను జేర

నీయక మధ్యందినమందైన నర్థరాత్రియందైన విశ్రాంతియగునెడల మం
త్రాలోచనంబు సేయవలయు॥ క. పుత్రులకునివయవిద్యయు । బాత్రత
యును బ్రజలనుబరిపాలించు నుపా । యత్రైవిద్యలు ఘనచారిత్రంబులు
గరవవలయునృపతిదగంగఁగఁ॥ క. సేయమొదలిడిన కార్యము । వాయక
దూతలనెరుగుచు బహుగతుల నిజ । స్త్రీయుద్దేశములరయుచు । న్యాయ
ము సెడకుండనృపతి నడువగవలయు॥ క. వెలయంగపంచవర్గం బులు
మరియష్టవిధకర్మములు సముచితభం । గులనడపుచు భూపాలుడు । నల
యుక ర్తవ్యగారవమునిల్పికొనఁగఁ॥ క. సతతమువిజగీషుని చే । స్థితము
నుమధ్యమునినడువడియుననుదాసీ । నతనుండువానియత్నము । మతినర
యుచు పాధ్విండు మనుటయు సువగు॥ గీ. మండలమునకుకారణ మ
హితములగు మూడుజుంతింపుచును జాలముఖ్యమైన । యొక్కఁడోపుచు న
నిమిదియుడిగి యేను । విడచిననృపాలుడతిసౌఖ్యవృత్తిబడయు॥ వ. అమా
త్యరాష్ట్రదుర్ధదండంబులను నివియైదు మూలప్రకృత్యాదులగు ద్విస
ప్తతియందు బ్రత్యేకంబు సెప్పంబడు నిట్లప్రమాదండ్లై నరేంద్రుండనం
తరశత్రురాజులను వారి నెడనాయకుఁడు మహీపతులను వారికంతఃకల
హమాత్రంబులుగల పాధ్విలను వాఁకి హితులగువారలను స్వమిత్రవర్గం
బులనువిచారించుచుండవలయునిట్లు॥ క. ఆయతమతియైచతురోపాయం
బులు నడిపిదివుట పాధ్విదుధృతి॥ వాయకవశీకృతులుగా భూయిష్ట
తచేసికొనగబోలున్వారి॥ సీ అరయసంధియువిగ్రహంబు యానంబు

—*సంధివిగ్రహాది క్రమము*

నాసనముద్వైధీభావసంశ్రయంబు । లననొప్పునారు గుణాదులుచింతిం
చునదిసంతతము నాసనంబుయాన । మును సంధివిగ్రహములు నాల్గు
ద్వైధసంశ్రయములలోనివై జక్కవెలయు; సంధివిగ్రహముఖ్యషడ్గుణం
బులు ద్వివిధంబులు వర్తించుధగ్గువుదగ । నడరితత్కాలికఫలలాభార్థి
యగుచు । నృపుడుప్రతియానకృత్యంబునెరపుటది స । మానయానక్రి
యాసంధినాలెనంగు । నపుడువచ్చెదనని పల్కుటట్లుగాదు॥ వ. అస
మానక్రియాసంధి నాయదివెలయు॥ క. స్వయముగననికేగుటయది ।

స్వయంకృతమనియు మిత్రసాహాయ్యార్థం . బయిధృతినరుగుటపక్వత
మ . నియువిగ్రహమిట్లు ద్వివిధసీతీ వెలయున్॥ క. నీకనుకడయనికే
గుట , యేకాకినమనియునాపు లెల్లరుతనతో . రాకదలుటసంఘమని
యు . నీకరణీద్వివిధమయ్యె నిలయానంబు॥ సీ. పృథివీశ్వరుడు
పురాకృతకర్మములనైన మిత్రానురోధనా పాత్రుగతుల . నైనక్షీణిం
చుటయదిలెస్స జేసికొనంగ జూచుటయానంబువెలసె , ద్వివిధంబులం
చితోద్వేలబలాధికుం డై దాజెలంగుటనధికబలము . గలవానియిష్టసాం
గత్యంబునడయుట ద్వైధంబురెండువిధంబులయ్యె . బగరచేసతము బీ
డింపబడుచునుండు . వానికినియధికునాహంబువలికికొనుచు . హాని
బొందనివానికి నాశ్రయమయి . సంశ్రయము రెండువిధములై జగతి
బరగె॥ క. బలవంతుడయ్యునరవతి , బలహీనస్వపాలగణము భంగిం
పక వి , చ్చలవిడిసంధినడపి మరి , వలయువశీకృతులుగాగ వారిక
గూర్చె॥ క. పృథివీపతియెప్పుడుతన! కధికబలమువెలయునప్పు డత్యు
జ్వల డై, ర్యధురంధరుడై విగ్రహ . విధముంబాటింపవలయు విఖ్యా
తిదగ్గ॥ క. తనబలమెప్పుడుపుష్టం . బును దుష్టమునగుచు జెలగు
భూపతియపుడో . య్యనయానముగావింపక . జనువగరబలంబు లతి
కృశములైయుండె॥ క. తనబలమెప్పుడుక్షీణం . బున తుష్టమునగు
చునెరసి బాలచినపుడు సాం , త్వనవచనంబులుసెప్పుచు , జనపతియా
సనముసేయ జనుఋషులారా॥ చ తనబలము విరోధి సముదారత
యుకసరియైనజూచి దా , ననువుగకొంతనైస్యమురయంబున యుగ్ధ
ముసేయబంచి తక్కినబలమొరగూర్చికొని కేవలధైర్య సమగ్రమూ
ర్తియై . జనపతిదుర్గమెక్కి పరసైస్యములక నణగించుటొప్పుగు॥
వ. ద్వివిధాచరణీయంబై యుండు॥ క. బలవంతుడు పై నెత్తగ , బలహీ
నుండైనదాను సార్ధిపుడు మహా . బలవంతునాశ్రయించి య . ఖలసై
న్యముతోడ పరగగెలువగ వలయు॥ వ. ఇదిసంశ్రయప్రకారంబు॥
చ. తనకు సహాయుడై బహువిధంబుల జేర్చి విరోధి సేవలక . దుని
మి ప్రియంబుసేయు పరితుష్టి జెలంగగ నెవ్వడోపి యా . తని గురు

మూర్తిగాదలచి తానెడవాయక సంతతంబునే । వనమొనరింపగాదను
నవశ్యము దుర్బలభూవిభుండొగిన్ ॥ క. జయముగొనిన సత్కీర్తిబా ।
రయునని జచ్చిన సదాపరమ సౌఖ్యసమ్మ । ధ్యాయతుండగు నాకం
బున । నయమహితాత్ముండు నరాధపుడరయన్ ॥ మ. సరపాలుండు
సమ ససైన్యముల నాయ తంబుగావించి ని , ర్భరసూరత్నముపాటిమీ
రబగ్గరంభంజింతు నేనెట్లునా , కరియేమాత్రమువాడు జూడనని ధైర్యం
బూదివర్తించినన్ , బరగురాజ్యముపూజ్యమై బహుభయభ్రాంతి
నిరోధుల్చనన్ ॥ గీ. భావికాలమందు బాటించునదియును । వర్తమా
నమందవశ్యమూచ । రించునదియు నాచరింపబోవునదియు । కార్యకర

—*పార్థివుని యుద్ధమాత్రాక్రమము.*—

ణభంగిగనుటయుదగు ॥ క. ఏవాక్యంబునమిత్రుల । నేకులు బ్రియ
మూరతన్ను నెనసికొలచు నా వ్యాకులమతియై నృపుడది । కైకొనిసేయు
నదిపరమగౌరవముదగన్ ॥ శా. సేనాకీర్ణము సంశ్రయంబుబలమక్షీణ
ప్రతాపంబు తే । జోనైర్మల్యతయన్ దగంగనధికస్ఫూర్తిన్విజృంభించి
ధా । త్రీనాథుండు విరోధివర్గములసాధింపంగ బోవంజనున్ । నానా
శోభనహేతుకాలముల నానందంబురంజిల్లగన్ ॥ క. ఒనరంగమార్గ
శీర్షం । బును ఫాల్గుణవైత్రమాసములు రెండును శో । భనములురణ
యాత్రారతి । జనురాజులకనిరి పరిమళాస్త్రార్థవిదుల్ ॥ చ. తనకుజయం
బవశ్యము నుదారతరంబుగగలుగంచు దో । చినసమయంబులున్ గ
డువిశిష్టవిజృంభిత సంశ్రయంబు బెం । పెనసినవేళలున్ గర మనేకవిధం
బులతెన్నవైరుల్ । జెనకివధింపయత్నములు సేయునృపాలుని యుద్ధ
యాత్రకున్ ॥ సీ. వైరిరాజన్యుల వార్తలారసియెరిగింపంగ దూతలకృ
త్రిమాత్ము । లధికవిశ్వాసంబున ధృతిమెలంగెడి పరిచారకులు శూర
వరులుహితులు । జతురంగబలములొషధములూహర పదార్థముల్
వైద్యులుతంత్రకరులు । గదలిరాత్రివిధమార్గంబులు రూఢికావించుచు
నన్యోన్యవిహితసరణి । భటులకానతిజేయుచు పార్థివుండు । మార్గవశము
ననెదురగుమండలాధి । పతులనత్యంతసాత్వన భాషణములు । నెరిపి

సత్యంబుగావించు నురువులెన్ను॥ క. వారలుతనతోగూడ మ । హారం
భమువెలయ యుగ్ధయాత్రలుసేయం । గోరిననట్లియ్యకొని మ । హీ
రమణుండధిక బ్రీతినెరపగవలయు॥ వ. ఇట్లపరిమితబలసమేతుండై చ
నిశత్రు రాజపురంబునిరోధింపవలయు మరియుశాత్రపులకుపరమమిత్రు
లగువారుకొందరు గూఢంబుగాతనతోమైత్రతనెరపి వందింపజూతురు
గావున వారలనెరుంగటయు కపటధర్మకంచుకులయెడ జాగరూకతకలిగి
యుండుటయు జయశీలుండగునృపాలకుని స్వభావికంబులనిచెప్పి మరియు
నిట్లనియె॥ క॥ గరుడముడండము మకరమువరాహము శరభము ననవర
గుమహా మో । హరములలో తరికగునది । పరులక సాధ్యముగనృపుడు
బన్నింపడగున్॥ క॥ అమరునఁసూచ్యమధిక భయమసంభ్రమమెచ్చట
తనకగునచ్చటయోధముఖంబుగపద్మపూర్వ । హము బన్నింపంగవలయు
నరపతిమరియున్॥ గీ. సైన్యపతుల మహాబలమాన్యతములమోహరము
నకు నెనిమిదిమూలలందు । నిలుపునదిమిగులభయమెందు నెగడునందు ।
యోధవర్గంబుగూర్చుటత్యుత్తమంబు॥ క॥ శూరులుధృతిమంతులునవి ।
కాంతు నిర్భయులువడుపుగలవారలు నా । నారణకోవిదులైదగు । వా
రలగుల్కముగ నిలువవలయు గడకమై॥ క॥ మొగ్గరము సమీపంబున ।
దిగ్గజములబోలునధికధీరులబల స । మృగతుల శత్రుసేనల । మ్రగ్గిం
పగ నిలువవలయు రణకోవిదుల॥ ఉ॥ పాటిసెలంగు మొగ్గరము శా
హ్యతలంబుననాల్కుదిక్కుల॥ కూటములై జైంగి తమకు విజయం
బొనగూడునంతకే । పాటియుజూడ మేమనుచు బాహువులెత్తుచుహుం
కరింపుచు॥ మాటికినిక్కుశూగులసమాజములొయ్యన నిల్పుటొప్ప
గు॥ వ॥ పూహంబులన్నిటిలో దుర్భేద్యంబులనంబరగు సూచ్యావ
జ్రప్రూహంబులధికబలంబులతో బన్నించుటయు సమప్రదేశంబులందు
రథతురంగంబులతోడను జలప్రదేశంబులందు నోడలు నేనుంగులతోడ
ను తరుగుల్కలతావృతంబులగు చోటులందు ధనుర్బాణాసారంబులతో
డను గర్తాకంటకపాహాణస్థలంబులందు నాయుధంబులతోడను యుద్ధం
బుసేయుటయు గురుక్షేత్రమత్యపాంచాల శూరసేనమగధత్రిలింగ బం

గాఢాదిదేశసంభవులు దీర్ఘదేహసాష్టవసమన్వితులు శూరులునగువార
 ల సగ్రయోధులుగా నిలుపుటయు పూహంబుగానిలచియున్న బలం
 బులచేష్టితంబులు స్థానక్రమంబులు స్వయముగా బరీక్షించుటయు స్వ
 బలపరబలతారితమ్యంబు విచారించుటయు శత్రువులు దుర్గాశ్రయై
 యుండుటయు గాఢుండుటయు చారులవలన నెరుంగుటయు విరోధిరా
 వ్త్రింబునంగల సర్వపదార్థంబులు దూషించి తనకు జయంబగుననుక
 నవియెవ్వరును గొనకుండ నాజ్ఞాపించుటయు వైరిపైన్యంబులవాపి తటా
 కంబులు భిన్నముసేయించుటయు బ్రాకారంబులు బడగూర్చియు పరి
 ఘంబులు బూడ్చియు దుర్గంబుభేధించుటయు బగరగుండెకాయలనియ
 రాత్రులందు శంఖకాహళి ధేరీమృదంగాది రావంబులు దిక్కులుమారు
 మ్రోగ నెలంగించుటయు తనకు మంగళ చిహ్నంబులు శుభగ్రహ
 యోగంబులు దోచునప్పుడు నిర్భయంబుగా యుద్ధంబుసేయుటయు
 జతుర్విధోపాయంబులు దరియగునప్పుడు జూపి శాత్రవనృపాలుర వశీకృ
 తులుగా జేసికొనుటయు తాజనీతిలక్షణలక్షితుండగు మహీపాలుని కవ
 శ్యంబుమరియును॥ గీ॥ ఒక్కచోటగెలుచు నెక్కచోనోడి క్రొ॥ వ్వేది
 బారులోక విశ్రుతుండు॥ సధిక బలసమగ్రుడయ్య నృపాలుండు॥ గాన
 సంగరంబు కాదుకాదు॥ క॥ ఉలుకకపూర్వముపాయం॥ బులుమూడు
 నుజూపి యవియు బొల్లులగుడు దా॥ నలుకగొని నృకతియుద్ధం॥ బ
 లఘుగతింజేసి గెలువనగు శాత్రవులక॥ క॥ వ్యాజ్యములు పన్నియూ
 రక॥ రాజ్యంబులు గొనదలంచి రాజులు జంపుక॥ పూజ్యులప్రజల
 కటా లో॥ కజ్యేష్ఠులెవారలవినెగడునె సదాప్తిక॥ చ॥ నృపుడు మ
 హాగ్రయ్యుడై మొనరించి విరోధిజయించివాని రా॥ జ్యపదము సర్వ
 ముకొని మహామతులార్యులును త్తముల్ విశి॥ ప్తపరులునైన విప్రు
 లకు సాధుజనంబులకెల్ల వారికిక॥ గృపదళుకొల్తగానభయమిచ్చి బా
 లనసేయుటొప్పగుక॥ ప॥ ఇది కొండరమతంబు॥ చ॥ అరుదుగ వైరి
 జంపి తగనాతని రాజ్యముదానుబొందగా॥ బరగదు వానిపుత్రునకు
 బట్టముగట్టి భయంబునెప్పి భూ॥ సురులకుపేదవారిలకు సూరిజనంబుల

కుఁ ధనాంబరా । భరణములిచ్చి పోవునది భద్రముగా తనరాజ్యసీమ

—* రాజులకు పాత్రములగు సూక్ష్మపాయంబులు *

కుఁ॥ చ॥ మరియును శత్రుభూపతికుమార విహీనుడనగుడు గ్రుడే ।
తెరవును లేని వాడునయి దెంపఱయుగముచేసిచచ్చినఁ । దరిగని వాని
రాజ్యముముదంబున గెల్చినపార్థివుండు బెం । పఱగొనుటొప్పు సద్బుధ
జనానుమతంబువిశిష్టమెదగఁ॥ ప॥ వెండియునారాజ్యంబున॥ క॥ ప్రియ
మొనరింపనివారికి । భయముగరపి పేదవారు బ్రాహ్మణులు నిజా ।
శ్రయులు విధవలుకులీనులు । ప్రియము బొరయనిచ్చునది యభీష్టార్థం
బుల్॥ క॥ మానుషమును దైవమును స । మానంబులుగావు పుడమి
మానుషమువృథా । యై నిలుచు దైవమొకవక । గాననరయవలయు
దైవకారణములెదఁ॥ క॥ జయముగొనుటయుచు సఖ్యము । భయ
మును వడయుటయు దగునుపాయనములు గాం । చియలకుటయు
సంగ్రామ । ప్రయాణ ఫలములుమూడు బంకింపంగఁ॥ క॥ పగవాని
గెలిచి యాతడు । తగతనపార్శ్వముననిష్ఠతముడైనడువఁ । నెగడుట
దేశంబులు పా । రగజూచుట రెండునగు నరపతికి బ్రయముల్॥ క॥ మి
త్రప్రాప్తిజెలంగియ । మిత్రులుతనుగొలుచుకన్న మేలుగలదె లో । కత్ర
యమున విశ్రుతచా । రిత్రుండు కృపాశుడగు భరిత్రీపతికి॥ క॥ ఆరయ
రాజ్యధనంబుల । పారంబుగ గొనదలంచి పార్థివుడురుకఁ । నైరులజం
పుటకంటెను । నారలవచించుటొప్పువశమూర్తులుగఁ॥ క॥ ధర్మజ్ఞుండు
జగద్ధిత । కర్మపరాయణుడు మరితగవుసత్వంబుఁ । బేర్చిగలవాడు నగు
రిపు । నర్మిలిబ్రయుజేసికొనజనాధిపునికగుఁ॥ క॥ నీతిగలవాడు శూ
రుడు । దాతకులీనుండు బహుకృతజ్ఞుడు జగతీ । భూతపరుండైయొప్పు
న । రాతిఁమెచ్చునది హితపరాయణదీక్షఁ॥ క॥ పురుషజ్ఞానము శౌ
ర్యము । కరుణయు నార్జవము సీవిగాంభీర్యంబుఁ । బరగునుదాసీయని
లో । బరమ హితముచేసి బగరబరిమార్పజనుఁ॥ క॥ తేమము సస్య
ప్రదము సు । గోమహితము సర్వరత్న కూటంబయ్యుఁ । భూమిశుభ
విడుచునది మ । హీమండలమావదలగునెడ నొకభంగి॥ క॥ ఆయత

మతి నరపాలుడ | పాయంబగునెడలదివ్రట బరచి స్వరత్నా | భూయిష్టస
 మాధారో | పాయంబుననుండవలయు పండితులారా || గీ|| ఆపదలకొర
 కు ధనము నయ్యర్థమాలి | రత్నసేయుటయందునన్ధింబుసతియు | దన్ను
 గాపాడుకొనుటయందున్నతమతు | లరయుదురదియ సర్వమాన్యమగుపథ
 ము || క || చేయునది బహుసమర్థం | డై యత్నము లర్థసిద్ధియగు నంత
 కు దీ | తోయుక్తచిత్తవృత్తి ను | పాయజ్ఞాండగు నృపుండపాయము దొ
 లగన్ || క || ఆపదలుగల్గుతరిమో | హాపగత్యనవృత్తి నడరకధీర | వ్యా
 పారవిజృంభితుడై | భూపతిసౌఖ్యములు బారయబోలు నెలమిమై || క || కృ
 త్రిమసాంకత్యంబున | పాత్రములగు దానములునుభయవిద్యా చా | రి
 త్రవిహీనతయునుగల | ధాత్రీపతిదరగు దగరుద్ధైర్యమువోలెన్ || క || గౌ
 తీయబలెదుర్కదంబున | నులుకుటయును మీనము బలెనులుకుటయు
 ను బెం | పఱనక్కవోలె హీనత | గఱచుటయునుగల నృపుండకాలము
 నదెగున్ || క || శాంతమయంబగు శుద్ధ | న్వాంతముతార్కస్యప్రకారసరణి
 యునతిమ | ద్దాంతబలంబునుగల భూ | కాంతెడులోకంబునకు బ్రకాశముదె
 చ్చున్ || వ. ఇంకరాజధర్మంబు లనేకంబులు పిదపజెప్పంబడు వినుండు
 మంత్రాలోచనంబుచేసి రెండు యామంబులగుడు నంతఃపురంబునకు
 మెల్లనంబోయి స్నానంబుచేసి భోజనవీకపైగూర్చుండి సిద్ధంబులగు భో
 జనపదార్థంబులు బరీక్షించుచు సర్వవిషఘ్నంబగు మంత్రంబుజపించి
 భోజనంబుసేయవలయు || క. వెలయవిషఘ్నంబులు ని | ర్మలములున
 గునౌషధములు మానితరత్నం | బులును ధరింపవలయు ను | ద్వీలశ్ర
 ధ్ధాయుక్తుడగుచు జనపతిసతమున్ || క. నరపాలకుండుకాంతల | బరిశీ
 లించునది తత్స్వ భావంబులు నం | బరమాల్యలేపనము లా | ధరణం
 బులు మున్నయేయపాయములేకన్ || చ. నృపుడిటు కామనీజనపరీక్ష
 యొనర్చిదగంగ వారిలో | నపరిమితానురాగమున నాననతల్పవిహార
 ముల్ విసో | ద పురుషసంగమాదులుచితంబుగజేసి ప్రియంబుసెప్పినే |
 రుపునెలయించిపోవునదిరూఢి సభాభవనంబులోనికిన్ || పీ. ఇట్లుసభాస్థలి
 కేలెంచి యాసనంబునబాల్చి యొకకొంతప్రాద్దుపుచ్చి | సాయంతమగు

దుహస్యశ్వరధాయథ గృహములన్నియుబరిక్షించిపిదప । శౌచకర్మం
బులుజక్కజేసి సమస్త దాసదాసీజనతతులుసేయు । పనులువిచారించి
పరిచారకస్త్రీలు రాత్రీలనంతఃపురంబుసే । యాటపాటలు వాద్యంబు
లందుజేయు । వారకాంతలబుచ్చి పెంపారువేడ్క । సతియుదానును
గుడిచి యిచ్చార్తులు సె । లంగసుఖనిద్ర సేయవలయు దగంగ॥ క. ఈ
లీలబ్రవర్తించు సృ ! పాలుండునిరామముండు బహుజీవను డు । ర్వీలల
నాప్రియతము డను । పాలంభోద్యముడునగుచు బడయుసుఖంబుల్॥
వ. అనిచెప్పెనని.

మేఘవిస్ఫూర్జితపృథ్వుము.

చిరానందాకారా శ్రితజనభయవిచ్ఛేదరమ్యప్రకారా
నదాతీతావ్యక్తా భరితసుమనస్సంగ సమ్యక్ప్రయక్తా
విదూరోద్యద్వాపా ప్రకృతిమయసంవిత్ప్రగల్భాభిదీపా
నిదానాద్యానంతా ప్రకటచరితానిశ్చలై కప్రశాంతా.

క. భక్తహృదయప్రదీపా

వ్యక్తావ్యక్తాదికారణాంత స్థితావ్య

ముక్తప్రసంగయోగ వి

రక్తిప్రకరణసదానురతశుభమూర్తీ.

మాలినీ. నిగమవినుతలీలా నిశ్చలధ్యానమూలా
జగదుపకృతశీలా సాధుసద్భక్తలో లా
పగతకలుషవర్గా భవ్యబోధా విసర్గరా
స్మగుపరిపరమార్గా సూక్ష్మభావాధిదుర్గా.

గ ద్య .

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యశ్వలనాయక

నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ

శాస్త్రంబునందు సప్తమోధ్యాయమ్

సంపూర్ణమ్.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమద్వీధిమరామకృష్ణపరమహంసగుహస్వామి సేనకుః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

అష్టమాధ్యాయము.

శ్రీశారేయవినిర్మల । భోధామయసర్వలోక పూర్ణపరత్వో ।
వాధిప్రశస్తరహిత । వ్యాధిజచనమరణభయయనఘ పరమేశా॥ వ. దేవా
యవధగింపు మమృహిర్ని సమాజంబులతో భృగుమహస్వీంద్రుడిట్లనియె॥
క. వెలయగ మంత్రులమంత్ర । జ్ఞుల విప్రులతోడనిండు కొలువుండంగా
వలయున రేండుడు కార్యం । బుల తెరిపులుదప్పకుండ భూనుతకీర్తి॥

—*రాజనియ్య క్త ధర్మాధికారవర్తప్రకారము.*—

చ. ప్రచుగవిసీతవేషము తిరంబుగదక్షిణపాశినుద్యమిం । చుచుదగ
నెల్లకార్యములు జూచుచునార్యులతోడగోష్ఠి సేయుచుబహువార్తలన్ని
నుచు యుక్తపథంబవలంబఁబుగా । నుచితిగతికొనభౌంతరమునుండుట
తెన్ననృపాలుడిమ్ములక॥ క. దినమునుశాస్త్రవివేచన, మును జగదను
భవవిశేషమును వెలయంగా, జనపతినడువందగు పదు । నెనిమిది
మార్గంబులందు నెలమిబాలుచుచుక॥ నీ. ఋణములీగుటదాచనిచ్చుట
నవిబతిచేగాని విక్రయస్థితులునిచ్చి । మరలజేకొనుటయు మరచియిచ్చు
టయు వేతనమదానంబు నింద్యమగుసేత । క్రయవిక్రయాదులారయక
పశ్చాత్తాపమొందుట పతికితానొప్పుకుండి । పశుపాలకుడు బహుభం
గులవాడంబు నేయుట జూడంబు నెలగుటయు బ । రాంగనానంగమంబు
సీమాదివాడ । మధికసాహసమును జ్యోత్స్వమప్రియంబు । పరుషదండం

బు బలహీనుపరిభవంబు , ననగవ్యవహారములు పడునెనిమిదితగు॥
 క. ప్రజలీవ్యవహారాదుల , నిజధర్మాచరణవిధులు నెరవకనిచ్చా । ప్రి
 జెలంగించుడువారి మ । నుజపతిశిక్షించిదానును విడుచుటవగు॥
 క. ఒనరంగకార్యదర్శన । మొనరింపగననువుగాక నుండునెడల దా ।
 ననఘమతియైనవిద్వాంస , సునియోగించునది నృపుడసూయారహి
 తు॥ చ. నృపతినియోగిగారవము నెమ్మివహించిన ధర్మమూర్తి నే ।
 దువుగలవారుసాధువు లురుప్రతిభాధ్యులు కార్యదర్శనుల్ । విభులమన
 స్కులుంగొలువ వేగసభాంతరమందు సర్వికా । ర్యపరమభానిశ్చల
 ధురంధరవృత్తిజెలగుటాప్పగు॥ క. ఏదేశమందువిప్రులు । వేదవిదు
 లుయజ్ఞరతులు విద్వాంసులనం । గాదగువారిల నృపుడ । త్యాదరమున
 చిలచికోలువునందునుపదగు॥ క. ఏసభయందునధర్మము మోసముగా
 వించుధర్మమునణంచి సముల్లాసగతులు నెడినిత్యము । నాసభ వారలతి వీడ
 లందితుదిజెడు॥ క. పలుమారులు సభాకేగె । వలవదుచనెనేని నిజము
 పలుకవలయు నిర్మలమతిసభ కేగినిజము । పలుక కన్యతములు వలుకువాడు
 నశించు॥ క. అన్యతంబునచేత సత్యంబునధర్మముచేతధర్మమును నేసభ
 నాశనమగు నాసభవారలునినుడుగతాయువులగుదురు విపరీతముగ॥
 క. ధర్మమునాశనమైన న । ధర్మముమృతిబొందజేయు తమ్మదిగాన॥
 నిర్మలమతులగుసభికులు , ధర్మముంట్లించునదిసతము ఋషులారా॥
 గీ. ధర్మమెవ్వడువారించు దానదరిగు । వానిశూద్రుండు వోలెదై
 వంబుజూచు । గానసద్ధర్మమునకుగీడైనసేత । లాచరింపక సెప్పక నాగవలయు
 క. కాయంటుదొరగువేళన । పాయంబగు నన్యమిత్ర భంగిమొకండే ।
 సేయు మహాధర్మంబున । హయము బహుసౌఖ్య పదవులందంగదగె ।
 గీ. గానమిత్రులనగ గారనేకులుధర్మ , మెద్దునొకడమిత్రుడింతనిజము ,
 పాత్రతముడుధర్మ మిత్రుండు వారియు ల । నేక సత్పథములనిరి విబు
 ధులు॥ క. పాదంబు ధర్మకర్తకు । పాదముసాక్షులకు మరె సభావాసులకు॥
 పాదమ్ముమహిభతే॥ క. పాదమునీ గతినధర్మభాగము లొదవు॥
 గీ. అధముడొకడు ధర్మహనివాటించిన । వాడుసేయుపాపవర్తనంబు ।

దానదేలసిదివుట దండించునపుడున । భానదులును పరమపాత్రతములు॥
 క. ధర్మమునకు కీడగుదు । ష్కర్మంబులు సేయనధము గదసిన్పు
 పుడున । ధర్మము వాడునదాగతి । బేర్చి సేయుదనుకణచి వీడింపద
 గుణ॥ గీ. జాతిమాత్రోప జీవితక్షైతనర్పు । నాతడయ్యును బ్రాహ్మ
 ణుండర్హతముడు । సభలధర్మంబుజెప్ప నిజంబునెప్పు । చుండువాడ
 య్యునట్లు శూద్రుండుగాడు॥ వ. ఇదికొందర సామాన్యుల మతంబు॥
 క. జనపాలుడుధర్మవివేచనమునకెవ్వాడు శూద్రజాతినియోగి ।
 చునతండునుతద్రాజ్యము । వినాశనమగును లోకవిశ్రుతులారా॥
 క. ఏరాష్ట్రముశూద్రజనా । పారంబుగ వెలయుచుండు బ్రాహ్మణర
 హితం । బైరోగతుత్పీడల । నారాష్ట్రముదరుగునెడు మహాపదల బ
 డుణ॥ ఉ. గాననృపాలకుండు బహుకార్యధురంధరు డాప్తుడుజ్వలం ।
 డైనను ధర్మభాగమెనయంగ విచారముసేయుశూద్రునికా । దానువరిం
 పకున్నతమతంబునెలంగగ నుత్తముండు స । న్నానధనుండు ధీరుడగు
 మాన్యుని విప్రునినిల్పుటాపుగుణ॥ గీ రాజుప్రేమలయ రాజితధర్మా
 స । నమునగూరుచుండి విమలభక్తి । లోకపాలకులక నేక నమస్కృతు
 లాచరించిధర్మమరయవలయు॥ గీ. ధర్మమునధర్మము జ్వలార్థంబనర్థ ।
 మరయవలయు సమాహితుడైన నృపుడు । వివిధవర్ణక్రమంబులు విస్త
 —*ధర్మాధర్మ విచారణ క్రమము.*—

రించి కాదవర్ణక్రమము సేయగాదిపురుట॥ గీ. బాహ్యభావంబులెడలో
 నిభావ మింగి । తంబుచేష్టలు రూపవర్ణంబులునుస్వరములులోచనకార
 తియు రాజుగడు సమాహితంబుగ దోషుల నరయవలయు ॥ గీ. నేత్ర
 వికృతియు ముఖకాంతి గాత్రవర్ణ । మంగచలనంబుస్వరబేధ మరయునే
 ని । దోషమొనరించువాడు నిర్దోషియునునె । అంగబహు పార్థివునకితై
 రంగువలయు॥ సీ. జననీజనకులు లేకననాధుడగు బాలకునిబుతహీనన
 గోత్రవతిస । నాధరోగగ్రస్తవేధబోషింపగా నెవ్వారలునులేని వృద్ధవెట్టి
 యును బిచ్చియునుబట్టినయిచ్చుదిరుగు సంగనవత్రివత మహావినయ
 శీల । భూపాలకుండర్థి బోషింపవలయు బతియును బుత్రులులేకవయసు

మీరి యున్న భామినినమ్మించి యురుక తర్థ | నంబుగొనిచనిన ధూత-
 జనంబుల నర | పతిచథించుటయైనను బలిమివోరు | నోలెడండించుటై
 నను బోలుసేయ|| గీ. కనముగోల్పడినయతండాసచాలించుగొని యుం
 డుటెగుగచ్చిననృపుడు | వివిధస్థలంబుల వెనకించికక్కిన యాధనం
 బధికసమాదరంబు | దనర రాజద్వారమునభద్రపఱచియెచ్చాకు ధనం
 బుగోల్పడియె నేమి | యనిపటకాది మహారంబులుగూడ జనులంద
 గును వినజాటబనుప | నెవరు ధనముగోలుకడిన నాడాలించి | వచ్చు
 నేని బతియకశ్యమతని | బోలనరసియొసగి పొమ్మనవలయురా | డేని
 యద్ధనంబు నూనితగిలి || వ మూడుసంవత్సరంబులు దమక కట్టభద్ర
 పఱచి మరియుమరియు జాటబంచుచునెవ్వండును రాకున్నయెక నవ్వి
 త్తంబుబీదసాదులకు బంచిపెట్టవలయు సప్తధనుగుగాక నాతతాయి
 మొక్కండాధనంబుదానుగడించినదనియు వైవనశంబున గోల్పడితినని
 యు నిప్పింపుమనియు విన్నవించుకొనునేని వానిని జక్కగాబరీక్షించియె
 ణింగిక కనదండంబు సేచుటయు రాజద్వారంబున భద్రపఱచియున్నయ
 ధనంబు చక్షించుచుండు గిరికను లేమరు తనివేచియుడచి గొనిపోయిన
 తిన్నరులెగుగవచ్చునేని వధిలనుటయు రాజన్యని కవశ్యకస్థంబులు||
 గీ. ఒగునిచలన పూర్వమున్విని క్షేపింప | బడిచధనము మనుజులకుండు
 వైవనవశముపేర్చి తనకులబుబకు | నేనియొసగునది మహీనులకు|| గీ.
 పూర్వమొరునిచలనమన్వి సేక్షింప | బడిచధనమొకప్పు ప్రజలకొదర |
 నుశమకుడుదాన స్థభాగముగొని | వలయు భూవిభండకశ్య మరసి||
 గీ. ఏధనములు ప్రజలనెఱవేచిగొనిచను | తన్నకులమదగ్రకండవంబు
 లంచరించెగొనియె సభపుడాధనములు | సప్తధనులకొనగు నదికగంగ||
 గీ. జాతిధర్మములును జనపదధర్మముల్ | సంతధర్మములును సర్గధర్మా
 ములునిగంతరంబు వెలసించినకుపంగ | ప్రజలకాజ్ఞ చేయవలయు నృ
 పుడు|| క. వారికి వారికి దగు నా | చారంబులు కర్మములును సలుపున
 టులను | ర్వీరములుడు ప్రజలందర | కారూణి నాజ్ఞసేయుటగు ని
 త్యంబు|| గీ. ఐకమత్యంబునెడి ప్రజలందరును వి | వాదములు వం

చనంబుల నాదరగతి । జేసికొనుచుండునేని శిక్షింపవలయు । పాపవర్త
నులనుదూరి పార్థివుండు॥ గీ. దేశకాల్చితలంబుగా దివ్యట సత్య । మ
నృతమునెగుంగవలయు సరాధవుండు । సాక్షులు సభాసదులు సెప్పు
సరణినాత్మ । నతివితిర్కించి ధర్మ యంబదియగు॥ గీ. సజ్జనుడు ధార్మి
కండును శాస్త్ర వేది । యేపనులు సేయుధర్మంబు నిచ్చజేసి । యట్టికా
గ్యంబులొనరింపు డందరునని । ప్రజలశాసింపవలయు నృపాలకుండు॥
నీ. ఋణదాత తనయర్థ మీయడెప్పుడు ఋణస్థుండని సెప్పనృపుండు ది
వీరి । వ్రాలుమూలంబులు వాఙ్మూలములును సతాస్పృశ్యవిస్తారంబుజక్కన
తనిపక్షంబెరింగి యుపేక్షించియున్న ఋణస్థులవలన మాన్యమగునృద్ధి
గలపియిప్పింపగావలయునే వడువాచరించియైన నిజముగణముగొనిన
వాడుతరినేచి దబ్బరలాడునేని । సాక్ష్యవిస్తారమధికవిచారణంబు । సే
యునదిసాక్ష్యమును వ్రాలుసెప్పటయును । లేనిచోనతివితిర్కంబుబూ
నుటొప్పు॥ గీ. ఋణముగొనినవాడు ఋణదాతనణచ ప । రాక్ర
మిచిధన మనక్రథంగి । గొనినయేలనిట్టిపనియనివారింప । నలయువాని
సతమవశ్యముపతి॥ క. ధనవంతుండుదివిరి వలచనశీలుండగుచు రాజస
భలో ఋణము । గొనియాయడాలడని యె । క్కనిపైనెగంబు
బూని కల్లులునలుకె । వ. నరేంద్రుండది జక్కగావిచారించి యవ్వం
చనారతు మాయకనునగునట్లు వానిసర్వధనంబును బలిమిమెయి గొ
నవలయు నెండియు॥ గీ. ఋణముగొనినవాడు హృతిబొందెనేని త ।
త్సుతుడు దీర్ఘకొనుట మతము పుత్ర । హీనుడాలడయ్యెనేని సోదరు
లైన । నాల్లియెనబుచ్చుటర్హతమవా॥ క. ఋణపత్రంబులుసాక్షులు ।
ఋణదాతకులేనిచోనయింప దతి పచా । రణసేయవలయు భూపతి ।
ఋణస్థుడు ధూర్తుడై ననిదికల్లయగు॥ న. మరియు ఋణపత్రసాక్ష్య
రూపకంబు లెవ్వయు లేకనుండు నెడల ఋణదాతసత్యంబనియు నాతతా
యియగు ఋణస్థుండసత్యంబనియు వివాదింపుచుండురుగావున నృ
పుండు సభాసదులతో నేకీభవించి యయ్యిరువుర రూపలక్షణాదులు

—*సాక్ష్య ప్రకారము*—

మున్ను విచారించి పిదప నీతండీతనికి ఋణాబిచ్చు తెలుగు దేయనియు నెంతయర్థంబాసంగె నెన్ని సత్సంబులు చనియెననియు నీకీతండప్రియుండితండు బ్రయుండై యుండుగదాయనియు సాక్షి బ్రశ్నించి జలుబులు విడిచి పాలుగొను రాయంచచంద్రుని యసత్సంబునంకు సత్సంబు చేటపరచి యుచితకార్యసాధనంబుజే ముటయు గౌజదర్శనమాత్రంబున భీతిగంపించు స్వభావంబుగలవారలు కొందరు సత్సంబుయ్యను జెప్ప సేరిక దడవడుచు నిపరాధుల చందంబునూపితు ర్భవవారలశాంతం డైవిచారించుటయు కొందరు స్ఫుటవ ర్తికులుగాక నిజంబ దడవుచుండు రట్టితరి దీర్ఘలోచనంబు సేయుటయు వంచనాతులు కొందరిపరాధంబులుచేసియు చేయనివారుబోలె నిర్భయంబుగాబుకుచుండు ర్భవి మడ బాగ్రద్విచార పశిష్టుండగుటయు వివిధ వేషభాషాప్రవీణులై జనంబుల మోసపుచ్చువారలనెరింగి శీలించుటయు పాలనావిశారకుండగు స్త్రీ పాలుని లక్షణంబులై యుండు॥ గీ. మాటసాక్షులనియనొక పాటిగొనక | సస్యతములుబల్కి వాని ధనాదులుగొన | యత్నములు సేయువారిల నరసిన్యపుడు | కఠినదండన మొసరింప గడగినలయు॥ క. అస్యతముసత్వముసత్వం , బస్యతముగాబలుకుపేపునై సవధంపన్ | జనుభూపతిసత్వమువ | ల్కినశూద్రునైనగని భయినలయున్॥ గీ. ఎట్టివారు సాక్ష్యమెరిగినయంతయు | బలుకనిశ్చయింపపాత్రతములు , నధపుడై నడుగనట్టివారలనెరిం | గింతువనుడులోక గేయలారా॥ గీ. గృహిణుడు నుపుత్రవంతుండు కృత్రిముండు | దేశవాసుండు బుధుడు క్షత్రియు వైశ్యు | డంఘ్రీభవుడును బరగుసాక్ష్యంబునెప్ప | కారువులిపూస తక్కినవారలరయ॥ గీ. సర్వధర్మవేదియు నిత్యసత్సరతుడు | నైనవాడె వ్వడగునైననతడబరగు | సాక్షిమెరిగింపనన్యలేసగణివార | లనియెమ నువది యుత్తమంబైనతెరవు॥ నీ. పాపరోగంబుల బడితపించెడివారలు నుఋణాస్థునిమిత్రులును సహాయులును కష్టబాంధవులును సత్యహాని వాటించువారలును బాటించి యొరుల | వంచించుయత్నించువారును

గారుకుల్ నాట్యసంగతులును నామధేయములును ససంగతులుగ్రులును
 శోత్రియలుదొంగలుననధీతులు వృద్ధులును శిశువులు , మత్తులునృత్తుల
 ధికశ్రమంబుదొడరు । వారలునుకుపితులును గానివారును వికలేంద్రి
 యుల లక్షీతులునార్తులెన్విధముల । నై నసాక్షంబుసెప్ప ననర్హతము
 లు॥ గీ । బ్రాహ్మణోత్తమునకు బ్రాహ్మణుండింతికి , యింతిపాదజునకు
 నెలయుపాద । జుండు సాక్ష్యవిధులుసూచింపనిది యెల్ల । వారలకు
 సమానగౌరవంబు॥ క. చోరాదులచేనెకడుగ్గు , హోరణ్యాదులలుప
 ద్రవాధీనగతుం । డై రూపరుగాజూచిన । పూరుషుడదిసెప్ప భూపాలు
 సభక్॥ క. ఆయడగుజూచుచు డిన । స్త్రీయైవంబాలుడైన వృద్ధుండై
 నన్ , బాముకనెవ్వండైనన్ । పోయియపుడసెప్పవలయు భూపాలుస
 భక్॥ క. బాలుడువృద్ధాతురులు వృ , పాలునెడుట యెఱిగినంతబలికిన
 బలుకం । గాలేకయుండినను దీ , ధూలోచనసేయవలయు నందరునుస
 భక్॥ క. పారుష్యంబున సంగ్రహ । ధారంభంబునను భద్రవాచరణ
 మునం । దారయసాహసకృత్యో , దారాదులనధికచ్చి తగదునృపతి
 క్కీ॥ క. ఆచెడుగుసేతలెరిగిన , నీచుండును సాక్ష్యమియ నెరియను
 టయు నా । లోచనయును వలవదుపతి , కేచందమునై నదోషమెరుగన
 గుతగ్గ॥ క. ఇసుపక్షంబులసాక్షులు, పరస్పరవిరుద్ధములగుభాషణము
 లుమీ । దరసిసభవల్కునేనియు, నరపతితర్కంబు సేయు సదిదీర్ఘముగ్గ॥
 క. కనుటయు వినుటయుగల్గిన , జనములుసాక్ష్యంబు సెప్ప జనుసత్యము
 గా । దనృతముసత్యముజెప్పిన । జనుమపడయునిందునందు సౌఖ్య
 స్ఫూర్తుల్॥ క. కనుటయువినుటయు లేకేయనువునసాక్ష్యంబు సెప్పన
 గునట్లెవ్వొడనృతంబు సెప్పవాడు, గ్రనరకకూపమునబడు బ్రకాశంబుసె
 డుగ్గ॥ క. కనినయదియువినినయదియు , జనపతిసభజెప్పవలయు సాక్షి
 యొరులవం । చనసేయబొంకెనేనియు । జనుదుర్గతికాతడెట్టి సభ్యుం
 డైనన్॥ క. జనబుధుడొకపురుషుడ , య్యను సాక్ష్యముసెప్పగారు
 యోగ్యతదగునై । నను గాంతలుచపలమతులు , ననుమానాస్పదులు
 గాననవసీపతిక్కి॥ న. ఈచెప్పినవాక్యంబులు ఋణాదులందు వర్తింతు

సెప్పండు స్వభావస్ఫూర్తిగా సాక్ష్యంబు సెప్పనది యంగీకరించుటయు
సస్వభావంబుగా సెప్పనది నమ్మకుండుటయు సరేంద్రునకువలయు ||
క. వెలయన్ నర్థిప్రత్య ధృవసన్నిధిధర్మమూర్తిరూపించుచు , సాక్షులను

—*సత్యసత్య ఫలప్రకారము.*—

విచారించంగానలయున్వితములు వివరించిగడున్ || క. అర్థిప్రత్యస్థ
లును య | ధాన్యము మాత్రంబు సెప్పడని సాక్షులన , స్పర్థముగ .
బలుకవలయు న , సర్థములగు మాటలుడిగి యధికారిసభన్ || వ. ఆ
సాక్షులును సత్యంబుమాత్రము సెప్పవలయు || క. సూన్యతము మాత్ర
మెవ్వడు | మానవపతి మ్రోలజెప్పు మహినాతడు సన్మానితుడగు ని
హపరముల , గానబలుకవలయు నిజము కల్లుడుగుచున్ || చ. అన్య
తము సెప్పనెవ్వడు సరాధిపుసత్సభ సాక్షియై మనం | బున గడుశంక
లేక మృతిబొందిన పిమ్మటవాడు సాశబం | ధనముల జిక్కునుత్కటమ
దంబు సెలంగగ కాంకింకరుల్ | గినిసివధింపుచున్ తనువుగీతులు ను
క్కరబ్రావుసేయగన్ || గీ. సత్యమున నిర్మలుండగు సాక్షిధర్మ | వృద్ధి
కారణమదిగాన యింతయెఱిగి , యెరిగినంత యు సత్యంబయెరుగ జె
ప్ప | వలయు భూపతిసభ నెట్టివాడునైన || గీ. ఆత్మకాత్మయసాక్షిమా
స్యమగుగతికి | కారణము శాశ్వతమునగుగాన యెఱిగి | నంతపట్టును
దాచక సరసిసత్య , మధిపుసభ జెప్పనది సాక్షియైనవాడు || గీ. అన్యత
మే పూరుషుడు సాక్షియైనచింతు | వానిజూడరు దేవతల్ సూన్యతం
బు , సెప్పనాతని గడువిశ్వసింతురు బ్రియు | ప్రియులు రెండు
తెరగులనైనవారు || గీ. పంచభూతంబులాత్మయు బవలురాత్రి |
సూర్యచంద్రులు యముడును జూచుచుండు | నరుడుసియుసమస్త
కార్యములు నిత్య , మల్లుగావున వలయు సత్యంబుసెప్ప || వ || దేవబ్రా
హ్మణ జనంబుల సన్నిధి నుత్తరాభిముఖులుగానైనను పూర్వాభిముఖ
లుగానైనను నిలచియుండ సాక్షులనియమించి మీరెరుంగునది సెప్పు
డచుటయు బ్రాహ్మణుండు సాక్షియయ్యెనేని సెప్పము సెప్పమనుట
యు క్షత్రియుండయ్యెనేని సత్యము సెప్పమనుటయు వైశ్యుండయ్యెనేని

గోవులు బీజంబులు సువర్ణాదులు హరించిన పాపంబవృత్తంబు సెప్పిన
 బారయుదువుగావున సత్యంబుమాత్రమ సెప్పుమనుటయు శూద్రుండ
 య్యెనేని యట్లయనుటయు ధర్మాధికారి కవశ్యంబుమరియును॥
 గీ॥ బ్రాహ్మణుని గోవునంగనబాలుజంపి । నట్టివారల కుపకారికపక్వతం
 బు । సేయువానికి పాపంబుజెందునెంత । బారయునవృత్తంబు సెప్పిన
 పురుషునంత॥ గీ॥ ఓయి జన్మప్రభృతి నీవు వాయకెంత । పుణ్యమొ
 నరించితోయది బూచెగలయు । సూ పెబొంకిన యనిమున్ను సూచనం
 బు । సేయునది సాక్షితోడ జచ్చించునతడు॥ క॥ ఏనొక్కరుండనన్యడ
 గాననుచు నీవు సుప్రకాశితమగు వి । హనరతి నాత్మనెరిగిన । దా
 నన్ సుకృతములు దుష్కృతంబులు వాయు॥ క॥ ఒరుడెట్లగుతాను
 చరా । చంచేతనకోటులందు జన్మించుచు నె । వ్యరిగైకొనండు జీవుం
 డిరువుగ నదిగాన దెలియుమిశ్వరలీలల్॥ ఉ॥ పాయకసియెడన్ య
 ముడు పాటిసెలంగగనున్నవాడు నీ । వేయెడ నాతనిందొడరి యెగ్గులు
 బొంకులు వల్కపేని య । త్రాయతపుణ్యశీలుడవనంబడు దట్లుచరింప
 గల్గినన్॥ సేయకు పుణ్యతీర్థముల సేవలుచేసిం నేమిమేలగున్॥ గీ॥ అం
 బరములేక బోడియునంధుడును ని । రాశ్రయుండునగుచు నిత్యమాకలి
 యును । డప్పియునుగదూర కర్పరమొప్పబట్టి । దిరుగుబొంకినవాడతి
 దీనవృత్తి॥ క॥ సూన్యతము సెప్పుమనృతము । మానియనుచు నెత్తిసె
 ప్ప మనుజేంద్రుసభన్ । యేనరుడుబొంకువాడు మ । హానకనివా
 సుడును సదాతురుడునగున్॥ గీ॥ సత్యమునకు వికల్పంబు జనగనెవ్వ
 డోడక సభాంతరమున బొంకాడువాడు । కంటకంబులంగంబులగాడ
 నంధ । కూపముననుండు యనుపుచేపలుచిను॥ గీ॥ అధముడొక్క
 డోడకనృతంబు వలుక దా , ననగు ఫలము సూచనంబుగాగ । దుర్గ
 తులను బంధువర్గంబుబడు నెంద । రదివినుండు మీరలార్యులార॥
 గీ॥ గోవొకటి గోడిబొంకిననేపురను న । నేక గోవులకొరకగునేని పదు
 వు । రను మరియు నూర్వరి నొకతురంగమును గు । రించియైనను
 భాంధవ బృందమణగు॥ గీ॥ తనకులంబునంగు జనియించువారల । బు

ట్టవలసియుండునట్టివార । ల సతేడొక్కడణచు కనకంబుగోరి బొం ।
 కిన ఖలుండు దాచుణ సరకముల॥ గీ॥ ఒక్క పురుషుగోరి యొక్కసారి
 యసత్య । మాడువాడు సరికమందుద్రోయు । వేయిజనులదిపుట వెం
 డిగొరకు బొంకు । వాడు మూడునూర్లు వారినిణచు॥ క॥ నరుడెవ్వడు
 భూమికొరకు । పరుషంబునసత్యమురుకబలుకు భువిచరా । చరచేతన
 జాలంబులు । బొరిగొనువాడగుసతండు భూనుతులారా॥ క॥ జలములు
 భోగమురత్నం । బులును శిలామయపదార్థములు గో యన । త్యల
 పితుడగువాడు పుడమి । వలసియనృతిమాడినట్టి వానికి సరియా॥
 క. అనృతఫలమింతలగు గా । పున పురుషుండు మిగుల కీడుబారయు
 ననుచు దో । చిన వేళనైన బలుకన్ । జనదనృతంబునిరి బుధులు
 సంయములారా॥ క॥ గోరక్షయువానిజ్యము । కారుకుశీలపుల వృత్తి
 గైకొనుటయు నే । ర్పారగొలుచుండుటయుగల । పాకుని శూద్రుబలె
 బలుకబరగు సభలలో॥ క. ఏనరుడసత్యమార్గము । గాని వడుపు
 బల్కు బల్కుగానగు సతనిన్ । మానితభూదేవుండని । యైన సధర్మ
 స్వరూపుడని యైనదగ్గ॥ గీ. ధర్మపథమనడచి ధనవంతుడయ్యు ద ।
 రిద్రుడయ్యు నెవ్వరికిని గీడు । గలుగకుండ నిజమువలుకు నేపురుషుం
 డు । వాడ బ్రాహ్మణుండు కాడు పరుడ॥ చ॥ అనృతములాడుచున్
 పరధనాదులుగోరుచు ధర్మమన్న దే । యనువుననైన గైకొనగ గాగి
 యెరుంగనివాని బ్రాహ్మణుం । డన జనునే విశుద్ధకులమందు జనించిన
 నింతవట్టుగా । పుననృతవాదియైనను భూసురుసత్తమడంట యొప్పు
 గున్॥ క. ఆరయప్రాణోపద్రవ । కారములగు సమయాములను గల్గలు
 వలుకం । గా రెండు తెరంగుల జను । పూరుషులకు ననియె మనువు
 భూనుతముదగ్గ॥ క॥ తన ప్రాణముగాచి కొనం । గనుపాయమ్మాది
 వలుకుగల్గలఫలముల్ । జెనకి కొనగ పురుషుడు నే । ధ్విస ప్రాయశ్చి
 త్త విధులుచేసికొనదగ్గ॥ వ॥ అవ్విధులెట్లనిన॥ గీ॥ చరువులగ్నియం
 దు బరగించిన ద్వేవ । తార్చనాది విధులనలరటయును । మంత్రము
 ను జపించి మానిత హోమాగ్ని । యందునేయి పోయటనశుతము॥

వ॥ ఋణాదులయందు సాక్షియగు వాడారోగ్యవంతుడై యుండియు
 సాక్ష్యంబు సెప్ప మాడుపక్షంబులేగకమున్న సభకురాడేని వాని ఋ
 ణదాతకు ఋణగ్రస్తుడీయవలసియున్న ధనంబర్పించుకొనువాడుగా శా
 సించి యయ్యధంబునందు పదియవభాగంబు దండనార్థంబుగాగొనుట
 యు నేసాక్షి ఋణాది వ్యవహారంబులందు సత్యంబునణచిపుచ్చి యన్య
 తంబువలుకు నయ్యన్యతఫలసూచకంబుగా నేడుదినంబులేగకమున్నతీ
 వ్రవోగమైన జ్ఞాతిమరణంబైన నగ్ని దాహంబైన నవశ్యంబుగలుగు గా
 వున వానివలన దండనార్థంబుగా నధికవిత్తంబు గొనుటయైన శిక్షించు
 టయైన నేయుటయు నేవ్యవహారంబున వ్రాలుమూలంబులును సాక్షు
 లునులేక యధిప్రత్యగ్ధులు పరస్పర విరుద్ధోక్తులాడుకొనుచుండు రాతగ
 వునఁదయ్యిగువురిలో దైనంబు సాక్షిగా శపథంబుసేయించికొనుటయు
 ధర్మాధికారి కర్మంబులు మరియును॥ ౩॥ వెలయంగ నన్యతకార్యం ।
 బుల శపథము సేయడు త్తముండు వృధా యే । ట్టులిడికొనంగదిపుగు
 వా । రలు గోల్పపవార లిహపరసుభార్థంబులే॥ ౪॥ అంగనలయందు
 బెండిలియందు బ్రాహ్మ । ణోత్తములబ్రోచుటండు నత్యుత్తమమగు ।
 నర్థములయందు గోగ్రాసమందు వెలయు । శపథమిడుటమన్నాదుల స
 మ్మతమిది॥ ౫॥ బ్రాహ్మణుండు సత్యముతోడ పాధ్వివుండు । హాహనాయు
 ధములతోడ వైశ్యుడు పశు । బీజకాంచనములతోడ వృద్ధివిభగను ।
 పాపములతో వృషలుడుశపథములిడుట॥ ౬॥ సంకరజాతులును శూద్రు
 నట్ల శపథము విడనలయు నిర్వదియైదంగుళంబులు సర్వప్రమాణంబుగ
 ల తప్తాయఃపిండంబురెండుచేతులం బట్టుటయు నగాధజలంబులంబడుట
 యు పెండ్లాము శిరంబునందైన పుత్రునితలయందైన జేయుడి సెప్పట
 యు మహాశపథంబులగు నెవ్వనికట్టియగ్నివలన జేతులబొక్కులెక్క
 కుండునెవ్వండయ్యగాధజలంబున మునంగకుండు నెవ్వనిదారాపుత్రా
 దులకేహానియు బొరయకుండువారలు శుశ్రవశపథంబుల జేసినవారలనం
 బడునై నను పూర్వజన్మ విశేషంబుల నత్సంబను ఋషిసత్రంబుముప్ప
 దిమూడుసంవత్సరంబులు నవీయ సాదగంబునగడపునతనికిశపథాదిసమ

యంబులందగ్ని శీతలంబగు వెండియు నేవ్యవహారంబుల కూటసాక్ష్యం
 బులురువగు నావ్యవహారంబులు సమాప్తంబులయ్యుధత్మాధికారి మరి
 యు విచారింపవచ్చునిట్లు॥ గీ॥ కామమున కోపముననార్తికారణమున
 భయమున విమోహమునను లోభంబునను యె । అంగ లేమిబాల్యా
 వస్థభంగిమైత్ర । తను వితథమగుసాక్ష్యంబు ధర్మసభల॥ క. ఏయేనిమి
 త్తములవడి । వాయక సన్మతంబుదివుటపలుకు సభల న, న్యాయపరు
 లట్టివారల । ఛీయని దండించువిధము జెప్పదునుదగ్గ॥ వ॥ వినుండని
 యిట్లనియె లోభంబున బొంకైన సహస్రదండంబును ప్రథమమధ్యమా
 పరసాహసంబులుగు మోహభయమైత్రతలసన్మతంబులాడిన నంతకుచతు
 ర్గణంబులుగను కామంబుననైన దశగుణంబులుగను యెగుంగమిన్నైన ని
 న్నూరులునుబాల్యావస్థనైననూరునుదండంబుగొనవలయు॥చ॥ఉలుకుచు
 కూటసాక్ష్యమున యోగ్యరత్న సభవల్కినట్టి వి । పులిసరచాలకుండుధ
 న పూర్వకదండముజేసిపుచ్చుటే । యలవుననొప్ప దెయ్యెడల కైసజనుం
 డని సెప్పిబంపగా, వలయునువారు పేదవడు వారయినక నృపుడొపదక
 బడుక॥ క॥ అలుకక వధించుటయుమే । నలయగగొట్టించుటయునరంధి
 పునకుగాదులుకుచు న్నెట్టివిసేయంగలవాడయ్యుక ద్విజన్ము కాదనవల
 యుక॥ చ॥ చెరినిడియెనకాయము గృశింపగజేయుట చాలలెస్సయే, తె
 రువును లేకబ్రాహ్మణు వధించుటగొట్టుట దూరనాడుటు, క్కరిలుటగల్గు
 దుర్మతిదగంగ మహిపతికాదు బ్రాహ్మణు॥ బరచిపగాభవింపని బ్రహ్మ
 మునీంద్రులతోడ జెప్పటక॥ గీ. బ్రాహ్మణుండొరుల పరాభవింప జ
 నదు । కాదుబ్రాహ్మణుని సగౌరవంబు । సేయనెల్లవారికే యెడనని
 యె మ । హామహుండయిన బితామహుండు॥ క బరులనవమానపర
 చిన । ధరణీసురుపార్థివుండు దండించుటగా । దరయగ ఛీఛీయని యె
 ల్లరు వినగోపింపగావలయు సభలొనక॥ చ. అనుచితమైనభంగిదగన
 న్యుడు బ్రాహ్మణునింబరాధ విం । చిననరచాలకుండు వధసేయుటయై
 న సమస్తవిత్తముక॥ గొనిసభనుండి ద్రోచివటుకోపముతో పరదేశ
 మేగు బా । మ్మనియదలించుటైన నయమారగ వానిని బుచ్చుటొప్పుక

గీ. బ్రాహ్మణుండగు జేసినపాధ్వివుండు । గినిసిపర దేశమునకు బొమ్మను
ట యొప్పు । క్రితయప్రభృతులొనరింప పాత్రమెరిగి । చాల్పవలయు
దశస్థానదండనంబు॥ క. కరచరణంబులు లింగము । దరమున్ దృక్పే
త్రములును దనువును నాసం । బుర సజ్జముధనమనునవి । బరగు దశ
స్థానములన పరమశ్రుతులన్॥ క. సరపాలకుండుదోషముపరిశీలించి యు
చితమగు భంగినిసర్పన్ । బరగుసదాగతిదండము । బరికింపక సేయు
నేని బడునాపదలన్॥ క. ఆరయనధర్మదండమ । పారవినాశన కరంబ
పాత్రతమంబు । ద్వీరమణుని కదియడుగుట । గౌరవముగు నిహపరము
లకల కాలంబున్॥ క. దండింప తగనివారల । దండించుట దండనార్హ
తములనురువడిన్ । దండింపక నుండుటనధ । ముండైపాధ్వివుండు సరక
మున గూలునొగిన్॥ గీ. వాక్యదండనంబు వలయుపూర్వంబు ఛీ ।
యనుచు దిట్టునది యనంతరంబు । సర్గదండనంబు నాపమువధసేయు ।
టొప్పునంతి మీదనుక్కుమిగిలి॥ గీ. వధముసేయదగని వానివాగ్దండా
ది । మూడుదండనముల వాడిదరుగ । నాచరించు టొప్పునధివుండు వ
ధదండ । నంబు వేళనరయునది దగంగ॥ వ. జాలాంతర్గతుండగు సూ
ర్యుని రశ్మిలయందు గాననగు రేణువులు ప్రప్రథమంబు సత్యసరేణు
వులని జెప్పంబడునట్టి త్ర్యసరేణువు లెనిమిదియైన నొకలిక్షయనియు
లిక్షలుమూడైన నొకరాజసర్వపమనియు రాజసర్వపంబులు మూడైన
నొకశారసర్వపమనియు శారసర్వపంబులు మూడైన స్థూలసూక్ష్మర
హితమధ్యకృష్ణలంబనియు కృష్ణలంబులు మూడైననొక మాంసంబని
యు మాంసంబులు పదియైదైననొక సువర్ణంబనియు సువర్ణంబులు నా
లైన మొకపలంబనియు పలంబులు పదిధరణంబనియు మరియుకృష్ణల
ద్వయంబుసరిచేసి తులయందు చూచగనొకరౌప్యమాషకంబగు పది
యారు రౌప్యమాషకంబు లొకరూప్యధరణంబగునది. తామ్రక కాన్తి
కపణంబులకు పరిమాణాస్పదంబగు రూప్యధరణంబులు పదిరౌప్యశత
మానంబనియు జతుస్సావర్ణంబులొక నిష్కప్రమాణాస్పదంబనియు

దెలియవలయునట్లు॥ చ. అమరగనుత్తమస్తుని సదార్థము గన్వయు న
 ప్పులేక పూ । గ్నమతని కిచ్చియుండి తిదిగంబుగనేనని శంకలేక ధ ।
 గ్నమహితమూర్తితోడ నధమస్తుడు బొంకులుపల్కునేని పా । పమువి
 నుమంచు వానిపణపంచ శతంబులుగైకొనందగు॥ గీ. ఉత్తమస్తుని
 యొద్ద దానునిచివట్టి । వ్రాలుమూలంబులొక భంగివంచనంబు । చేసి
 ధనమీయడెవ్వడా చెనటినలన । పణసహస్రంబుగొనునది పాధిపుండు॥
 గీ. ధనమువృద్ధికిచ్చి తన్మూలమున సజీ । ననము సేయుచుండు వాని
 వలన । నృపుడశీతి భాగమేనియధికమేని । గొనవలయు భయంబు జె
 నగనీక॥ ప. రెండునూన్లు పణంబులు గొనునదియని కొందలమతంబు
 గీ. నూరొకటియు రెండునూన్లుమున్నూరులు । నాల్గునూన్లును గొనున
 ది నృపుండు । బ్రాహ్మణాదివాల్గు వర్ణంబులందు మా । సంబుమాసమ
 ధికసంఖ్యదొట్టి॥ సీ॥ కూడును మాంసంబుకూరలు వస్త్రంబులాకులు
 చర్మంబులాభరణము । లిలధనంబులును గోబంధనాదులు విక్రయించు
 చునర్థిజీవించుచుండు । వారలవలన కాసారాదులందు పద్మాదినాశంబు
 ల నమ్ముకొనెడి । వారలనలన నుర్వీరమణుండొక్క గన్వయైనను పరిగ్ర
 హముసేయ । గాదనిరి కొందఱివృథాభోగంబుకొరకు । భక్తిమాత్రంబు
 నకు మరి భూమికర్త । కాదులొనరించుటకు నిచ్చునర్థములకు । వృద్ధి
 రాదు తమస్తుసికింతయైన॥ గీ॥ కర్షణక్రియలొనరింపగడగునట్టి । హాళికు
 నికు తమస్తుడ నంత విత్త । మిచ్చినను నృధిరాదొక్క పెచ్చుగాదు ।
 మూలధనముమాత్రము నిల్పుబోలనరయ॥ క॥ ఒనగ దశవత్సరములు
 దనుక భుజింపంగజాలు ధనమురువార్జిం । చినవానివలన నించుక ।
 యును గొనరాదని యె దగమనువురా జెలమి॥ క॥ బాలుండును జడ
 బుద్ధియు । జాలధనముగల్గియున్న సంఖ్యాకులగుక । మూలధనము
 నిల్పికొనం । గాలేమిగాన పరమకారుణ్యమునక॥ క॥ వారల సర్వ
 స్వమ్ముమ । హీనమణుడుగొని నగంగ సత్యంబును స । ద్రావరతి
 బ్రోవందగు । చీరలు నన్నాదులిడుచు శిష్టత్వమునక॥ గీ॥ మరియు
 రలెప్పుడెరుకగల్గినవార । లగుదురష్టవాదియర్థములను । నొసగియు

చిత రీతినుండు బొండని । పనుపవలయు మనుజుపాలకుండు॥ చ॥ త
నయులు కూతులు సముచితంబులరింపగ జాలుమిత్రులు । వనితలు
జుట్టముల్ కులమువారలు నెవ్వరులేని వృద్ధుభో । వనగః నతండు నిర్ధ
నుడవస్త విశిష్టుడునైన పార్థివుం । డనవరతంబు దీనజనులట్లనిరారులు
కొందరాపులై ॥ క॥ ధనవంతుడయ్య నెవ్వరు । తనకు గాకుండు వృ
ద్ధధనముగొని సుఖం । బునతండు బొరయభోవృ । జనుభూపతి వా
ని కధిక సమ్మతమైన ॥ గీ॥ ఎవ్వరును లేని వృద్ధుండింకేటిధనము । నా
కనుచు బీదసాదుజనంబులకు స । మాదరింబున నీగుటత్వర్హతమము ।
వాని నృపుడు నివారింపవలదు మరియు॥ గీ॥ వృద్ధులను బీదసాదుల
వెట్టివాండ్ర । గ్రుడ్డివారల బాలరకుంటివాండ్ర । నెవ్వరును లేనివార
ల నృపుడు భోచు । ట ఖలశాస్త్రమతంబు మహాత్ములారా॥ చ॥ ఒన
రకుశీదవృత్తియతీయోగ్యముగా నొనరించుచుండు నై । ననరవిధుండు
గన్గొని గొనందగు నాతనిచేత జాల యె । ప్పనిరతి గాని భంగి పణ
పంచ శతంబులు కాదు విప్రుచే । నగరొక కొందరారులు మహాత్ము
లు సర్వజగద్ధితంబుగ ॥ వ॥ నాకు మాసమాసంబునకైన రెండేసి నెల
లకైన మూడు మాసంబులకైన మూలధనంబును వృద్ధియునీయవలయు
జుష్టి యని నిర్ణయించుకొని యుత్తమర్హుండధమర్గునికిచ్చిన ధనంబుకైన
వృద్ధినిర్ణయ కాలంబతిక్రమించి వత్సరంబు చనెనేనియుత్తమర్హుండు మరి
గ్రహింపగూడదు. మూలధనంబును గొలదిమాత్రంబువృద్ధియు గ్రహిం
పవలయునని కొందరుజెప్పిరిల్లు కారిక కాయక చక్రాదివృద్ధులునుచనవు
వెండియు నధమర్హుండు ఋణంబువాపికోన న సమర్థుండగునేని యుచిత

—*మూలధనవృద్ధి ప్రకారము.*—

మగువృద్ధిజేచ్చివ్రాలుమూలంబులు ఉత్తమర్హుని కొనంగవలయుననియతండు
గొనుటయుండగు. నధమర్హుండు ఋణంబుదీర్చిపుచ్చ శక్తిజాలక సువర్ణాదు
లిచ్చునేని యుత్తమర్హుండ విగ్రహించి యర్హక్రయంబు జూచుకొని ఋ
ణపత్రంబున ఋణంబుదరిగించునని యిట్లు॥ గీ॥ దేశకాలవ్యవస్థితుడు
నై జక్రవృద్ధియు మూడుకొనజేయుటయు ఘనంబు । కాదేనిదేశమా

సాదిపర్యంతంబు నడవులమాయతనంబు నిక్క- । మటుగాక దేశకాలాను
రూపంబు దెలిసిన జక్రవృద్ధియు నశించు । జక్రవృద్ధిప్రమాణ క్రమంబు
లు మున్నుసూచింపకయెట్టివీచునైన । బాడిబంధించుటాప్పని పనియ
దియగు । దేశకాలార్థదర్శనుండాశయుండు । నైనవణిజుండు వార్ధియా
నాప్తి నేగు । వానికిచ్చినవృద్ధి సమానమయగు॥ క. జలపథయానము సే
యం । గలవారలకిచ్చినట్టి కాసునువృద్ధి । వెలయించి గొనందగదే
యలవుననైనను ధనికుడయ మహితులారా॥ క. ధనవంతుడు ఋణ
రూపము, గ నెవ్వనికైన నయిగానగు నధం । బనుకూలవృత్తి నీగి
యు । గొనరాదధికమగు వృద్ధిగూర్చియలసుడై॥ చ. సముచిత వర్త
నంబున యశాలితయుక్ ఋణబంధన వృధా । నుమతము సత్యము
గలమనుష్యుడొ కింతదరిద్రుడైన న । ర్థముగలవాడొసంగునది తత్పర
బుద్ధి ఋణంబువృద్ధి యో । గృహము జనసమృతంబుగ దగంగన పాత్రు
లకొప్పదెందున॥ గీ. జాదమునకు దండశుల్కంబునకు వృధా । రతు
లకును నయోగ్యగతులక జన । కుండు ఋణముజేసికొనిన తత్సతు
లది । దీర్ఘనొల్లకుండు శైవులెస్స॥ చ. తనయుడునన్నయక ఫలుడు
తమ్ముడుకూతురు నాలియిచ్చులక । జననివృధారతుల్మరిగి సందడిబె
క్కు ఋణంబులోడగా । జనదుగృహధినాధుడని శంబదియెల్లయెరింగి
యత్తమ । గ్లనకి యొసంగిపుచ్చుట నకుండలు చేసిననిధ్ధనుండగు॥
క. ఆరయపుత్రుడుతండ్రి నృ । ధారతులకు ఋణముసేయతడ వెరిగి
నగ । న్నారంజూచిన తద్రుణ । భారము దానునువహింప బాత్రుం
డయగు॥ చ. తనయుడెరుంగకుండుగతి తండ్రివృధారుణబద్ధుడైగతిం ।
చిన ఋణదాతనీవును భుజించితి నీజనకుండుచేసి పో । యిన ఋణవి
త్తమంచుగడుపీనతనాడుటకాదు భవ్యుడై । నను నధమర్ణనందను
ఋణంబునకాతడు బద్ధుడైట్లుగు॥ క. ఒసరిగకటుంబపోషణ । మునకై
దానరయ బాల్యముననుండుతరిక । జనకుండు చేసినరుణము, తన
యుడు దీర్చికొననగునతడు మృతుడైన॥ క. తానెరుగని ఋణ
మైనను । సూనుడుతండ్రి మృతిబాంధవశోధించి దగం । గానీ

గవలయు నతడు మ | హానరకములందు బడకనానందింపక,
 తనతండ్రివ్రాలుబోలె గు | జనుడొక్కడు కల్పనంబు సాగించి ఋ
 ణం | బు నొసగిపుచ్చుమనగ నం | దనుడుగడంకమయిన దివిత్కింప
 జనుక॥ క॥ మత్తుడ సంబంధుడును | న్నత్తుడు బాలుండు ముసలి మా
 నిసిదెవులక॥ జిత్తముచెదరినవాడును | బొత్తుగలిగివ్యవహరింప బోల
 దొకప్పుక॥ మ॥ ఇది నాచేతలిఖంపగా బడినదే నొందైన బొంకాడ నం |
 చు దగక వ్రాలిడి యుత్తమన్లు శీతడత్తుడ్రుండు నాబాల నె | మృది
 నమ్మంగ ఋణంబుగైకొని యసన్మాత్రుండునై దుర్జనుం | డు దురా
 లోచనచేసి. పొపు నొకనాడుక గానరాకిచ్చులుక॥ వ॥ కావున వానివ్రా
 లసత్యంబయగు నివ్వధంబు త్తమన్లుండరయుచుండవలయు॥ క॥ చలవా
 చ్యుడు క్రయవిక్రయ | ములు సేయుటనిధియొనర్పబూనుట దానం |
 బులయాజమానియై బెం | పలవరిచుటగాదనిరి మహామతిమంతుల॥
 క॥ పతిదేశాంతరమేగిన | సతియుకుటుంబార్థము ఋణసంపర్కము
 బూ | ను తెరంగు మాన్యతనుమగు | నతడింటికివచ్చుదనుక సతిసేర్పు
 మెయిక॥ వ॥ మగంచైనను పుత్రులైనను సంబంధబాంధవులైనను సతి
 చేసిన ఋణంబుదీర్చికొన బద్ధులైయుందుగు మఱియును॥ క॥ బలవద్దత్త
 ము నిచ్చులు | బలవద్బుక్తంబుదివుట బలవల్లి ఖతం | బులు బలవత్కా
 ర్యంబులు | బలవద్వాక్యములుగావు పండితులారా॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుండు
 వాణిజ్యంబు బరగజేసి | శూత్రియుండధికదానమత్సరత బూని | వైశ్య
 డారెండునుడిగి యవశ్యముకుల | కోశవస్తు సమృద్ధివినాశకులకు॥
 క॥ ధనముపరీక్షిణం | బయ్యును బలవంతమునగొనుటయును బెన్నిధు
 లుం | డినను గడునీచిసేయుట | యును గాని గుణంబులరయ నుర్వీప
 తికిక॥ క॥ కొనరానికొనజూచుట | యును గొనబాత్రములగునవియు
 డుగుటయును జే | సిన రాజదుర్బలుండని | జనులందరు చిట్టనధముసా
 మ్యుండయగుక॥ గీ॥ న్యాయధనసంగ్రహణము జాతీయ బంధు | భా
 వమును దుర్బలు రిసర్థిబ్రోవజూచు | టయును గల్గిన నృపునివేడ్కమె
 యిప్రజలు | బొగడుదురేతండు సౌఖ్యవిస్ఫూర్తివలెయు॥ గీ॥ కానవిజి

తేంద్రియ క్రోధుడై నృపుండు । ప్రియుడు సప్రియుడనుగూఢభేదబుద్ధి ।
 లేక సమవర్తియై తనుబోకులెల్ల । బాగడయముని విధంబున నెగడవల
 యు॥ క॥ ఏనృపుడ ధర్మకృత్యము । మానక నొనరించు మోహమగుం
 డై యా , హీనమతియచిరకాలము । లోన పగరవశుడగు బ్రజలును
 దనురోయ॥ గీ॥ ఏమహిపతి కోపంబు కామమును వ । శీకృతంబులు
 గా నాత్మ శిద్ధిబొలచి । ధర్మపథమున నడచునతండు బొరయు । నైహి
 కాముష్మిక సుఖంబు లార్యులారి॥ గీ॥ మఱియు నాతనిధర్మసమ్మతముగ
 డిది । బ్రియముసేయుచు బ్రజలెల్ల పెంపునెగడు । వారలగు నునము
 ద్రంబుమేరవిడువ , కెల్లనదులునుగూడి రహించునట్లు॥ గీ॥ ఏముణస్థుం
 డు దివుటగర్హితముచేసి । యుత్తమస్థుని లెక్కింపకుండు నట్టి , వంచనా
 రతునణచి భూవరుడుతద్రు । ణధనమిష్టింపవలయు దాన గనుఘనత॥
 వ॥ దండ నార్థంబాముణధనంబులో నాల్గవపాలుగొనవలయునని కొంద
 టమతంబు॥ గీ॥ ఉత్తమాధమ జాతులు నొక్క తెరగు , కర్మములుసే
 యుటయు ఫలకాంక్షదివురు । టయును బాత్రంబులగు గమశంబులును
 శ , శంబులును వోలెగాక ధర్మంబునెగడ॥ క॥ చీమల చందంబునను
 మ । హామీనములట్ల కరులయను ను నసింహ । స్తోమములభంగి నిత్య
 ము । భూమిమెలగవలయు నెల్లపూరుషులుదగ్గ॥ క॥ నక్కలచాడ్చున
 క్రొవ్వివ , కుక్కలచందమున పిల్లికూనలగతిసే । చక్కటివైన నా పురు
 షులు । ముక్కుమొనయులేక దిరుగ మూడుగ గీభుల్॥ క॥ సరపాలకు
 డీయర్థము । పరాయణముసేయవలయు బహుభంగులని । ఘోరకర్మా
 చరణమ నా । దరమైతన మార్గమత్యుదాత్తముగాగ్గ॥ క॥ ఈ
 యర్థంబువెరుగు భూ । నాయకుడొరింపకడగు సరనుతదండో ।
 పాయముసమస్తలోక । శ్రేయస్కరముగ సదా విశిష్టచరితుడై॥
 గీ పరమకులజుండు వృత్తసంపన్నుడునృత । వాదిఘనపక్షుడనదగు

—*నిత్యే పార్థ పురుషుని విధము.*—

వా నియంద । నయమునిత్యే పసంస్థాప నంబుసేయ । వలయునిశ్చంక
 మెయి । మహివల్లభుండు॥ క॥ ఏవడువుననాదాయము । గావించుచునా

ర్యసమ్ము ఖంబుననిచ్చున్ | భూవరుడన్వీత్తంబుయ | ధావిధిసంస్థాప
 నంబు | దగు సేయగన్ || వ. ఇదిరాజ పక్షంబు మరియును బ్రజల
 యందు నట్లవలయు నొక్క డొక్కనిచేతికి నిక్షేపంబుసేయనిచ్చిన
 గనంబు మరలనిప్పించుమని వేడికొనిన యష్టయానిక్షేపధారి సమర్పిం
 పవలయు. నియకడున్బుద్ధిదొడరి లేను పొమ్మనునేని ధర్మాధికారి
 సమ్ముఖంబున నిచ్చుటయు శిక్షింపబడుటయు ననశ్యంబు బొందు ని
 ష్టేపంబుచేసిన యర్థంబుకొరకు నర్థివత్సరులు వివాదింతురేని కుల
 వయోరూపగుణ సమన్వితులగు పురుషులౌవ్యవహారంబున సాక్ష్యంబు
 సెప్ప బాత్రులగునిట్లు || సీ. నిక్షేపమొనరింప నేనెన్నడెరుగనా కీతండా
 సగెననుటెల్లకల్ల | యనియసీతక్షక నాకును శత్రుభౌవంబు లెననియు
 న్నవిపూర్వ మెల్లొసగు | ననియసీతడువేడి కొనినయర్పించితి ననియు
 జోయెననియు నధపునెరట | నిక్షేపకుడుసెప్ప పక్షంగాసేయక నదియె
 రింగినసాక్షులందరను పి | చారణముచేసి యవ్వంచనారతుని వ | ధిం
 చువాడునుబోలె గజ్జించివాని | వలననిప్పింపవలయు సర్వంబుధనము |
 సమ్మియిచ్చినవానికి నరక్షింతుండు || సీ. నిక్షేపమొనరింప నెమ్మియన్యు
 నిచేతి ధనముగైకొనిన యతండుమరల | నియకమున్నగతించెనేనియు
 వానిపుత్రులైననెసంగి పుచ్చవలయు | జనకుండునిక్షేపమొనరింప ప
 రునిధనంబుజేకొనుట సర్వంబునెరిగి | యుండియుతండ్రి మృతుండగుమత
 దాత్మజులువంచనము సేయ జూతురేని | బాత్రులగుకఠిన శిక్షాదిబంధ
 నముల | పాలువడనధికారిచేపలువిధముల | నెరుగకుండిన వారగునేని
 బారయ | రీనిబంధనవిధులనిరెల్లబుధులు || సీ. ధనమునిక్షేపంబు వొన
 రింప నిచ్చినవాడు మృతుండైన వానినుతుల | కయ్యర్థము సమస్త
 మర్పింపవలయు నిక్షేపంబుసేయ వాడా పదలను | నిక్షేపధనమెల్ల
 నెరతస్కరాగ్ని హోత్ర ప్రమాదశమై దరిగనేని | కాదు నిక్షేపం
 బు గావింపధనమొనంగిన యాతడర్పింపుమనుటయురుక | బారిధ
 ర్మాధికారి సభాస్థలమున | సెప్పికొనుట | నన్వేషించుటాప్పు | నాత
 డీతడునుగూడ | ననిరి విభ్యాతమతులు | ఇదియసామాన్య పథముమ

హాశ్వరునకు॥ గీ॥ నెమ్మియొనరుండు నిత్యే పమీయక , నపహరింపజూచు
నాతడెవ్వ । డన్యతమాడి బొందనరయు నిత్యే పంబు । వాడునుర్విదొం
గ వాంఁడునిజము॥ న॥ నిత్యే పంబపహరించిన వానివలన నిత్యే పథనం
బెంతయుండు, నంత దండనార్థంబుగా రాజుగ్రహించుటయు, నిత్యే
పంబుసేయ సీగకయ నిచ్చితినను వానికి శరీరదండనంబుసేయుటయు
నవశ్యంబు మరియును॥ క॥ ఏనరుడు పరద్రవ్యము । మానక గొనుత
గవుదప్పి మనుజేంద్రుడొగి । వానిగదసివధసేయం । గానగునది పె
క్కజనులు గనుగొనుచుండ॥ క॥ నిత్యే పార్థంబెవ్వను । సాక్షులెరుగని
చ్చు నెక్క సఖునికి నతడా । సాక్షులు సెప్పినమాత్ర మ । దక్షతమె
యిగొనుట చాల తగవనిరిబుధుల॥ క॥ ఒరులెరుగకుండ నర్థము । నెరి
నెవ్వడుదాచనిచ్చు నెమ్మినతని క । ట్లరహస్యంబున నీదగు । నరయన్
నిత్యే పధారియాదరముదగ్గ॥ గీ॥ పరమభద్రాస్పదము నిరపాయకరము ।
నగుచు నిత్యే పవిత్రమేయనువులేక , నుండునేనియు కొన్ని నాఘంచుటా
ప్పు । ధనమొసంగినవాడు దెచ్చునుటకాదు॥ ఉ॥ పాపరతుండు సోమ
రియ పౌరుషవర్తనుడర్థమర్థిని । త్యే పముసేయనిచ్చు తరికేవలమార్పు
లుసాక్షులై గడున్ । రూపరయుండుటాప్పు నపురూపముగాదటులై న
నమ్మిని । త్యే పముసేయనాతనికి జెదుభయంబటుగాక తక్కినన్॥
క॥ పరధనపదార్థతతులప , హరించి యురువుగాధ నముగూరిచి ద ।
న్నొరులెరుగకుండ నతి గూ । ధరహస్యస్ఫూర్తి నొక్కడచనిదగంగన్॥
న॥ నిత్యే పంబుసేయవలయునని ప్రార్థించు నేని వానివర్తనంబు పరీక్షిం
చి బుద్ధిమంతుండుకాదు పొమ్మనవలయునట్లుగాక నొడంబడునేని గీడు
మూడగు నెవ్వండు నిత్యే పంబుసేయ పరునివలన ధనంబుగై కొని వాని
యనుమతిలేక యనుభవించువాడు మ్రుచ్చువోలె దండింప పాత్రుండు.
మరియు నిత్యే పధారి ధనస్వామియను మతంబులేక వాని యవిభక్తపు
సోదరులైన పుత్రులైన నవశ్య బంధుభావంబుగలవారలైన తనతోగూ
డ నవ్విత్తంబు భాగించు కొందులేని వాడు దొంగవోలె శిక్షింపంగాడు.
దానొక్కరుండు మాత్రము హరించునేని యారునూరులు పణంబులు

దండనార్థంబుగా రాజసభ నర్పించుకొన బూతుండగున్లు॥ క॥ ధనపతి
యైదగునాతని । యనుమతి బొందక యవిక్రయముసేయుటయె । వ్యని
కైన నెనుగివుచ్చుట । యనుగాదలైనదండయోగ్యుండయగున్॥

క॥ భోగార్థమొరుని విత్తము । తాగె కొనుటేమి యొప్పిదంబదిగానన్ ।
వేగమదండించునది వృ । ధా గౌరవరహితు వానిధరణీశుఁగొన్॥
సీ॥ నిమ్మిమై దాచగానిచ్చినయర్థంబు నిక్షేపధాగ్రహించివృద్ధి । బొం
దింప వాణిజ్యమును విక్రయముసేయుటెఱిగి ధనస్వామి బహుచి వచ్చి ।
ధనమిప్పుడయొసంగుమనుటయు నాతండు దగనమస్తంబు సత్యంబుసె
ప్పి । బుచ్చుటైనను ధనంబిచ్చుటైనను తత్త్వణమసేయవలయు ఘనంబు
సెడక । నట్లుగాక నిత్తునసరాదనిన ధన । స్వామిపోయి రాజసమ్మతి
మున । జెప్పికొనినవచ్చుజేటు మిథ్యావాది । వోలె గాన తడవుబోల
దెందు॥ వ॥ నిక్షేపధారినిక్షేపంబు వృద్ధి పెంపొందజేయ వాణిజ్యంబు
సేయుటెరిగి ధనస్వామి పార్థివునితో జెప్పికొనిన నృపాలుండా నిక్షేప
ధారి శిక్షింపక తద్ధనంబిచ్చుకొనునట్లు శాశింపవలయు॥ సీ॥ దాచం
గనిచ్చిన నీచపదార్థంబులైన విక్రయముసేయంగ గాదు । తూచుట
యును దొడివేచుటయునగదు ధనపతిమ్రోల నప్పనులు వెలయు । నతి
హీనుడైన కన్యాశుల్కముల కాసజేయటొప్పుదు విశేషించియట్లు ।
గాక లోభమును ధనాకాంక్షయు దగి శుల్కంబుజేకొనువాడు కన్య
లిరువు । రిరువురకు నొసంగునెడ యేకశుల్కంబు । గొనవలయును కన్య
కుష్ఠురోగి । ణియును వెఱిదియు ననేకవిధానర్హ । పతియునైన జెప్ప
వలయుమొదలు॥ చ॥ అనుచితమైన వర్తనము నాసురి కృత్యము కాని
చేష్టలు । గనలునిరీక్షణంబుగల కన్యయధాస్థితులెల్ల జెప్పగా । జను
వరుతోడ మున్న నయశాలితకన్నియనిచ్చు నాతడే । యనువును జెప్ప
జేనియు సరాధిపదండనపాత్ర భూతుడ౯ గీ. ఋత్విజుడు యాగమున

—*కర్మకారాది భృతిప్రకారము.*—

కర్మమించుకంత । జేసి రోగాది వీడలజక్కెనేని । యదిసమాప్తంబుగా

వింశ నర్తకముల | కీగునది స్వదక్షిణ భాగములను గీ॥ తనకు యజ్ఞ
కర్తృగ నుసంగినదక్షి॥ జామలెల్ల యోగ్యులైన వార | లకు నొ
సంగగావలయు వారలూ కర్మ | శేషములు సమాప్తిసేయుటదగు॥
చ॥ తనరగయజ్ఞకార్యమున దక్షిణభాగములెల్లవారు గై॥ కొని యు
చిత్రకమంబు లొంగూడగ నెవ్వరికెవ్వయోగ్యమై | జనునవి సర్వకృ
త్యములు జక్కనొనర్చి జెలంగి యాజకుం | డనయము గౌరవింపగ
మహాజనమైత్రభోవుటాప్పగు॥ క॥ వారిలలో నొక్కనికతి | గౌరవ
మున యజ్ఞకర్త కనకాదులు వి | స్తారముగ నీగనవి ముద | మారగ
బంచికొనగూడ దందరు నొకటై॥ వ॥ ధర్మార్థము యజ్ఞకర్మంబులందు
శాస్త్రోక్తంబులైన దక్షిణలుగాక ఋత్విజులందరిలో నొక్కనికి యజ్ఞ
కర్తయిచ్చుప్రట్టి యన్యదానంబులుసేయునేని యవి వారలందరు విభా
గించుకొనగాదనిజెప్పితి గావున నట్లువిభాగించుకొందురేని కనకరూపం
బుగానరేంద్రునకు దండనార్థంబిచ్చుకొనవలయువారలగు నిట్లు ధర్మా
ర్థమిచ్చుటయు బరిగ్రహించుటయు నాదిగాననేక ధర్మంబులు తేటపరచి
తినింక॥ క॥ నేతనము వీగుటకునగు రీతులునీకుండునెడ బరీక్షయొనర్పం
గా తగుమార్గములన్నియు | బ్రీతివివరింతు వినుడు ఋషులారద
గ॥ క॥ ఏయాయానములేక య | వాయకతాజేయవలయు పనులతి
మత్తుం | డై యొనరింపనివానికి | నీయవలదు కూలదండనీయు డతడ
గు॥ వ॥ వానివలన కృష్ణలంబులెనిమిది దండనార్థంబుగా రాజుగ్ర
హింపవలయు॥ చ॥ తనయజమానిసెప్పిన విధంబున నిక్కము సాధ్య
మైన యప్పనులొసరింపగా జ్వరము పాల్వడిగుండి యశక్తుడయ్యుమై
ల్లన నొనరించునేనియు విలంబముగాక సమృద్ధమైన వే | తనములు
బొంద పాత్రుడగు దానొక చాడ్చున కూలివాడిల॥ క॥ ఆరోగ్యవం
తుడైన మ | హారోగగ్రస్తుడైన యజమానిపనుల్ | గౌరవమునసేయ
నిచో | కారు భృతులగొనగ మునిశిఖామణులారా॥ క॥ చేయించిన
పనులకు భృతు | లీయనికృపణుండు కర్మహీనుండు శవ | ప్రాయుండ
యనిరిబుధులు మ | హా యోగ్యతముల్ సనాతనపథంబుదగ॥

గీ. వేతనంబులిచ్చు విధులునుకూలి వాం । ద్రవి గొనంగ నొప్పనర్హత
యును । సెప్పనడియె మరియె జెప్పెద సంవిద్యై । తీక్రమప్రకార ధీ
రవిధులు॥ వ॥ వినుండనియిట్లనియె॥ గీ॥ కరము సంవిద్యైతీక్రమకారకు
లకు । వారలను పార్థివుండు ప్రవాసశీతు । సెయ్యుటైన దండంబులుసా
య మెద్దు । గొనుటయైనగావింపంగ జనుగడంగి॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుడు
క్షత్రియుడు వైశ్యపాదభవులు । గడక సంవిద్యైతీక్రమకారులయిన ।
దండనంబులు గొనుటయు త్తమముగాదు । తీవ్రశీతులు సేయధాత్రీవరు
నకు॥ వ॥ ఇది సర్వసామాన్యపథంబని మన్వానులమతంబు॥ క॥ సమ
యవ్యభిచారులు దు । వృ మనస్కులు గ్రూరులగు ప్రజలనందరను ।
త్తమమధ్య మాధమచిరా । క్రమదండంబులనణించిరాజు ఘనుడగు॥
వ॥ ఒక్కనస్తువు విక్రియించి పశ్చాత్తాపంబునగలంగినవాడు పదిదినం
బులేగకమున్న తత్క్రయధనంబు సర్వంబు నొసంగి మరలనది గైకొ
నుటయు కొనినవాడు నట్లచేసికొనుటయు సామాన్యపథంబు పదిదినం
బులతిక్రమించెనేని యట్లుగాదు మరియును॥ క॥ చారిత్రహితనిత్యము
హారోగగ్రస్తకన్యాయనువు దెలుపకే । పూరుషునికై న నొసగు న ।
గౌరవరతుండనంబుగావింపజను॥ వ॥ వృణ్ణపతివణంబులైన నూరై
న సృపాలుండు దండవార్ధంబుగొనవలయు శిక్షించునదియని కొందరమ
తంబు॥ గీ॥ కన్యగాని దానికన్యాయనుచుజెప్పి । యెవ్వడొకనికర్థినిచ్చు
వాని । వలనపార్థివుండవశ్యముచూరుప । ణంబులుగ్రుడైగొనంగ వల
యు॥ గీ॥ కన్యాయందు లోకమాన్యతపాణిగ్ర । హణముసేయుటది మ
హామతంబు । కన్యగాని దానిగాచు వరింప న । రించునేని ధర్మవృద్ధి
దరుగు॥ క॥ ఆరయనిలపునరుద్వా । హారంభుమహాలే నిందువడై చెడు
కన్య । త్వారూఢిలేనిదాని స । గౌరవముదగగ్గవరింపగడగునతండున్॥
గీ॥ కన్యవార్తలరయకయ పెండ్లియాడిన । వాడు కన్యదోషవతియు
రహిత । యగుట పిదప నెరుగనగునేని విడువగా । వచ్చుపదియైనైదు
వాసరముల॥ క॥ పదియైదుదినములేగిన । పిదప విడువగాదు కన్యప్రీతి
చుటయు॥ పదతాడనంబుసేయుట । యుదగదు ప్రియమారనమ్మి

నుండగవలయు॥ క॥ గోవులుగాచెడివాడును । గోవులయజమానియు

—*గోపాలునిధర్మంబులు.*—

ను మిగులవాదంబులే । గావింప పరమధర్మము । లైవెలయువిధులు
 వినుడు మహాశయాలారా॥ సీ॥ అనిపల్కియమ్మహామునిసట్టలనియె
 గోపాలుండు నిత్యంబుపాలనంబు । సేయుచు గోవులకేయపాయములు
 గల్గకనుండదివురుచు గజికి జూంప । ములమేపి సాయాహ్నమున యజ
 మాని గృహమునజేరిచి గోగణములుసేమ । ముగనున్న యవియని త
 గజెప్పిదూడల బరికించి గుడిపించి పాలుదీసి । పాలకడవ జాలభద్రంబు
 గాగొని । వచ్చి స్వామిచేతికిచ్చి మరల । వత్సములనుగట్ట వలయు
 పిమ్మట తన । మందరంబుసేరమాన్యులార॥ క॥ పదియావులపాలు ద
 గ॥ బిదికెడిగోపాలకుండు బిదికికొనుట యొప్పిదమగు భద్రంబుగనె
 క । మొదవపొడుగుపాలుదూడమురియకనుండ॥ క. గోపాలుడుగో
 గణముల । గాపాడగలడటంచు గాదరయక ని । ర్వాప్యపారస్థితినుం
 డం । గా పశునాయకుని కెట్టిగతులవడిన॥ చ. నవనవలాడుచు
 దగుతృణంబులు పొట్టలనిండమేసి ప । ల్లవములజొక్కి నిర్మలజలంబు
 లుద్రావుడు రోమకోటులు । క్కవొడచునట్టి చందమునుగన్గెనిగోవు
 లగోపకుండు దో । లవలయుదొడ్డికి మదిజెలంగుచు వేణునినాదమిం
 పుగ॥ సీ. నప్తమైనను క్రిమివ్యాకీర్ణగతులవి నప్తమైననుప్రయత్నం
 బులేమి । పులులాదిగాసత్వములచేత హతమైనసర్పదప్తంబులై జచ్చునై
 న । లాతిగోవులతోపలాయనంబైనచోరులప్రాలువడిన సురులుహరించి
 కొనివేగపోయిన గుంటలంబడి చిక్కినను నూతవడినవనంబులందుగాన
 రాకుండినను గిరిగహ్వరముల । నిరికికొనిననురుక బరుగెత్తివచ్చి ।
 న్నావితితోజెప్పవలయు సర్వంబుగోప । కుండుగోవునశింపకనుండునైన॥
 చ. మనువువచించెపుంర్వము ప్రమాదవశంబునగోవుమేపు చుం । డి
 నతరిజచ్చినేనియు గడిందిగదానియధార్థమంతయు॥ । గనుగొనిస్వామి
 నమ్ముటకు కర్ణయుగంబును కొమ్ములుగొన॥ జనుఖరములేస
 మాత్తమగు చర్మముగోపకుడెందునేనియు॥ వ. ఇట్లు గొనిస్వామికవి

గుర్తించి చూపవలయు॥ క. గొరియలుమేకల కడుపులు | బరచునెడ
లపాలనంబు బాటించనిచో | దెరిపిగని నృకంబులు బెం | పురుకమె
యిహతము సేయు నొక్కదొకండు॥ వ. కావున॥ క. పాలనము
సేయకుండుట | పాలకునకుబారయదోష భరమతిజాగ్ర | శ్రీలనర
యవాడైన | కాలము సేరంగ లేదు కల్మషమరయ॥ సీ. అగుపరీహ
రంబు లందుధనుశ్చత మాత్రదూరంబు గ్రామములచెంత | నెలవుశ
మ్యాపాత ములుమూడుత్రిగుణీకృతము మహానగరాంతి కములయం
దు | పశువులుమేయంగ పచ్చికబయలుగా విడువగనదిశాస్త్ర విధితమ
తము | హలికులొకభంగినట్లు విడువలేని గోపకుండేమరి గూరుచుం
డు | నప్పడాసీమగోవొకండైన బెక్కు | లైనపరువెత్తి సస్యంబులంది
మేయు | నట్టిదోషంబు గోపాలునందులేదు | గానవానిని శిక్షింపగా
దు నృపతి॥ ఉ. కంచెలువెట్టియాపాలము కాపులవ్యోము నిత్యము
బరీ , ట్రించుచునుండు టాప్పునటు సేయకనూరక నుండువారలై | నం
చెడుసస్యముల్ పశుగణంబులు నుష్ట్రములూరిబండులు | కంచరగా
డిదల్ భయముగానక మేయగజొచ్చుగావున॥ చ. గవినలుశిధమై
వెలయకంచెలు చుట్టునుగాను పింపమా , ర్గవిధులు నెప్ప నె
ప్పిదముగాగ విశాలములైన నంజలూ | డ్దువొలచి సర్వసస్యతృణ
పుంజమనోహర భాతిదోష దొ | ట్టివిడచిగాచుచు ప్రతిఘటింపక
హలికులుండు టాప్పుగు॥ గీ. కంచెలుదెరల్చుకొనిపశుగణమువారి |
సస్యములుమేయటయును గర్షకులుజూచి | పాలకునివలన నెకపది
పణములుగొను | టాప్పు గోవులబంధించు టాప్పుదెండు॥ వ. గోవు
లు సస్యంబులకెంత సప్తంబుగలిగించు నన్నిపణంబులు గోపాలునివల
నంగాని గోస్వామివలనంగాని గొనుటయు నసదుగా నప్తంబగునేని
గోపాలునికి భయంబునెప్పి వుచ్చుటయు నీనినదిసంబాదిగా పదిదినం
బులేగకుండుగోవును యెదయైనయావును దానివెనుదవలి చనుకోడె
లును శంఖచక్ర త్రిసూలాద్యంకితంబులగు వృషభంబులును దైవ
సంబంధంబులగు నావులును పాలకుండుండియైనై న లేమిన్నైన సస్యం

బులు మేయుటనుజూచియు బంధింపకుండుటయు గోపాలునిదండిం
పకుండుటయు ముఖ్యతమంబులు॥ నర్కుటవృత్తము॥ వలవదుపాల
కుదొడరి స్వామియనేకసము । జ్వలపరుషోక్తులాడ మరివాడొకకా
లములో పలతనయిచ్చనచ్చిన నెటంబుచేసిననై । నలఘుతరంబు
సేయుట మహానుమతంబగు॥ శుద్ధవిరాటవృత్తము॥ సారాచారము
స్వామిసేయగా । పారంభైతగుపాటిదాను నిం । పార్వాలకుడాప్తవ
ర్తన । స్ఫారస్ఫూర్తివెసంగబెంపగు॥ ప్రణవవృత్తము. గోపాలుండతి
కుటిలాచారుం । డైపాటింపకనతిస్వేచ్ఛాదు । ర్వాప్యపారంబుననలగం
గాస్వా । మ్యాపద్భంగికి ననుకూలుడగు॥ జలధరవృత్తము. గోపరి
పాలకుండు తనకుంబ్రియమే । రూపునసేయడేనియునురుప్రతిభ ।
భూపతితోడజెప్పినబోలు గరి । స్థాపరుడు వివేకియగుస్వామిద
గ్గ॥ మేదిసీవృత్తము॥ తనునెకపాటిసేయక స । దానిజేచ్చవర్తిం ।
చినపశుశాలకువిడువ చెల్వసంఘటించు । ననియెమహామతాస్తి
మనువంతకుండునెమ్మి । వినభువిస్వామికి విధులు వృద్ధిమైజెలంగు॥
క. గోపాలకుండుస్వామియు । నేపారవివాదములు పహించిన ధర్మ ।
వ్యాపారరతుడు ఘనుడగు । భూపతిచచ్చించి దోషములుగనుటొప్పు ।
క. సీమావివాదముల నిరు । గ్రామంబులవారు బేర్చికలహింపంగా ।

—*సీమావివాద పరిష్కారప్రకారము.*—

దామహితహితాస్తిమెయి । భూమిశుడు జ్యేష్ఠమాసమున దీర్పన
గు॥ చ. మరిపాలిమేరగుర్తులను మరియురావియు కింశుకంబుల ।
దరుచుగ నామ్రవృక్షములు తాలములు బహుపంక్తిభేదమిం । పెర
యగనాటగావలయు నెందునునృద్ధి రహించుతీవెలు । బరపగుచెట్టు
లు పొదలుబంధురవంశ విశాలగుల్మముల్ । వ. సాక్షరాంకిత భూ
యిష్టంబును లింగాకారంబునగు రాయయొకటిస్థాపించుటయు జాలలే
స్సయగు॥ క. మరియును నూతులుబావులు । జెనువులును కొలంకులం
దు జేయింపనగు । గురుతుగనస్థికఫాలపు । పరియలు భూగర్భమం
దు బ్రాతగవలయు॥ సీ. సీమావివాదంబు జింతింపననువుగాకుండిన

వృద్ధులును తములగు । వారలనడిగి ధాత్రీరమణుడాప్తి గున్తులిడంగ
సంకోచ మొదవ । దండుసాక్ష్యము సెప్పునట్టివారలు శిరోజములు వ్రే
లాడంగ విమలరక్త । చేలధారులు పుష్పమాలావిరాజిత కంఠభాగులు
నమస్కారపరులు । నగుచుమంటి గడ్డలాత్మీయశిరముల , వ్రేట్టికొనిగ
డంగియొట్టులాడి । యనృతమెల్లమెన్నడైననుచు పాలి , మేరినిర్ణ
యించు దీరులెన్న॥ క. వారలునుడివివటుల పాలి । మేరిలు నిర్ణయము
సేయమేలగునిల ను । ర్వీరమణునకునిజేచ్చ వి చారింపగబోలనట్టిసమ
యంబులలో॥ క. అపాలిమేరలకధిక స । మీపములగు నూరులందు
మేటులనంగా । దీపించువారలేపురు । రూపింపగనచ్చుభూవరునితోసం
ధుల్॥ నాలుగూరులందు నల్వరు పెద్దలు । సంధినిర్ణయంబుసలుపుటొప్పు ।
సనియెనునుపుకారు సునయశూన్యులుదుష్టు । లొక్కయూరనాప్తిగుం
డువారు॥ ఉ. బోయయుగోపకుండు ఫలపుష్పదళంబులు దారుఖండ
ముల్ । వాయకవిక్రయించుకొనువారలు పాములవాడుగొల్లము॥ జే
యుటజాలలెన్నయగు చేరువసంధినిర్ణయంబు వా । రేయెడకాననంబు
లజరింపుచునుండుదురింతగావు॥ క. వారలు సెప్పినయట్లు మ । హీర
మణుండరసి సంధినిర్ణయమతిగో । స్థీరతులతోడసేయం । గారెండుతె
రంగులందగవుపెంపొందు॥ క. వాపీకూపతటాక స । మీపక్షేత్రము
లకొక్కమెయివాదంబుల్ । బ్రాపుకొనిసేయువారల । భూపతివారించి
ధర్మభూయిష్టగతి॥ క. ధీమహితులును తములగు । సామంతులనడగి
సేయజనున్ద్యయమా । రామగృహతటాకాదుల । కేమెయిపక్షంబుడి
గిమహితమతులారా॥ క. అనృతంబులు సామంతులు । మకోనియ
మంబులేక బలికినపతి ఛీ । యనిదండింపవలయు తీ । రని నిష్ఠురవాక్య
ములుబరగుననిరి బుధుల్॥ క॥ వెరపించి యిండ్లుతోటలు । జెగువులు
పొలములుగొనిన యశిష్టరతుల దా । వెరపించి దిట్టిగొనునది । యగు
క॥ పంచశతపణములు ర్వీశుడొగి॥ క॥ మరియును వార్తామాత్రం ।
బెరుగమినన్యుని ధనంబు నెలమిగొను జను॥ వెరిపింపక ఛీయని
గ్ర । చ్చరతర్జనము॥ గొనునది సభ్యులెరుంగ॥ వ॥ ద్విశతపణంబు

లుగొనవలయు. ననికొందరమతంబు॥ క॥ పాలమేరలందు తోటలు । శిలలును సంస్థాపనంబు సేయింపంగా । వలయు నశేంద్రుడువాడం । బులుడిగి బ్రజల్లె సౌఖ్యముగవర్తింపక॥ క॥ సీమావినిర్ణయాదుల । సామాన్యఫణంబుల్లె జక్కనుడివితిక॥ నేమీరలువినవెండియు । నేమములగు సూక్ష్మవిధులు సెప్పదునెలమిక॥ వ॥ అనిచెప్పియిట్లనియె॥ గీ॥ ఊత్రియుడు బ్రాహ్మణుని నిందిసడియెనర్ప । శతపణంబులుగొనుటయు సత్యవాది । యైన వైశ్యునినిందించు నంఘ్రిభవుని । వలన యేబదిగొ

—*దుర్వాక్యదండన ప్రకారము.*—

నుటయు వెలయు పతికి॥ క॥ గుణానిధియగుఊత్రియు బ్రా । హ్మణుడవినీతములువలు కనటుపంచాశ । త్వణములుదండముగొనుట శ । రణరహితునిజేయుటసుకరము భూపతికిక॥ సీ॥ ఇరువదియైదైన నిరువదియైనపణంబులుగొనుట మహామతంబు । వైశ్యుండు శూద్రుగర్వముమీరి నిందింప విప్రుండు వేరొక్కవిప్రునింద । బరిగింప పండ్రెండు పణములు వాడంబులందైన నిర్వదియైదుపణము । లైన నిర్వదియైన మానక గొనునది భవ్యతముండగు బ్రాహ్మణునిహ । సింది పరుషోక్తులాడిన చెనటిశూద్రు । జిహ్వాగోయించుతైన నిష్ఠీవసంబు । నోటనురిలించియుణచి తను పుగ్మశింప । జెఱ నిడులు యైనదగునీతి మెరయువతికి॥ క॥ ఆరంభము సెడిబెంపురు । వైరూపణుటేమిబ్రాహ్మణాధమయని గ । ర్వాహుఢివిప్రు పలికిన । గూరచరిణు శూద్రునగ్నిగూరింపనగుక॥ వ॥ అగ్నితప్తంబగుతైలంబుకర్ణరంధ్రంబులందును నోటియందును బోయింపవలయునని కొందరమతంబు॥ ఉ॥ పాయపునీపు నీచరతి బ్రాహ్మణధర్మపథంబెరుంగ వో । హోయనిశుద్ధకర్మరతినుండుము భీయనిపేరులేని నీ । చాయయు నైనవంటనని సాహస మొప్పగ విప్రునాడు న । త్యాయతేబుద్ధినైన దెగటార్పదగుక॥ నరపాలుడంఘ్రిజుక॥ చ॥ పరమపవిత్రమూర్తియగు బ్రాహ్మణవర్మదనేను గా ననా । చరణములొత్తమీవని యసమ్మతి శూద్రుని బల్కు విప్రునిక॥ నరపతియుగ్రుడై కదసి నాలుకగోసి యురంబుగ్రుద్ది చె । చ్చైరజనుమేలనింతలని సెప్పిదిరంబుగ బుచ్చు

టాపుగఁగఁ ॥ క॥ పారగమతినిర్మల వి । ద్యౌరతుడగు శూద్రుడును మహా
మహుడు సదా । చారమ్ములేక వ్రత సం । స్కారపరుడుగాని ద్విజుని
కన్న నరయగఁ ॥ సీ॥ గ్రుడ్డియు బధిరుండు కుంటియు గుజ్జవాడును
గాన నయినచో జనువుచేసి । గ్రుడ్డివాడాయని గుజ్జవాడాయని బధిరు
డాయని కుంటివాడాయని య । గౌరవరతివల్కువారల దండింపవలయు
భూపతి గౌరవంబుమాని । యాత్మసంబంధుల నాలిబిడ్డల నన్నదమ్ము
ల మరి తల్లిదండ్రులగు రు । వ్రల సదాచెడనాడిన తులువకఠిన । దండ
నము సేయునది యపాత్రతజెలంగు । వారలార్కుల మనివల్కువారలైన
నాలుకలు గోసిపుచ్చుటర్హతమమయగు ॥ క॥ అనుచిత వాక్పారుష్యం ।
బునకగుదండన విధులను బోధించితి దం । డనపారుష్యమునకు సే ।
య నయినవిధులొక వినుడనఘమతులారా ॥ క॥ ఏయంత్యజాడంగంబు

—*దండనపారుష్యవిధులు.*—

లు । గాయపరచు నుత్తమకులుగానకనైన ॥ గోయందగువాని తను
వు । హేయాస్పదముగ నృపుండనిరి భవ్యతములే ॥ క॥ పాదంబుతోడ
దన్నిన । పాదంబును పాణినేయపాణినుదగ్రుం । డైదోడన ఖండింపం ।
గాదగు భూవిభుడువాని గర్వంబణగఁ ॥ వ॥ ఏనికృష్టవర్ణుండుత్కృష్ట
వర్ణుతో సమానానంబున నుపవిష్టుండగు వానికటిప్రదేశంబున త
త్తంబగు లోహపిండంబుతోడ గురుతులిడవలయు వాడు గౌరవనీయుం
డగునేని యల్లుచనదు॥ మరియును॥ గీ॥ ఉత్తముండనంగ నొప్పునాతని
మేన , నోడకధముడురుకనుమియునేని । గదసి యణచివాని పెదవులు
రెండును । గోయనదినృపుండు కూఁకూరి॥ గీ॥ విబుధుతనువున మూ
త్రంబు విడచునట్టి । యధముశిశ్నంబు గోయింపనగు పురీష । మైన
నుక్కరగొర్తివేయంగవలయు । పరమధర్మరతుండగు పార్థివుండు॥
గీ॥ కేశపాశంబు మీసముల్ గ్రీవమువృష । ణములువట్టి దివిభవ్యత
మునిద్రోయ , నధము బాహుయుగంబు శితాసినరుక । వలయుభూపా
లకుండు గర్వంబుదరుగ॥ సీ॥ చర్మంబుభేదింప శతపణంబులు మాంసమ
ణచిభేదింప సహస్రములును । నెత్తురువారంగ నొత్తివేయగ నాలునూ

ర్లుగోనకవలయును నృపుండు । గండుపెంపుర మేనకండలుడెగి శల్యము
లు విరుగంగనమోఘదృష్టి । నేసినదుష్టు బ్రవాసశిక్షా కృతకాయశే
యునది భోగంబుకొరకు । నరుకరాని చెల్లనరికిన గ్రూర చ । రిత్రు
బాత్రతము చరిత్రమెరిగి । యెరిగి యపహసించు గరదుమహాదండి ।
తులుగజేత నృపుని కలఘనీతి॥ వ॥ ఫలవృక్షంబులునడికినవాని నుత్త
మంబుగను పూచినచెట్లగొట్టెవాని మధ్యమంబుగను నల్లీగుల్మలతాదు
లు ఛేదించినవాని సథమంబుగను నవాంకురంబులు వెరికినవాని సథ
మాధమంబుగను దంషింపవలయు॥ గీ. నరులనైన పశుగణంబులనైన
నే । యంగ దిపురు దుష్టుడణచి యెంత । లాచరించె తొల్లియంతలుపీ
డింప । వలయు నృపుడు ధర్మవర్తనుండు॥ సీ. హస్తాదిసర్వావయవముల
లోననే యంగంబునందు గాయంబు సేయు । పాపాత్ముడుగ్రశిక్షా పీడి
తునిజేయవలయు నావ్రణ మెన్ని వాసరముల । కగు పూర్ణస్థావరాయ
తముగ నన్నిసంవత్సరంబులు మహీనల్లభుండు । వానివెండియును ద్ర
వ్యంబు రత్నంబులు లోహపదార్థంబులును హరించు । వానివలన గో
లువడినవానికి గోలు । వడిన వస్తుతతులవశ్యమిచ్చు । నట్లు సేయుటా
ప్సనంత ధనంబు దం । డంబుగొని నృపుండడకువసెప్పి॥ వ॥ హరించిన
పదార్థంబులు నష్టంబగునేని యోగ్యంబగు క్రయధనంబైన నిప్పించుట
యు రథంబైన బండియైన దోలుచుండువాడు నేర్పు చాలమిగుల్రంబుల
నైన నెద్దులనైన ననుఱుకనదలించుచుండు వెడ నవిమార్గంబుదప్పి గండ
శైలంబులపై బ్రాకియెవ జెరువులకొలంకుల నేరులనూతుల బావులం
బడియైన గర్తంబులకాఘలిఱికికొనియైన నికనేయపాయంబుల బ్రాలు
వడియైన జచ్చుట వికలాంగంబులగుట సంభవించునేని వాని మూల్యం
బుత్రిగుణంబుగాజెంచి యాసారధివలన తత్సాక్షిమికిప్పించుటయు నార
ధంబునందైన బండియందైన కొనిపోవంబడు పదార్థంబులు జెడునేని
వానిక్రయంబును రథంబైన బండియైన విరుగునేని తన్మూల్య ధనంబును
తత్సాక్షిమికైన తదనుమతంబువడసిన వానికైన నిప్పించుటయు నారధం
బునందైన బండియందైన ప్రయాణంబు సేయుజనంబుల కపాయంబగు

నేనిశిక్షించుటయు రాజసిత్తిప్రకారంబునెండియు॥ గీ. ఆలియైనపుత్రుడ
యినభృత్యుండైన, ననుజుడైన శిష్యుడైన తప్పి దంబు సేయవేణుద
శమైనత్రాడైన నెత్తికొట్టవలయునుత్తముండు॥ గీ. మూపుమీదగొట్టు
టేపారుకాదు శి, రంబుమీద నాననంబుమీద । రొమ్ముమీద గడు
నురుకసేయుటాప్పు మ, హాపరాధియైన పాపచతు॥ వ. దండపారు
వ్య విధంబు సెప్పంబడియె నింకముచ్చిలువానికి సేయవలయు దండ
నాదివిధులు దేటపరతువినుండని యిట్లనియె॥ క వోరులనలన భ

—*తస్మై రదండనాదివిధులు*—

యంబు మ, హీరమణుడు ప్రజలకొదననీయక దృఢకా । వ్యారంభ
ము సేయవలయు । వారలపైదానగౌరవము చెలువునగు॥ క. ఏన
రపతి ప్రజలక భయ । దానమొనగు తస్మైరులనధముసేయుచు స,
న్మానితుడగు రాష్ట్రంబున । నాస్థపుడు యశంబు చెలువునతిశయము
దగ్గ॥ చ॥ నరపతి తస్మైరాదులభయంబు జెలంగనిభంగి దండన ।
స్ఫురణముదాల్చునేని బాలివోపక నిత్యనుభానుకూలముల్ । వారయు
దురెల్లవారలు విభూతియు నాజ్ఞవముల్ మహాజనా । దరతరపాత్ర
ముల్ వడయుదాన నతండు దొలంగుదుర్బతుల్॥ క. చోరులుఘా
ర్తజనంబులు । పారములేకిచ్చుదిగు భంగిరిహింపం । గారాష్ట్రము
పాడగు ను । ర్వీరమణుడుదానవారయు విపశితంబుల్॥ క. పాలన
మతిధర్మాస్పద । మైలాభముగోరకునికి నధిపుడువిభవ । శ్రీలా
భంబులువారయు క । శాలసితుడు శుద్ధమత విలాసుండగుచు॥
గీ. ప్రజలనందరసద్ధర్మపథమునుండి, దొలగకుండంగ శాసించదొడగ
వలయు । దానవారుసేయుసద్ధర్మమండు । వారయుషడ్భాగమదియ
విపులమతంబు॥ గీ. పాధిపుండుయోగ్యపథమున ప్రజల శా । సింహకుం
డునేనిసేయవార । లురుకధర్మహానియొదవునధర్మ వ । షడ్భాగమరయ
దానిభవ్యలార॥ గీ. పరమధర్మపథము బరగించిపూతుక । జనులనణచి
దిపులసర్వభూత । రక్షణంబుసేయురాజవర్యుడుప్రభు । వనగబరగున
న్యలట్లుగారు॥ క. న్యాయార్జితమగువత్తము । పాయనములుగూడ

మనుజపతియాగంబుల్ | సేయునదియనేకము లత్యాయతదక్షిణ లొసం
 గియనుకూలరతిన్ || క. ప్రతిభాగము శుల్కం బను | చిత్రదండముఖర
 మురక్ష సేయకకొనుభూ | పతిరెండులోకముల గ | స్థితుడైనరకమునబ
 డుననేకయుగంబుల్ || క. పరిపాలనంబుభవ్యము | పరాయణముయపు
 గాకబలిషడ్భాగా | ప్రిహించునరేంద్రుండిహ | పరములమలహారియ
 నగబరగునతంబున్ || క. అనపేక్షితమర్యాదియు | జననింద్యతముండు
 క్రూరచరితుడౌ | ఘనుడతిలోభియు నాస్తికు | డునగునృపతినరక
 మునబడున్ ఋషులారా || గీ. నధముచేసియైన వడినిరోధంబు గా |
 వించియైననృపతివివిధగతుల | న్యాయపథముదప్పి నడచుదుర్మార్గుల |
 నణచిపుచ్చవలయు నాస్థులలర || గీ. దుష్టనిగ్రహంబు శిష్టజనానుగ్ర |
 హంబునాచరితమహాముఖక్రి | యాభివృద్ధియు సజ్జనారాధనముగల | పా
 ద్విపుండు పరిమపావనుండు || గీ. బాలురకు వృద్ధులకు నయపారగులకు |
 నాతురులకు బ్రియుంబుసేయంగబూను | టయును పాపులదండించుట
 యను ముఖ్య | కర్మములురెండు నృపతికి గణనసేయ || క. ఆపదలుగ
 లుగువేళ ల నోపుటసగ్గతియు కల్మియొనగూడుతరిన్ | కోపము గర్వం
 బును దుర్వ్యాపారము సేయుట స్మరకము బొరయున్ || క. కనకాదు
 లపహరించిన | జనముల గోల్పడిన వారుసమ్మతి బొందం | గనృపతి
 దండింపంగా | జనుదానంబారయు నతడుసగ్గతులెల్ల || క. బలవంతు
 డు తనుగదిసిన | బలహీనుడు ధనముగోలు పడినయతడు మ్రు | చ్చు
 లదాడిబారయు వాడును | విలపింతురు పందమనుజ విభుడంచెడలన్ ||
 క. జాగ్రత్తవర్తనము దగ | నిగ్రహమొన రింపవలయు నృపతివెడకి క |
 ప్తగ్రాహకుల దురాత్ముల | నిగ్రహశీలురఖిలురననియె మనువుదగన్ ||
 క. తనునెల్లవారు హాగడగ | జనపతిదండంబు యోగ్యసరణి నడపు
 చున్ | ధనమొసగి బీదసాదుల | ననయము రక్షింపుచును మహాపద
 ముగనున్ || క || శాసింపవలయుచోరుడు | భూసురుడైనన్ దివులనృపుం
 డటు సేయం | గాసర్వజనంబులును | ల్లాసంబుననుండు భీతిలకనిత్యం
 బున్ || చ || తనయుడితండు భాంధవుడితండు గురుండితడితడాపుడీ | త

ని నెఱుగి తు సేయనగు ధర్మపరుండగు విప్రుడంచు దా , ననయమువంశ
యింపజన దారయభూపతియేనగు దో । పనిరతినుండు వానిపరు
మంబుగ దండితు సేయుటాప్పగు॥ గీ । అడచియైన జిక్కవొడిచియైన
నృపుండు । దండనంబుసేయు టాండుతెరవు । మ్రుచ్చిలించువానిజచ్చి
వాడట్టిదోమంబు వొందుకుండ సాధులారా॥ క. శాసనము భూవిభం
డు స , దాసలుపకనున్న దుర్మదము నత్యధికో । జ్ఞానమును వెలయ
దుష్టులు । శాసింపుదురెనుగు లేక సాధుజనముల॥ క. సతియొనరిం
చున ఘంబులు । పతిబొందిన భంగిప్రజలపాలింపని భూ । పతివారలా
చరించు దు । రితములు సగబాలువొరయు రేపుమాపు॥ సీ. ధరణీ
శ్వరునిచేత దండిపనడినట్టి పాపాత్మకుడు తనపాపచయము । వాయుగా
వుననప్రమేయంబు వాటిల్లమనుజులందరికు నృపునకు దండ । మతిభ
వ్యతమముకు మతియెవ్వడణచుధర్మము గోరిశుద్ధజలములునునుప । వ
డినగేహంబు రూపములోని నిరుదీసికొనత్రాడును ఘటమొకడుతీర ।
మందిడగనది హరించు దురాత్ముకనక । మాషదండింతు సేయుట
మచుజపతికి । వలయుధాన్యంబుముచ్చిలు వానిదశగు । ణములుబేరిచి శి
క్షించునది సతంబు ॥ గీ. ధాన్యముహరించువాని వధంబుసేయ । నగు
ననిరి కొందరిత్యల్పమైనట్లు । గాదుకోపింపవలయు రక్షణములేని । ధన
ముగొను వానివధసేత ధర్మపథము॥ గీ. కనకమును రత్నములు గోవు
లును సుచేల । ములును నూరుపణంబులు విలువసేయు । వానినెవ్వ
డుముచ్చిలు వానివధము , సేయునది కొలదియగునేని సేయరాదు॥
సీ. పంచాశతమునకు మించినవస్తువుల మ్రుచ్చిలు నరుహస్తములనున
రుక । నగునంత సంఖ్యలోనైన విహరియించు వానివలన గోలుపడిన
వస్తు । వెంత మూల్యముసేయునంతలు పదిమడుగులు గొనునది మ
హాకులజులైన । పురుషుల తరుణులపుస్తకంబులు రత్నములు దొంగి
లించిన కలుషచరితు , వధముసేయంగవలయు నౌషధములస్త్ర । శ
స్త్రములుగోలును శుభ్రవస్త్రములు హ । రించువాని తెరవు విచారిం
చి దండనంబుగావించుటార్హ మతంబుపేర్చి॥ సీ. ఫలములకులు శాక

ములువప్పు బెల్లంబుశర్కరయును గంధసారములు ల॥ వంగంబులునుమా.
 ప్తివంబులు గంధంబుసాలు పెరుగు నేయి పానకంబునుప్పు చర్మంశులునప్పు
 శంబులు పేటికలు ధాన్య జాతులు కలశములును, పాత్రంబులును తేనెపా
 యసంబును తైలమామిషంబును కల్లునాలజన్ను, మొదలయిన యల్ప
 తరమూల్యములు హరించు. పాపరతువలన నవిగోలుపడినవారి । కర్ణి
 నిష్పింపవలయును పార్థివుండు । గోల్పడిప వస్తువునకుద్విగుణమువెంచి॥
 క. ఫలములుమూలంబులు కూ । రలు ధాన్యంబులు గొనంగరాదవి
 గలవా । రలు లేనివోగొనిన కా । త్రులగు శతదండమున కొరులు
 ఋషులారా॥ క. త్రేతాగ్నులుశుద్ధరస । వ్రాతంబులు శిశ్నమున న
 వస్తువు లెవ్వం । డాతతగతిమానిగొనుక । నాతనిదండంపవలయు న
 ప్పడనిపుట॥ క. ఏయవయ వంబులనుపుగ । స్త్రీయము గా వించునరు
 డు దివిరి నృపుడొగి । గోయింకపలయు నప్పుడ । యాయంగములు
 రుక వానిననిరి మహాత్ముల॥ చ. తనయులు తల్లిదండ్రులు హితవ్రజ
 ముక గురుడుక పురోహితుం । డును సతులుక సమానులుగడుక
 విగటింతురు రాజుతీవ్రశా । సనమలరింపకున్న బలుసాహసకృత్యములూ
 చరింతు ను । గ్రనితిమై జరింతురు పరస్పర వంచన కృత్యశీలురై॥
 గీ॥ గాననెట్టివారివైన శాసింపగా । వలయు పార్థివుండవశ్యమనియె ।
 మనువు నృపతి యాజ్ఞమన్నింప కపరాధ । మాచరించువాని నణచు
 టాపు॥ ప॥ అపరాధంబుచేసిన శూద్రునివలన నెనిమిదియు వైశ్యుని
 వలన పదియారును క్షత్రియునివలన ముప్పదిరెండును బ్రాహ్మణుని
 వలన యరువదినాలుగును పణంబులు దండంబుగొనవలయు నపరాధ
 మెంత నింద్యుడైయుండు సంతకుక దగినదండంబు ప్రామాఖ్యంబు॥
 చ॥ అనుభితమైనవర్తన మహాయనరాదనలార్థ మెప్పుడిం । ధనములు
 సారమూలములు దారులై గొనిపోవునన్యుడై । న సతనిగూర్చి పూ
 వులు తృణంబులు జేకొనువానిగూర్చి కా । దు నృపతితోడ జెప్పికొన
 దొంగలు వారలుగారు సత్తముల్॥ క॥ ఆయతనియతిమొలపము ।
 నేయనతడు జేరువయగు జెట్టులఫలముల్ । గోయగమూలంబులుగొన ।

గాయోగ్యుడు దొంగయనుటకాదాఁనుని॥ గీ. యాజనాధ్యాపన
పరిగ్రహములనైన । కాదుదాత యొసంగనికాలమందు । బ్రాహ్మణుం
డధిగొనగ జౌర్యమగు నాకు । కర్మమాతడు దండింపగతగువాడు॥ క. తె
రువరి యాకటిజిచ్చుట । జెరుకుగడలురెండు గొనగజెల్లుద్విజుండ । తైర
వై నవాడరసము॥ మరిగిగొనగ రాదు పేదమానిసియైన॥ చ॥ పరు
లహ యాదులగడిగిపట్టుట చోరుడువోలెబోయి యె । వ్యసనటవిప్ప
గావనిన వానినివిప్పట యాతతాయయై । పరులరథాశ్వయానముల భా
రవహంబులదాచి వుచ్చుటె । ప్పరు సునకాడ । చోరుడగు బ్రాతిగనప్ప
నులాచరించిన॥ క. ఈధర్మపదములన్నియుఁబోధాపూర్ణములు గాన్ప
పుడు నడపి యశ । శ్రీధనధాన్యవిభవ వి । ద్యాధౌరేయుండగు మహాశ
యులారా॥ గీ. పరమసౌఖ్యపదము బడయగోరిన మహీ । వల్లభుండు
గౌరవంబు నెడక । ప్రజలనుచితభంగి పాలింపవలయు వి । ద్యాయశస్స

—*బలవద్వ్యభిచార దండనాదివిధులు.*—

మృద్ధిదగ సతంబు॥ క. వారువ్యంబులు వలికిన । వారలకోపించుటయు
ననశ్యము కష్టా । చారపరాయణులగు । వారలశాసించుటయును
వలయునృపతికి॥ గీ. హింససేయునరుల హింసించుటయు జౌర్య వృ
త్తినుండువాండ్ర వెడలనణచు । టయు మహామతమువిడచిన విప్రులచె
డ । నాడుటయు నృపునకుమూడుపనులు॥ చ. మనుజుడొకండుసాహస
ము మానకసేయగ రానిసేత చే । సిన సునాథుడొప్పడటుసేయగనీక
ని దూలనాడి దం । డనమొనరింపడేనియు గడంగుదురందరు నట్లజే
య దా । న నణగుకీర్తియు బలధనంబులు తేజమునల్లనల్లన॥ చ. అ
సుజడితండుపుత్రుడిత డాప్తుడితండుని పెన్దజూచియే । డనపతియాచరిం
పదురు శాసనమగ్రతసాహసక్రియల్ । నైసరుచు వానినాతిడతివుండ
ననొప్పియు హీనుడైచెడు॥ దనుగడు జల్క నాడుచు వృథాప్రజలం
దరు గోలసేయగ॥ క. పేదలకును గోవులకును । వేదపరాయణతవె
యు విప్రులకును బెం । పేదియడరుగాంచు న । నాదరణీయులవధింప
నగునృపుడురక॥ గీ. బ్రాహ్మణుండైనగురుడైన బుధువైన । వృద్ధ

డైననెవ్వండైన నృపుడుదివిరి । వధముగావింపవలయు నవశ్యమురుక ।
 సేయగారాని సేతలు సేయనేని॥ మ. పరధారానతులిచ్చజేసిన మహా
 పాపాత్ములందఱుని । స్మరదండంబూనరించి గుర్తులిడి నీచుండి ధురా
 త్ముండు క । స్మరతుండంచు జనంబులెల్ల వినజాలంబుంచిదిప్పు జ
 నున్ । పుష్పందెల్లడలందు ధర్మరతిమై భూపాలకుండిమ్మున్॥ క. ప
 రనారీరతులిచ్చలు । బంగించు దురాత్మువలనబహుజాతులు సం । క
 రములగు గానవానిన్ । బరిమార్గవలయుననిరి ప్రాజ్ఞజనంబుల్॥
 క. పరకాంత వేడికొనుటయు । పరితోషముతోడ సురతిబాటించిన క ।
 స్మరతుంబ్రజలందరుగన । కరములుదెగవరుకునది దగంగచ్చుటొగ్గి॥
 చ. ననుకడునాదించినది నాతియటంచునలజ్జతో పరాం । గన చరి
 తంబు జెప్పికొను కాపురుషాధమునాల్కగోయగా । జనుపరకాంతనిచ్చ
 మెయినంతన మారిగజూచువానిలో । చనములబంగజేయునది శాస్త్ర
 విదుండగు పార్థివుండొగ్గి॥ ఉ. ఆయమమంచిమిన్న మరియాయమన
 న్నువరింప జూచు దా । నాయమనాకుబండినది యచ్చపుకమ్మనివీడియం
 బునా । కాయమగూడియుండ మనసయ్యెడినంచు పరాంగనారతిన్ ।
 బాయక బల్కుదుష్టమతి బట్టినధించుటవశ్యమారయన్॥ క. బలవం
 తుడ నాకెదురే । బలహీనుడువాడటంచు బలహీనుసతిన్ । బలిమిర
 మించినదుర్గుడు । తలదెగ్రవేయునది నృపుడుతత్త్వమురుకన్॥ చ. జ
 నములు లేనిచోటనెలజవ్వనియొక్కతె జాలయోపికన్ । పనుపులు
 సేయచుండగని పాడుచునాడుచు విర్రవీగుచున్ । జనియదియొల్లకుండి
 నను సాంత్యనవాక్యములాడుదుర్మతిన్ । జనపతిచంపిపుచ్చునది శాసన
 మర్హతమంబుగాదగ్గన్॥ ఉ. లాలనమింపు సేయుము విలాసవతీయనియ
 న్యకాంత స్త్రీ । లోలుడొకండు వల్కనదిలోన భయంబును సిగ్గుజే
 డ్వడన్ । గావిడకేగుచుండగని గర్వమునన్వనువెంటవారు దు । శ్రీలువ
 ధించిపుచ్చునది సెప్పినవారలు జూచుచుండగ్గన్॥ క. పరపురుషులతో
 నిచ్చలు । బరగింపకన్తుండనతుల బతులతి జాగ్ర । నిర్మరతి మెమునర
 యుట్టది యొక । పరమాయత ధర్మమనిరి ప్రాజ్ఞజనంబుల్॥ ఉ. పాప

నిరాగ సంపదలు పాటిజెలంగగ ముద్దుముచ్చటల్ । సేయుచు భూషణం
 బులును జేరలుకానుకలిచ్చుచున్ సదా । డాయుచునచ్చులారగ గడంగు
 చు భార్యలభర్తలంచితో' । పాయసమగ్రతుష్టిపలుభంగుల రిక్షయొన
 ర్చుటొప్పుగున్ ॥ క ॥ వేతనకారులుభిక్షుక । జాతులు దీక్షితులువందిసం
 ఘంబులు సం । ప్రీతిగృహస్థులకాంతల । తోతగుభాషింపనటబతులు
 నొల్లనగున్ ॥ నీ॥ పాడియనాడియబ్రదుకుకాంతలతోడ భాషించుటొప్పు
 దేపనులులేక , పనులుగల్గిననగు భాషింపబాహ్యస్థంబులగూడ దు
 ల్లాసముమెయి । యేకాంతమన నెవ్వడేకాంతముననట్లు బాసలుసేయు
 నృపాలకుండు । వానిదండింపగావలయు నొల్లనికన్యబలిమిజేసిరిమించు
 పాపచిత్తు । వధముసేయటొప్పు వలపునకన్య వ । రించునేని దగుర
 మించనిచ్చు । కన్నెయొల్లకున్న గదసేయంగుళములు, బరచుతులువద్రం
 చు భంగిలెన్న॥ వ॥ బల్లనికన్నియ నంగుళప్రక్షేపంబు సేయు కష్టరతు
 వలన రాజనూరుపణంబులు గొనుటయు నక్కన్నియతల్లిదండ్రులకిన్నా
 రులు శుల్కంబిప్పించుటయు కర్తవ్యధర్మంబు॥ గీ॥ బోడిజేసిరింటిగాడిద
 నెక్కించి । పట్టణంబులందుపల్లెలందు । జనులుజూడ దిప్పజనునరనాథుం
 డు । కన్నెజెరుపజూచుకష్టరతుని, క. ఏయమపతిపనిచిన పని । కేయక
 తనయిచ్చుదిరుగు శ్రీకులగుణ ద । ర్పాయతరతిదాని తనువు । గోయించి
 యొసంగవలయు కుక్కలు దినగ్గ. క. జనులు పలుపురతివేడుక । గ
 నకుక్కలచేతదాని గరపించంగా । జనుననియే మనువు శాస్త్రా । ర్ధనికర
 విదుడు బుధజననుతంబుసెలంగ్గ. క. పరపురుషుని సాంగత్యము । బర
 గించిన కాంతనీతివధము సెడిసదా । పరిసతుల నాసగొను । దుష్పురు
 షున్ బంధించి యనలమ న ద్రోయనగున్. వ. ఇది కొందరమతంబు
 నీచవర్ణుండుత్పృష్టజాతి సతిరక్షింపబడుచుండినను రక్షింపబడకుండినను
 రమించునేని వాని సర్వస్వమ్మును బలిమిమెయిగొని వికృతాకారునిజే
 సి బహుజనసమూహంబులుజూడ దిప్పించి వధింపవలయు, తనంతన
 వలచివచ్చిన బ్రాహ్మణస్త్రీతో రమించిన వైశ్యుని యొక్క సంవత్సరం
 బుదనుక చెజినిడి తలగొరిగించిపుచ్చుటయు శూద్రునివధించుటయు

నృపతికర్మంబులు. క. అపరాధంబులుచేసిన | కుపురుషులం దాచివు
చ్చు గుప్తాయత క | గృపరాయణులవలన వే | యివణంబులు గొనవ
లయు నరేంద్రుండగుగ్గ. గీ. బ్రహ్మవిదుడు పరమపావనుండగు వాడు |
దైవవశము పేర్కొనెప్పిదములు | నేయునైన నతని శిక్షించుటొప్పుదు |
గనలబలికి యేగుమనుటలెన్న॥ క. అసతీజనంబులతి సా | హసకర్మకులు
గ్రులును దురాత్ములుముచ్చుల్ | న్యసనపరాయణులును తా | మను
లు సదారాష్ట్రసప్తమాత్రులరయగ్గ. క. ఏరాజురాష్ట్రమందున | వా
రలు గనరారు కౌరవముపేర్కొమెయి | నారాజుశక్రసముడన | గా
రెండపలోకమున భాగడ్డకునెక్కు. క. ఏయెడలందును చతురో |
పాయంబులు వాయకనరపాలనముదగ్గ | జేయునరేంద్రుడునడయు చి |
రాయువు సౌఖ్యార్థ శిద్ధులనిరి మహాత్ముల్. క. యాజకుడు ఋత్విజుని
మరి | యాజకు ఋత్విజుడకారణాశ్రద్ధమెయి | నోజు సెడివిడువదండ
ము | రాజుగొనన్వలయు హితపరాయణులారా. చ. తనయుల నాలి
జాంధవుల తమ్ముల నన్నల తల్లిదండ్రులన్ | తనకనువైన మిత్రుల
వృథాత్యజించిన లోక నింద్యుచే | గొనునదిషట్కృతంబులురు కోప
ముతోనరపాలకుండు హు | మ్మనియదలించుచున్ సభికులందరుగ్గెని
భీతిదూరగ్గ॥ గీ. బ్రాహ్మణులకు గృహస్థాశ్రమప్రకార | మందు వా
దంబుగల్గిన సభిపుడఖిల | శాస్త్రమర్యాద జచ్చించిజక్కనేయ | వల
యునానడిమేలని వారలరుగ్గ॥ గీ. అర్హుడైనయతని యన్నంబుగుడువని |
వానిగుడువరానివానియింట | గుడుచువానిపార్థివుడు నిష్ఠురోక్తులు | వలి
కిగొనునదిశతపణములెలమి॥ గీ. గ్రుడ్డివానివలన కుంటివలన వత్స |
రములు డెబ్బదిచనువిమలువలన | బధిరువలనగాదు పృథివీశ్వరుడు
క | రములుగొనమహాతురమునైన॥ క. శ్రోత్రియునార్హశుద్ధచ |
రిత్రున్ బాలకువిధిజ్ఞవృద్ధకులీనున్ | పాత్రతమును త్తమసతుల | ధా
త్రిపతిభ్రాచునది మతమువెలయగ్గ॥ క. ఆరయతనకర్తమగు మ |
హారత్నంబులు పశువులు నశ్వంబులు జెం | పారంగ తనకుగాకస | దా
రాష్ట్రజనముల కమ్ముదర్పితునురుకగ్గ. గీ॥ దివిరిదండింపవలయు దంధి

తీరులునశ్వ | ములుమహారత్నములు రథంబులునుగలు, నాడు తనయి
 చ్చనొక్కక వేడుక మెయి | మేననిడికొనక నమ్మక హీనవృత్తి || క || పరరా
 వ్త్రింబుల నమ్మగ | దొరకొనినబట్టి దండితుని జేయుటయు | కర
 మత్యధికము గొనుటయు | నరపతికింజెల్లునది ఘనంబనిరి బుధుల్ ||
 వ || తనరావ్త్రింబు యామాదిపీఠలకా దూలిబెంపునెడి యుండుతరి స్వ
 రావ్త్రి వాసులగు ధాన్యసంపన్నులు పరరావ్త్రింబులు ధాన్యాదులు
 విక్రయంబుసేయునేని యవిదోచుకొనుటయు సువర్ణాదుల దూదికొను
 తులాదు బారునెలల కొక్కతరి రావ్త్రి మెల్లెడల బరిక్షింపించుటయు ధా
 న్యాదులు పరిమాణంబుసేయు నాథకాదులు పక్షపక్షంబు బరిశీలంపిం
 చుటయు శకటాదులధాన్యంబులిడి విక్రియించుకొను వానివలనపణం
 బును లోటియలగుట్టంబుల యెద్దులమూపులపైనిడి యమ్ముకొనుచుం
 డు వానివలనయర్థపణంబును నెత్తినైన భుజంబులనైన మోచికొనిపో
 యి యందంద వెలసేయుచుండువానివలన పాపుపణంబును కరంబులు
 గాకొనుటయు రెండు నెలలకుమించి గంభంబుదాల్చిన స్త్రీవలనను భిక్షు
 కునివలనను బ్రహ్మచారివలనను తపశ్శిష్టాదులుగలవానివలనను కర్ణధార
 కులు వేతనంబులు గొనకుండునట్లజ్ఞాపించుటయు నాకాప్రయాణంబు
 సేయువారలకు దైవవశంబున గాక నావికుల యేమయుపాటువలన యెం
 తధననష్టంబుగలుగునంతలు వారివలన వారలకిప్పించుటయు రాజసీప
 ధంబులు మరియును. క. ఉత్తములు బ్రహ్మవిదులు మ | హత్తములు
 నునైన బ్రాహ్మణజనంబులలో | కొత్తరమతియైగొలచి మ | హత్తవడ
 యు శూద్రాడతిశయగరిష్ఠాప్తి. క. మేదిని వాఙ్విజ్యమును కు | సీదం
 బును గృషియు పశువిశిష్టత్వము బెం | పూదినవైశ్యుడు సర్వ జ | నాద
 రణీయుండు ననఘుడగు ఋషులారా. క. బోధానందవిమల వి | ద్యా
 భోరేయులగు బ్రాహ్మణార్యుల సద్గో | స్థిధృతియు శుద్ధచరితము | గా
 ధకలిమిక్షత్రియుడు జగత్పూజ్యుడగు. క. వేదములు జదివిశుద్ధము |
 లైదగు హోమములుసేయు టతిమాత్రము మ | ర్యాదవహించుట
 పుపుడు | భూదేవుడగు మహతపోధనులారా. క. ఒరులను సేవించు

చు లో । భరతుండగు విప్రువలన పార్థివుడుగొనన్ । బరగు పణద్వి
శతంబులు । పరమాదరణీయవృత్తి పాటింపంగన్. గీ. బ్రహ్మవిజ్ఞాన
ఘనుడగు బ్రాహ్మణునుడి । గములు సేయంగ బుట్టించె విమలమూర్తి
బ్రహ్మశూద్రులగాన వారలవియుడిగి । రేనిదండింపవలయు మహేశ్వ
రుండు. క. పాపాత్ముండగు విప్రుని । యోషిక సేవింపనుడుగులు తమ
మనఘ । న్యాపారముగల శూద్రుడు । కాపురుషులగొల్తురే జగతి
పుణ్యమతుల్. క. బ్రహ్మజ్ఞానాధిక్యుడు । బ్రాహ్మణుడదిలేనివాడ పా
త్రుండు సదా । బ్రహ్మమయడీశ్వరుండని । బ్రహ్మనుశివెగాదె లోక
పాపనులా. క. పుత్రులభృత్యజనముల క । శత్రుముగురువుల విని
ర్మలమతముగలవా । డై త్రోయక నలరింప ని । కృత్రిమమతిదండనం
బు నృపునకు వలయున్. క. ఏశూద్రుడు శమవృత్తిమ । హాశయుడ
గు విప్రసేననాప్తిదగు ధరి । తీశుండు వానిపరమ స । దాశుద్ధచరిత్రు
మ్రాలె దగురక్షింపన్. క. ఈరితివర్ణధర్మము । లారయుచున రేశ్వరుం
డనఘ మతముదగం । గారాజ్యముచేసేవడయు । నారోగ్యము సత్పద
ము చిరాయువు యశమున్. క. ఆదాయవ్యయములు కి । రాదులు
కోశంబు బలము నధికారుల ను । ర్విదయితుడరయుచుండం । గాదగు
దినదినము సుప్రకాశము నెలయన్. క. శమవృత్తియు చరితంబున ।
యముగలవతివారయు నైహికాముష్మిక సా । ఖ్యములెల్లవారు తన
పే । రు మూడయిదు తరములవరుస గీర్తింపన్. వ. అనిచెప్పెనని.

ఉ. మానసపాకభవ్యతర మార్గమయత్వ వినిశ్చలాయత
ధ్యాన గరిష్ఠమాత్ర విదితస్ఫుట చిన్మయతత్వయోగ సం
ధానజితేంద్రియత్వగురుత్వ పరత్వనిజత్వపావన
స్థానపరాత్పరాత్మిగుణ సంభవ కారణ పాపవారణా.

క. వేదశ్రుతబహుతత్వమ యా
దేవశిరోమణి ఘనమణిరుచినిలా
సోదయ బహువర్ణమృదుల
పాదకమల దేవ దేవ భక్తవిశిష్టా.

మాలిని. కలుషతిమిరసాంద్రదార్కప్రకాశ ప్రకారా
 సలలిఃకరుణావిస్తార శశ్వద్విచారా
 జలనిధి సదృశాంచ త్వత్వ భూమాఢ్యశీలా
 చలనరహితశీలా సాధులోకానుకూలా.

X ద్య.

ఇది శ్రీమత్సగమేశ్వర లీలా విదిత ప్రపంచసేవాసాత్ర శ్రీమత్సాగరపురేశ్వరి
 పాపినామక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యష్టలనాయక
 నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
 శాస్త్రంబునందు నష్టమోఢ్యాదుమ్
 సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్రామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామి శేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర పునుధ ర్తశాస్త్రము.

సవమోఢ్యానుప్రారంభః.

శ్రీలాలితసంశ్రితపరి | పాలనలీలావిలాస సభవ్యతరజగ | మూల నిరంజనయోగర | తాలంబనమాత్రచిన్మయాపరమేశా || వ. దేవాయన ధరింపుమట్లు సావధానులై యన్న ఋషిసమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లనియె || క. సతులును బతులుపరస్పర | మలిశయనిజ ధర్మ పథము లంచునడచు భ | వ్యతరవిధములెల్ల మనః | మతులారవినుండు తేటపడనెరిగింతు || వ. అనిచెప్పియిట్లనియె || క. పితృవశమున కౌ మారము | పతివశమునయౌవ్వనంబు పాటివెలయగ్గ | సుతువశమున

—*సతీధర్మములు.*—

వృద్ధత్వము | సతికిజనులేదొకప్పు స్వాతంత్ర్యమిలగ్గ || క. పుత్రుడును పతియులేని క | శత్రుముస్వాతంత్ర్యకర్మ లంపటయైనగ్గ | బాత్రమగు నిందునందు చ | రిత్రముశుద్ధంబున విపరీతముగాగ్గ || చ. ఋతుమతియైనపిమ్మట వరింపగకూతునొసంగు తండ్రియగ్గ , ఋతుమతియైన భార్య గడునిచ్చులుబొందకనుండి భర్తయగ్గ , మృతపతియైనతల్లిని వరి వ్యత్రబోవమిపుత్రుడుగ్గ వినిం , దితులగురెండులోకముల దెంపరవారల జంపుకైవడిగ్గ || వ. ఇదిగొందరమతంబు || గీ. అంగనాజనముల నల్ప ప్రసంగంబు | లందునైనగాచు ననువులెస్స | యిచ్చదిరిగిసిగ్గు దెచ్చున

రక్షాప | తులగుకాంత బుభయకులములకును || క. బలహీనుండయ్యు
నుపతి | వలయు రక్షింపవలె నవశ్యమురక్షా | కలనస్థితినుండినపతి |
వలనమహాకీర్తి గౌరవంబులువచ్చు || క. తనకులధర్మార్థంబుల , కను
పుగరక్షణముసేయ నగుసతిబలిశు | ద్ధనిరతరక్షాపతియగు | పనితసదా
ధర్మకార్యపతియనబరగు || క. గౌరవము విశుద్ధత్వము , దారవిభవ
శాలితయునుదాత్తపదంబు | గోరునతండుసతి | తొరతినండునదియె
ల్లకార్యములందు || క. పాపాత్ముడయ్యుద్ధన, తీపతిపూజ్యాండగు
త్రిదివముననయదీ | తొపరుమశుద్ధకర్మ , వ్యాపారరతుండు ఘనుడన
ఘుడుభోలె || క. ఏయమరక్షాపరతం | త్రాయతన ర్తనముసేయు
నాయమవరయ్యు | వాయకపుణ్యవ్రతములు | సేయవిశుద్ధాత్మమై
లెశిష్టపదంబు || క. ఐతియింద్రియరూపంబున | సతిగర్భముజొచ్చిపెరి
గి జన్మించుతదా | ప్రితెరగువాయకిచ్చలు , సుత్తుడైయని రఖలశా
స్త్రసూక్ష్మార్థవిదుల్ || గీ. ఎట్టిసతిపరించునట్టి పుత్రులుపుట్టు , గానమం
చినుతులుగలుగగోరు | వాడు సేయనదియవశ్యంబుభార్యాభి | రక్ష
ణంబుపతముదీక్షదవిలి | క. బలవంతంబునరక్షా , కలనముగావింపవల
నుగాదుసతినుపా | యలసితతంత్రంబులచే | వలయురక్షింపవలెయవ
శ్యమరయగ్గ || చ. ధనముగ్రహింపనుత్తమ మతంబున దావినియోగ
భూతిగై | కొనగృహశుద్ధిసేయతనకు బరిచర్యలొనర్పనింటిలో | ప
నుపులు నిర్వహింప రుచిపాక విదగ్ధత జూపబట్టికీ | జనువునుసం
గుటొప్పుగునసంశయబుద్ధిపగుండు నిత్యము || ఉ. ఏయమధర్మసేవక
యనెంతయు గౌరవసంయుతక్రియల్ | సేయజగద్వినింద్యమగు సేత
లొకప్పుడు సేయకాస్తయై | యాయమలోకమంగళమహామత నాదగు
కీర్తిబొందు దా | నేయమమించు నాయఘము నీశ్వరులార మహాపదం
బుల్ | ఉ. ఏయమధర్మ యానతి వహించు శిరంబున నిర్మలాత్మయై |
బాయక నింద్యకర్మముల పథ్యమధర్మమ పాత్రధర్మముల్ | సేయక
సామ్యవర్తనము సిగ్గునుదాలిమియువహింపుచు | నాయమ లోకర్థ
క్షణ మహానయదేవతమూర్తి నాదగున్ . గీ. హేయరతికల్లు ద్రావుట

యిరుగు పొరుగు | వారియిండ్లవసించుట భూరినిద్ర | సేయుటనిజేచ్ఛ
మై పతిబాయుటందు | నందుబోవుటసతికి దూవ్యంబులైదు. క. దుర్జ
నసంసర్గంబును | భర్జించుట యన్యపురుషు బల్కుటగల యా | దుర్జా
తినసతిభర్త వి , సర్జింపగవలయు నెఱివిషంబునుపూలెన్. క. రూపం
బుగలిగియున్న కు , రూపిణియైనందగున్ పరుషభాషణముల్ , కోప
ముచలస్వభావము | రూపింపని సతిని బతియిరుపుగవరింపన్. క. కూ
రిమిలేని విసర్గమ | శౌరవమున్ పుంశ్చలీప్రకారము దుష్కు | ర్తారంభ
ముగల సతిపతి | యారసిరక్షించుచుండుటర్హ తమమగున్. క. ఎఱిగిన
పతియెరుగనిసతి | కెరింపగవలయునుతమహిత చరితంబుల్ | గరువ
మును శుచిత్వంబగు | తెరుగులును సదాప్తియును ధృతియుసౌమ్యత
యునున్. గీ. సౌమ్యతయును సర్వసంపదలునుగల | యెరులనతుల
జూచియుడుకుటయు న | పారసౌఖ్యగతులు గోరుటయును కాంత |
లకు స్వభావశిద్ధమొకడుగాక. గీ. సృష్టికాలమందు స్రవ్యవిధించె నీ |
యస్వభావమింతులందుగాన | సతము దివిరిసతుల బతులు రక్షింపగా,
వలయు నుచితశౌరవంబుపేర్చి. గీ. ప్రకటశయ్యాసనాలంకరణములిచ్చి
లీర్వయును కోపముకు చర్యలంతలాజ్జ | వంబుకపటంబు మాయయు
వనితలందు | కల్పనముచేసె మనుపుజగన్నుతుండు. క. మంత్రంబుల
వలననధిక | తంత్రంబులవలన శాస్త్రధర్మంబులచే | తంత్రికరణశుద్ధిద
శస్వ | తంత్రముగలనాతికైన దగగల్గిదిలక. క. వేదములింతులుజదు
వం | గాదింతలుగావు మంత్రకళలెల్లునజం | బైవోచువారలందున | నా
దరణీయక్రియాఫలాభి రతమతల్ || మ. పతివచించి మనంబులోన నిది
పాపంబంచుజింతింపక | వ్రతయైమానములజ్జయువిడచి దుర్మార్గంబు
సంధించి నిం | దితకర్మంబునకోపి జారపతినుద్దేశించి గ్రీడించు దు |
స్సతికినిష్క్రమిలేదులేదు నిజమాశ్చర్యంబగు తత్కథల్ || క. కూరి
మిసేయకభర్త న | శౌరవముగజూచి యన్యగలయగనెడలో | నారయు
టయది మనోవ్యభి | చారంబనబరగు దుష్టసతికి సహజమై || గీ. ఎట్టి
పురుషువరించు వానట్టిదియగు , సతిసదాస్వాధుజలభూతి జనునదీ స |

మూహములు పెక్కుచోట్ల సముద్రమందు । గలసి తొరరసస్ఫూర్తివెల
యునట్లు॥ గీ॥ అథమవర్ణయైన యక్షమాలవశిష్ఠు । మందపాలు సధిక
మహిమచట క । మునువరించి పాత్రములనంగబరగె పూ । ర్వమున
గాన సవ్విధములువలయు॥ క॥ అపకృష్టలనేకలు మరి । యు పరమపా
వనులనంగనొప్పవతుల బొం । ది పిదపపావనవైరి స । దుపచారము
లాచరించుచుండి నెలంతల్॥ క॥ సతులకు పతులకు నిత్యము । సతిశ
య సౌఖ్యములు మూడునట్టివిధముజెప్పి తి వెండియును వినుడు స ।
త్సుతుల బడయు తెరవులనఘసువ్రతులారా॥ చ॥ తనయులవృద్ధిజేయ
గ మతంబు నుతింపగ నొప్పి దేవతా । ర్చనములు సుత్రంబులు పరా
యణతన్నమపంగ లక్ష్మీనా । జనరి సమస్తకార్యములు తత్పరతన్వల
యింప నెప్పు నం । గన గృహదీపమై తన మొగంబుగ కీర్తివహించి
నిత్యము॥ గీ॥ ఆరయగృహస్థధర్మమపారమగు డు । యోడయును సా
వికుండునాయొప్పి సతియు । బతియు సంసారసాగరమతిసులభము । గాద
రింప సమర్థతగలుగువారు॥ చ॥ కనకముసర్వనస్తువులు గల్గిన సోదరు
లిష్టబాంధవుల్ । తనయులు తల్లిదండ్రులు సదా యెడవాయకనుండు
మిత్రులు । తనుభజయింపుచుండిన వృధాయగు సర్వము భార్యలేని
యా । తనికి గృహస్థధర్మముచితంబు సేయగనిచ్చజేసిన॥ క॥ పాత్రత
మంబగు శుద్ధక । శత్రుముతనునెల్లపనులలావితజేయ । బాత్రముగ
నడువజాలు ప । విత్రగృహస్థాశ్రమంబు విత్తముడెలమి॥ గీ॥ ఓడలేక
—* తేత్రబీజసంయోగప్రకారము. *—

పెంపునూది సముద్రంబు । వేచి మైదరింపజూచువాడు । వోలె నెట్లున
డుపబూను సంసారి భా । ర్యావిరహితుడై గృహస్థవృత్తి॥ క॥ ఆర్యు
లనేకుల పూర్వము । భార్యలతోగూడ ధర్మపథము నడచి స । తా
ర్యములుచేసి బడసిరి । మర్యాదలు సకలజనసమాజములందు॥
క॥ పుత్రులకలిమియు । సచ్ఛార్మిత్వంబును మేటిచుట్టరికము సతిధి
పూ । జాత్రి విధాప్తియు శుద్ధక । శత్రుమునకు లక్షణములు లక్షార్ధం
బుల్॥ గీ॥ అతిధిపూజలుచేసి మర్యాదవడయు । నుతూలగని నడతులా

సంగు పితృసమూహా । ములకు హోమంబులొనరించి మూడుజగము ।
 లగదనువుగానవన్ని స్త్రీయందనిలచు॥ ఉ॥ ఏయమభ ర్తయానతి వహిం
 చు శిరంబుననిత్యమిష్టమై । యాయమబొందునందురు మహా సుకృతం
 బులుప్రాజ్ఞులాప్తగా । కేయమభ ర్త యానతి రహింపదు మోమరనెల్ల
 వారు ఛీ ! ఛీయన జచ్చిదుర్గతులజేడ్వడు నాయమ పాపమూలమై
 గీ. తేత్రభూతంబులంగనల్ పాత్రములును । కరములగు బీజమాత్రు
 లు పురుషులిట్లు । తేత్ర బీజ సంయోగవిశిష్టమైన । జంతుకోట్ల జనిం
 చు ధీమంతులార॥ గీ॥ బీజమొకచో విశిష్టమై పెంపువెలయు , యోని
 యొక్కడయు తృప్తమై నెగడు దొ । లంగకా రెండు సరియైజెలంగు
 నెందు । నందు శుద్ధప్రసూత మాన్యతరహించు॥ గీ॥ యోనికన్నబీజ
 ముతృప్తమగు బీజ । లక్షణంబులకు సలక్ష్యములుగ । సర్వభూతము
 లును సంభవించుచునుండు । ననిరి కొందరార్యుల నఘులూక. గీ. ఎట్టి
 విత్తు కాలమెరిగి తేత్రంబున । నాటవడియె నిజగుణమ్మునెడక , నట్టి
 వోల్కె బాలచునది గావునను బీజ । గుణముపెద్దయోని గుణముకన్న
 గీ. సర్వభూతములును సంభవింపగయోని । భూత భూమి మాత్రముగ
 జెలంగు । పుట్టువులకు మూలమును సలక్ష్యంబునై । విత్తువెలయు వే
 దవేమ్యలార॥ గీ. అదనువేచితేత్రమందు కర్షకుడనే । కవిధధాన్య
 ములు మొకడు నొకండు । పలుతెరగుల సతము పండించుగావున , వి
 త్తుమూలమనిరి విదితమతులు, గీ. ఒక్కపాలమునంద జక్కగాపండున
 నేక ధాన్యజాతులింతనిజము । గాన బీజమెట్టిదై నిరూపించు త . ల్లక్ష
 ణములయగు సలక్ష్యములుగ. గీ. గానపరసతులందు విజ్ఞాన ఘనులు
 పాత్రతములు సయాఘ్యులు భవ్యమతులు । బీజములిడరు కరమవి పెం
 పు వెలయు . నై న తత్ఫల భూతిమాన్యంబుగామి. గీ. మృగము నొక
 మనుష్యుడేయ బాణమునాటి । యదిదొలంగిపారి యన్యఁడొక్క । దు
 రుకనేయపాని కొదనినచాడ్వగు । పరునికాంతబొందు ఫలమునిజము ॥
 సీ. పృథివీతలంబెల్ల పృథుచక్రవర్తిచే పూర్వంబు సగృహీతంబుగజెలం
 గి । యతినిపిఘ్నల మహిషతులనేకులచేత పాలింపబడియు నిష్పక్షవృ

త్రి । పృథుచక్రవర్తిదీపృథివిసర్వంబుని వారలెరుంగగావరలునైన । నరు
డుమొద్దులగొట్టిబరగించు తేత్రంబు దానబొందినతద్విధమగుఫలము ।
గోరిపరసతియందు నెగ్గులుదలంపఁ జిడినబీజంబువృద్ధియై నెగడిపీదపఁ దా
నిపతికిలభించు యత్నంబులేక । గాననరయంగవలయు ప్రాజ్ఞజనులంత॥
సీ. తనకోడయొరుని మొదవచూలుసేయంగ తానాఫలంబుజెందనివి
ధంబు । పెరవానిపాలమున బీజంబులిడువాడు తత్ఫలశిద్ధిజెలదని గడిం
ది । యగుతానుపరకాంత యందిడుబీజంబు తగవృద్ధిబొందియు తనకు
గాక । బీజంబులోక్కడు పెక్కులుతనపాలమంగు నాటకజలంబభికమ
గుడు । జలమువారునపుడు జనియవియొరునిపా । లంబునందువడిఫ
లంబుసేయు । నైనమున్నఫలము నాసించినాటిస । వానికేమిఫలము
వానివలన॥ క. పరకాంతాసాంగత్యము । బగించియుతత్ఫలంబు బడ
యగలేడే । వెరవునైననంపురుషం । డరయంగననర్థమది మహాశయు
లారా॥ క. సారములసారములు ఫలి । తారూఢతరములు నిష్ఫలాఢ్య
ములైజెం । సారగలబీజయోనుల । కారణములుజెప్పితిని బ్రకాశము
గాగ॥ వ. ఇంకవివిధంబులగు స్త్రీధర్మంబులుపన్యసించెద వినుండని
యిట్లనియె॥ గీ. అన్న పెండ్లాము గురుసతియగుననుజుని । కన్నకనుజుని

—*వివిధస్త్రీధర్మంబులు*—

సతికోడలగునుగాన । యగ్రజునిసతితమ్ముండు ననుజుభార్య । నన్నయు
నుబొందుటవి నింద్యమధమతమము॥ క. అనుజునిపెండ్లామన్నయు । న
నుజుండగ్రజునిసతి మహామోహవశం । బునబొంది సతితులగునిజ ।
మనియెమనువు సర్వజనావాప్తిదగ॥ గీ. పుత్రహీనమగు కళత్రము
పుత్రుని । గోరిగురునియాజ్ఞకులమువాని । తొడనైన మరదితొడనైన
రమింప । వచ్చునని కొండరిచ్చలువగ॥ గీ. అన్వయంబుదరుగునను
భీతిగదిరిన । విధవిదగుఘృతాక్త విధిజెలంగి । మానమైనిశాసయమున
నొక్కని । బొందివానివలన పుత్రువడయు॥ క. గురువునియోగింపం
గా । బరగుమరియునొక్కపుత్రు బడయవిధవకి । ద్వరునుతులు జనిం
చుననం । తరముపురుషుజూడ బలుకతగదేవనుల॥ గీ. గురునియోగ

మట్లగుటనమృతంబయ్యు | ననుజుపత్నికోడలట్లయన్న | యన్నభార్య
 గురుని యాలియట్లనుజుండు | దలపవలయు సధికమతమువలదు||
 క. వారలటుగాకమోహము | పారముగరహింతు రేని బతితులగుగురు|
 స్త్రీరతుడువధూరతుడన | గారెండుజగంబులక విగర్హితులగుచుక||
 క. పతిమృతిబొందినతిగ | ర్హితమనకన్యనిరమింప నెట్లగునుపతి |
 వ్రతయగునేయట్లె నక | క్షీతినిని కొందరతివిశిష్టచర్చితుల్|| క. విధి
 శూన్యంబు విగర్హిత | మధమమగౌరవము పాత్రమరయంగవృధా |
 మిధునంబు పాపకృత్యము | విధవ్రాద్యహంబులోక విశ్రుతులా
 రా|| ఉ. వేనుడురాజ్యభారము వివేకతదాల్చిననాటినుండియుక |
 మానవులందువోయె నసమంజసమై పశుధర్మవృత్తిసం | తానముగోరి
 గర్హితమంబులుగొల్చి వితంతువులనిజే | చ్చానిరతికజరించు తతిసం
 కటపద్ధతిమెల్లమెల్లనక|| గీ. అగ్రజన్మవిచ్ఛలనుజులసతుల న | గ్రజుల
 భార్యలక ననుజులునిత్య | రతులుసేయ సంకరములురువైధర్మ | మ
 ణగె వైన్యరాజ్యమందుమున్ను|| వ. నాడుగోలె సంతానశిధికోరకు
 విధవల నియోగించుధర్మంబు సమస్తదేశంబులందును గర్హితంబయ్యె
 మరియు వాగ్దత్తమాత్రంబున నక్షతయోనియగు కన్నియంజేకొనిన
 యగ్రజుండు దైవవశంబున తనకు కాలాసన్నంబగునేని యోగ్యుండగు
 తమ్మునికబినిచి మీవదినెయందు సంతానశిధి జేయవలయుంజుమీ
 యనిచెప్పి మృతిబొందినపిదప మోహంబుపెంపుసేయక నయ్యనుజుం
 డట్లవశ్యంబు గావించుటధర్మంబని కొందరమతంబు|| గీ. కన్నెవాగ్దత్త
 మాత్రంబుగాగనొకని | కిచ్చివాడుగతించిన నిచ్చమరియు | నొక్కని
 వరింపజేయుదురుద్యముండు | నీచుడుమహాపరాధివి నింద్యతముడు||
 గీ. వాడుబారయనట్టి వాడుగునుసహస్ర | పూరుషాన్యతుండుబోలె
 ఘోర | పాపఫలమువాని బల్కినజుచిన | పాపనిదనిజంబుభవ్యుల
 ర|| క. పరమశిధిన్దైష్ఠికంబుల | పరిగ్రహముజేసియు గడుపాపరతుగా|
 తురసుక్షతయోని నిరా | కరణవిడువవలయుబుధుడు కన్యనరిగినక||
 వ. ఇది కొందరమతంబు|| గీ. ఉన్నరూపెరిగింపక కన్నెదోష | పతివ

రింపంగ నిచ్చునెవ్వడువాని । యాతలాయితనంబున కనుపుపడక ।
 దానిబుచ్చునది పతికానిదాసిమ్రాలె॥ గీ. భోజనపదార్థములు వస్త్ర
 ములుసమగ్ర । ముగ బ్రకల్పించినతికి భద్రగతిసెప్పి । బరగుదేశాంత
 రమునకు పతిచనంగ । నట్లుగాక్కున్నదిదూష్యమగుటనిజము॥ గీ. స్మ
 త్తికర్మితముగనుతి వివిధయత్న । ములుసదాయాచరింపగా దలచికడుపు
 మండనోరెండధర్మంబు మరిచియెవ్వి । యైనమెనరించుగాన దూష్యమ
 గుటరుదె॥ సీ. పతిధర్మకార్యముల్ బరగింప దేశాంతరమున కేగినవత్స
 రంబులెనిమి । దిము విద్యయైన కీర్తియైనై న బడయంగనరగిన వా
 రేండునతిశయించి । భోగార్థముచనిన మూడువర్షంబులు సతిబ్రతీక్షిం
 చివిశ్వాసనిరతి । పాటించి యతడున్నచోటికిజనునది వార్తలువినుచు
 నెవ్వారితోడు । వడకసతిపతితనుకోప పచుచుపితృగృ । హంబుజేరిన
 వత్సరంబుజూచి । యెల్లదేనియు మున్నుదానునిచినట్టి తోడపులన్నియు
 గొనిదానివిడువవలయు॥ గీ. మత్తయగుచునైన వృత్తియెరుగకుండి ।
 యైన తీవ్రతరుగార్తిముగువు । దక్కియందునైన చాలిమిమూడుమా
 సములుజూడవలయు సతినిభర్త॥ సీ. పాపరోగాతురు పతితునపుంస
 కు గ్రూరునున్నత్తు నాచారశూన్యు । పతిసవిశ్వాసంబు జాటింపకేగిన
 సతివలన ధనభూషణములురుక । గొనరానువలవ దట్లనిమండలింపగా
 ఫలయునిచ్చులునది వలచి యున్య । పురుషునాంగత్యంబు బరగించునేని
 గొనందగుదండించి దండడిమెయి । సామ్ములన్నియుచెడద్రావి సోలు
 దాని । నింద్యమగుదాని బ్రతికూలనిష్ఠురోక్తు । లాడుదానిససంగతి
 గూడుదాని । పతివిడువవలయు దుర్వృత్తిబరగుదాని॥ గీ. వంద్యనెనిమిది
 వర్షముల్ వత్సరములు । పదియశిష్టప్రసూత విభ్రాంతనాడు । బిడ్డలం
 గనుదాని మారొడ్డుదాని । పదునొకండేడ్లు వీక్షింపబతికివలయు॥
 క. గౌరవమును బ్రియమునదా । చారమువాటింపకుండు సతిదుశ్శీల॥
 గౌరవనిష్ఠుండునదా । చారుడుఘనుడు భర్తవిడువజనుననిరి బు
 ధుల్॥ క. అనుకూలముశీలంబును । జననుతిసుప్రతముగల్గు పతితీరని
 రో । గనిరతిజాల్పదనాయమ । యనుమతిపతి పెండ్లియాడ నగుమొక

కన్యే॥ ఉ. పాయనిరాగసంపదయు భక్తియుశీలము సువ్రతంబుబెం ।
 పైయలరారుశుద్ధసతి నల్లివిదూష్యములాడ హీనగా । జేయవృథావ్ర
 సంగములు సెప్పగనేయగరానికర్మముల్ । సేయగబంపభర్తకు విశిష్ట
 ముగాదొగిగల్గునాపదల్॥ క. విపరీతములగునేతలు । కపటాచారంబు
 బిరుసు గలసతిపతియో , టువరచి బనుపంజనుదా । ని పితృగృహము
 సేరిగాననిరి భవ్యతముల్॥ క. ప్రతికూలములెప్పుపల్కు । సతినప్పుడ
 విరచికట్టి జనుపనుపగత । త్పితృగేహమునకుగౌరవ । మతిశయముగ
 వెలయుపతి విహన్మముపూలె॥ క. వెలయంగనాట్యరంగం । బుల
 ప్రాణీద్యూతకర్మములవేడుక గుం । పులుగుంపులుగాపురుషులు । నిల
 తురుగావున । జనదువసితలరుగంగ॥ ఉ. ఏయమసిగ్గుమాలికడు ని
 చ్చులుపూరుషులుండు చోటుల॥ డాయగబోవువేడుక విడంబము
 గాబరువెత్తవీధుల॥ నాయమజ్జిగట్టి పతియంగడివీధులవిక్రయిం
 చుట । న్యాయముగాదు నీధులజనంగలకాంతలు పూజనీయలే॥ చ.
 తనకనురాగభూతులుచితంబుగ సేయక నుండునైననే । పనుపులుసేయ
 బంచుపతిభక్తిదగ్గ సతియొర్పిసేయగా । జనునవిమారువల్కక వ
 శంపదయై యునరింపదేనినూ । తనిడినరాయివోలె బలుదందడి సంద
 డిలేకనుక్కుగు॥ క. పరిపురుషులతోనోడక । పరిహాసములాడున
 సతిపతిభంజింప॥ ! బరగుననిభవ్యతములు । పరమప్రాజ్ఞజనములు
 సభాసదులారా॥ మ. పతిసేవారతియార్జవఁబును సదాప్రాజ్ఞస్వభావం
 బువ । ర్జితసంచారవిలాసభాషణ కథానిష్ఠావిశిష్టాదిను । వ్రతముల్
 దానము నార్యగోష్ఠియునిగర్వస్ఫూర్తియు తాల్మియు॥ సతికత్యం
 తపవిత్రకారణము లాచంద్రార్కతారంబులై॥ క. గౌరవనీయతనిజనే ।
 హరితియునుకర్మములును వాటింపనిశ్చం । గౌరవపతివైనసతిపతి । దూ
 రమువిడసాడవలయు దుర్గతివోలె॥ వ. విజాతీయాంగన సతిగాకైకొ
 నిదానిచేతనెల్ల పనులుచేయిరచుకొనుచుండు బ్రాహ్మణుండు చండాల
 తోలుకొండగు నిల్లెల్లజాతులవారును బతితులగు మరియును॥ గీ. పంశ
 మును రూపమును గౌరమునుపిద్య ! ప్రాయమును సచ్చరిత్రంబుబర

గువరుని , కిచ్చునదికన్యమిక్కిలి యిచ్చలుదగ | బ్రాహ్మ్యవైవాహిక
విధినత్వాత్రతముడు || గీ. ఋతుమతియగుకన్య నతినత్నవర్తన | మేమి
లేనివానికిచ్చుకంటె | కామమయ్యుభేర్చి నామరణాంతంబు | దమక
నింటననిడికొనుటయొప్పు || క. ఋతుమతియగుకన్నియదగు | బ్రతీక్ష

— ఋతుమతియగు కన్యాదానవిధి —

యొనరజేయ నత్సరత్రయఃసుసదా | ప్రితైరంగుచరిత్రముమా | న్యతయు
సమస్తజనవర్ణితారూఢిమయి || క. ఋతుమతియైపర్వత్రయ | మతిని
యతిబుచ్చుకన్య నాప్తచరిత్ర | పితృముఖ్యులు పాత్రుండగు | నత
నికినీవలయు బుధజనానందముగ || క. మాన్యమునుసువృత్తముగల |
కన్యరజమువెడలునైన కామింపదుదా | ర్జన్యరతునిచ్చమెయినా | మా
న్యపథమువట్టి శుద్ధమతమిరువార || వ. కావున | చ. ఋతుమతియైన
కన్నియ వరియింపగనిచ్చులుసేయ నెవ్వని | బితృముఖులెల్ల చుట్టము
లుబ్రేముడినాతని కిచ్చబుచ్చిటు | స్వతమతమింతలేని సుగుణంబులు
దాల్చియులేనికన్నిక || ఋతుమతియైనయప్పడ వరింపగజేయుట లె
స్సజూడగ || వ. స్వయంవరివివాహ విధిబోవుకన్య తనమేన మున్ను
జనకాదులిడిన భూషణంబులువారలకు సమర్పింపవలయు , నీయకజను
గునేని దొంగయనబరగి దండనార్హమగు వెండియు || క. మాన్యత
మము ఋతుమతియగు | కన్యాదానంబనియె జగద్ధితమతిసా | మా
న్యపథముగొంపమను | మాన్యంబుగమనువులోక మానితులారా ||
క. ఋతుమతియగుకన్యలోసగు | పితృముఖ్యులుశుల్కము గొనబెంప
గుపాప | ప్రతతులువారలధర్మము | సుతిగొను సరమాంసవిక్రయులు
ఋషులారా || క. ద్వాదశవర్షంబులు చన | బూదెనిడిన కనకరేఖపూ
లెవిమలనూ | తోడిదయయావనరుచిరే | భాదులుసౌఖ్యవముకన్య
యందు రహించు || క. అరయంగాముప్పదివ | త్వరములు ప్రాపిం
చునతడు సమ్మతముదగ || పరిణయవిధులొనరింపగ , బరగునాక
న్యయందపండితులారా || క. ఎనిమిదిసంవత్సరములు | జనకనొసగుకన్య
యందు జనుపరిణయయో | గృహిరతులుసేయనిర్వది | యనునాలుగు

నేండ్లుచనినయువకుండురహి॥ క. అమరుదేవదత్తమైన సతిపతి య ।
 వస్యమధిక గౌరవంబుబియము । నార్జవంబుగలిగి యాదరింపగ
 దాని । వలనబ్రియముదేవతలకుమిగులు॥ గీ. ఎఱుకలేకకన్య ని
 చ్చుటకన్న పి । తాదులూరకుండుటరయ లెస్స । గాన ఋతు
 మతియగు కన్యనిచ్చుట యుత్త । మంబు భద్రమనియె మనువుదొల్లి॥
 గీ. ఎఱుకగలుగుకన్య యిచ్చలెవ్వనిచేయు । వానికిచ్చునది యవశ్యమ
 నియె । మనువుగాన తెరుపుమరుపును గల కన్య । నీయ జూచు వెట్టి
 కేమిలెస్స॥ క. ప్రియముగలకన్య మతం । బాయతముగ నిచ్చలును
 స్వయంవరమైన॥ శ్రేయస్సంతోషములు చి । రాయుర్భాగ్యములు
 పైరయుననిరి మహాత్ముల్॥ గీ. ఎఱుకలేకకన్య నిచ్చునెవ్వాడు వా ।
 డధముడనిరి మునుమహార్థవిదులు । గాన యీశురాని కన్యావివాహం
 బు । లధిక నింద్యతమములయ్యె నుర్వి॥ గీ. కన్యశుల్కంబు గొనియి
 చ్చుకష్టరతుడ । పాత్రతము డెవ్వడాశ్చరిత్రుసీచు । నధము నరమాంస
 విక్రయండాతతాయి । యనిరి ప్రిజ్ఞజనములు మహాత్ములార॥ క. ధన
 మెవ్వడధిక మొసగు న । తనికి కన్నియ నెసంగ దలచు ఖలుండే ।
 పనులొనరింపడు పాపం । బన వానికి మంచి నీళులనుటురు వగునే॥
 గీ. వేశ్యవ్రాలె నధిక విత్తంబొసంగి దా । గొనిన కన్యయందు మన
 సుపూర్ణ । రాగభరితముగ నిరంతరంబుచు గౌర । వంబుసేయ డెట్టి
 వాడునైన॥ క. ధనముగొని యాడుబిడ్డల । ననయము విక్రయముసే
 యునధముడు వేశ్యాం । గనసతిగా గైకొను టా । ప్పననిరి మహి
 తార్థవిదులు మహాత్ముల్॥ గీ. పుట్టినట్టి సుతుల గిట్టించి గూతుల ।
 మాత్రమరసి బ్రోచిమంతనమున । విక్రయించునట్టి విత్తార్జనపరుండు ।
 పాపమనునె యెట్టి పనులనైన॥ క. ధనమొసగి కన్నియం జే । కొను
 నాతండట్లొసంగు కుటిలాత్ముండు॥ జనుసర్వపాపములు జే । సినివా
 రల గతికి పెంపుసేయ నతండు॥ క. తనుశుల్కము గొని యిచ్చిన ।
 జనకునినిదించు దొట్టిజరచుచు పతి రో । యునులుకు బాంధవవర్గ
 ము । గనుగొని కన్నీరు నించుకన్య సతంబు॥ క. అన్యోరాగరసము

లు । మాన్యములుగ దంపతులు సమ స్తక్రియలు ॥ ధన్వత్వస్థితిసేయ
గ । కన్య నెసగవలయు నెరుక గలిగిన పిదప ॥ క. సతియును బతి
యును నిత్యము । నితరేతరరాగరస సమృద్ధి నెగడి యా । యతకర్మం
బులుచేసిన । బిత్తదేవతలాత్మలందు బ్రియమురహించు ॥ వ. అదిగా
వున ॥ క. ఇతరేతరమనురాగ భ । రితమానసులగుటకు ॥ వరిష్టవయో
భా । సితమగు కన్నియ సరియగు । పతికీనగుననిరి పరమ ప్రిజ్ఞజనం
బుల్ ॥ ఁ. సతీపతుల ధర్మంబులెల్ల జెప్పితి నింక దాయభాగవిధులు
తేటపరతు వినుండని యమృహర్షీంధ్రుండిట్లనియె ॥ క. సుతులెట్టి సద్గు
ణాఘ్యులు । మతిమంతులు గలుగునట్టి మహితపదవు లు । న్నతిమెయి
జనకుండువైరయు । బిత్తగణములతోడ గూడి బ్రియము రహింప ॥

—సుపుత్రఫలప్రకారము.—

చ॥ తనయుడు సద్గుణాన్వితుడు ధర్మరతుండగునేని హీను డ । య్యును
జనకుండుబాండు మహిమొన్నతి దివ్యపదంబు దాను జే । సిని కలువం
బులన్నియు నశింపగ తత్సుతుడర్థి నాచరిం । చిన సుకృతార్థ భాగము
విశిష్టతగైకొని సమృతంబుగ ॥ చ. అనిమిషులు ॥ జగత్రయము నార
యనిత్యము ప్రీతిబాండు ధ । ర్మనిరతి పెంపుగైకొన కుమారుడొగి
సుకృత క్రియల్ దినం । బును నెనరింపదాన పరిపూర్ణ సుఖోన్నతి
వానితండ్రి గై । కొను సురలోకమందు బిత్తకోటియు తానునుగూడి
యిచ్చులు ॥ క. పితృవర్గంబులు దానును । ప్రతిదినమును బ్రియము
వడయు భవ్యతదగ స । త్సుతుబడసి తండ్రిగావున । మతిమంతులు ది
వురు సత్కుమారుల బడయ ॥ క. పాత్రమగు నుత్తముండగుపుత్రు
నిగనినట్టి సతి త్రిభువనంబుల జా । రిత్రము కొరగాకుండియు । మాత్ర
పతి విధంబున ॥ విమలమతులారా ॥ క. వృత్తాంత విశిష్టంబు వి । ప
త్తులు బారయమియు నిత్యభవ్యత్వములో । కోత్తరపూజా శౌరవ । ము
త్తమపుత్రులగని బడయు సతీజనముల్ ॥ క. శౌరవసియుండు సదా ।
చారఘనుడైన సుతుడు సభ్యతదగ నిం । పారు సుఖంబులువడయు
న । నారతము తజ్జనని జనంబులు ప్రేగడ ॥ గీ. ఉత్తమకుమారుల

గని యెత్తమంపు । పక్షములును మధ్యములగని పాత్రములు న । పాత్రములు గాని గతులును బడయుసతులు । బతుల ప్రియములు నంతలై సతమువెలయ॥ క. ఆరయనత్యధములగు కు । మారులగని సతులు శుద్ధమతములు శుద్ధా । చారంబులు పూజ్యతయును । కారవమును గోలుపడుజగతి నింద్యములై॥ ఉ. పూతకు భార్యభర్త మృతిబొందిన గర్భిణియయ్యునోపి దానీతనమున్ వహించి కడుజేడ్వడి యుత్తముడైనపుత్రు శా । రీతకనామధేయగని వృద్ధదశన్ బహుసౌఖ్యసంపదల్ । బ్రీతిజెలంగ బొంది నడిపించె పురాతనవేళ ధర్మము॥ వ. కావున సత్పుత్ర సంతానశిద్ధి బహుపుణ్యభాజనం బని చెప్పి దాయభాగవిధులు బోధించువాడై యిట్లనియె॥ క. జననీజనకులు చనిపో । యిన పిదప సమేత్యపుత్రులెల్ల నయము పెం । పునెగడి విభజించికొనగ । జనుననిరి మనుప్రముఖులు శాస్త్రార్థవిదుల్॥ గీ. తండ్రి మృతిబొందునైనను తల్లిబ్రతికి । యుండు కాలంబునం గాదయోగ్యరతి స । మే

—దాయభాగ ప్రకారము.—

త్యులగు నందనులు గీళ్లుమేల్లునరసి । పంచికొనననిరి కొందరు భవ్యతములు॥ క. జనకుండు బ్రతికియుండ న । తని యనుమతి భాగముగొనదగుపుత్రుని కొ । ల్లనని మరువాడు బల్కిన । జనదది దుర్వర్తనంబ శాస్త్రీయమిలన్॥ క. పుత్రులు పసివారైన క । శత్రుము పతిజచ్చిన న్వెలయు సర్వజన । స్తోత్రప్రవర్తనం బతి । పాత్రతమంబుగ కుటుంబ భరము వహింపన్॥ క. జనకుడు కాలము చేసిన । జను పెద్దకుమారుడతి విశారదమతియై । యనుజులు బాంధవవర్గము । నెనయు కుటుంబ భరమున్వహింప సదాప్తి॥ క. శుభచారిత్రంబును పా । పభీతియు నాప్తిన్మృపట వర్తనమున్ । విభవముగలవాడ కుటుం । బభరంబు వహింపజాల పాత్రుండరయన్॥ క. ఏపనులు సెప్పనగ్రజు । డోపిక తమ్ములవిసేయుచోగి నతనియెడన్ । కోపము పుట్టింపక నురు । వైపుత్రులుఘోరెనుండుటర్హత మిలన్॥ క. ఆరూఢిన్గ్రజుండు కు । మారులు బలెతమ్ములన్ సమతజూచుచు స । క్షారవమతి బోవందగు ।

వారలలిగి నన్నలుగకవశ్యము బేర్పింక॥ క॥ జనకుడు ఋణమీగక జ
 చ్చిన పెద్దకుమారుడతివిశిష్టత్వము పెం । పున నెగడియదిదీర్చికొనక ।
 జను తమ్ములుగూడ పరమ సత్యవ్రతుడై॥ క. జనకుడుచేసిన ఋణమే
 తనయుడు దీర్చికొను సమ్మతంబున నాతం । డనఘుండు ధర్మపుత్రుం ।
 డనబడుగారొల్ల మనుదురాత్ములు పుత్రుల్॥ క. తనయులకన్నను బ్రే
 ముడి । ననుజల సరిజూడవలయు నగ్రజుడు గురుం । డని పాలకుడని
 జనకుండని వారలు తనుభజంప ననుకూలమతి॥ గీ పూజ్యముగ కు
 లము వెలయింప బాలయజేయ । నగ్రజుండసమర్థుండుదగ్రవృత్తికూడ
 దతనికి తమ్ములుగూడ రేని । దానవచ్చున శౌరవత్వంబు సభల॥ క. జన
 నంబుచేత జ్యేష్ఠు । డన బరగడు మూఢచిత్తుడదిగావున ధ । ర్మనిరూఢి
 నెగడి తమ్ములం । కును బాంధవులకును బ్రియముగూర్పగవలయు॥
 క. అనుజలుసంతోషించెడి । యనువున మెలగంగవలయు నగ్రజుడటు
 వారనుకూలింపక పోయిన । తన శౌరవమంతయును వృధాచెడిపోవు॥
 వ. ఇంక విభాగప్రకారంబు వినుండు సమస్త ధన సంచయంబునందు
 ను జ్యేష్ఠుం డిరువది భాగంబులును మధ్యముండు పదియేను భాగం
 బులును కనిష్ఠుండు పదిభాగంబులును గొనవలయు మధ్యమునికన్న
 కనిష్ఠుం డధికంబుగా గొనుటయు సమానాంశంబులలో జ్యేష్ఠునకుమ
 ధ్యముండు కొన్ని భాగంబులుచితంబుగా నీగుటయును ధర్మంబని కొం
 దరు జెప్పిరి. మరియు నిట్లు భాగంబులు చన మిగిలిన ధనంబును గృ
 హంబులు పశుశాలాదులు క్షేత్రంబులు తోటలు సమానాంశంబులు
 గా సోదరులందరును గొనుటయు ఋణబంధనంబులుండునేనియు వి
 భాగకాలంబునకు మున్న దెంచిగొనుటయు సోదరులకు శుభదాయ
 కంబులగు కర్మంబులు వెండియు॥ గీ. మాన్యతముడు భవ్యమార్గ ప్ర
 వర్తనం । డై కుటుంబభరము నధివహించు । వాడ జ్యేష్ఠుండట్లుగా
 డేని యగ్ర । భాగములు గైకొనంగగాదు మరియు॥ క. వెలయగ త
 మతము భాగం । బులలో మూడేసి భాగములు నురువునగక । వల
 యు దోబుట్టువుల కొ । రులుదము మేలనగ సోదరులు నయముద

గన్|| వ. సంస్కృతలగు నక్కచెల్లెండ్ర కీపద్ధతి కాదని కొందరమతం
బు|| చ. అనుచితమయ్యు నన్నమృతుడైన తదీయసతి రమించి పు|
త్రుని గలిగించునేని యపురూపముగాక కనిష్ఠాడీయగా | జనుసమభా
గమిచ్చులును సర్వధనంబున పంచి వాని కీ | ననంసమంజసంబయగు
నగ్రజుభాగమురాదె వానికి|| చ. అనుజుని భార్యయందు దగనన్న
యు నగ్రజుపత్నియందు దా | ననుజుడు పుత్రులక బడయునట్టి తెరం
గులుకూడవైన త | తనయులకెల్లు భాగములు ధర్మపు దప్పక నర్ధిసీ
యగా | జనునది యేటిమాట యను సంశయ మెన్నడునైన గూడునే||
క. ఏగతివైనను దగు సమభాగంబులు వారలకు కపటవజ్జితై | యీ
గుట సోదరులకు నని | రాగమశాస్త్రార్థవేద్యులైన మహాత్ముల్ || క. స
తియును బుత్రులు జచ్చిన | సతికైన నెసంగవలయు సమభాగము
లే | కృతముండు నన్నదమ్ములు | సతమవితమ సోదరునకు సాధ్యము
లగుట|| చ. తనపతి జచ్చినక నెకవిధంబున పుత్రవిహీనయయ్యు
దా | ననిశమునోపియుండు సతికాయమదేవరు లీగుటాప్పు మై | జను
సమభాగము లైరపుచాలక దుర్దశనుండురేని జీ | వనమునకైన మా
త్రము నవశ్యమునీయక ఓక్కదెందున|| క. ఏనరుడు పుత్రహీనుం |
డై నిత్యము గుందుకూతు నాతడు కన్యా | దానముసేయక గల్గిన |
దాన కుమారునిగనిన పదంబున మించు|| క. మాన్యుడగు పుత్రహీ
నుడు | కన్యాదానంబుచేసి గౌరవమతి సా | మాన్యమగు తన కులం
బతి | ధన్యత్వాస్పదముగాను దారవిభూతి|| గీ. పుత్రులందరు జచ్చి
న పుత్రికలను | దారమహిమాస్పదంబుగా దత్తుడొసగి | వృద్ధిబాం
దించె కులముపేర్చిమెయి ననగ | వినమె పూర్వపుగాధల ననఘలార||
వ. అదియెట్లనిన నాదక్షకుండు తనకుమాత్రైలో ధర్మపురుషునకు ప
దువురను కశ్యపునకు పదమువ్వరను చంద్రుని కిర్వదియేడ్వరను దా
నపూర్వంబుగా నెసంగి నిజకులంబు వృద్ధి బొందించుకొనినవాడయ్యె
గావున పుత్రరహితుల కవ్విధంబవలయు|| క. పుత్రరహితుడగు సోద
రు | పాత్రములగు సర్వవిత్తభాగంబులు ద | త్పుత్రిక కొసంగవలయు

జ । రిత్రంబెన్నక నయము గరిష్ఠతవెలయున్॥ క. పాత్రతమంబనిరి బు
 ధులు । పుత్రరహితు సర్వభాగములు నిచ్చులు చా । హిత్రుడు మా
 త్రాంశంబులు । పుత్రికయును జేకొనుట తపోధనులారా॥ క. తామ
 తముపేర్చిమెయి మా । తామహునంత్య క్రియలు సతము నెనరింపం
 గా మాన్యుడు చాహిత్రుడు । భూమిసురలకెల్ల దానములుసేయంగ॥
 క. పుత్రుడు లేక గతించు క । శత్రుము ధనమెల్లగొనవలయు పతిపే
 ర్చి । పుత్రిక యుండిన గాదని । రత్రియును పులస్త్యుడును మహాశ
 యులారా॥ క. కూతురు పుత్రరహితమగు । మాతృవిభాగంబులు గొ
 ను మహితపదము వి । ఖ్యాతము జనకునిపాల్గు వృ । ధాతౌలగక సు
 తుడుగొను విధంబును బోలెన్॥ గీ. జ్యేష్ఠయయ్యు దానుజెంద పాత్ర
 ముగాదు । పుత్రిక దివుటమెయి బుత్రుతోడ । భాగములు సమము
 లుగా గొనసగబాలు । మాత్రము గొనవచ్చు మహితలార॥ గీ. సోద
 రులులేని చాహిత్రి యాదరమతి । దాను మాతామహునకు మాతా
 మహికి స । మస్త శాస్త్రాదితాంత్య కర్మంబులెల్ల । గడపి వారల వి
 త్తంబు గైకొనదగు॥ గీ॥ పాత్రధర్మంబు నడపిన పుత్రువలన । త్రిభువ
 నంబుల జరకాలమభినుతముగ । పరమపదము నిచ్చులు పాత్రువలన
 బడయు మనుజుండు పూజ్యత భవ్యులార॥ క. తనయుడు జనకుని పు
 న్నా । మనరకమున బడక భవ్యమార్గజయ శ్రీ । దనరగ రక్షించును
 గా । పున పుత్రుండనియె బ్రహ్మపూర్వమువానిన్॥ క. పాత్రుడు ను
 త్తముడగు చా । హిత్రుండును సములు భేదమెనయ దరయ చా ।
 హిత్రుండు పాత్రునట్ల స । పాత్రక్రియలెల్ల జేయబరగు సదాప్తి॥
 సీ. చాహిత్రుడర్థి ప్రథమ మేకపిండంబు మాతకుమరిరెండు మాతృ
 జనకు । నకుమూడు వానిజనకునకు నిడునది పావనసుగుణసంపన్నుడై
 న । దత్తపుత్రుండు విత్తముసర్వమున్ గొనువాడు వాడయిడంగవల
 యునర్థి । తను బెంచికొనునట్టి జనకునికొప్పుదు జన్మకారణుడైన జన
 కునికటు । దత్తుడగుటకాదు తనతండ్రిగూర్ప బెం । పైన విత్తమందు
 నంశముగొన । మరదివలన విటునిమన్ననవలన గ । ల్గిన సుతులకు పా

భులేపులేపు॥ క. వారలు భాగంబులుగొన । గాఢముబంధము దీర్ప
గానిత్యము పి । తా)రాధసములు సేయం । గారాదని రాయలతి బ్ర
కాశముగాగ్గ॥ గీ. పతితుడగుటకాదు భాగముల్ గొని ని । క్తయగు
దాని పుత్రుడయినవాడు । వానిపాళ్లు గొనవచ్చునొరసపుత్రు . డర
యవాడ పూజ్యుడర్హతముడు॥ క. మృతిబొందినట్టి సోదరు । సతిగూ
ర్వగనిచ్చు నర్థసంచయ మత్యూ . ద్వితముగజేరిచి తగత । త్సుతుల
కొనగవలయు సగ్రజులుననుజన్ముల్॥ గీ. ఏకయోనిజులకు నివ్విధంబా
చర । ణీయమఖిలపూర్ణ దాయభాగ । నియతివివిధపుత్రనికరంబునకు
జెల్లు । భాగవిధులు తేటపరతువినుడు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండనేక వర్ణం
బులందు క ।న్నియలసతులుగా గ్రహించిబడయు । నట్టిపుత్రకులకు
నట్ల వివిధభాగ । ములునొసంగవలయు ముఖ్యసరణి॥ వ. అదియెట్లని

—ద్వాదశవిధపుత్ర భాగప్రకారము—

న జాతీయ కన్యాకూమారునకు మూడు భాగంబులును త్రితీయకన్యా
పుత్రునకు రెండుభాగంబులును వైశ్యకన్యానందనుని కొక్కభాగంబు
ను శూద్రకన్యానవయున కర్థభాగంబును విభజించి యొసంగవలయు
నిట్లు॥ క. ఉద్యోగపరాయణతయు । విద్యయు గలవాడువైన విప్రుడు
వృధా । ర్థద్యోతకమగు బుద్ధి స । ముద్యద్భాగములు గూర్చుటొప్పద
రయగ్గ॥ క. పాత్రుండైననుశూద్రీ । పుత్రునకి పెక్కుభాగములు
కాదొసగ్గ । ధాతీసురుండు వానిచ । రితము పండితులకు విపరీ
తంబగుటగ్గ॥ వ. ఇది కొందరమతంబు॥ క. భద్రచర్చిత్రుడు ఘనుడగు
శూద్రసతీపుత్రుడును బశువులును బహుర । త్నద్రవ్యములును కనక
ముపద్రవమగు వేళగొనగ బ్రాతుండయగుగ్గ॥ వ. శూద్రునకు విజా
తీయ కన్యాపర్విగ్రహంబు కాదుగావున సజాతీయసతియందు వడసిన
నూర్వురు పుత్రులకైనను సమానాశంబులు విభజించి యొసంగవల
యు నొరసత్తేజదత్తకృత్రిమ గూఢోత్పన్నోపవిధులను వారలును
కాసీనసహోధ క్రీతకపానర్భవ స్వయందత్త శౌద్రకులను వారలును
ద్వాదశవిధపుత్రు లనంబరగుదురు వెండియు॥ చ. అనువుమెయి మ

నుష్యుడు తృణాదివినిర్మితమైనయోడ బే । ర్మినగడి యెక్కియంబుధి
 దరింపగజూచు విధంబగు కుపు । త్రనికరభూతిమై యిహపరంబుల
 సౌఖ్యములొందగోరువా । నిడపుగావునక సతిగ్రహించు విధంబుల
 నేకమార్గముల్ ॥ గీ. ఔరసక్షేత్రకుమార లలరునాత । డైహికాముష్టి
 కసుఖంబు లందనోపు । దృఢతరంబగు నోడబేర్మిమెయినెక్కి । మను
 జుడు సముద్రము దరించు మాడ్కినరయ ॥ గీ. పైతృకధనంబు స
 ర్వుంబు పాత్రతముడు । గొనగనౌరసపుత్రకుండనఘులారా । గాన
 వాడవివిధ నూత్రులైనసుతుల । కెల్లనగ్రజుడును పూజనియునునగు ॥
 గీ. పైతృకంబగు ధనమునపాశ్చయిదయి । నమరియారైన క్షేత్రజనకు
 ను తక్కి । నట్టి దశవిధపుత్రుల కౌరసుండు । బ్రదుకుకొలదిగ నీదగు
 భవ్యులార ॥ చ. అనఘవివాహవిధ్యుచితమారగ సంస్కృతమైన భా
 ర్యయం । దనయముగల్గినట్టి సుతుడౌరసపుత్రుడు వాడపావనం । డ
 నిరిసమస్తకర్మములయందును భవ్యతముల్ జగద్ధితం । బునెగడు శా
 స్త్రవేదులు సుసేజనముఖ్యులు భూనుతంబుగ ॥ డి. ఏయమభర్తజచ్చి
 నరహించియు క్తయు పుత్రకామయుక । నై యొకనిక రమించిగనున
 ట్టి కుమారుడు క్షేత్రజుండనం । గాయపయుక్త భూతుడనగాబడునా
 యమ యంతకర్మముల్ । సేయగవచ్చు వాడతివిశిష్టజనందుల యాజ్ఞ
 పెంపునక ॥ క. పుత్రార్థియశక్తుండు క । శత్రుము నెరుతల్పమున గల
 యబప్పదగ । న్మాత్రరతి నుద్యవించిన । పుత్రుడు క్షేత్రజుడనిరి విబు
 ధసంఘంబుల్ ॥ వ. ఇట్లు క్షేత్రజులిరు తెరంగుల వారలైరి ॥ గీ. వెఱచి
 యైన బ్రియమువెలయనైన కుమారు । తల్లిదండ్రు లొసగ నెల్లననక ।
 వానిబెంచికొనిన వానికివాడగు । దత్తపుత్రుడన నుదాత్తగరిమ ॥
 గీ. మంచివాడవగుదు మాయయ్యయనుచు నన్యునికుమారువాని జన
 నియుజన । కుండుదాను వేషుకొననిచ్చు నట్టి పు । త్రుడతనికిని గృత్రి
 ముడనగ వెలయు ॥ క. తనసతియందొరునివలన జనియించిన పుత్రుదాత్మ
 శంకింపనిచో జనుగూఢోత్పన్నసుతుం । డనతండ్రికి వాడుమిగుల నధ
 ముండుభువిక ॥ గీ. తల్లిదండ్రులైన నెల్లమి నెరులైన । విడచించిన

శిశువు వేడ్కబ్రతుము । వరలబెంచికొనిన వానికివాడప, విధపుత్రుడ
 నగ వెలయుచురియు॥ గీ. పెండ్లికాకమున్న పితృగృహంబున రహ ।
 స్యమున బుత్రునిగనుచిమతకన్య । నర్థిపెండ్లియాడు నతనికికానీను ।
 డనగనాసుతుడు దనకుచుండు॥ గీ నిజమెరుగక గర్భిణియగు కన్ని
 యపెండ్లి । యాశిసప్తివానికామెయను । బుట్టినసుతు డీరుపుగొట్టు
 నపహాధాత్మ । జండనంగ వెలయునునుతులార॥ గీ. సతియుపతియు
 శుత్రసంతానహితులై । పణములిచ్చికొనిన బాలకుండు । కరమువెల
 యు క్రితకకుమారకుండన । వాడు పాత్రతముకుగాఢాకప్తు; గీ. విధవ
 యైనభర్త విడచినయదియైన । పేర్నిమరియునుకల పెండ్లియాడి । బడ
 యునట్టినుతుడు పౌనర్భవుండన, బరగువాడు నిత్యపాపరత్తుడు॥ గీ. త
 ట్లిదండ్రులిచ్చుల్లాల్లక స్వయముగా । నీయనైనయు జననియు జనకుడు ।
 లేకనైననొరుడు గైకొనిపోషింప । దండవిడక పెరుగుచుండువాడు॥
 వ. స్వయందత్త పుత్రుండనంబరగు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు శూద్రభామిని
 బడయంగ । జననమైననుతుడు శవమువ్రాలె । నంటరానివాడు నల
 సుండునగుగాన । పాశపుడనంగ బరగువాడు॥ గీ. బ్రాహ్మణస్త్రీ
 మించిన పాదజంకు । వ్రాలె బ్రాహ్మణుడును నీతిమాలిశూద్ర ।
 కన్యకరమిచ్చి బలితుండు కష్టరతుడు । నాదగుచువాని జూడగారాదు
 బుధులు॥ గీ॥ విప్రకామిని శూద్రునతిప్రియంబు । నిచ్చలునుజేసి పొంద
 నించుపుత్రు । డత్యధమతముకు చండాలునట్లవాని । జూచునదియనిరి
 పండితుల్ సుమతులార॥ గీ. వివిధనామకర్మ వృత్తజీవనులను । నార
 సాదిగాకుమారవర్గ । విధములెల్లమీకు వినిపించితింక త । ద్భాగవిధులు
 వినుడు భవ్యులార॥ గీ. ఔరసుడుగాక తేత్రజుండాదిగాగ । వెలయు
 నేకాదర విధపుత్రులునిగోద । యాద్యకారణులగు వారలట్ల ధర్మ ।
 పథమునడచి బ్రతుకుట పాత్రతమము॥ క. ఏపురుషులు బీజము
 లిడ । గాపుట్టిరి వారలట్టికర్మంబుల ని । చ్ఛాపరితుష్టి మెలం
 గుచు । దీపింపగవలయు వారిదిసుకరమరయ॥ గీ. పెక్కుసోద
 రులందుననొక్కనికి కు మారుకుండుదయించిన వారలెల్ల । పుత్రులగని

నవారలు బాత్రతములు । ననఘలయగుననియెమున్ను మచువుమరి
య॥ వ. కావున॥ క. ఆపుత్రుడగొనువాడు మ । మహాపరితృప్తిమె
యితండులదర ధనముల్ । పాపరతుండనబడక న । దాపిత్యకర్మ
ప్రశిద్ధిదగి ఋషులారా॥ సీ. బహుసోదరులధ్యౌ పత్నులందఱిలోన నే
యమసుతుగనియెడగంగ । నాయమభౌందగానగు భాగములనెల్లపు
త్రునిబడసి తాపత్రమగుట । నౌనుండాదికుమార వర్గంబున పితృకర్మ
ములుసేయ పెంపువెలయు । వారలుశ్రద్ధావిచారులగుట నధికౌశం
బులు గొనంగనర్హతములు । మరియు సోదరులెల్లకుమారుహీను ల
గుడుయెవ్వడు జచ్చుమున్నతనిపాలు । దక్కియుండిన యన్నలుదమ్ము
లుగొన । వచ్చుననిరి బుధులుగౌరవంబుపేర్చి॥ గీ. తాతతండ్రికి తాతకు
తండ్రికిమరి । యనగుతరములవాకికి తనముడాప్తి । పిండకర్మములొన
రింపజెంపువెలయు । వాడుగావున పాల్గెల్లవానివియగు॥ సీ. తనయిండు
తండ్రియు తమ్ముడునన్నయు లేనినరునిసామ్ము వానిభార్య । గొనన
గుకూతురైనననిరి కొందరు వారునులేనిచో వంశభూతు । జైనవాడు
గ్రహింపనర్హుడువాడును లేనిచోశిష్యుండునైనవాడు । లేనిచో నాచా
ర్యుడైన నాతండునులేనిచో నధికసన్యాసభంగి । దగి పురోహితుడైన
నాతడునులేని । చోస్యపుండ్లైనగొనునది మానకతని । యంత్యకర్మంబు
లెల్ల సమాచరించి । యనిరిమనువును బ్రహ్మయుననఘలార॥ గీ. ఎవ్వ
రునులేకజచ్చిన హీనుధనము । దాగ్రహింపంగవచ్చు నుత్తముడు బ్రా
హ్మ । యిండు పాత్రతముండుఘనుడుప్రాజ్ఞ । డమలమతివాని యంత్య
కర్మములుజేసి॥ గీ. పార్థివుండెవ్వరును లేనిబ్రాహ్మణుని ధ । నంబుగొ
నుటొప్ప దొప్పదానములుసేయ । నైసర్గకొనుటెసగునదాననిరతు ।
లగునితరవర్ణములవారియర్థములను॥ క. పుత్రుడును బతియులేనిక । శత్ర
ముగురునాజ్ఞమెరుగలసిగాంచిన త । త్పుత్రుడుసామాన్యంబుగ । పాత్ర
తముడుమాతృతరవిభాగములుగొన॥ వ. భర్తసజీవుండైయుండునట్లు
వానివలనబడసిన పుత్రుండును విధవయై యొరునివలనగాంచిన పుత్రు
డును నేనననయధిక భాగంబులు గొన పాత్రులమని వాడింతురేనియా

కళత్రంబు వారల త్రులెంతలు ధనంబులు వెట్టిగతించె నంత లక్ష్మ-
మారులొసంగి సమృతంబు సెప్పవలయునని గొందరమతంబు॥ క. పు
త్రులును గూతులు గొన । పాత్రులగు మాత్రతరవిభాగము బయి
సె॥ మాత్రవ్యవాప్తిమెయిగల । పుత్రికయగొనంగవలయు భూనుతులా
రా॥ క. మాతామహిభాగము గొన । గతగుప్రాయంబురాని కన్యసమ
గ్ర । ప్రీతిమనుమలకురాదు పు । రాతనధర్మమిది హితపరాయణులా
రా॥ గీ. ఈడువచ్చిన వారలగు నేనికన్య । లందరును పంచుకొనుట మా
న్యంబుకన్య । లెవ్వరును లేనిచో దాగ్రహించుటాప్పు । మనుమడిదిస
ర్వశాస్త్ర సమృతపథంబు॥ గీ. పెండ్లికాలము దు బ్రీతిమైయత్తవా ।

—స్త్రీధనప్రకారము.—

రింటికనుచు నప్పుడిచ్చులుబితృ । ముఖ్యులొప్పువారు ముడుపులిచ్చిన
ధనం । బరయస్త్రీధనంబ యనిరిబుధులు॥ గీ. చుట్టములును తల్లిపు
ట్టంటివారును । తోడిచేడియలును దొట్టిజనని । సోదరీజనములు మోద
మారంగ ని । చ్చినధనంబు నిజముస్త్రీధనంబు॥ గీ. ఊరిలోనిసతులు
గౌరవార్థముగ ని । చ్చినధనంబు వెలయు స్త్రీధనమన । నిట్లుస్త్రీధన
మునయించె నాయదిధంబు । లై సమస్తశాస్త్ర వాసితముగ॥ గీ. భర్త
జీవించియుండగా భార్యకాల । వశముబొందినజెందదు వానికరయ ।
స్త్రీధనంబు కుమారునిజెందుననిరి । పరమధర్మపవీణులు భవ్యులార॥
గీ. బ్రాహ్మమూదిగాగ పంచవివాహకా । లములనైన నంతరముననై
న । స్త్రీధనంబుపతికి జెందునాయమపుత్ర । హీనయైగతించె నేనిమరి
య॥ గీ. ఆసురాదివివాహంబులందునైన । స్త్రీధనముపతికి జెందదుజెం
దుదాని । జనకునకుపుత్ర హీనయైజచ్చెనేని । నుతమహాధర్మపథము స
మృతముగాగ॥ గీ. తండ్రియొసగినట్టి ధనమపుత్రపతి నా । దనరకన్య
కాలధర్మమొంద । పృమవృత్తినొప్పు బ్రాహ్మణస్త్రీగొన । వచ్చుననిరి
లోకవంద్యతములు॥ నీ. ఎలమిసోదరులతో గలసియుండినవాడుకాదు
భార్యకునలంకారములిడ । పతివిత్తమయ్యెను సతిగొనరాదు బ్రేముడిగ
లవాడంచునడుగ కెయి । యన్నదమ్ములతోడనున్నయాతనిసతి జచ్చిన

దానిభూషణములిచ్చు । జేసిపుత్రులుగొనజెల్లదు గొనునేని బలితులనం
బడు పతితుడునున । పుంసకుండును వెర్రియు మూగయును జ । డుం
డుగ్రుడ్డియు వికలాంగుడును విభాగ । ములుగొనంగన పాత్రతములు
సతంబు । కూడుగుడ్డయు నొకరీతిగోరవలయు॥ క. ఏడుగడలెత్తివారలు ।
కూడును గుడ్డయునులేక గుండుచుసతము॥ । బోడిమిసెడునెవనివలన ।
వాడధముడుకప్పరతుడవని । ఋషులారా॥ గీ. వలచినట్టికన్య వరియిం
చియన్యని । వలననైనబుత్తు గలుగజేసి । కొనునపుంసకాదు లనయం
బుభాగముల్ । గొనగతాత్రులయగు ననవరతము॥ గీ. విద్యవడయని
ల్లువెడలనుద్దేశించు । తమ్ముడన్ననడుగ దగుననంబు । తండ్రిజచ్చెనేని
తండ్రివోలెసతంబు । నగ్రజుండుపూజ్యుడగుటజేసి॥ ౩. అన్నగమ్మలం
దలైకమత్యంబుగా, నార్జనంబుజేసినట్టిధనము । పంచికుడువవలయు
భాగముల్ సరిగాన । నిఁమహాజనంబులు ఋషులారా॥ గీ. విశ్రుతముగ
నొప్పు విద్యనలనభాగ్య । వలననధికిగౌరవంబుపేర్చి । బడసినట్టిధనము
భాగంబులీయగా । రాదుతనమతమున సోదరులకు॥ గీ. న్యాయముగా
కప్పదశలపాలయిగడించు । నర్థమెవ్వండువాడ దాననుభవించు । వాడు
బ్రతుకు తెరపు లేనివారలయిన । యన్నదమ్మలకాప్తిను యంతఁగొనగి॥
గీ. తండ్రివలనగాక తానుగడించిన । యర్థమునుతుతోడ నాదరమున
పంచికుడుచునట్టి పద్ధతిలేదని । రఖిలశాస్త్రవేదలైన బుధులు॥ గీ. సో
దరులసమేత్యలై దొట్టిపిమ్మట । కలసిమెలసికొంత కాలమరుగ ।
మరలపంచి కొనగ నటములీయగు వార । లైన భాగములు సమాన
ములుగా॥ క. ఏయగ్రజుండు కడటము । నాయక నిత్యంబుననుజువం
చించు ధనం । బీయక వాడధముండుగ, తాయుస్సొమ్ముండనిరి మ
హామతి మంతుల్॥ క. సోదరులలోన నెవ్వడ, నాదరణీయములు నిం
ద్యమగు కర్మంబుల్ । వేదిస్తట జేయవ్యయముం । గాదొడరుగా ధన
మువాడు గాడనిరి బుధుల్॥ గీ. కానిపనులు సేయగాధనమెవ్వాడు ।
వ్యయముసేయసతము వాడు భాగ । ములు గొనంగగా డమలమతి
సత్కర్మ । ఘనుడు పాల్గొనికము గొనెడివాడు॥ క. ఆరయ తనతోగూ

డకు । మారులు కష్టపడిధనము మాన్యతముముగ్గ । గూరుచునైన
ను తండ్రియు ; దారాంశము లీయగాదు దగునిచ్చమెయిన్ ॥ క. పు
త్రులు జనకుడుజచ్చిన, పాత్రతమము పంచికుడువ బరగడుసచ్చా ।
రిత్రముదగి గర్భిణియై । శాత్రముమెయి తల్లియుండభాగములుగొనన్ ॥
క. జననీజనకులు పుత్రుం । డనపత్యుడు జచ్చిన తదంశములెల్ల ।
గొనిసరిపంచి కొనంగా । జనుననియె మనుపుశాస్త్ర సమ్యతముద
గ్గ ॥ గీ. వస్త్రములు పత్రములు నీర్లువని తలన్న । ములు నలంకార
ములు గురుముఖ్య జనము । లను విభాగించి కొనగూడమినయముదగ ।
సదృశములు జేసికొనుట బ్రశస్తతము ॥ గీ. ఔరసుండాది గాగ కుమా
రవర్గ । ములకు మాన్యంబులగు భాగముల విధులు స । మస్తమును
జెప్పితింక సన్మాన్యలార । ద్యూతధర్మంబు వినుడుసంతోషమలర ॥
క. జూదము సమాహ్వయంబన । గాదగు రెండును వినాశకారణములు
బెం । పేదియవి యిచ్చసేయు న । నాదరణీయులకు వినుడయమహితు

—*ద్యూతప్రకారము*—

లారా ॥ క. ఒరులెరుగకుండ నీరెం । దు రహస్థలములందిడు కొనిబ్రియ
ముఁజైబరగించువారలుగలరు । నరనాథుడు వారిసేరుగునదియత్నమునన్ ॥
గీ. ప్రాణివర్గంబు దొడరకపన్నిదంబు । జరచుటది జూదమనియు మేష
ములు కుక్కు । టములు మొదలగు ప్రాణినంఘములు విడచు । టదిస
మాహ్వయ మనియుజెప్పదురు బుధులు ॥ గీ జూదమాడుట యార్యుల
జ్ఞాజూచు । టాగమంబులు దూషించుట న్యతములు వ । చించు
టారుబునణించి జీవించుట గల । వారల పురంబువెడలింప వలయున్యపతి
గీ. కల్లుద్రావుట కానిమార్గమున నడచు । తేమియును సేయనొల్లక
సోమయగు । తెల్లవారల కాదనియిచ్చమెలగు । టగలవారలవెడ
లింపనగు పురంబు ॥ క. ఆరయ నీచెప్పబడిన । వారలు స్వేచ్ఛమెయి
దిరుగు వారమున భయం । బైరాజ్యమునెడు గావున । భూరమణుండు
రుకనణచిపుచ్చగ వలయున్ ॥ క. జూదమున నోటుపడిన మ । హదై
న్యరసంబు దోచునాననమున బెం । పేదికనక్కాది నెత్తం । గాదగు

బు । లుడిగిప్రజలనేచుచుండు నా కష్టాత్ము । నాల్గొసె పుచ్చునది
 నృపుండు॥ గీ. ప్రజలనందగ తను లెపరమ గౌర , వమతిజూడని వా
 డుశనంబు నిజము । గాననట్టిదయిన యధికారిచూడ , దగదునృపతి
 యు సభ్యులుధర్మములు॥ క. ఏయధికారి యహంకృతి , వాయకచె
 డనాడు గౌరవముగల సుగుణ , శ్రీయుతులవానితనువున్ , గోయవల
 యు మాంసమేచ్చి కుక్కలుదినగన్॥ గీ. స్త్రీలబాలుర విప్రులవృద్ధజను
 ల , వధముజేసిన వారల వరపిసూట । శాసనమువ్రాయు వారలజంప
 వలయు । పార్థివుండు విమలధర్మవధముబట్టి॥ సీ. ధర్మాధికారియు బేర్ని
 నెమ్మదిగల మంత్రియుకాని కర్మములుసేయు । వారగునేని మహీరమ
 ణుండు సహస్రపణములు గొనంగవలయు । సర్వార్థములుగొని శాసిం
 పు టొప్పుగుననిరి కొందరు మహాజనములిచ్చు । కల్లుద్రావుటనేయగడ
 గుట బ్రహ్మచర్యంబుసేయుట గురుతల్పమందు । వలపుసేయుట దొడరిన
 వారితనువు । లుక్కనెడగొట్టి చెరసాలనునిచి సర్వ । విత్తసంచయము
 లు గొనియుత్తములగు । బ్రాహ్మణుల కవియైనగుపార్థివుండు॥ గీ. గు
 రుసతిరమించినట్టి కష్టతృఫాల । తలమునందు జ్వలాగ్ని సంతప్తలోహ ।
 పిండము బుసగురుతులు బెట్టవలయు , యోనిలోలగృహాలుండు మా
 నులార॥ వ. కల్లుద్రాగిన పానినుడుట సురాధ్వజాకారంబుగను బ్ర
 —రాజు మహాపాతకుల శిక్షించి గురుతులిప విధము.—

హృష్ణుని కబంధంబున పురుషాకారంబుగను మ్రుచ్చిలువానికఫాలం
 బున కుక్కసాదంబు పోలికను తప్తాయఃపిండంబు బురపిచిహ్నలిడ
 వలయునిట్లు॥ గీ. కానిభోజనములు కానివివాహముల్ । కానికర్మ
 ములును కానిచమవు । లెవ్వరాచరింతు రెరుగమిన్నైన దం । డింప
 వలయు నృపుడొచుచినవాండ్ర॥ వ. బ్రహ్మవధయు సురాపానంబు
 ను గురుసతీరతంబును జౌర్యవృత్తియు గలవారును వారలహితులను
 మహాపాతకు లనంబడుదుగు వారలతో గలసి మెలసి దిరుగుటయు
 దినుటయు సంబంధంబులు కల్పితమకొనుటయు నెవ్వరికిని గావుమోయు
 నుగ॥ గీ. ఎరుకజాలక నేయుదానింత లెవ్వ । డరిగి వానినిసీయనియెరు

గల్గి | పార్థివుడు పొమ్మనవలయు భవ్యులారా | వాకుతన యంతవా
డను వాడుగాగ || క. ఆయగల్గియు దుష్కు | ర్మారంభము సేయవా
ని నధిపుడుగ్ర | స్పృహప్రచండ శాసన | తాహాప గ్రస్తుసేయ దగు
సనిరిబుధుల్ || క. జ్ఞానంబజ్ఞానుబన | గానగురెండింట నెద్దినునతరమగు
న | ద్దానసుకృత దుష్కృతములు | మానవు డొనరించునదియత
మై వెలయన్ || క. తగురివియని యవ్వడుసే | యగడగు దుష్కర్మము
లు మనఃపూర్ణము గా | జగతీపతి సెప్పవలయు | తగవానికి యిగుతె
రంగుల ధర్మపదంబుల్ || క. ఆయతమతంబు గల్గియు | రోయకదుష్కృ
తములేనరుడు పెంపుమెయిన్ | సేయునురుక వాని మహి | నాయకు
డు చెరనిడవలయు నరులెల్లగనన్ || క. ఒరులను వంచించగజే | యు
రహస్యక్రియలోగి | మనుజుడెవ్వడు వా | ని రహస్యస్థానంబున నరపతి
దండించు నదిమహామతులారా || క. పాపాత్ముల తండించుమ | హిపతి
పూజ్యుడు ఘనుడనియె మనునతిదీ | యౌపరతంత్రుడై గో | స్థిపరిచయ
మున్ గలుగు శిష్టుడువోలెన్ || క. పాపాత్ము లవిత్రంబులు | భూపతి
గొనిదాచి కొంగ బోవల దవి గరి | స్థాపరుడయ్యును దన్ను మ |
హా పాతకు జేయు నిక్కమనిరి మహాత్ముల్ || గీ. పాపకర్ముల
చిత్తముల్ బ్రాహ్మణులకు | పేదవారల కర్థినిప్పింప వలయు | దానప్ర
జలెల్ల భారయు నిత్యముచిరాయు | ర్ధిసంశిద్ధి గౌరవంబార్చులారా
గీ. బ్రహ్మతేజో మయుండగు బ్రాహ్మణుని క | పాయమొరింపజూచు
పాపరతు శూద్రు | కాయమింతలు మాంసపు ఖండములెల | బడవధ
ముసేయ వలయున్మౌలకుండు || క. ఏదేశంబున రాజున | మాదరమతి
పాపరతుల యర్థములెల్లన్ | బీదలకిచ్చు గరిష్ఠత | నాదేశము పూజనీ
యమగు నసంఘులకున్ || క. పాపరతుల దండింపమి | భూపతితనకైన
పాపముల బాపికొనున్ | పాపమిది పుణ్యమిదియని, రూపించుచుండన
ముపరుషముగ జేయన్ || క. నరనాథుడు పటుకోప | స్ఫురితాననుడగు
చు బ్రహ్మ భూతుండనగా | బరగని బ్రాహ్మణుభీయని | పరమార్థము
బోలలేట పరుపగవలయున్ || క. ఈపగిదిన రేంద్రుడు , హి పాలనమధి

నేయునేని బారయును | ద్విపితలనురుచులురుల మ | హాపదమమర గణ
 ములు నయంబునగొలువన్ || వ. మరియును || గీ. ప్రజలనందర సంతో
 ష పరుపకాచి | బలివిశేషంబులు గొననుపాయమరయు | పార్థివుండె
 ల్లవారలు పగఱుగాగ | జక్కిదుర్గతిగూలి గృశించు నిజము || గీ. ప్రజల
 నందర పరమధర్మ పథమున ప | రాయణావాప్తి నడచువారలుగ జేయు
 మానసీయుండు నృపతినమ స్తలోక | ములు భరించినఘనుడన వెలయు
 సతము || క. పాపములకు హేతువులగు | కాపురుషశ్రేణి మస్తకంబులు
 బలిగా | భూపతి ధర్మపురుషుసే | వాపరిచయ మర్థినేయసలయు దివుట
 మై || గీ. విద్యారాష్ట్రమందు వెలయించినైద్య స | హాయమెల్లయెడల
 యందునిలిపి | బీదసాదజనుల బ్రోదిసేయంగవ | లయునృపుడునిష్కళం
 కనృత్తి || క. ఆరయభూపాలకుడె | వ్యారలుకొనియాడకుండువాడగు నైనన్ |
 ప్రారంభింపగ వలయును ! దారతమెయి పాతకుల వధము సేయంగన్ ||
 గీ || నీరుదినదినంబు నించిన మొలక మ | హతరునగు చాడుననృపుడల్ప
 మాతుడయ్యులోక మాన్యాధికుండగు | పాలనంబు ధర్మ బద్ధమైన ||
 క. చారులనుకనులువిచ్చి మ | హీరమణుండు రాష్ట్రమందునెల్లెడలను
 పా | పారంభశీలురంగను | జారులచోరులసమస్త జనసంఘములన్ ||
 గీ || కపటవర్తనమెనయ నంగడియొనర్చు | చుండువాడుబహిస్తస్కరుం
 డుబిట్టు | నురకనైన నొదిగియైన యొరులధనము | లపహరించువాడంత
 శోచ్యుడండుబ్రుధులు || క. ఎరుగనివారలకింతలు | గరపి ధనములుగొ
 నువాడు కాపురుషుండున్ | గరువంబు చెడినవైద్యుడు | నురికియొరు
 లనఁచి వదరుచుండునరుండున్ || గీ. జూదరియు వారకాంతలు జుల్మ
 నాడి, యొలరువంచించువాడు నెన్వరికిగాని | వాడు దబ్బరలాడెడి వాడు
 మరియు | నాతతాయిబహిశ్చోరులనగబరగు || గీ. చారచక్షువగు మహీ
 రమణుండు వా | రలనెరింగి నిఘరముగశాస | నంబుచేసి సజ్జనంబులు
 నడచు మా | గ్గంబుదొట్టి ఘనతరంబుసేయు || క. చారులవలన సమస్త
 ము | భూరమణుండెరిగి దండముబరపిడగుదీ | యెరిప్రజలంజోవం |
 గా రాజ్యముపూజ్యమగు జగన్ను తులారా || క. పాపరతులైన వారల |

భూపతి దండింపడేని బుట్టుభయము ను । ర్వాపారము లధికములై ।
 యేవరరాష్ట్రంబునందు నెల్లెడనరయఁ ॥ వ. సభలయందును జలదాన
 గృహంబులందును సత్రంబులందును భక్ష్యుది విక్రయస్థానంబులందు
 ను పణ్యస్త్రీల యిండ్లయందును మద్యమాంసంబులు నన్నము ధాన్య
 జాతులు నమ్మునట్టి నియంబులందును చతుష్పథంబులందును ప్రఖ్యా
 త వృక్షమూలంబులందును శిథిల దేవాలయంబులందును జనసమూ
 హంబులందును జీర్ణవాటికలందు నడవులందు తోటలందు విపణవీధు
 లందు నింక ననేకప్రదేశంబులందు చోరుల సరయచారులనియమించి
 వారలవలన నృపాలుండు సర్వంబును గనుంగొనుచుండవలయును ॥
 క. చోరోపకరణములుగల । వారలదండించుటయు నవశ్యంబును ని ।
 శ్చోరోపకరణములుగల । వారలరక్షించుటయును వలయునృపతికిఁ ॥
 క. తారువైడిచినట్లు సదా । చోరుల దండించుటయు నసూయాపరు
 లై । వారలవీరల పగగొను । వారల శిక్షించుటయు నవశ్యమువతికిఁ ॥
 క. చోరుల కుపకరణంబు ల । పారంబుగ నిచ్చుచుండు పాపరతులను ।
 ర్విరమణుడు శిక్షింపగ । నారంభముసేత ముఖ్యమనిరి మహాత్ముల్ ॥
 గీ. ఇతడుదొంగయనుచు నెరిగియు నెప్పని । వానిచోరు డెవ్వయైన నీ
 య । గొనినవాని మ్రొచ్చు గుప్తలబుగాగ ర । ధీంచువాని శిక్షసేయ
 వలయు ॥ క. ధర్మపథము శాశ్వతమగు । కర్మంబులు సేయకతివిగ్వర్తి
 తులై దు । ష్కర్మము లొనర్చువారల । దుర్మదులస్వలయు దండితు
 లుగాజేయఁ ॥ ఉ. గ్రామములందు తస్కరుల కట్టడిసేయక సేతువుల్
 మహా । రామములు జలాశయవరంబులు పాడొనరించువారలక ।
 బ్రేముడి సెప్పకింతలు తపించెడి దీనులగోలదీర్చకే । లా కుహితాధికా
 రము దొలంగక సేయగ నీచజాతికిఁ ॥ క. అధికారము బడసినవా । డ
 ధముండై కానిమార్గమందు చనిన వా । నిధనంబుతయుగొనిద్రో । చి
 ధరిత్రీకుండు బుద్ధి నెప్పగ వలయు ॥ గీ. కోశమహరించు కుత్సిత
 ప్రతికూల । వచను దనకుగాని వర్తనంబు । సేయుచుండువాని శిక్షిం
 చి పణసహ । స్రములుగొనవలయు ధరావిభుండు ॥ గీ. రాత్రిముచ్చ

లింప రహి నైక్కునుడుపో. | సంధి తెరిపిసేయు సత్వరముగ | యేనయం
 దుదివిరి వానిచేతులురెండు | నటికి పుచ్చవలయు నుజుకన్యపతి|| గీ.
 లిగ్నియైన గరళము మిళితాన్నమైన | జలములైన నొసగి యొరుచల
 మువట్టి | యూరక వధించుపాపాత్మునురుక గట్టి | వధముసేయంగ వ
 లయు భూవల్లభుండు|| గీ. కత్తిగొని యూరకన్యని నెత్తివేసి | వధ
 ము చేసిన క్రూరుని వధముసేయ | వలయు నరనాధుడొకవాడి వాలు
 బెరికి | వైచి వానిచుట్టంబులు జూచుచుండ|| సీ. గ్రంధివిభేదంబు గా
 వించువాని యంగుళములు దెగనేయవలయు చెరువు | కట్ట గూల్చిన
 మహాకష్టచరిత్రుని జలముల ద్రోయించి చంపవలయు | భేదించియు
 నుకట్టబెంపు చేసెదననువాని దండితు సేయవలయుదేవ | తాలయం
 బులు నాయుధాగారములు శోఘసిలయముల్ భేదించు నీచుసేను |
 గులను గుర్రంబులునురథంబులు హరించు | హీనుపథియింప వలయు
 జుమ్మినరేంద్ర | యనియెమును మనువువృధికీర్తి యనగ పెంపు |
 వెలయు నొకదొడ్డరాజుతో విమలులార|| క. హేయంబన కెవ్వండన |
 పాయస్థితిమలమురాజ వధమున విడచు | శోయచు సదిశుద్ధంబుగ |
 జేయింపగవలయు వానిచే నృపతి దగ్గ|| వ. రెండుకాహ్లాపణంబులు
 దండంబుగొని యల్లువానిచే శుద్ధి చేయించవలయునని కొందర మతం
 బు. మూత్రంబు విడుచువానివలన తదర్థంబుగొనివిడిచి పుచ్చవలయు.
 మరియును. గీ. వృద్ధుడును బాలకుండు గర్భిణియురోగి | యుమలమొ
 కవేళ రాజమార్గమున విడువ | శుద్ధిసేయింప వలయును బుద్ధిజెప్పి |
 వారంచేతననృపుడు భవ్యమతులార || గీ. ఎఱుగక యవైద్యమొనరించు
 నెవ్వడెఱిగి | యను కపటవర్తనంబుననెనయు నెవ్వ | డెరుగకయము
 న్నుధనముగ్రహించు నెవ్వ | డుజుకవారలదండించు టొప్పునృపతి |
 గీ. సంక్రమమువిగ్రహంబు ధ్వజంబుయష్టి | ద్రుంచునేకూర చరితులు
 పంచశతప | ణంబులు గ్రహించి మరి పొమ్మనవలయునునృ | పాలకుడు
 వారలను దొట్టిభవ్యులార|| గీ. కరముదూషితములు గానిద్రవ్యంబులు |
 దూషితములుసేయు దుష్టచిత్తు | డగ్ధంబుసేయు టగువానిమూల్య |

ధనంబులవిగలుగు జనంబులకును॥ వ. ఈపద్ధతి సమస్త రత్నాదులయం
దును వర్తించున్లు॥ గీ. తానుజెరచినట్టి ద్రవ్యంబులకు నను । వైన
మూల్యధనము లర్పణం బు । సేయకుండువాని శిక్షింపవలయు నృ
పాలుడతడుయోగ్య పథమునడువ॥ నీ. రాజమార్గములందు రమ్యంబుల
గుగ్గంహంబులు సాధములు స్రవములు సమంచి । తావరణంబులు పా
వనశాలలు కోటలుమిద్దెలు కోవెలలు న । కారణంబునగుల్ప గడగువా
రును నగడ్డలుపూడ్వ దివురువారలునుగోలు । కోనకిచ్చ తనరాష్ట్ర
ముననుండ కీడగుగావున వెడలింపగాదగు నర । పాలునకు పావనముల
గు పనులు సేయు । వానిదూషించునెవ్వాడు వానివలన । ద్విశతపణము
లుగొనుటయు దీనులకు । తదర్థమిచ్చుటయును భవ్యమైనపథము॥
నీ. ఒత్తిసారములేని విత్తులునమ్మించి విక్రయించినవాడు విత్తులధిక
తరములు సీచమాత్రంబులుగాజేసి యమ్మినవాడు మర్యాదజేయ । కొ
రునిసీచునిజేయ నుద్యమించినవాడు నరులగిట్టినధింప నరయువాడు ।
జనకంటకులనంగ జనుగానవారల వధము సేయునదియవశ్యము నర ।
నాయకుండు కర్షణక్రియ కగుసామ్ము నౌషధములు విత్తులపహరించు ।
నేనరుండుదివిరివాని దండితుజేసి । బుద్ధిసెప్పి విడచిపుచ్చవలయు॥
గీ. రాజమంతులు పురమునురాష్ట్రకోశ దండములు మిత్రవర్గంబు దన
రురాజ్యమునకుసప్తాంగములు వానివెనుక వృద్ధి । గోరమునుమున్న న
డపుట సారవధము॥ గీ. ఉత్తరోత్తమాంగంబుల త్యుత్తమముగ । వృద్ధి
వెలయించి మధ్యమ విస్తరాంగ । మతులభూతి త్రిదండంబునట్లబెంపు
వెలయజేయునదిసృపుకు వివేక గరిమ॥ క. ఏయంగంబేకార్యము । నే

—*రాజ శాస్త్రవరాజుల జయించు నుపాయము*—

యగలుగునవి ధంబుచింతించి మహా । పాయగతి నట్లు జేర్చుట ।
భూయిష్ఠతరాజ్యమెల్ల పూజ్యతమమగు॥ క. శాస్త్రవనరపాలురచా ।
రిత్రంబులు బలములు గరియనభూతుల్ , పాత్రులగు చారులనలన ,
ధాత్రీశుండెఱుగు తద్విధము మేలరయ॥ క. త్రిజగన్నుతవిఖ్యాతిమె
యిజనాధిపుడతివినయము నెరపిదివియ । క్కజమగు బలములుగలుగు

మ । నుజవతినఖ్యంబుదగగొనుట లెస్సయగును॥ క. జగతీపతితాదుర్బలు । డగునెప్పుడు మురువునెడక నప్పుడు హితమొ । ప్పగ సంధిజేసికొనునది । సగౌరవమడకువ దగశత్రు నృపతితో॥ న. మరియును॥ క. ఆరంభింపగవలయు మ । హీరముణుడుబలసమ్మద్ధి నెగడిరిపులగంభీరత్వదశలు జెరుప వృ । ధారతులక జెలగిదుర్గవము బోవకొగి॥ క. నాలుగుయుగములనంగన్మ । పాలురచే స్థితములకును పాత్రతమ మగును । నీలోకముగానమహీ । పాలురయుగవిభజనప్రభావము గాంచును॥ ప. అజ్ఞా నాల స్వాదులకు వశుండై యెంతదనుక రాజుద్యోగంబువాటింపకుండు నంతదనుక కలియుగంబనియు శక్తియు విజ్ఞానంబును గలిగియునెంతదనుక నిరుద్యముండై యుపేక్షించియుండు నంతదనుక ద్వాపరంబనియును నెంతదనుక స్వకర్మంబు లాచరించుచు నుడుగుచుండు నంతదనుక త్రేతాయుగంబనియు నెంతదనుక శాస్త్రీయంబులగు శార్వణ్యంబులుసేయుచుండు నంతదనుక కృతయుగంబనియు పెద్దలునెప్పుదురు గావున యుగంబులు రాజాధీనంబులై చనుచుండు వెండియు నింద్రార్కపవన యమవరుణ చంద్రపావక పృథివ్యాదుల తేజోంశంబులు నరేంద్రునియందవెలయుచుండు నదియెట్లనిన॥ గీ. శ్రావణాదుల గునాల్గు మాసంబులందు । గురియజేయుసస్యంబులు బరగనిండ్రు । డెట్లుధనములుగురిపించి యట్లబ్రోచు । వాడుదీనజనముల భూవల్లభుండు॥ గీ. మార్గశీర్షాదులగు నష్టమాసముల జ । లములుగొను సూర్యుడెట్లుకరములుబరపి । యసదుగ్రతాపమలరించి యట్లనృపతి । కరములుగ్రహించువాడు జగన్నుతముగ॥ గీ. వాయువుసమస్తచే తనవర్గముల స । తంబువర్తించునెట్లు నిత్యంబునట్ల । రాష్ట్రమందెల్లయెడల చారగణములు జ । రింపివర్తింపజేయు నుర్వీశ్వరుండు॥ గీ. శత్రుమిత్రులందు సమబుద్ధిగలిగి కా । లంబువేచియెట్లు లయముసేయు ! యముడుజంతుకోట్ల నట్లపరాధుల । వధముసేయుచుండు వాడున్యృపతి॥ చ. వరుణునిపాశబంధ నమవారణమై మెడజుట్టినట్టి య । ప్పరుషుని చాడ్చునక కలుషపూర్వకవృత్తి జరించుచుండు పా । పరతులగిట్టిపార్థి

పుడు పాశములకొ మెడజుట్టి యొంచునె । స్వరుసటచేరి చూడగలవార
లుగాకదొలంగిపారగన్ ॥ క. పరిపూర్ణ చంద్రబింబు స్ఫురణముగని జను
లు తుష్టిభారయుపగిదిభూ । వరుడుతనుజూచియెల్లను । పరమానందం
బుబొందుభంగిరహించున్ ॥ క. పాపాత్ములదండింప ప్ర । తాపము తే
జుబుబరగదాల్చి విశుద్ధ । వ్యాపారరతుండైన మ । హీపతియనలంబు
శ్రాలె నెగడుసతంబున్ ॥ క. వెలయంగ సకలభూతం , బులభూమిధ
రించునెట్లు భూపాలుడు ని । ర్మలమతి సమస్తచేతన , ముల దివుట
ధరించునెట్లు భూనుతముదగన్ ॥ వ. ఇట్లుప్రవర్తించు నరేంద్రుండిప్పుడు
జెప్పిన యింద్రార్కవాయ్యాగుల వ్రతంబులు నడిపినవాడగు మరియు
ను॥ ఉ. పాయకసంతతంబును నుపాయములెల్లనెరింగి సంతత । స్త్రీయ
రతుల్ నికృష్టలనజెల్లు దురాత్ములనుక్కణించి య , న్యాయపథంబు
లందు బ్రజలా ప్తిమెయి మెలగంగనీక శు, ధాయతమూర్తియై యముని
యట్లనృపాలుడుబొల్చుటొప్పగున్ ॥ క. ఆపదలుగల్గునైనను, పాపరతులు
గాకనొప్పు బ్రాహ్మణులధరి । త్రిపాలుడనారనమతి, కోపింగరాదుదాన
కులహానియగున్ ॥ గీ. భూనుతచరిత్రులాత్మజ్ఞానులునగు, బ్రాహ్మణుల
కు కడుకోపముబెం, పై నెగడునేని బలములు, తానుకులమునృపుడుదె
గుసతము ఋషులారా॥ గీ. సర్వభక్షకుడయ్యెవైశ్వానరుండు, ద్రాగవ
డియె మహాసముద్రముజలములు । క్షయమువృద్ధియుదాగ నె చందురుం
డు । బ్రాహ్మణులకోపపశమున భవ్యులార॥ క. వెలయంగలోకపాలు
ర । వెలయింపగ పెంపునెరుప విప్రులుభవ్యా । త్ములుసామర్థ్యము
గలవా , రలు దివ్యజ్ఞాన రతపరాయణులరయన్ ॥ ఉ. వేదములున్ తి
దంగములు విష్ణుపురుషుడు పంకజాసనుం । డాదిగ దేవదానవచయం
బులు సర్వజగంబులంబుధుల్ । నేదివిజాంశశీంభవుల నెప్పుడునాశ్రయ
మొందియుండు బెం । పైదగనట్టి బ్రాహ్మణజనార్యులు పూజ్యులుగారె
యెల్లెడన్ ॥ క. జ్ఞానమునకుపాదితడన । గానెగడి సమస్తభూతగణము
లయంద । త్యానందము హితవునుగల । వానికసద్బ్రాహ్మణుడని ప
లుకుదురార్యుల్ ॥ గీ. అధికుడధమునిచ్చు లాశ్రయించుటనధ , ముం

దనంగ బరగుచుండునట్లు । బ్రాహ్మమధముడైన వానియందధమంబు ।
 నై వెలయుసతంబు సార్వలార॥ క. బ్రహ్మజ్ఞానాధిక్యుడు । బ్రహ్మ
 విదుడు శుద్ధకర్మపారగుడతల । బ్రహ్మసముడు నిర్మలమతి । బ్రాహ్మ
 ణుడు సమస్తలోక భవ్యండరయః॥ క. బ్రాహ్మణులకెగ్గుచేసిన । బ్ర
 హ్మదులకైననగునపాయముశుద్ధ । బ్రాహ్మణుడు సర్వకర్తయు । బ్ర
 హ్మము బ్రహ్మజ్ఞుడుననబరగుఁ శ్రుతులఁ॥ గీ. బ్రాహ్మణోత్తముడు
 నృపాలునిశాసించు । వాడుపార్థివుండుగాడు బ్రాహ్మ । ణోత్తముల
 నశంబునొత్తిలిశాసింప । నట్లుసేయునేని యణగునిజమ॥ గీ. జలము
 లందునగ్నితోత్రంబు బ్రాహ్మణు । లందు లోహము శిలలందుపుట్టి
 గానపుట్టువులకు కారణములునగు । వానియందునవి యవశ్యమణగు॥
 గీ. బ్రాహ్మణుండులేక పార్థివుండునునర । పాలకుండులేక బ్రాహ్మణుం
 డు । వృద్ధిభారయనేర రెట్లైనగావున, వారివారికురుపు వలయునున్వి॥
 గీ. బ్రాహ్మణులకు ధనమపారంబుగానీగి । రాజ్యభరముధర్మ రతిజెలం
 గు । పుత్రునందునిల్పి భూపతియుద్ధంబు । చేసించచ్చిసుగతి జెందవల
 యు॥ క. కాదేనినిర్మలాత్ముం । డైదగ పరమేశ్వ రాప్సనామలవిజ్ఞా ।
 నోదయ విస్ఫుర్తిబొలచి । భూదయితుడు పరమపదము బొందగవల
 యు॥ క. శుద్ధజ్ఞానముధర్మ స । మృద్ధియు గౌరవము పెంపుమించి
 సతంబు॥ పృథ్విడగుపార్థివుండు స । మిథమహిమబొందుటొప్పు నీశ్వ
 రపదము॥ గీ. పార్థివుండుప్రజల పాలించువిధములు । వలికితింకనర్థి
 వైశ్యశూద్ర జనములెట్లు నడువగనగు శుభంబులా । పథములెల్ల తేట
 పఠతునిపుడు॥ వ. వినుండని యిట్లనియె॥ గీ. వైశ్యుడుపనయన వివా
 హాది సంస్కార । గౌరవమునెగడి దగంగకృషియు । బశుగణములు
 బ్రోచు పాటియుపరమ ధ । ర్మములుగాగనడుపుటమలమతము॥ గీ. ప
 శుగణంబులుపుట్టింది పాలనంబు । సేయవైశ్యులకొనగె నత్యాయత

—వైశ్యశూద్ర జనావశ్యానుష్ఠేయకర్మ ప్రకారము.—

మతి । బ్రహ్మదేవుండు మున్నెల్లప్రజల బ్రాహ్మ । ణులు నృపులుబ్రా

వనాసగినట్లలఘుగరిమ॥ గీ. గోగణములబ్రోచు కోరికలేదునా । కను
చుకానిసేత లాచరించు । నట్టివైశ్యునకు మహాపదలో దినదిన । మగు
విహితులట్లరోయు॥ గీ. మణులకును రత్నములకు సామాన్యమయిన ।
లోహములకు రసద్రవ్య లోప్తములకు । నవ్వుమగు వెలల విధములనరసి
వైశ్యుడధిక తృప్తి నొగడక బెంపాగనలయు॥ క. సారములివి కావియని ।
యారయునది బీజగుణము లనయము వ్రోణ । గౌరవతులాధికంబుల ।
పారంబులుగాకధర్మ పథమిగువారక ॥ వ. ద్రవ్యవిశేషంబుల నిదిమం
చిదికాదనియు నక్కడ బహుమూల్య వ్యవహారంబులగు గాననునట్టి
యు వితర్కంబుసేయుట నానాభాష లభ్యసించుటయు కూలివాండ్ర
కుయోగ్యంబుగా కూలియిచ్చుటయు ద్రవ్యస్థానయోగ్యయోగ్యంబు
లెరుంగుటయు క్రయవిక్రయంబుల సతిజాగరూకత కలిగియుండుటయు
వైశ్యుని కవశ్యంబులు మరయును॥ గీ. ధర్మమార్గంబుదప్పుక ధనము
గూర్చి దలచుటయు నిత్యమన్నాది దానములు స । మాచరించుటయు
ను బ్రజలందరాపు । లుగ బ్రవర్తించుటయును మేలగు తెరపులు ॥
గీ. బ్రహ్మసదృశులైన బ్రాహ్మణోత్తములకు । శ్రూష సేయుటొకటి
శూద్రునకు మ । హతపంబు ధర్మమనిరి పెద్దలు దాన । పరమపదము
వాడు బడయగలడు ॥ గీ. వినయమును విద్యయునుగల్గి విప్రవరుల ॥
సేవయొనఁచునే శూద్రుడేవలేక । వాడుయజ్ఞశతముసేయునాడు బౌ
రయు । నట్టి సౌఖ్యపదమున మాన్యతముడగును ॥ గీ. బ్రాహ్మణోత్త
ముల కృపాపాత్రతముడగు । మాలజైనబొరయు మహితపదము । సర్వ
లోకములును స్వపదంబులు । విప్రమయములనుచు వినమెఱుగుతుల ॥
వ. అనిచెప్పెనని.

ఉ. యోగ సమాధిశిద్ధి సులభోన్నతభవ్య పదప్రకారదీ
క్షోగరిమావతార స్వరసప్తవిష్ట నిరస్తయోగమా
యాగురుపాదసేవన సమంచితగుప్రత మాత్రబోధనా
త్యాగవివేకశుద్ధ పరతత్వమయప్రచురార్థ భాసితా॥

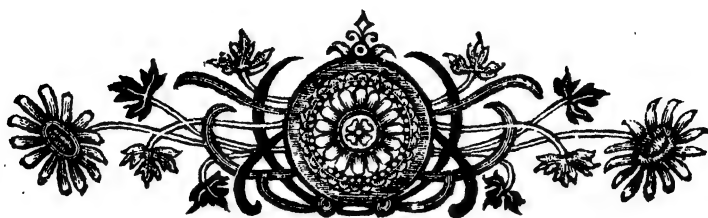
క. సుమతాఢ్యరామ కృష్ణప ,
 రమహంస గురూత్తమ స్థిరసమాధినమ
 గ్రమయమహాపండితకృ
 ణ్ణచూర్తికవిస్తుత ప్రణవమయమూర్తి.

మాలిసి. త్రిగుణరహితతత్వాధిష్ట భావ్యస్మహత్వా
 దిగురుమహితనామా దేవలోకస్తుతా మా
 న్యగుణభరితబోధా నందపూర్ణత్వలీలా
 విగతవిపులమోహోద్వేల హృత్కాంతిమూలా॥

గ ద్య .

ఇది శ్రీమత్సరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురిశ్ఠి
 పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
 నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మమధర్మ
 కాస్త్రంబునందు నవమోఢ్యాయమ్
 స ం పూ ర్ణ మ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్వీరరామకృష్ణపరమహంసగుప్తామి నేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

దశమోధ్యాయ ప్రారంభః.

శ్రీయోగవిమలతత్వ । శ్రేయస్సంపాదన ప్రశిద్ధబహుత్వ । ప్రా
యశలాఫలనిశ్చల । మాయాఢక సర్వలోకమయపరమేశా॥ వ. దేవా
యవధరింపుమట్లు సావధానులైయున్న ఋషిసమాజంబులతో భృగు
మహర్షిఁడుండెట్లనియె॥ గీ. బ్రాహ్మణత్వశిద్ధి బహుదుర్లభముమహా ।

—బ్రాహ్మణత్వశిద్ధి ప్రకారము.—

సారవంతమార్య సమ్మతంబు । మృత్యుభయములేని నిత్యసౌఖ్యపదం
బు । వినుడు తేటపఱుతు ననఘలూర॥ క. వేదములుచదివి సారం ।
బూదిపలుకనేర్చి పరులయొప్పుదవిలినన్ । రాదువినిర్మల బ్రాహ్మణ ।
తాదశ శమ రహితుడగునతనికెందైనన్॥ క. వేదములు తదంగముల ।
త్యాదరణీయములుకూడ దనరారుబ్రశాం । శోదయరతికట్లలవడ । గా
దోచున్ బ్రాహ్మణమతిప్రకాశమువెలయన్॥ క. విశ్రుతచరితంబుసమ
స్త్రశ్రుతివేదిత్వమును బ్రశాంతియు నయ సౌ । మృత్రద్ధావినయములు
ము హాశ్రయములు బ్రాహ్మణమున కనఘమూలంబుల్॥ క. వేదంబు
లవలనను మ । ర్యాదవలన నిష్టవలనరాదు విమలత । శోదయము
మ్రోలె బ్రాహ్మణ । తాదశశ్రద్ధాగరిష్ఠత దొరగునేనిన్॥ క. విమలం
బగు బ్రాహ్మణముమం । త్రములవలన నెన్నఁడును బారయజాలరు భ ।

వ్యమతులు పరిశుద్ధజ్ఞా । నమున బడసినట్లొరులు మహామతులారా॥
 క. జ్ఞానమయుడీశ్వరుండు తా పోనిధులును బారయరవ్విపులపదమదితే ।
 జోనూనము భంగంబగు । నేని మతభ్రష్టులగు మహితమతులైనన్॥
 క. వేదంబుల గలసారము । పాదుసదాశమసుఖంబు భవ్యులదియత ।
 త్వోదయకారణముగ నెర । పూదుదురాఘనుల బ్రాహ్మశోత్తముల
 రయన్॥ క. వేదంబులసారాంశము । తాదెలిసినడువక దుర్మతము బా
 ల్చిన పా । పాదృతకర్ముడు బ్రాహ్మణ । తాదశబెంపొంద బాత్రతము
 డెయరయగన్॥ క. వేదంబుచదివినంతన । రాదు కుమతియగు సతనికి
 బ్రాహ్మ్యమటులబెం । పేదిఖరము పరిమళద్ర । వ్యాదులు మోచికి
 నిపోవునట్టి విధమగున్॥ క. శాంతమయంబగు శుద్ధ । స్వాంతమహిం
 సావ్రతంబు సత్యంబును వి । శ్రాంతియుగలమానపు డా త్యంతవిమల
 మూర్తి బ్రాహ్మణార్ముండున్విన్॥ క. బోధానందమయంబు ని । రాధి
 భయక్లేశ మోహమతిమాత్రము బ్ర । హృద్ధిగమము బ్రాహ్మ్యంబు
 మ । హాధనసంచయము శమసుఖాతిశయలకున్॥ సీ. వేదంబుచదు
 వక విప్రుండుగాడు బ్రహ్మజ్ఞానిగాక బ్రాహ్మణుడుగాడు । నిత్యకర్మ పొ
 శుద్ధినెరపకనగ్రజన్ముడుగాడు ముత్రాబువడయకున్న । ద్విజుడుగాడధిక
 శాంతియుగరిష్టతయు నిష్ఠారతుల్ లేక బాడబుడుగాడు । సర్వంబు నేనను
 సరణి వర్తిల్లక కాదు భూదేవుండు కరమునరుడు । వాయకివియొక్క టా
 క్కటి వరపునేని । తద్విధాఖ్యాతములకు పాత్రతముడగు దొ । లంగ
 కన్నియునతి నిర్మలదశనడపు । వాడయిన కాడు మనుజుడీశ్వరుడు నిజ
 ము. గీ. వేదములుజదివియును క్రూరవృత్తి నెరుల । వంచనముసేయు
 చుండు నెవ్వాడు గౌర । వంబు సచ్చరితము నార్జవంబులేక । బ్రా
 హ్మణుడుగాడు వాడుద్విపాదపశువు॥ గీ. జాతినలనలేదు సద్బ్రాహ్మణ
 త్వంబు । వచ్చువిమలమతము వలనజాతి । బ్రాహ్మణుడు పాపరతుడు
 మూఢతముండు బ్రాహ్మణ బ్రువనగ బరగు నున్విన్॥ క. పరిపూర్ణశుద్ధ
 తత్వ । స్ఫురితంబగు నాత్మయందు భూనుతయోగ । స్థిరశమ సౌఖ్యవి
 లీలా । పరాయణత బ్రాహ్మణత్వ భావము దెచ్చున్॥ క. బోధానం

దకశాధ్య | శ్రీధుర్యంబైన యాత్మజీవాత్మమయ | తావధిష్టానత శే
ర్చమహాధీరుడు బ్రాహ్మణుండనఘమతులారా || క. శాశ్వతయోగం
బునపర | మేశ్వరులో జూడ్చి గనుచు నింద్రియములనం | తశ్శాస్త్రసం
బుల దూలిచి | విశ్వంబుభరించువాడు విభుడెల్లరకు || గీ. చిత్తశుద్ధి
యెంత జెలగుమంత్రవిశుద్ధి | యంతయధికమై మహామహిమకు | పాదు
నాగబరగు బ్రాహ్మణతాదశ | వచ్చునది ధరించువాని కరయ || గీ. మూల
జైనమంత్ర మహిమంబుపేరిమి | జూడనేర్చుబ్రహ్మసిద్ధపూక | నాత్మ
యందు బ్రాహ్మణాఖ్యాగరిష్టుడై | యింద్రియముల గెలిచి యెల్లయెడ
ల || క. పరమేశ్వరుడు విమల మం | త్రరహశ్యనిగూఢ మార్గరతుడగుట
నమో | ఘరహస్యార్థ విదులుస | త్పరాయణత దివ్యమాత్రభవ్యతము
లగు || క. సారవిచారంబున హిం | సారతియును శమము దమము
ము బుధగో | ప్తీ రోచతయును గల్గిన | పూరుషుడిల బ్రాహ్మ
ణుడు తపో ధనులారా || గీ. ఈశ్వరుండువిమల శాశ్వతవిజ్ఞాన | మ
యుడు శుద్ధమంత్రమహిమ గాన | రాడు తెలివిలేని వాడేమతంబులు |
ఱొలిచిననుసదానిగూఢుడగుచు || గీ. ఎఱుకగలుగు పురుషుడెఱుగు
నీశ్వరు నీశ్వ | రుండువాని నెరుగు నెండుగాక | నీశ్వరుండు ప్రెరయు
నెవ్వనిబ్రహ్మతే | జో మయుండువాడజూడనున్వి || క. వేదాంతసార
మీశ్వర | తాదశయదిప్రెరయగలయతండు మహామా | త్రోదయుడు
ఘనుండు సకల | వేదమయుండనిరి మున్ను వేదార్థవిధుల్ || క. వేద
మయుడు బ్రాహ్మణుడని | రాది ఋషులు పలుప్రరీమహార్థమరసి ని |
ష్ఠాదశ యపుదమునకు || కాదువిమలతరము సేయగా మూలంబై ||
క. మమకారము హింసారతి | విమలంబుగ నాత్మదివిచి విడచుపరమ
త | త్వము గొల్చి బుధుండతడ | యమేయుడు బ్రాహ్మణుండ య
మహితులారా || క. ఈశ్వరుడెన్వడునే న | సదాశ్వక్రేయములు జంతు
తతుల కిడుదు లీ | లాశ్వర మహిమనను బుధుడు | శాశ్వతుడునుబ్రా
హ్మణుడును సత్తముడు నగు || క. శ్రద్ధాభరితము సూక్ష్మము | శుద్ధ
ము నిస్సంశయ ప్రచురమునగు మనం | బిద్ధమ హిమపరమేశ్వర | బ

ద్ధంబుగ నెగడువాడు బ్రాహ్మణుడరయ్య॥ మ. పరిశుద్ధంబగు నాత్మ
యందు విమలబ్రహ్మంబు యోగాసన । స్థిరమాత్రంబుగనిల్చి యింద్రి
యములఁ జిక్కించెయంతర్మఖ । స్ఫురణోద్యోగము పెంపుబొందిన జ
గత్పూజ్యుండు దివ్యక్రియా । భరితుండర్హుడు బ్రాహ్మణోత్తముడు సం
భావ్యుండు జచ్చింపగఁ॥ క. ఏమనుజుం డింద్రియార్థము । లేమియుని
చ్చలును జేయడీశ్వర బద్ధం । బైమనసు బ్రకాశింపగ । నామహితుడు
బ్రాహ్మణుండనఘ మూర్తిభువిఁ॥ క. శ్రుతమును స్వాధ్యాయమును
న్నత తనుశుద్ధియును బ్రాహ్మణత్వమునకు హే । తుతరంబులుగావు
జగ । న్నుత వర్తనమైనయట్లనుప మానములై॥ క. ఏనరునియందు స
త్యము । దానము శీలంబు సమృతము వెలయుఁబ్ర । జ్ఞా నిధులారని
బ్రాహ్మణ । గానెరుగుదురర్థిమై జగన్నుతులారా॥ క. శాంతము దివ్య
జ్ఞానము । సంతోషము నార్జవంబు శ్రద్ధయు గలగీ । మంతుని బ్రా
హ్మణుడనిరి య! సంత తపోధనులు ఋషులనఘ తరమూర్తుల్॥ క. త
నుదూషించిన భూషిం । చిన సరిగాజూచుచుఁ విశిష్టతదదియే । జన
ములకు గీడుగోరని । యనఘతముడు బ్రాహ్మణుడు మహాశయులారా॥
క. అజ్ఞానముశూద్రత్వము । సుజ్ఞానము బ్రాహ్మణత్వ శుద్ధదశసదా ।
ర్థజ్ఞానము మధ్యమమని । ప్రాజ్ఞులు మునుచాటి రెల్లరకు హితముద
గఁ॥ వ. ఇవి వేదమతంబులగు సుభాషితంబులింక సామాన్య విశేషం
బులు వినుండని యిట్లనియె॥ గీ. బ్రాహ్మణుడు క్షత్రియుండును వై
శ్యుడునెగి । వేదములు జదువపాత్రులు విప్రవరులు । సెప్పకయె వే

—ద్విజాతి ప్రకారము—

ఓముపఠించు టొప్పుగాదు । క్షత్రియునకు వైశ్యునకును సాధులార॥
క. వేదములు సదివితగుమ । ర్యాదఁ క్షత్రియు నకార్యునకు నవిసె
ప్పం । గాదగు విప్రుడు వారలు । నాదరమున గొల్వవలయు నాతని
సతముఁ॥ గీ. బ్రాహ్మణులనడిగి సర్వవర్ణముల వారి లర్హ మగువృత్తి
ధర్మంబులారచరింప । వలయు విప్రవరుండు భవ్యతముడర్హు డెల్ల వారల
పూజలునిచ్చలుగొన॥ క. ఏయవిధర్హస్పదములుగాయెప్పుక విప్రుడాసు

కర్మములుదగ్గఁ | సేయననుజ్ఞయొసంగుట | భూయిష్టంబెల్ల వర్ణముల
వారలకుఁ || గీ. బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు మరివైశ్యులుననా జనినవర్ణ
త్రయంబు ద్విజాతులనియు | నాలుగవకులము శూద్రజనములుపంచా
మంబు నాస్తికులమని శాస్త్రంబుసెప్ప|| వ. అక్షతయోనులగు సర్వ
వర్ణంబుల సతులందునను లోమప్రకారంబున జనించిన సుతులు జా
త్యులనంబరగుదురిట్లు|| గీ. బ్రాహ్మణునిచేననంతర వర్ణయైన | వనితయం
దు జనించినవాడు జనక | సదృశుడెట్లుగు మాతృదోషంబుపేర్చి | హీ
నుడగుగాక పరమముష్టిందలార|| గీ. అరయవైశ్యకన్యయందు బ్రా
హ్మణుని వలనజనించినట్టి తనయుడుగ్రుడత్యధముడువా డయంబృథనా
మధే! యమునబాలచు నన్వయంబులేదు|| గీ. అట్లుశూద్రకన్యయందుజ
నించినా పుత్రుడత్యధము డపాత్రతముడు! పారశపుడు దుష్క-ధారోచ

—నానావిధ సంకరజాతిక్రమము.—

కుండు ని! పాదుడండువాని శాస్త్రవిధులు|| గీ. క్షత్రియునివలనకరము
నపాత్రగరిమ! శూద్రసతియందు బుట్టినసుతుడుసాధు | భయదుడు గ్రా
హ్వయంబున బరగువాడు | రాచకార్యంబులందు పరాజ్ఞుఖుండు ||
వ. బ్రాహ్మణునివలన క్షత్రియవైశ్యశూద్ర కన్యలయందును క్షత్రియు
నివలన వైశ్యశూద్ర కన్యలయందును వైశ్యునివలన శూద్రకన్యయందు
జనించిన షడ్విధపుత్రులు సర్వకర్మంబులందును నికృష్టులు వరియును,
ప్రతిలోమప్రకారంబున బుట్టినపుత్రుల ప్రకారంబువినుండని యిట్లని
యె|| గీ. క్షత్రియునివలన బ్రాహ్మణకన్యయందు | సంభవించినపుత్రం
డ సభ్యరతుడు | సూతుడనుపేర వెలయు వైశ్యునివలన జ | ననమయి
నసుతుడు వైదేహుడనగబరగు|| వ. క్షత్రియకన్యయందు వైశ్యునివలన
జన్మించినవాడు మాగధుండననుప్పు శూద్రునివలన బ్రాహ్మణ క్షత్రి
య వైశ్యకన్యలయందు పుట్టినసుతులు ఛండాలసత్తాయోగవ సమా
హ్వయంబుల వెలయు మరియు బ్రాహ్మణునివలన నుగ్రకన్యయందు
పుట్టిన వాడామృత నామధేయంబునను నంబృథాయోగవ కన్యలందు
పుట్టిన వాండ్రాభీర ధిగ్వణాఖ్యులను బెంపొంది చండాలసదృశులగు

దురిట్లు॥ క. పాదభవకన్యాయందు ని । పాదునివలన జనించినంత
మును బెం । పైదగు పుత్రుండరయన । నాదరణీయుండు పుల్క-సాఖ్య
జెలంగు॥ గీ. పాదజునివలన నిపాదకన్యకాయందు । బుట్టినట్టిసుతుడు
బొలచుకుక్కు । టకసమాహ్వయమున నెకడొక్కడట్లుసం । కరము
లయ్యె బహుముఖములుబోలె॥ గీ. క్షుత్తువలన నుగ్రకన్యకాయందుపు
ట్టినసుతుడు స్వపాకుడనగ బొలచు । వేణునామమునను వెలయునం
బష్టక । న్యకు విదేహువలన నైనకొడుకు॥ వ. ద్విజాతులకు సజాతీయ
లైన కన్యలందు జనించినపుత్రులు సంస్కార రహితులగునేని వ్రాత్యు
లనంబరగు దురా బ్రాహ్మణవాత్సలవలన సజాతీయలైన కన్యలందు
పుట్టిన కొకుడులు భూర్జకంటకావంత్య వాటధాన పుష్పధ వైఖా
హ్వయంబులను క్షత్రియ వ్రాత్యులవలన సంభవించిన సుతులు
ఝల్లమల్లనిచ్చి విరేవణటకరణఖసద్రవిడ నామంబులను వైశ్య
వ్రాత్యులవలన నుదయమైనకుమారులు సుధన్వాచార్య కారుశవిజన్మ
మైత్ర సాత్వతాఖ్యలను బెంపొందుదురీషేర్లు దేశభేదంబులందు వర్తిం
చునని యెరుంగవలయు॥ గీ. బ్రాహ్మణులుమొదలు నాల్గువర్ణముల
వార । లు చితమగు నైజకర్మంబులుడుగుటను వి । జాతిసంబంధులగు
నట్టినాతులను వ । రించుటనువర్ణసంకర వృద్ధివెలసె॥ వ. మరియుసం
కీర్ణయోనిజాతులు ప్రతిలోమానులో మజులునగు వారల వృత్త్యద్యో
గాదులు సంక్షేపించి చెప్పెదవినుండని యిట్లనియె. శూత్రవైదేహకచం
డాల మాగధక్షత్తాయోగవ నామంబులవెలయు నారువర్ణంబులవారు
ను మాత్రభావప్రకారంబుల నెప్పువారలగునిట్లు॥ గీ. పాదజన్మవలన
బ్రాహ్మణీయందు జ । నించినట్టి పుత్రుడెట్లు పతితు । డట్లు నీచజాతు
లందు బాహ్యులగు ప । రస్పరాంగనాని రతిరహించి॥ క. ప్రతికూల
వర్తమాన , స్థితిబాహ్యబాహ్యతర విశిష్టనికృష్టా । యతరతులపంచ
దశ వ । ర్ణతురీయములయ్యె సంకరములిట్లురువై॥ గీ. వాగురావృత్తి
యును బ్రసేవనముదాస । జీవనంబుపై రంధ్రస్వభావమును వి । న
యమునిద్యయుడగు సతిశయముపేర్చి సూతదన్యురయోగవ వ్రాతము

లకు॥ గీ. మాన్యులారయయోగవ కన్యయందు । నిచ్చవై దేహువలన
జనించినట్టి । పుత్రకుడుమైత్రేయుండన బొలచువాడ ఘంటవాయించు
చుండుదగంగసతము॥ గీ. సూతకన్యయందు బ్రీతినిపాదుని । వలనబు
ట్టినట్టివాడుసతము । నావలంబుబొలచి జీవించుజాలరి । యండ్రువాని
నెల్లరార్యులార॥ గీ. క్రూరమెంగిలి కూళులుగుడుపుగలయ । యోగవ
వహూజనములందు నుదయమైన । పుత్రకులు భిన్నజాతీయులైతివిధ
ము । లలరువారు మాత్రామాత్రులండ్రు బుధులు॥ క. వైదేహకన్య
యందు ని । పాదువలననైననుతుడు జర్మంబులు వి । ఛేదంబుచేసి
బ్రదుకు॥ దాదొగి కారావరుడనదగి నిత్యంబు॥ వ. చండాలుని
వలన వైదేహకన్యయందు పుట్టినవాడు పాండుసోపాక నామంబునందగి
వేణువ్యవహారంబున జీవించునట్లు పుల్క-సాంగనయందు జన్మించినవాడు
సోపాకుండనందగి సజ్జనగర్వితుండై మారణక్రియలాచరించుచు జీవి
ంచుచుండు నిపాదస్త్రీయందు చండాలునివలన బుట్టినతనూభవుండు దృ
ప్తగోచరుండనబడి రాజాజ్ఞ శృశానంబులుగాచుచు బ్రదుకునిట్లు॥
క. అనులోమగతిజనించిన । తనయులు తమతమ జనకులధర్మంబులు
సే । యునది ప్రతిలోమసంభవు లనర్హులట్లునడుచుటనిరి మహాత్ముల్॥
క. బీజప్రభావమునను త । పోజఃపరిణామమునను యుగయుగము
ల వి । భ్రాజములగు వర్ణములు మ । హాజననముల జననములు న
నగధరితి॥ గీ. కర్మలోపంబువలనను బేర్పినెడి ద్వి । జాతులధములు
శూద్రులునాతగున్ స । దామహితమార్గవర్తనుడై మతముజె । లం
గుశూద్రుడుకడు నిర్మలతవహించున్॥ వ. పౌండ్రకోద్రద విడకాంభో
జ యవనశక పారశవాహ్లావ చీనా కిరాతాదిదేశవాసులు క్రియాలోపం
బున శూద్రునికన్న నీచతములు మరియును క్రియాలోపంబున బ్రా
హ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర వర్ణంబులలో నేపురుషులు ప్రవర్తింతు
రువారు యవనశకదేశ వాసులుంబోలె ధన్యులనంబరగుదురిట్లు॥ సీ.
మాగధులతిశుద్ధ మతములుపేర్చి వణిక్పథవృత్తిమై నెగడువార । లశ్వ
సారధ్యంబు లారూఢిజేయుచు లబ్ధిమించు సూతకులములవార । లంతః

పురంబులయందు వైదేహకులరయుచు జీవించునట్టివార | లంబవృజన
ము వైద్యంబుసేయుచు నెడ్లనెదవివితలుసెప్పి బ్రతుకువారు | మరి
యును నిహదజాతులు మత్స్యభూత | కులు నయోగవపర్షులు గోఘ్ను
లుబిల | వాస మృగపక్షిగణముల వధముసేయు | వారుక్షత్త్రిగ్ర
వుల్కసుల్ క్రూరమతులు || గీ. వేణులకుఘటాది వివిధవాద్యంబులు |
దిగ్వణులకు జంతుత్వగ్విరతము | వీరలెల్లపితృవనారణ్య పర్వతా | దు
లవసించియుండుదురు సతంబు || గీ. శ్వపచచండాలజాతులు సతముగ్రా
మ | బాహ్యదేశంబులందు శుభ్రతరములగు | గుడిసెలనుగట్టికొని
యందుకూడుకూర | లను భవించుచు జీవించునట్టివారు || గీ. వలదు
లోహపాత్రములు భండములు కన | కమయభూషణములు విమల
వస్త్ర | ములు సుగంధపుష్పములు చూర్ణకుంతల | వాసనాదివిధులు
వాండ్రకరయ || గీ. పశుధనంబునుకాదు గోపాలవృత్తి | వలదు శున
కంబులును గాడిదలును మరణ | వస్త్రములు మంటిపాత్రలు వాండ్ర
కొప్ప | లోహమయభూషణచయంబులును ధరింప || క. వారలితరేతరం
బలికారవముదగ్గ సముచితకర్మంబులు గోష్ఠీరతులు వివాహంబులు |
కూరిమిసంబంధములు దగ్గ చేసికొన || గీ. మౌనుపాదములనుట
సామాన్యమయ్య | వారలు వినయవిద్యయు గౌరవంబు | భూతదయ
యును సత్యంబునీతియు దగి | కించిమత్కృష్ట లనబడుకేవలంబు || క.
వారలుతమకెగ్గగునే | కారణములుగల్గినను తగదు చరియింపం | గా
రాత్రిసమయమున జౌ | ర్యారంభులనంగ దగుదురట్లునడచిన ||
గీ. ఐగటివేళలందుదగు చరింపంగ కా | ర్యార్థమధిపునాజ్ఞ ననుమతిం
చి | యెవరులేనినరుని శవముగ్రామమువెడ | లించువారు వారలంచి
తముగ || గీ. ఎవ్వనివధింప నృపుడాజ్ఞయిచ్చునపుడ | వానిగొనిపోయి
చంపి తద్వస్త్రములును | భూషణంబులుగొనివారు పోవలయున | రేం
ద్రునకుసెప్పి నెవ్వనెల్లుగనుక || క. పాపరతులగుట వాండ్రుమ | హపు
రుషులు దిట్టనేజనములంటకభీ | భీపోయన నీ చపుపను | లోపికనాన
రింపవలసె నుడుకగసతము || క. క్రొర్యంబును జడభావము | నార్యత్వ

ము పరుషభాషణాదులు నతిదుష్కార్యములు సేయుటయునున | మ
 ర్యాదయు గలుగుజనులు మాలలకు సముల్ || క. మాతాపిత్రాచార్య
 స | మేతులయిన సంకరులురమింతుర ధర్మ | ద్యూతాదిగ దుష్కర్మ |
 ప్రీతివిబుధ గణములటు జరింపక నాగున్ || క. జననీజనకుల ధర్మం |
 బనువుగదనుగాంచి నట్టియాచారంబున్ | జనదిలసంకరునకు గా | పున
 నార్యులు నడచెడి తెరువున జనుటొప్పున్ || క. జనకునియాచారము
 కా | దనక నడుపవలయుపుత్రుడత్యాప్తిమెయిన్ | నని రొకకొందరు
 విశ్వా | సనీయముగాదు తద్విషయ మూహింపన్ || క. క్రూరుండగు
 జనకునియా | చారముదానడపు నేపశస్తమతియు | సద్గౌరవ నీ
 యుండైన కు : మారుడు నడపిన జనములు మాన్యుండనునే || వ. కా
 పున సమస్తజనంబులకును సదాచారంబువలయు || క. ఏరాష్ట్రంబున
 నురువగు | నారయ సంకరములున్ దురాచారంబుల్ | నారాష్ట్రము
 చెడుగావున | వాంఛగవలయున్మృత్యుడవశ్యము వానిన్ || గీ. పశువులకు
 బ్రాహ్మణులకును బాలకులకు | స్త్రీలకును వృద్ధులకుగీడు జెందునప్ప
 డోపిరక్షింప ప్రాణంబువాపికొనిన | వాడు సంక్షిప్తడయ్య భవ్యగతి వొ
 రయు || గీ. సత్యమును శౌచమును నహింసారతియు జి | తేంద్రియ
 త్వంబున స్తేయమెల్ల జనుల | కధిక ధర్మాస్పదం బగుననియె మున్ను |
 మనువులోక హితంబుగా మాన్యులార || గీ. బ్రాహ్మణుండు శూద్రభా
 మిని పత్నిగా | బడసికనిన సుతుడు భవ్యుడయ్య | కాడు బ్రాహ్మణు
 డు జంగంబున మాతృదో, పంబు జన్మకారణంబుగాన || గీ. పాదజన్మ
 డిచ్చ బ్రాహ్మణాంగనయందు | గాంచినట్టిసుతుడు కాడు బ్రాహ్మ |
 ణుండు లోకగర్జితుండధముండు న | పాత్రతముడు వర్ణపతితుడయగు ||
 గీ. పాదభవభామినింబొంది బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణస్త్రీసురతిజొక్కి
 పాదజుండు | పతితులగుగానట్టి యాపదలు గల్గు | నైనవారలు తద్ర
 తుల్ మానవలయు || గీ. ఉత్తమ క్షేమమునమంచి విత్తులిడిన ఫలము
 సతము సమృద్ధిమైబరగునెల్లు | పరమసంస్కారవతి యతియగు పణతి
 యందు | పురుషుడైన బీజము వృద్ధిబొరయునట్లు || గీ. బీజము నుతింతు

కొందరాయోజక్షేత్ర । మెన్నుదురు కొందరారెండు సన్నుతింతు ।
 రర్థమైకొందరిట్లు మాన్యతరములున । భేదములు నయ్యె నారెండుపెం
 పు నెగడి॥ గీ. ఉత్తమము శోభనం బైన విత్తుచవిటి । నేననిడిన నశించు
 వర్ణితముగాక । విత్తుతోడ్పడకుండిన రిత్తనేల । నిష్పలాభ్యుదయంబగు
 నిపుణులార॥ క. ఆర్యులు విజ్ఞాన కళా । ధుర్యులనంబరగి రుర్వి తొల్లి
 మహాత్ముల్ । తిర్యగోన్మిజులైన మ । హర్యాదుడు ఋష్యశృంగుడాదిగ
 ననఘుల్ । న. కావున బీజప్రభావంబధి కంబని కొందరు పెద్దలు సె
 ప్పదురు. గీ. బ్రాహ్మణుండు దివిరి పాదజు కర్మంబు । లాచరించునేని
 యట్టిడయగు । బ్రాహ్మణుండుగాడు బ్రాహ్మణక్రియ లొన । రించు
 నైన శూద్రుడెందునేని॥ గీ. పరమపదముగోరు బ్రాహ్మణుండారు క ।
 ర్మములు సేయ నలయు విమల వృత్తి । నట్లుగాకకాని యన్యకర్మము
 లాచ । రించునేని దెగనశించునిజము॥ వ. అధ్యాపనాధ్యయన యజన
 యాజన దానప్రతిగ్రహంబులను నారుకర్మంబులు బ్రాహ్మణునికాచర
 ణీయంబులిందు యాజనాధ్యాపన శుద్ధప్రతిగ్రహంబులను మూడు నడపి
 జీవించుట భవ్యతమంబు॥ గీ. అధ్యయనము యాగముదానమనెడిమూ
 డు । కర్మములు పాత్రతమములు త్కత్రియునకు । వైశ్యులకు శూద్రులకు
 లోకవంద్యులైన । బ్రాహ్మణులసేవయొక్కటి భద్రకరము॥ గీ. అస్త్ర
 ములు శస్త్రములు దాల్చియధిక వీరి వృత్తిమెయి త్కత్రియుండును గృ
 పియుబశుగ । ణముల రక్షించుటయును బేరములు నడిపి । పాటినెరిగి
 వైశ్యుండును బ్రదుకుటొప్పు॥ గీ. బ్రాహ్మణునకు వేదపాఠకలనమును ।
 త్కత్రియునకు ప్రజల గాచుటయును । వైశ్యునకు సధర్మవాణి జ్యమును
 పర । మార్హ కర్మములుమహాత్ములార॥ గీ. యాజనాదులుచేసి బ్రాహ్మ
 ణుడు సకల । గ్రామపరిపాలన మొనర్చి త్కత్రియుండు । కృషియువాణి
 జ్య మొనరించికేవలంబు । వైశ్యుడును బారయునమృతతత్వమగు పద
 ము॥ గీ. బ్రాహ్మణుడుత్కత్రియుండు నాపదలుగలుగు । నపుడు వాణి
 జ్యకర్మంబులాచరించు । టొప్పు ధర్మంబునెడకనొ । కప్పుడును గృ. పి
 యును పరజనముల కొల్వసేయరాదు॥ క. హలములు కుద్ధాలంబులు ।

జెలగించుచు పొలముదున్ని చీమలకీటం । బులలెక్కలేనిప్రాణుల । మల
యించు కృషిక్రియలు సుమాన్యతరములే॥ క. కష్టతరంబత్యధికని । కృ
ష్టముహింసామయంబు కృషికర్మంబు । తృప్తప్రమదిసేయునెవ్వడు । క
ష్టరతుడువాడు పాతకజనంబులలో॥ క. న్యాయంబు సెడనితెరవున । జే
యుండగయేనరుడు కుశీదముభువిదీ । ధ్వాంధ్రుద్వ్యాభోగ । శ్రేయస్సం
శిద్ధులతడు జెందునతంబు॥ గీ. అన్నమును లవణమును తిలలాలయ
ములు । నరులబశువుల జీర్ణపర్ణములు నశ్మ । సారములు విక్రయింపగా
జనదనిరి మ । హాజనంబులు ధర్మశాస్త్రార్థవిదులు॥ సీ. ఫలములుపూవు
లు పత్రంబులును రోమములనేయబడు వస్త్రములును శస్త్ర । ములు
ను మాంసము విషంబులు పాలు పెరుగు నేయియు నపాయకరముల
యి దనర్చు । వస్తుసంచయములు వర్ణంబు రక్తంబు గాని మూతాష
ధోత్కరములునుర । జలములు మైనంబు జలచరంబులు భక్ష్యములగు
మృగములు పక్షులును లక్క । పుస్తకంబులు మొలకలు పూపములు
ను । కాదువిక్రయమొనరింప కర్షకుండు । విత్తులును తిలలుతనయిచ్చ
నెత్తియమ్ము । కొననగునపాయమగు వేళధనముగోరి॥ గీ. భోజనా
భ్యంగనాది ప్రయోజనములు । గాకతిలనన్యములకు విక్రయముసే
యు । వాడు తనమున్నయగు పితృవర్గములను । గూడి క్రిములై మలం
బులుగుడుచుచుండు । గీ. లక్కయామిషంబు లవణంబునమ్మిన । య
పుడపతితుడగు ధరామరుండు । క్షీరవిక్రయంబుచేసి శూద్రుండగు ।
వాసరత్రయమునవాసిదక్కి॥ ఉ. అన్యపదార్థముల్ దివుటనమ్మిననప్తది
నంబులందుసా । మాన్యపు వైశ్యు ఘోలగరిమంబు సెడు రసముల్
విషంబుల । న్యోన్యవిరుద్ధసస్తువులు నన్నము కల్లును విక్రయించి దౌ
ర్జన్యరతుండుఘోలె జనసంఘములంటగ రానివాడగు॥ క. ఏనరుడులో
భవశమున । హీనక్రియలొచరించు నిర్మలతరవి । జ్ఞానపథముబోవకను
రీనాధుడు వానినులుక వేడలింపజను॥ చ. తమకుచింతంబు లుత్తమ
మతప్రచురార్థము లైనపుణ్య క । ర్మములొనరించు వారల సవిభూతి
సుఖంతు దేవలో । కమున రహింజెలంగి యటుగాక వి నిందిత కార్య

సంగత । క్రమమున బాలురేని నరకంబున గూలుదురా ధీమాలుచు॥
 గీ. జాతివలన లేదు నీతివలనగల । దుత్తమమగు పదము యోగ్యభం
 గి । గానహీనజాతులైనవారలు భవ్య । లనబరగిరి సత్త్రియాప్తిదవి
 లి॥ గీ. బ్రహ్మసములైన యుత్తమబ్రాహ్మణజన । సేవసముసేయ నిశ్చ
 క్తిజెందుశూద్రు । డర్పిల్లిని నూపకారాది కర్మములుఘ । టింపు చును
 బ్రదుకవలయు నూడిగములుడిగి॥ క. బ్రహ్మజ్ఞానాతీతుడు । బ్రహ్మస
 ముడు కర్మరతుడు భవ్యుడు శుద్ధ । బ్రహ్మార్థ వేదియనదగు । బ్రాహ్మ
 ణుడనదేవుడనధరాస్థివేరే॥ గీ. గానశూద్రుడట్టి ఘనులనుపాశించి వా
 రలెట్టిపదమువడయువాడు । నదియబడయు బ్రాహ్మణాగ్ర్యుల మహిమ
 వ । ర్ణింప గొలదిగాదనిరి విబుధులు॥ గీ. శౌరవాశౌరవంబులు గానకె
 ల్ల । యెడల దానంబులుగ్రహించునే ద్విజుండు । వాడు చండాలుడును
 పూలె జూడనంట । రానివాడగుననిరి పూర్వముషిచరులు॥ క. ఆపద
 లుమూడు తరిన । ధ్యాపనదానప్రతి గ్రహదుల విప్రుం । డోపికజీవిం
 పవలయు । పాపములేదందుననిరి పండిత వర్యుల్॥ క. జలబింబితమగు
 గగనము । జలాంతర కర్దమము నెసగని పగిది నా । కులుడగు విప్రుం
 డెట్టివ । నులు గావించినను జనడనుపమాఘములక॥ క. ఒనరంగన
 జీగర్తుం । డను ఋషితనపుత్రునెరులకమ్మి వధముసే । యనుపక్రమిం
 చెనాకులు । దును యజ్ఞారంభ శీలుడు నయిసదాప్తి॥ గీ. షరమధర్మ
 వేది ప్రాజ్ఞుండు నగువామ । దేవుడను ఋషీంద్రుడేవలేక । కుక్క
 మాంసము దిన మిక్కిలి యత్నించె । కడుపుమండ నునురుగాచికొనగ॥
 క. అభినుతులగు పుత్రులతో । డభరద్వాజుండు మున్నొడంబడి యె
 దుర । ర్ధభరితుడగు వృధుచేతన । కభిమతఃకుగు గోవునుగాననాతురు
 డుబలక॥ క. విశ్వామిత్రుండాతురు । దైశ్వానామషముదినియె య
 నుకంపముపెం । పైశ్వపచుడొసగననఘుడు । శాశ్వతవిఖ్యాత నీయచ
 రితుండెలమిక॥ గీ. గానబ్రాహ్మణుడాపద గల్గునెడల । ప్రాణము
 గాచికొనగ నేకునులునైన । నాచరించికొనగవచ్చు నీచతముడు । గా
 దుదానననిబుధుల్ కర్మవిదులు॥ క. నీచజనంబులనోడక । యాచింపగ

నైనయఘము లణగించికొనుట , శౌచతదగివిప్రుడుదా , నాచరణంబున మహాజనార్చనవిధులల్ . గీ. అధములిచ్చిన దానంబులాసగొనిన | పాపములు బాపికొనవచ్చు బ్రాహ్మణుండు | నీచగతిగాక హోమంబులాచరించి | మంత్రముజపించి కడునియమంబుబొలచి || వ. ఇది కొందరమతంబు || గీ. బ్రతుకు లేక గుండు బ్రాహ్మణుండుంభంబు , శిలయునర్థియొరుల వలనగొనుట | యు నవిగూర్చుకొనుటయును బాత్రములనిరి | పరమధర్మవిదులు భవ్యులార || క. నరపాలుండత్యాదర , భరితాత్ముండుగుచుదన్ను బహుధనధాన్యో | త్కరసుస్థితుజేసిన భూ | సురుశిచ్చలుబ్రదుకు వడువు సువధంబయగు || గీ. బ్రాహ్మణుండు పరమపాత్రదానంబులు , త్రిత్రియండు సమరజయధనములు , వైశ్యుడధికధర్మవాణిజ్యవిత్రంబు | లిచ్చెలును సదాగ్రహింపవచ్చు || గీ. ధైర్యములు దినుచు బ్రతుకుటాప్యగుగాని , పరులసేవనంబు బ్రాహ్మణునకు | త్రిత్రియనకుగాద పాత్రతములు ద్విపా | దపశువులనబరగు దానవారు || గీ. యుద్ధమొనరించి పరులచేయొడిపారి | వచ్చునైననుకాదు భూవల్లభుండు | రక్షణముసేయ కధికకరంబులుగొన , జూచుటలైన శవమునాజూచుప్రజలు || వ. వైశ్యులకెట్టి యపాయంబులును బారయనీయక రక్షించుచుండు సరేంద్రుండు వారివలన ధాన్యంబు తెనిమిదిభాగంబులలో నొకభాగంబును కార్షాపణంబు లిరువదిపాళ్ళలో నెక్కటియును హిరణ్యాదులు పంచదశాంశంబులలో నెక్కటియు శుల్కంబుగా గ్రహించుచుండవలయు || గీ. ఐహికాముష్మికసుఖంబు లందగోరు , శూద్రుడువిశుద్ధగరిమ శుశ్రూషలాచ | యించునది పరమవిజ్ఞానవృద్ధులైన | బ్రాహ్మణోత్తములలర నిరంతరంబు || గీ. బ్రాహ్మణులసేవ పరమధర్మంబుశూద్ర | జనములకు దానిమించిన సత్ఫలంబు | లన్యములులేవువారల కనిరిమున్ను , మనువును విధాతయును లోకమాన్యులార || గీ. బ్రాహ్మణుండితండు భవ్యుండునాదగు | వానిసేవనంబు వలయుధర్మ | మొకటగోరుశూద్రునకుగాదు బాహ్మణ | బ్రువునికొలుదాన బారయు

నఘము॥ గీ॥ నిర్మలుండు పరమధర్మజ్ఞుడగుశూద్రుఁడు | జాత్రయింపవలయు
విశ్రుతమతి | బ్రాహ్మణోత్తముని నపార విజ్ఞానస్వ | రూపు సత్యరతు
నపాపచరితు॥ క. ఏమలజ్ఞానధనము స , త్యము విశ్రాంతియు పదంబు
నలరెడి శూద్రుండు | డు మతంబుభవ్యముగ పం | చమఖంబులు దినది
నంబు సలుపగవచ్చు॥ క. ఏయాచారమునడపు స | దా యోగ్యత
శూద్రుడవ్వధంబగుపదము॥ బాయకవారయంగలడని | రాయతమ
తశుద్ధి వెలయుచట్టి ఋషీంద్రుల॥ క. అమలిన తత్వంబోంకా | రముస
ర్వజగన్మయము పురాణపురుషురూ | పము సచ్చిదాత్మకముడే , న
మాననీయంబులోక వందితులారా॥ వ. అనిచెప్పెనని,

ఉ. శ్రీమహిమోవతార పరిశిష్టగుణాత్మక నిర్వికల్పమా
యామయ పూర్ణతత్వ గరిమాఘమహత్పదవీ సమగ్రధి
స్థ్యామిత యోగిపుంగవ హృదంబురు హస్థితరాజహంస శు
ద్ధామృత బోధనాఘన నిరంజన దుర్మద దైత్యభంజనా॥

క. అకలంకమూర్తి శ్రీరా
మకృష్ణ పరమహంసమానితగురుయో
గకళానందమయ విని

ర్వికల్పవిశ్వాత్మ దేవ విశ్వాధిపతీ.

మాలినీ. చిదమలగురుమార్గ శ్రేయసోదాత్తదుర్గా
త్రిగుణరహిత వస్త్రోద్దేశమాత్రప్రకారా
ర్థగరిమ సుహృదాంత ధ్యానగమ్య ప్రశస్తా
నిగమ వినుత లీలా నిశ్చలానందములూ,

గ ద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచ సేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి

పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యష్టలనాయక

నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ

శాస్త్రంబునందు దశమోధ్యాయమ్

స ం పూ ర్ణ మ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్వీతియరామకృష్ణ పరమహంసగుప్తామి నేగమః.

శ్రీ మదాంధ్ర మను ధర్మశాస్త్రము.

ఏకాదశాధ్యాయము.

శ్రీవిజ్ఞానకళాశో భావాసవముఖ్యదేవ వందితపదరా । జీవస హాసముఖజగితావన లీలాప్రపంచపర పరమేశా॥ న. దేవాయవధ రింపుమట్లు సావధానులై యున్న ఋషిసమాజంబులతో భృగుమహర్షిం ద్రుండిల్లనియె॥ క. ప్రణవంబుజగన్మయము స । గుణనిర్గుణరహితమతి

—*ఓంకారమహిమ*

నిగూఢార్థము స । తృణీతాస్పదంబుపారా । యణభవ్యతరంబు వినుడ యమహితలారా॥ క. ఓకాంరమాదిబుట్టె క , శంకరిహితమవ్యయము కళామహితము త । త్యాగితమునై బుధులకు శు , భంకరమై బ్రా హ్మణులకు పరమపదంబై॥ క. ఆదిమపూరుషురూపము , గాదలతురు ప్రణవము జగతి నెల్లెడల । మేదురవిజ్ఞానకళా । శ్రీద్రయితులు ప రమఋషులు శిష్టజనంబుల్॥ క. వేదములకు మంత్రములకు । పాదోం కాంబుతద్విభవ పదమెచ్చా । డూదుపవిత్రోంకారమ , యాదిమ తత్వంబువడయునతడనిరి బుధుల్॥ క. పరమంబునిత్యశుద్ధము, పురాణ ము నిశ్చలార్థము జగస్థితభా । స్వరపదమోంకారము ను , స్థిరమతు లుభజింతురవ్వ శిష్టార్థంబుల్॥ క. పరమేశ్వరు డోంకార , స్వరూపుడు వినుడతని బ్రశాంతి కలిమి గా , ధరుచిజగంబులు మూడును , నిరంత రము వెలయుననిరి పూర్వఋషుల్॥ క. మూడక్షరములు జేరిక । గూ

డగనోంకారమయ్యె గూఢార్థంబై । మూడుజగంబులుదాన ॥ బోడిమి
 సెడకుండవెలయు భూనుతులారా ॥ క. ఆరయమంత్రములెల్లెడ । సార
 ములగుటెల్ల ప్రణవసంభృతపదగం । భీరములనియారసికా । దేములు
 లాయర్థము నుతింతురు సతము ॥ క. ఏపురుషుఁడోంకారము । దీపి
 తవిజ్ఞానమయమతి దివుటనిలుపు ॥ పావరహితుండతండును । హాపండి
 తుడు ॥ జగత్రయమముండు నగు ॥ ర. శాశ్వతుడాదిమ పురుషుండీశ్వ
 గుఁడోంకారమూర్తి యిద్దనుమతులా । విశ్వేశ్వరుసేవించుచు । శాశ్వతు
 లగుచున్నవారు సంయములారా ॥ క. ఆదేవుని మంత్రార్థము । సాదర
 మతినుడుపుట ॥ బ్రతస్తమతులు బెం । మైదివ్యమైసహితన । మైదగు
 పదమున వసితురమృతులు వారల్ ॥ చ. అమృతము దివ్య తత్వమన
 నయ్యెడిదెద్ది యొకండుశుద్ధత । త్వముప్రణవంబుగాక దివివారలుభూస్థ
 లివారలే మహా । ర్థముపరమేశ్వరాత్మకము దాత్తముగాగ భజించిపూ
 ర్ణత । త్వముగనుచుందురా పరమతత్వము తాపసులారనిల్పడి ॥ క. ఓ
 మనుత్ర్యక్షరకూటము । సామాన్యముగా సమస్తశక్తి మయముని
 త్యామృతతత్వము దానిమ । హామతులు ధరింపుమరు భయసుఖపే
 డ ॥ క. వేదములకు మూలంబన । గాదగునోంకారము నెరుగండే
 మనుజుం । డాదటనరుండుగాడు ద్వి । పాదపశువు జుండువాడుపండితు
 లారా ॥ క. జ్ఞానంబెవ్వనిదెలియం । గానగుసాధనము తజ్జగద్గురురూపం ।
 బైనెగడు ॥ ప్రణవంబది । గాననదిభజించునది జగతిశుద్ధమతుల్ ॥ క. ఏ
 తేజమునిత్యంబువు । రాతనము జగంబులకు పరమశుద్ధము వ । రాతీత
 మక్షరపదం । బాతత్వముప్రణవమ ఋషులారయరయగ ॥ డి. వాయు
 నిభక్తిజేసి ప్రణవంబుజగన్మయ్యుడైసి యాదినా । రాయణ రూపమక్ష
 యతరంబనినమ్మి జపించునేనరుం । డాయననిత్యముక్తుడు మహాపద సు
 స్థిరుడవ్యయుండుతే । జోయుతు డాద్యతత్వడు విశుద్ధుడు సర్వజగన్మ
 యుండగు ॥ గీ. ఇంద్రియగ్రామనుమ నురినెయిదిబడక । యెరుకయను
 గ్రంథమురహించి యెసగు । హృదయపద్మమునసతము గ్రీడించుప
 రమహంస । ప్రణవమనిమీరుదెలియడి భవులారా ॥ క. ఏమంత్రంబోం

కారము । తోమూర్తిభవముగాదు దుష్టురుని గో । స్త్రీమహిమమ్రా
 లె నదిని రుచ్చమము నిస్సారమాత్రము నగునరయగః॥ క. జ్ఞానం
 బోంకారము పా । దానిర్మలదశ సదామహాత్ములు భగవ । ధ్యా
 నోపయోగగరిమము । గానోనరింపుచుననంతు గలయుదురుతుది॥
 క. నారాయణుడోంకారము । నారెండు తెరంగులక మనముజేర్చి
 యహం । కారమడిగిప్రాజ్ఞులు బు । ధారాధనమైన పదమునందు
 దురుతుదిక. క. ఏయదియెట్లున్న నా । రాయణునోంకారజపపరా
 యణతాప్తి । ధీయుతులారాధించి మ । నోయజ్ఞములాచరింత్రను పు
 గనతంబుక॥ క. వేదములకు మూలంబన । గాదగుప్రణవార్థమెరుగగల
 మనుజుడు బెం । పూదిసతితంబునుసకల । వేదములు పఠించినట్టి విమ
 లుండయగుక. క. త్రివిధములగు యజ్ఞంబుల । కు విశిష్టపదంబు మం
 త్రగుప్తము పరమా । త్మ విభాస్వద్రూపంబు ప్ర । ణణమది యార
 యగగల్గినం జాలునిలక॥ క. జీవాత్ముడు పరమాత్మప । దావేశితు డ
 గుడుహంసు డనదగితనలో । దావెలుగు న్నద్యోగ । శ్రీవెలసి ప్రణవమున
 పుడశిద్ధింబొరయక॥ క. ఇదికొందఱ పెద్దలమత । ముదివిజ భువిజాది
 సర్వ భూతంబు లదో । చుదనలత తానమరిదో । చదుప్రణ వంబంత
 రాత్మ శక్తిమయంబై॥ గీ. పరమహంసు డోంకారంబు నిరతమాత్ర ।
 యించునాతని నదియాశ్రయించు పుస్తనారయ ముమ్రాలెనయ్యభ య
 పదములక । భేదమనిరి మహామహు లాదిఋషులు॥ క. ఏయదియమల
 మనంతమ । మేయముసచ్చిత్కళాస మేతముపూజ్యం బాయుపు గోరి
 నపురుషుడు । వాయక సత మాప్రణవ జపముసేయదగుక॥ క. పాపం
 బులెల్లవాయు మ । హాపదమభిరామ మైమనంబునదోచుక॥ దీపించు
 బుద్ధిప్రణవం । బేపురుషుడుజపముసేయు నీశుడతడగుక॥ మ విషయో
 ద్వ్యస్తీమనంబునందఱచి సంకత్సూర్తిబాటింక ముం । చివడాతీత ప
 దంబు మూటినెలమి నేవించి నిత్యంబువి । ద్విష భావంబు వహింప
 కాత్మగతు సుద్దేశించి యోంకార మూ । ర్విషడాంతర్గతు జేయునాత
 డు జగచ్చేయస్కరుంజారయక॥ గీ. సూర్యుడును చంద్రుడగ్నియు

సోమపులుసు . హాహనుండాది గానవ్యయ చరగణము . లుక్వియును

—*ప్రణవజపవి శిష్టత్వము*—

సాగరంబులు పర్వతములు | ప్రణవ సంరక్షితంబులు భవ్యలార||
 క. అచ్చముసర్వాతీతము | విచ్ఛిన్నము సత్కళాప్రవృద్ధిము ప్రణవం |
 బచ్చిద్రంబమృతపదము | స్వచ్ఛజ్ఞాన ప్రకాశ సారంబరయ్య|| క. ది
 వ్యులు పూర్వముమీంద్రులు | భవ్యతములు భూమిసురలు ప్రణవార్థము
 సం | స్తవ్యమతులైగి కాదే | యవ్యయతత్వంబు వడసి రనుకూలము
 గ|| క. ప్రణవము దెలియుట నారా | యును దెలియుటయగు నతం
 డనంతుడతని భా | వణ సత్కథారతులు బ్రా | హ్మజనములకు నివ్వ
 శిష్ట పాత్రములున్వి|| క వేదంబులెల్లజదివియు | నాదిన్ ప్రణవార్థ
 మెరుగనట్టివరుని పెం | పేది యతనిచదువంతయు | బూదెనిడిన శిద్ధర
 సము ప్రాలె వెణయగు|| క విమల మతము బాగుగది | వ్యముపా
 పహరంబు శుద్ధమగుమంత్రము దీ | క్షమెయి జపించునరుండు ప | ర
 మ శక్తి బారయు నక్షరబ్రహ్మంబు|| క. భూతప్రేతపిశాచ | వ్రా
 తంబులు సకలదేవ వర్గంబులు సం | ప్రీతి నతులు సేయుప్రణవ | భూ
 తిబ్రకాశించు ననఘు బాడగని నంత|| క. ఏయనఘుండోం కారము,
 ధీయుతుడు భజించు దగ పృథివ్యప్రేజో | వాయుర్గనములతనిచి | రా
 యుష్మా భవయటంచు నాశిస్సులిమ|| గీ. పరమతేజోధికునిజేయు
 భాస్కరుండు | సౌమ్యవిశ్రుతుగాజేయు చంచురుండు | పావనవ దశా
 సితుని జేయుపానకుండు | ప్రణవ నిష్ఠారతి జెలంగు భవ్యతముని|
 క. అరయభూతాత్ముండగు | నారాయణు రూపమగు ప్రణవమరయు
 మహా | పూరుషసత్తము గన్గెని | భోరుననుతి సేయనర్హ భూతచ
 యంబుల్ || గీ. అగ్నివడినట్టితూల చయంబువోలె | ప్రణవనిష్ఠాగఃష్ఠు
 డపాయవేళ | నాచరించిన పాపంబు లణగునతని | యాత్మశుద్ధి జగన్ను
 త మట్లుగాన|| క. ప్రణవార్థగఃష్ఠుడు కా | రణమాత్రుడు గాడతని చర
 ములచరంబుల్ | గణులింపరానిచేతన | గణములునిత్యాశ్రయములుగా
 రహిబాలయ|| గీ. బ్రాహ్మ్యకారణంబు ప్రణవంబుదానియ | ధృంబెరుం

గుభవ్యతముడుబ్రాహ్మణోత్తముండుకాడనుపమవేదాభ్యాసపాఠగుం
డుదీక్షిబుగనైన॥ క. విమలంబగు ప్రణవంబుత్తమము మధ్యమము
మరియధమమగు నిజసా । రమహితభంగుల పరిశు, ధము సత్తరమ
య్యు తద్విధ జనములందు॥ క పరమాయుశ్శాంతిసుఖ స్ఫురణము
లోంకారము హిమబుధులు బొరయుచుం । నురునిత్యశ్రద్ధా తి । త్పర
సుమనోనియతి మెయిసతము ఋషులారా॥ సీ. రాద్రతగినిసి సముద్రం
బు లింకింప ననితొంటియట్లు బెంపలరజేయ । గానంబు గ్రహ తారక
ములతో మాయంప నధినిర్మలారూఢి బాదలజేయ । సూర్యచంద్రాన
ల స్ఫురణముల్దోలగింప నధిక తేజము నెలయంగ జేయ । సురలనుయ
క్షకిన్నర గణంబులపద భ్రష్టులజేయ నుత్కృష్టతగదు । వారుగాబేర్చి
నొనరింపవాసవాది । సకలదేవప్రశంసా ప్రశస్తమూర్తి । ప్రణవనిష్ఠాగ
రిష్ఠుండుభవ్యతముడు । కలితమహిమ సామర్థ్యంబు గలుగువాడు॥
క. విమలప్రణవంబు భజిం । చుమహాత్ముని. కలుకపుట్టుచోటు ప్రశ
యకాలమువోలె దహింపంబుడు । సమస్తశరీరిణ ప్రసంఘంబులతో॥
క. భూనుతప్రణవార్థపరి । జ్ఞానకళావృద్ధి బాలచు ఘనునిసతతమే । మా
నవుడు గొలుచుపాడును దానందమయమగు పదమునందు సుఖించు॥
క. మేదిని ప్రణవార్థ భరితు । పాదరిజముసోకి సకల ప్రాణితతులు తే ।
జోదయగతు నారాయణు । నాదిమపూరుషు బొరయు మహానందము
తో॥ గీ. నిశ్చయప్రణవార్థమహిమ జెలంగు । భవ్యతముడు భూదే
వుండు బ్రాహ్మణుండు । పండితుండాలనికి కర్మబంధనంబు । లేదతండు
నిరాశ్రయ లీలబాలచు॥ వ. మరియును॥ క. పరిశుద్ధజ్ఞానానం । దరసని
మగ్నాత్ముడై యతడు ప్రణవార్థ । స్ఫురితమహా యోగాప్తి । పర
మేశ్వరు పరమహంసు బరగగన్గొను॥ క. అష్టాక్షర మంత్రము వి ।
స్పష్ట ప్రణవార్థమయ ప్రశస్తి బాలచియు । త్కృష్టపదమునక జేర్చున ।
కష్టరతులనిత్యమునెరుక గలజనముల॥ క. కేవలమును పరమాత్మన ।
మానేశాప్తిదగి యింద్రియములనణచుబెం । పై విమలప్రణవార్థముజేవా
త్ముని బంధనంపుచిక్కులువాయు॥ క. పరిపూర్ణతత్వమైదగుపరమజ్యోతి

తీయదియ సదపారము ఋషి వేద్యరహస్యాధ్యముప్రణవమునిరతంబు
జపించుడది మహిత మతులారా॥ క. నాయది యిదియనుభావము, పా
య కరంబత్తైరంగు బాటింపనిభివ్యాయత మహామనస్కులు భూయ

—*ప్రణవ జపపాత్ర జనని రూపణము*

శ్లోకార పాత్రములు కారుపరులే॥ క. ఒరులనుదానంటకదన్నోరులం
టక పరమనియతినుండుఘనులు వేదరహస్యాధ్యమయంబన బరగు ప్ర
ణవము జపించుభవ్యమనస్కులే॥ క. స్త్రీయాయమ పురుషుండిత
డోయను భావంబులేక నుత్తమతరవిద్యా యోగస్థితిదగునిరపాయరతు
లు ప్రణవనిష్ఠబరగు జనంబులే॥ క. వేదములుపుగాణంబులు నాదిమ
పూరఘనిచిన్మయములని నియతంబూదియవియరయగల విద్యాదయి
తులు ప్రణవనిష్ఠ దవిలిన ధన్యులే॥ గీ. ఈశ్వరాక్షీనవృత్తుల నెపుడుద
విలి యున్నయవి సకల జంతువుల నన్నువోలె ననుచు సాహృద
మతి వాని నరయుచుండు నాతడొంకారము జపింప నర్హతముడు॥
క. జలములజరించు మత్స్యం బులు నుర్విజరించు జంతువులు గ
గనమునం దెలమిజరించు ఖగంబులు తులప్రణవార్ధ విదులగు బు
ధుల కెల్లెడల॥ క. శాంతసుఖావాప్తివెలసి యంతర్వృష్టి దగిపరమ
హంసు నచలునే కాంతము హృత్పద్మాసను నెంతయుగనుపారుప్ర
ణవమెరిగిన ధన్యులే॥ క. అయమహితుడు శుద్ధజ్ఞా నయజ్ఞముసేయ
నేర్పు నరవర్యుడు బెం పయి వెలసినయొంకారా శ్రయనిగ నెరు
గుదురు విభుదజనములు సతము॥ క. ఆరయ నిర్వ్వంద్యుల హంకార
రహిత భవ్యమత ప్రకాశులు భూతి శ్రీరమ్యమాన్యతము లొం కా
రవిదులు పరమవిబుధ గణ్య చరిత్రులే॥ క. నియతేంద్రియు లత్యంత
తవి నయవిద్యాధికులు సజ్జనంబులుభూత ప్రియులు ప్రణవవేదుల
వా రియెడలకడు భక్తిమైజరింపగవలయు॥ క. ప్రాప్తములగు సర్థం
బుల దృష్టివోరయుచు సదావిత్పష్టగరిమహా కాపుండగు ధన్యుం
డు సు ప్రాప్తప్రణవార్ధభూతి భవ్యుండరయ॥ క. జ్ఞానంబుగలిగి
యిదియజ్ఞానులకు పరుమకరుణ గరపుబుధుడు విద్యానిధియమృహ

నీయుడ , భూనుతప్రణవార్ధవిత్తమును మునులారా॥ గీ బ్రాహ్మణో
త్తముడు సభక్త్యనునమ్ములు । ప్రణవమతిని యతిజపంబు చేసి
గర్మబంధనమున గలగకనమృత ప । నంబువొరయుదుగు ముదంబు
పేర్చి॥ క. పరమప్రమాణములు వే । దరహస్యార్థంబులిపును దాత్త
ప్రతిభ । స్ఫురితంబుగ నెరిగించితి । పరమర్షిశ్రేష్ఠులార బరపు
డెదలన్॥ క ఈయర్థము లతిగోప్యము । లాయతమత్తులైన బ్రాహ్మ
ణాదులగు విని । హ్యాయతులనెరిగి గరపుం । లేయడల తదితరు
లువిన నెంతయు జెడున్॥ గీ గాఢని యతిజెలంగిన క్షత్రియుం
డు । భక్తిజేసినదెలుపుడ పారనియతి । వరలుచుండిన వారయ్యునైశ్వ
శూద్ర । జనములు ఏరింపవినగానుసాధులారా॥ గీ. పాపవర్తనండుబ్రా
హ్మణుండునుకాయ । శుచితపాత్రమున బాలచిపతింప । పాత్రతముడు
గాడుపరమగుహ్యము లీమ । హోర్థములు మహాఫలాభితుల॥ క. ఈ
యర్థములతిపినియతి । మైయో బ్రాహ్మణుడు జనువుమాన్యుడతడు దీ ।
హ్మాయ్యద్వాజేజ । శ్రేయఃఫలములు భారయు నశించునఘంబుల్॥
గీ. వేదపారంబులు త్రిగోకవిశ్రుతంబు । లీమహోర్థంబులు భజించునేద్విజం
డు । వేదములుజదివి సభలందు నాదమాను । వారలకు పెద్దయతడు ది
వ్యశమయుతుడు॥ క. అనితేటపరచిన భృగువ । చనములు వీనులజొ
నిపి ప్రశస్తచరితుల । మునిసంగంబులు దగని । ట్లనిరి నతులుచేసిమరి
యు నాతనితోడన్॥ క. విపులార్హతమంబగు బ్ర । బ్రహ్మపదప్రాప్తికిని
సాధనములెయ్యవితే । టపకపు మ విమాకనవ్రం । డపరిమితానంద
మగ్నుడై యతడనియెన్॥ క. రాగద్వేషమదంబులు । యోగిజనంబు

—*బ్రహ్మపదప్రాప్తి సాధనంబులు*—

లకు బంధనోజ్వలములు నుః । ఖాగతములవి యుడిగినను । ధిగణ్య
లుబ్రహ్మపద ప్రతిష్ఠాతిశయిల్॥ క. పరులెల్ల దన్ను పూలెన్ ।
నగయుచు హింసయుడిగి పరమాత్మునెరుగు న । త్పురుషుండు
శాశ్వతంబుగ । పరమబ్రహ్మపదమర్థి బడయగనోవున్॥ క. పర
ముండను తేజము పెం । పు రూపరదవిలొను నెపుడు నిందియ.

ముల్ | పరమనియతినవియుడిగిన | పురుషుమనము బ్రహ్మముగను
జోధామయమై || క. జ్ఞానస్వరూపుడును ని | త్యానందమయుండునచ
లుడమలుడుపరముం | డానిర్మలతత్వముగను | వానికి బ్రహ్మపదమాట
వట్టగునరయన్ || క. భూతాత్ముండతడవరిం | జ్యోతిర్మయుడెఱుక నవ్వ
శుద్ధపరమ త | త్యాతీతులోనగనుగొను | నాతడు బ్రహ్మపదవాసుడ
నఘుండరయన్ || గీ. జ్ఞానమునుతేజమణగించు గాఢమోహ | తమము
పెద్దల సంసేవనమునదాని | మెల్లమెల్లనమాయించి యుల్లమునియ |
తిమెయి వెలయించునతడు సుధీవరుండు || క. వినుడునవద్వారపురం |
బున నిత్యానందలీలబాలచి వెలయుచుం | డునమేయపరమహంసన్ |
గనుగొనువైరాగ్యపరుడుగాఢనియతిమై || గీ. పరమహంసుడు ప్రణవా
ర్థభరితమూర్తి | యై నవద్వారపురమునగానవచ్చు | జ్ఞానదీపంబుగైకొ
ని గాఢమోహ | తమమునణచిచూడగ నేర్చి విమలమతికి || క. నియ
తంబగు మనసున నిం | ద్రియములు గుదియించి బుద్ధిదీపించి వరిం |
బయిన వెలుగుహంసునిగ దె | లియుదురు బుధులాయెరుక జలింపక
నిలచున్ || గీ. జ్ఞాననేత్రంబువిచ్చి జగన్మయాత్మ | కుండునై యెయ్యది
యు గాక గూఢముగ వె | లుంగు వెలుగను హంసుగనుగొను బుధు |
డేల ప్రకృతికర్మంబుల జోలిబోవు || క. మనసున యింద్రియములు నది |
తనలో గుదియించి పరమ తత్వమయతేజ | ిన్ నిరంజనత్వశిద్ధి |
గనుయోగియమృతపద ప్రకాశముజేయున్ || క. జ్ఞానముపూర్ణంబగు
వా | జ్ఞానన నియతిమెయినది నమగ్రంబైనన్ | దానదరిగు మోహ
తమము | దానపరబ్రహ్మమయపదము బడయనగున్ || క. మానితపరి
శుద్ధతర | జ్ఞానంబున దొరికొనున్ బ్రశాంతియదితిరం | బైనెగడునేని
ఘనబో | ధానందము బొలచుపరమహంసమయంబై || గీ. రాగపంకం
బులోభతీరంబు నిండి | యార్థవారిప్రవాహంబునై బొలచు న | సార
సంసారనది నతిశాంతమయమ | నన్ముడు బడండు గను నాయనఘుడు
హంసు || క. ఏతేజము విశ్వాత్మక | మై తోచియు దోచకుండునందగల
యున | త్యాతతశుద్ధజ్ఞానా | తీతుడు వాడక్షరుండధికుడెల్లరకున్ ||

గీ. పరమహంసు డోంకారంబువట్టతండ । జ్ఞానచక్షుర్గతుడు తత్త్వ
కాశమయము । లెల్లజగములు బ్రహ్మాదులింతగాన । వదలకాతనిగను
ట సర్వంబుగనుట॥ జ. ఆంతర్యజ్ఞరతులతిబ్ర । శాంతిగలుగు భవ్యలా
ప్రశస్తమతులకే । కాంతమునగానవచ్చు స । దాంతర్యామియగు దేవు
డారూఢిమెయి॥ గీ. అరయనింద్రియములు గృశమగుచుమనసు । న
ణగునపుడ బ్రశాంతిమైయాత్మధూమ । విరహితంబగు దీపంబుకరణివె
లుగు । గలిగిపరమాత్మునందు నైక్యతరహించు॥ క. విదితంబుగనా
త్ముడు పెం । పుడగివెలయునే నిబంధములజక్కది । వ్యదశాస్తితివె
లుగుచు స । చ్చిదతీతంబయిన యోగసిద్ధిబారయి॥ క. మానంబు
యోగరతమన । గానగునే సచ్చిదాత్మకజ్యోతిపరం । బై నగడకనది
శిద్ధం । బైన యతనియోగియందు రార్యజనంబుల్॥ క. శిమసంపదవి
నుడెల్లను । ఖములకు పెద్దయది కరముగలపూరుషుడు । త్తముడతడు
మరమార్గము । హిమ శిద్ధంబారయు ఘనుడనిరి పూర్వగుఘల్॥ క. ఏ
పండితుడింద్రియముల । నోపి మనముగుదియజేచ్చి యుచుగుపరమ తృ
ప్తిపరతయతండు జగ । ద్వాప్యపక బ్రహ్మంబువారయునతి సులభగతి॥
క. శాంతియు దృఢప్రతము వే । దాంతజనంబుల కవశ్యమవిగల్గి య
త । స్వాంతము జేర్చినవారల । నంతుపరబ్రహ్మము దయామయు
బారయి॥ క. వేదాంతమతము సత్కార్యము । గాదదిసుజ్ఞానమయమ
కర్మము శమసం । పాదకులు దానజేసిమ । హాదివ్యపథంబు జొత్తురన
ఘులువారల్॥ క. అనియిట్లుభృగుమహాముని । వినిపించినసారవచన
విభవంబుముదం । బునవీనులలరగొనియి । ట్లనిరాతాపసగణంబులతని
తోడ॥ క. జ్ఞానముదొరికొనునుశ్ర । ధ్ధానిరతిననిరి మహాబుధజనము
లదియే । పూనికనలవడునగునకు । దానితెగుబలుకు మననతండిట్లని
యె॥ క. వినుడుఋషులార బనిగొని మనసునిరతమేమరక సమగ్రతమై
బెం । పునగడియింద్రియములనరు । డనుబంధించుట యశ్రద్ధయనిరిమహా

—*శ్రద్ధాలక్షణము*

త్ముల్॥ గీ. ఎసగియెల్లడలకు బారునింద్రియముల । మనసుతో గుది

యించి సమగ్రనిష్ఠ । మేధనవిగది యించు నమేయనియతి । యుత్తమ
 శ్రద్ధగా దెలియండుమీరు॥ క. శ్రద్ధవలన సత్యంత వి । శుద్ధజ్ఞానంబు
 గలుగు జండదికరమై । బుద్ధివెలుగునేనియును స । మృద్ధానందమయ
 దశరమింపగవచ్చు॥ గీ. శ్రద్ధలేమి నెగడు సంశయంబదియ జ్ఞా । నం
 బులేమి సంశయమునబాలచు । వాడు నిజమునొరయలేడై హి కాము
 ప్పి । కను ఖములు జగద్విగర్హితమగు క. జ్ఞానంబు శ్రద్ధవలన॥ దా
 నివలన శాంతిశాంతదశవలన పరం । బైనమహాతత్వంబును । దానివల
 న టుధుడు ముక్తతయు తగబొందు॥ గీ. ఇంద్రియార్థముల రహించి
 మనంబు ద । లంచు బుద్ధిని శ్చలతజెలంగు । సాక్షిభూతుడై సదాక్ష
 యస్ఫూర్తియై । త్రజ్ఞుడొప్పుచుండు ప్రాజ్ఞులార. గీ. అంతరాత్ముండు
 నాడగునతనివలన । సత్వమురజంబుతమమనుసాంఖ్యకములు । త్రిగుణ
 ములు మెరయు నవియు నొదిగిననెనుగు । నిద్రయములట్లయినగను
 నీశుబుధుడు. క. త్రిగుణములురువైన నిష్ఠయగణంబులు సెలగునంత
 రాత్మునినవిలీ । లగుదియజేర్చిన మనసు స । గుణనద్దశయోగిజిద్ధున
 త బెంపొందు॥ వ. సత్వరజస్తమోగుణంబులయంచు సత్వగుణంబు
 మాన్యతమంబు మరియును. క. త్రిగుణంబుల నెక్కుడు స । త్వగుణం
 బదివెలయునేని దక్కక నారెం । డు గుణంబులణంగునవి య । గి
 న బడయనచ్చు మోక్షణ దశాస్ఫూర్తుల్. గీ. సంశయాస్పదమైన య
 జ్ఞానతరువు । జ్ఞానమను కత్తినరికి శంకాభయములు । గాక పరిశుద్ధ
 మైన యోగపథమున బు । ధుండు నడచియమృత ఫలతుష్టి వెలయు॥
 గీ. అచిరములు సుఖదుఃఖంబుల శుచముతను । వశ్వరంబులు సకల
 పదార్థములు స । మగ్రబంధనభయము కర్మముల భంగి । యనిదృఢ
 జ్ఞానమూని సఘనుడుఘనుడు॥ గీ. ఎఱుకగలుగు పురుషుడెరుగు నీశ్వరు
 నీశ్వ । రుండతని నెరుంగునెండుతెరవు । గాకనీశ్వరుండగమ్యుండెఱింగిన
 విశ్రుతుండు బారయు విశ్వమయత॥ క. ఏవిబుధుడు శాంతమయమ ।
 హావిద్యావైభవంబు నలగు సతని తే । జోవిలసితుంబులై భూ । తావ
 లిచరియించుచుండ నఘనుతులారా॥ గీ. కూర్మమంగకములు గుడియిం

చు నట్లు మ | నంబులోన నింద్రియంబులెల్ల | జిక్కపట్టియోగశిద్ధుండ
 నంతలే | జోమయుండమృతుడ సూక్ష్ముడునగు || క. జగమెల్ల నతివిచి
 త్రం | బుగ జూచుకొయోగనిష్ఠబూనిన ప్రాజ్ఞం | డు గదల డతండు
 కర్మర | తిగడగి యెందేని యిచ్చదిరుగుచు నుండు || క. దేహము
 దేహాయువేరని | యూహించుబుధుండు విడచును జ్వలతర స | మ్మో
 హంబాయుడువున సం | దేహమృతకదవి జిక్క దేర్పు ఘనంబై ||
 గీ. కామరతినధిక తృప్తావికాశమడగు | తృప్తచలన సమ్మోహంబు
 దివురు మోహ | మగ్నమానసుడగునట్టి మనుజువేచి | మృత్యువుహ
 రించి గొనిపోవు మెడపి మెడపి || గీ. పెచ్చుపెరగు నింద్రియముల విచ్చ
 లవిడి | యెచ్చటికి నేనియను జననిచ్చువురుషు | డెద్దుహఃఖంబు బొర
 యుదానితపట్టు | నరసి బుధుడవి మనసుననాగినిలుపు || క. జ్ఞానోద
 యంబు పరమ ప | దానందకరంబుశ్రద్ధ యలవడునేనిక | దానికి ని
 ర్మలదశ యన | గానగు నాకలిమిమోక్ష కారణ మరయ || క. జ్ఞానం
 బును నిర్మల వి | జ్ఞానంబును రెండుమోక్ష కారణములు ని | త్యానం
 దపదము మోక్షము | నానుతిసేయుదురు బుధజనంబులు సతము ||

—*యోగాభ్యాసప్రకారము.*—

క. యోగమునకు కారణము వి | రాగము విజితేంద్రియతపరాయణ
 మున గో | స్థిగతియు నిస్పృహయును వి | రాగము మూలముల నిరీ
 పరమయోగివరుల || క. యోగంబేకాంతరతుల | కేగాదు జితేంద్రియ
 తదగిలి శమమునహింసాగరిమముగల సద్వి | ద్యాగురుమూర్తులకు
 సులభతరమూహింప || క. వినుఱొల్లమియును కోరిక | యును మన
 మున లేక భవ్యయోగాభ్యాస | త్వనిరూఢివెలయుపురుషుడు | గను
 ముక్తత్వదశయచిరకాలములోన || క. జన్మమాదిగా మృత్యువు పులి
 చందమున న | రుని తనువునంబ్రతిష్ఠిత నెనయుగాన | నెల్లియనక
 యోగాభ్యాసమెద్దిదవిలి | జాగ్రతదగి బ్రవర్తింప జనుబుధుండు ||
 క. భోగేచ్ఛయుఁగిసంత స | యోగము శిద్ధించెనాకనుట గాదది దీ |
 యోగతియు శమము నెరుకయు | రాగ విముక్తయు లేక రాజెవ్వరి

కి॥ క. వెంగలిరాక సతము స । త్సంగత్వముసేయవలయుదాన
బడయు ని । స్సంగత్వము నిర్మోహ త్వాంగీ కారంబులవి మహా
దశశేర్వు॥ కి. వెలయుంగవద్దదళగత । జలబిడుపుబోలె దేహసత
ముతనువునం । దొలయక నంటియునంటక । వెలుగు సతనిచంద
ముగను విత్తములుదగ॥ క. ద్వారములుజిక్కమాసి శ । రీరము
నిక్కించి యోగదృష్టినతుల తే, జోరాజితపరమాత్ము క । భారూప
ము గాంచుయోగి లక్ష్మ్యంబెలమి॥ క. హృదయంబున నింద్రియ
ములు । గుడియించిపరమయిన వెలుగుగనుగొనుచుజా, క్కుడివియు
భువియు వెలయు యో । గదృష్టికలిమి యోగిగదలకనియతి॥ గీ. ప
రమహంసుండు గ్రీడించుపట్టుదెలసి । నియతచిత్తుండు నధికశాంతియు
తుడై వి । రాగియగుబుధుడుయోగపరాయణతని రంజనత్వసుశిద్ధియే
ననకభారయు॥ గీ. ఆత్మధారణంబనఘ శిద్ధికరమింద్రి । యములుపేరు
గ్రుచ్చినట్లుగుదియు । దాననదియవశ్య మేనరుడతిసిద్ధి । గోరువాని
కధిక గూఢతరము॥ గీ. ఇచ్చనచ్చినట్లు లింద్రియవర్గంబు । మెలగవ
చ్చునేని మిగులకష్ట । సాధ్యములగుపిదప సజ్జనగోష్ఠిసే । యంగదిపురు
నప్పడనఘలారి॥ గీ. జ్యోతియాత్మయందు సూక్ష్మమైయున్నదా । వె
లుగుజూడ నేర్పుగలబుధుండు । నిర్జితేంద్రియుండనిన వింతగాదా ఘ ।
నుండు ముక్తరతుడుజుండరయగ॥ క. తమలోవెలిగెడి పరమా । త్కృమ
హిమగనలేక జడమతులుపల్వరు దూ, రముచనుచుందురు గుడిపా
దముమెట్టగ వారికదివృధాశ్రమకాదే॥ క. విమలప్రణవవ్యాప్త ప । ర
మహంసకళామయములు బ్రహ్మాదిసమ, స్తమహితచేతనకోట్లు జ ।
గములవ్యభిభుగ్భమని నిగమములవినమే॥ క. ఇదిగానకదుర్మతులి చ్చది
రుగుదురు నిగ్రహములుసాధింపగలో । కదయామయుడీశ్వరుడొక్కడె
సబ్రవర్తించునే నిగమవిదులారా॥ క. జీవాత్మైక్యతయత్రిలో కావాస
మునమృతపదమ సంతముయోగ । ప్రావీణ్యలకది సులభము । గావు
న తన్నిష్ఠదగు జగతిన్లరకు॥ క. పరమేశ్వరమయము చరా । చరా
త్మకమై వెలుంగు జగమీయర్థం । బరయగుగునే పురుషుడు । పరసి

ద్విబోరసిసట్టి వాడయితడగున్ || గీ. జ్ఞానయోగంబుకన్నను కర్మయోగ
 గ , మతివినిచంబుగాన మహాజనములు , శాశ్వతజ్ఞాన యోగంబనా
 ధనంబుగాగడతుల్యసంసారసాగరంబు || గీ. జ్ఞానయోగ సిద్ధిగలుగువిద్యాం
 సులు , చేసియెయ్యదియను సేయనట్టి | వారువోలెదగులు వాటింప
 కుందురు | గానవారుచైరయు ఘనులుముక్తి || గీ. పురుషుడెప్పుమోహ
 భూయిష్టతమమగు , కలతయుడుగునట్లుకర్మబంధ | నాప్తిదొలగజేయు
 నత్యంత నిర్మల | జ్ఞానయోగశిద్ధిగలుగు నిజము || గీ. తగమనోగతంబు
 లగు సర్వకామంబు | లెట్లునిడచి మోదమెసగయెసగ | నాత్మతనకు
 దానయలరునప్పుడు స్థిర | ప్రజ్ఞశిద్ధి వొరయుప్రాజ్ఞులార || గీ. ఆప్తిజెంద
 క ప్రాప్తించునట్టి శుభము | లశుభములు సరిజూచుచు నాత్మగలగ |
 కుండునేఘనుడప్పండితుండు బుధుడు | సుస్థిరప్రజ్ఞుడందురు సూరిజనులు ||

గీ. ఇంద్రియములు దుఃఖమునకు నిరువుగాన , వానిమునుమున్నగు
 దియించి మానసంబు | నియతముగ సుజ్ఞానంబు నెరిసమాశ్ర | యిం
 చుబుధుడ ని బంధనుండెల్ల పనుల || గీ. ఏనుపరముండ నెరులు నాకెవ్వ
 రనుచు | మోహమించుకయునులేక మొనసియెయ్య | దియును చానం
 టకెవ్వాడు దిరుగువెట్టి | పోలె నాయోగశిద్ధుండు పూర్ణుడరయ ||

క. తినుటయు బల్కుటయును గను | గొనుటయు నడచుటయు నిద్ర
 గూరుటయు నెరుం | గని వాడు పోలెగావిం , చు నిశ్చలయోగశిద్ధి
 జొక్కుఘనుడిల || గీ. ఎద్దియేనియు గుడుచునెం దేనియు జను | నెల్లు
 నోబలుకు జగముదానెరుగడంబుల | యోగవిద్యామయుండాఘనుని కర
 స్థ | ములు జగంబులన్నియు ఋషిముఖ్యులార || క. తనువును సర్వేం
 ద్రియములు | మనసును శుచితత్వజలంగు మానితమగు యో | గనిర
 తినయ్యానంద ప | దనిశ్చలావాప్తిమెయి బుధజనములు దగున్ ||

క. వాయువులు నిరోధించుట | పాయకరము దాననగునె బ్రహ్మమయ
 త ప్ర | జ్ఞానయోగంబునగాక సు | ధీయుతులీమతమనన్ను తింపుదురు
 గడున్ || గీ. సారవంతంబులును యోగ శాస్త్రమతము | లైన యర్థంబు

లెరిగించి తతిగరిష్ఠ | శీలుగగువారల బిలచిసెప్పజొరు || కెన్నడును
గామజుండు ఋషీంద్రులార || న లనిచెప్పెనని ||

ఉ. యోగకళావ్రతిష్ఠ మహిమోజ్వల సారమయత్వభవ్య దీ
తౌగురుత్వ సంభృత జగన్మయ సత్ప్రణవార్థ భాసిత
శ్రీగరిమాఘ్యమంత్రపది శిష్టనిరంజన సిర్వికల్ప దే
వాగహనాతిమాత్ర బుధపందితపాద త్రిలోకపాననా |

క. శమదమసంపన్నులయ ప
రమపదతేజోవిలాస రమ్యతరపరా
ర్థమయశుధరామకృష్ణ ప
రమహంసగురూత్తమ స్థిర సమాధినిధి.

మాలినీ. నియతపరమశిక్షా నిర్మలత్వప్రదీపా
భయవిరహితయోగప్రా భవార్థస్వరూపా
యయమహిత విశిష్టానంత పూర్ణత్వభావా
న్యాయనిరుపమ తత్వానాప్తమోక్షైకలీలా ||

గ ద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమన్వారపురేశ్వరి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యష్టలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు నేకాదశాధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్వీధియరామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామి నేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

ద్వాదశాధ్యాయము.

శ్రీమత్ప్రణవార్థమయః । త్వమృతలీలావినోద యక్షరభూత
స్తోమాంతర్గత భాసని , రామయనిస్సంగ తత్వరత పరమేశా॥ వ. దే
వాయవధరింపుమట్లు సావధానులై యున్న ఋషిసమాజంబులతో భృ
గుమహర్షీం ద్రుండిట్లనియె॥ క. సక్తత కామము కోపము । ముక్తిక్తివై
—మోక్షత్వ మార్గానుసరణి ప్రకారము.—

రులు బుధుండు మూడవిప్రజ్ఞా । శక్తిగుడియించినిశ్చల । శక్తిమయం
బగుపదమున సౌఖ్యము గాంచు॥ క. అరంభంబు పః గ్రహక । కార
ణమది విడచుబుధుడు గదలడువిషయో । తస్మిన్నమున దాన నెరుక
య । పారంబగు నపుడమోక్షపదము బడయు॥ క. ఏయవియు
నెట్టివారును । నాయవినావారు కారనంగల జనములే । మాయాతీత
ముశాశ్వత । మైయొప్పు మహాపథంబునందు సుఖించు॥ గీ. ఇంద్రి
యంబులు మనసుమహితసమైక । భావముగనంత రాత్మతోబరగునె
డ్లు । సర్వసంగపరిత్యాగ సమ్మతంబు । భవ్యమగునట్లు బుధునకుప్రా
జ్ఞలారా॥ గీ. లింగదేహమెప్పుడు భంగమగునుమోక్ష । వాచకంబు
నిజముదోచునట్లు । గానికర్మవృత్తి గలుగదాయధంబు । గలిగినేనిము
క్తిజలకగాదె॥ క. ఏకాంతికులేతేజము । లోకనుగొనుచుందురా వెలు

గుసూక్ష్మము ని । ర్వాక్యకులము నిశ్చలంబు ని । రాకరమది బొరయు
దురు మహాతత్వవిధుల్॥ గీ. పంచవింశతికుండు దుష్ప్రాప్తుడతడ । పర
మహంసుడందురు తత్వపరులు విబుధు । లతనికెందును దగులులేగతు
రుండు । వానిబొందుడుమీరు తత్వమయతనగి॥ క. ఏకాంతికధర్మంబు
ని । రాకులగతి నడుపనేర్చునాతడు ప్రణవ । స్వీకారంబుగనీశ్వరు ।
లోకనుగొను వాడొరులుతులువలాతనికి॥ క. శాంతముగలవారలకే
కాంతికధర్మంబు కరతలామలకము జుం । డింతలనరాదది సదా । సం
తోషము పాదుబుధుడు జనునాత్రోవ॥ క. మాయామయము జగ
మునరు । డాయువుదరుగకయ పెరుగు నాతడు ప్రాలె॥ జేయుఫలము
గోరి జడుం । డైయదియతదీయ హేతువారసిచూడ॥ గీ. దీపమన్య
వస్తువులను తేజరిల్ల । జేయన్లుసమగ్ర బోధాయతమగు । జ్యోతిమ
నను నింద్రియముల సూక్ష్మభంగి । వెలయజేయు తద్వీశములవిబుధు
లారా॥ క. మృత్యువు మోక్షమురెండును నిత్యంబు శరీరమందనిలచు
మహార్య । స్తుత్యజ్ఞానముపేరిమి । సత్యాశ్రయడగుటమేలు సజ్జనుడుద
గ॥ క. ఆరంభింపక నెద తృ । స్థారతియుడిగించి పరమసత్యజ్ఞానా ।
ధారముగొనియమృతపదమ । పారకళావేదిబొరయ పాత్రతముడగు॥
గీ. జగతివేవస్తునందును దగులులేక । ప్రాప్తసుఖదుఃఖములనొక్క భం
గిగనుచు । నోపియోగసమాధిమై యుండుఘనుడు । పరముడన్నింటి
యందును భవ్యులా॥ క. మమకారముతృప్తవలన । నమేయమునైద
గి । హృదయము నింద్రియముల్ । క్రమమునలోగొనునాచం । దము
దుర్గతిపాలు దక్కంబడునే॥ క. నాయదియిదియను భావం । బాయు
వుదరుగని పదస్థునట్లసతంబు॥ జేయునరాధముడు పశు । ప్రా
యుడుబడు ఘోరనరకపంకమునందు॥ గీ. ఎరుకలేనినరుని తృప్తయొ
సగుమెడలు । ముదియునైన ముదియదదివదలకు సురు । వెడలునందాక
మరియునువెలయుచుండు । దానినణగించిన యతండతత్వవేది॥ క. జగ
మెల్ల నాక్రమించియె । సగుతృప్తంబోనణచి బ్రశాంతిమయ సమా ।
ధిగర్విష్టత బొల్చుఘనుడ । జగదంతర్యామిజుండు సన్మునలారా

—*తృష్ణాప్రకారము.*—

గీ. మేదురావాప్తి జగమెల్ల మ్రొగుచున్న | తృష్ణయచు బ్రాహ్మణాపిశా
చ మెరుకగలిగి | పరమహంస సనూ వేశభవ్యమత్ర | శక్తిదోలిన
విబుధుడీశ్వరుడు నిజము || క. అశ్వరమగు దేశములు | శాశ్వతమని
దలచు వెరిచందము తృష్ణా | శశ్వత్ప్రకారమది పర | మేశ్వరమా
యాప్రచుర మహిమదలపోయె || గీ. నారపుగుపుసతంబు బ్రయాస
మోపి | తావువిడువకెందేనియు బోవకంద | సుడిసిచచ్చినపగిది బ్రా
హ్మణుడుగాని | వాడుతనసుఖమువలపోయవాడుగాను || క. ఆయువు దు
ప్రాప్తంబది | బాయక దుష్కర్మరతుల పాల్వటచుజను | డే యె
డలగాడు సుస్థిరు | డాయుర్వేదులదిజేయు ననఘతరముగన్ || క. విను
డెరుకగలుగు ననఘుడు | మనసున వాక్యాయక ప్రమాదంబున జిక్కునె
జిక్కియున్నవారల | ని దయచేయందలంచుగాక సరయగన్ || క. తీర
తత్వమయాది బహుళ | పరిస్ఫుటార్థంబులెరుగు పండితుడు దిగం ||
బరుడతని వీక్షణంబులు | పరాత్పరసామ్యములు శుభవ్యక్తంబుల్ ||
క. ఏయనఘుడు సాక్షాత్ తీర | భూయిష్టంబైన మృగమునెరుంగునతం
డాయువునాయువుజేసె | మాయతమహిమాతిశయ డనఘమతులారా ||
క. కేవలములింగతత్వం | బావేశంబగునె యింద్రియంబులనవి చే తో
విద్యగుదియనణపం | గావెరవెరుగని యతనికగమ్యంబగుచున్ || క. మా
యాశక్తిసమన్విత | మై యేతత్వంబు బుధజనావళికాత్మ | శ్రేయస్సిద్ధి
కరంబగు | నాయనుభవతత్వమెరుక నగుసాధింపన్ || క. ఆధివ్యాధులు
డిగిడి | తౌధౌరేయుండుశమ సుఖముమరగి మహా | బోధానందమ
యుండై | సాధించు నిరంజనున్న చలువిశ్వాత్మల్ || క. ఏకాగ్రమైన
మనమా | లోకింపంగలుగు లో వెలుంగుమనీషా | శ్రీ కమైయాచూ
పెని | రాకులమునిరాశ్రయము నిరంజనమరయన్ || క. గగనాంతరమ
గు మఱిదీ | పగురువిలాసంబు చడనిపట్టది నిత్యం | బుగర్థిస్థాయితయో
గము | నెగడు ఘనులు నిల్చునడనిరి భవ్యమతుల్ || క. నియతి సెడక
దగ సర్వే , ద్రియములు మానసమునన్ గుదియనణచి పరం | బయి

న పదంబుగనుండఁ | స్వయంశక్తి సహితంబశక్యము వలుకక॥ క. మా
యోగగనము విజ్ఞా | నాయత సూర్యరుచి జేర్చి యందతిసూక్ష్మం |
బైయున్న యమృతమర్ధిమ | హా యోగగరిష్ఠుడు గను ననిరి మహా
త్ముల॥ గీ. పంచవింశతి కునికన్న పరమ తత్వ | మెందులేమినదియ
గోరుచుందుగు బుధు | లక్షుండు నిరంజనుండవ్యయుండ | మేయుడా
తత్వమయ తర మించుచుండు॥ క. అగయషడ్వింశతికుడ పారమనంతం
బు ఘన మథావ్యమునై పెం | పానిన మాయాసహితం | డైరుచి లీ
లాకళామయత బేర్చిదగు॥ క. మాయాశక్తి సమస్విత | డైయా
యన సృష్టిజేయనణగించు రహి॥ వాయక జగములు పరముం |
డైయెందునుదగుల కొక్కడై యక్షుడై॥ క. అమృత పదంబాతత్వము
యము పెద్దలకది సదాశ్రయము సద్విజ్ఞా | నము దానిమూల మా
మూ | లము శ్రద్ధాయోగ నిష్కళంకం బరయ॥ క. ఈశ్వరు డెం
దును దగులకు | శాశ్వతుడక్షరుడు ఘనుడచలుడతని పరం | బై శ్వ
న్నమైదగింపనము | శశ్వదోభామృత ప్రశస్తి నెలకొను॥ క. కారణ
ము లేదొకప్పుడు | వైరాగ్యంబునకు బుద్ధివశతమనసు సు | స్సారంబై
యెందుజనక | నారూఢి బాలచునే నియది సులభమగు॥ క. తా
నెంచును దగులకని | త్యానందముతో రమించు హంసునమలవి | జ్ఞా
నము పేరిమి కన్గన | గానేరడు జుండయోగ కలితుండెపుడు॥
గీ. గోచిమానినేల గూర్చుని కన్నలు | మూసియోగనియతి మొన
యునైన | కానలేడుయోగి మానితశ్రద్ధాస | మన్వితండుగాక మా
న్యులారా॥ క. శాశ్వతమజరమ నంతం | బీశ్వర తత్వంబు నిక్కమెరు

—*స్వయం జోతిర్విలాస ప్రకాశము.*—

గడు సద్యో | కైశ్వర్య పరాయణుడును | విశ్వమయుడు తానుగాక
వేయేమిటికి॥ గీ. పంచవింశతి తత్వంబు భరితమైన | యోగమచల
మమేయమైయొప్పుచుండు | దానషడ్వింశతియగు తత్వంబుపూర్ణ |
భావము బోరయునది మోక్షపదముజుండు॥ క. అక్షరతత్వముసకల

ము | ముక్కుజనంబులకు మేలు మూటినణచియూ , తృతీయముడిగి నెలకొను | దీతోపగులగునది బ్రదీపించుదగ్గఁ || క. జగములు సమస్తభూతము | లుగురులఘుత్వాప్తి నేవెలుంగు మయములై | నెగడు వినుండాతేజం | బగోచర మత్తురము మహాఘనమరయన్ || క. పరమార్థ పరిజ్ఞాన | స్ఫురితంబగు నెలుగు సర్వభూతములందున్ | దిరమదిపూర్ణమగుడున | త్సతత్త్వము మోక్ష హేతుకంబై దోచున్ || క. ఆతేజంబ వ్యక్తమ | తీతయనిష్కారణము పృథ్వ్యాదిమహా | భూతంబుల కా శ్రయమున | నాతనమది బాండుచిస్మయమనోతి శయుల్ || క. శాశ్వతమగునాతేజమ | విశ్వాత్మక మెరుక గలుగు విబుధు లదియయూ | తేజ్వరుగా ధ్యానితురు | శశ్వచ్ఛ్చన్దాగరిష్ఠ సయమము దగ్గఁ || క. నూయామయు డీశ్వరుడుని | రాయామ వి శిష్టును నిరంజనుడు మయుం | డేయ్యోగము సేయడు | సేయు మరియు జిక్కడొకట జిక్కుతనంతకన్ || క. తానెల్ల యెడల గల్గియు | నే ననడే కాకిదగుల డెందుమహామా | యానిరసనతత్త్వమయడ | దీనుడు పరమేశ్వరుండధికు డన్నిటికిన్ || క. తోచుతనంతన గగనము | దోచుదన్నెరుగగల బుధుల నిత్యంబున్ | జూచుమరి చూడడురూమా | యాచక్రమునడుపు నణగడవ్యయశక్తిన్ || క. ఎరుకగలవారి సందరి | నెరుగునెరుక తన్మయంబయిన లో వెలుగై | యురువగు మోహతమము రూ | పరజేయన్ హంసుడనగ పుముండుంగున్ || క శ్రద్ధాసమేతిమునుపరి , శుద్ధంబగు నాత్మదోచుచును మాయాసం | రుద్ధుండై దోచకదగి | బుద్ధినణగియుండు వెలుగుభూమి వ్యముగన్ || గీ. జోతియైయాత్మయందు సద్యోగగరిమ | వెలుగు సాంఖ్యద్వీపమున వేయి వత్స | రములు వెదకిన గానరాడమలు డీశ్వ | రుండుఋషులార లోకమయ్యుండతండు || క. పరమేశ్వరునకు రూపము | జరామరణములు లేనిశాశ్వతుడుపరా | త్పరుడతని లీలవెలయున్ | జరాచర సర్వజంతె జాలములు గడున్ || క. రూప రహితుడయ్యును బహు | రూపంబుల గానబడు నరుండిచ్చులనే | రూపంబర్థిగొలచునా | రూపము వాడగు పరాత్పరుడు ఋషులారా || క. ఏవస్సువు

నీశ్వరుడని, భావించుచు మానవుండు పాపించు జగ. ద్భావనుడా వస్తువునం. దావేశము బొందిదానయై వెలుగొందున్. గీ. సూర్యచంద్రాగ్ను లతనితేజోమయములు. జగము లన్నియు నోతత్ప్రసన్న మహిమ, వెలయుచుండు నెన్నండును వేదములతః దీనుమాయా విలాసంబు లెరుగరాదు. స. దేవుండు గలడని తెలియుట కన్న మంత్రంబు జపించు చందంబుమేలు. మంత్రజపముకన్న మతము పేరి విగ్రహారాధనముసేయుటరయ లెస్స. విగ్రహారాధన విశ్వాసమునకన్న హంసుండు గ్రీడించు నట్టిచోటుఁదెలిసి యోగసమాఖ్య వెలయు టత్యుత్తమ మేమతంబునుదాని కీడుగాదు. యోగమువహించి విశ్వముముండు శమము. భాధికుండు నిరాశ్రయుడైనవాడు. భవ్యతము డమ్మకాత్మునిపరముడీశ్వరుడు తను జేచ్చుకొనునీల నూపనతడు. ఉ. ఆక్షరితత్వమీశ్వర చిదాత్మకమాతని దివ్యశక్తివృత్తి. నిక్షయమాత్రమై త్రిజగతి మయభూతి జెలంగు ప్రాజ్ఞులే. డక్షరముల్ గుణించి పరమార్థమయం బొకడందుజేర్చిశ్రీ. ధాక్షమమూర్తిమంతముగ దాల్చు దురాత్మ పదస్థితంబుగన్. క. ఏశక్తిజగన్మయమవి. నాశనమచ్చేదమన్యయంబదిపరమా. ధాశయము దానిజేచ్చును. హాశమ సుఖశీలునిండు నక్షరపదమున్. మ. జగముల్ గల్గయునందు దాల్చి సుమహచ్ఛక్తి విజృంభించిపా. రగదీక్షారతులైన వారలకు మాన్గంబై నిరాలంబనా. ప్రిగుణాతీతుడు నిత్యముక్తుడు మహాతేజో మయుండై ప్రపం. చగురుండై పరమేశ్వరుండు వెలయున్ జ్ఞానస్వరూపుండునై. గీ. నిత్యమవ్యయం బనిరి తత్వ విదులును. న్వాదు లీశ్వరుని మయమగుతత్వ. మదివహించ శక్తు డనరాదు పరమేష్టి. నైన నెరులు పెన్ద లనగనెంత. క, ఏమత సంశ్చిదులయిన. ధీమహితా వాప్తిమై బ్రదిపించుచుతే.

—*పరమేశ్వరో పాసనక్రమము.*—

జోమయునెరిగి బడయుదుర. సామాన్య మృతపదంబు శాశ్వతలిల్. క. వినుడు పరమేశ్వరోపా. సనపరులకు యోగసిద్ధి సౌలభ్యముదా.

న ని రంజనత్వపదమున్ । గనువారలు మేలుదాని కన్నను గలదే,
 గీ. ఎల్లవారును తమ తమ యిచ్చలు దగి । ప్రతిదినంబును పరమేశ్వ
 ర ప్రణతులు । జేసి శక్తికొలంది భజంపవలయు : నట్లుజేయనివాడు
 గాడరయనరుడు॥ వ. ద్విపాదపశువనంబుగగు॥ క. పాపంబులగు యో
 గము । దీపించున్ బంధనములు దెగుదెగు సీత్యర సే , వాపరులకువా
 రలెబహు । రూపముల జరింపుచుందురు పరమ పదవిన్॥ క. విమల
 మతులు బుధు లీశ్వర । నమస్కరణ స్తుతార్చనముల మహానం । ద
 మయంబు శాశ్వతమగు ప । రమపదమూర్జితముగా బొరయు చుండు
 దగన్॥ గీ. పరమపావనంబు భుక్తిమయంబు నా । నందపూర్ణమవ్యయ
 మగు సీశ్వ । రప్రణత సమార్చన ప్రస్తుతి తెరంగు । తేటపరతు విను
 డు ధీరులారా॥ గీ. బుద్ధివెలయించి యుద్రియములు మనమున । గు
 దియనణచి పూర్వాభిముఖుండునై బు । ధుండు పద్మాసనమున గూ
 ర్చుండిదృష్టి । నిలిపి పరిమాత్ముని భజంపవలయు నియతి॥ వ. అదియె
 ట్లనిన॥ క. పరమప్రధానతత్వ । స్ఫురితంబై యోగశక్తి పూర్ణతగని
 య । తురమగు నదియే తేజము । భరితశ్రద్ధారతి నదిబాటెందునెదన్॥
 క. మాయామయమైగగన । చ్ఛాయవిధంబున సమస్తజంతువులందున్
 బాయకదోచువెలుగున న । పాయపదముబడయగోరి ప్రణుతించుదగన్॥
 క. ఏయవ్యయ తత్వము నా । రాయణపరమాద్య మక్షరము సత్వజ
 గ చేయస్కరమాతేజమ । నాయాసము నిర్మలము మహాప్రిదలం
 తున్॥ క. విశ్వమయంబగు తేజము । శాశ్వతలీలాప్తి దాల్చి సమ్య
 జ్ఞానా । ర్థశ్రీన్ని గూఢరతుడగు । సీశ్వరు శమసుఖముగోరి నే భజియిం
 తున్॥ క. ఏయద్యమమును బొందక । చేయక పరిపూర్ణ తత్వ సిద్ధి
 వెలయునా । రాయణ సక్షరు నవ్యయు । మాయామయ సీశ్వరున్

విమలు సేవింతుఁ॥ క. అమల వ్యాప్తంబైన ప రమతత్వము గొని బు
ధులు నిరంతర మెవ్వా . నిమయత గ్రీడింతురతని । నమస్కరణములు
జేసి నముడనగుచుఁ॥ క. హింసయుడిగి నిత్యము వి । ద్వాంసులు ప
రమాత్ముడనియు తత్వమనియు నే । హంస స్వరూపు నియతిమె
యిం సాధింతురతని పరమేశ్వరు గొలుతుఁ॥ క. వైరాగ్య సమన్విత
లగు । వారలకుఁ పగుమగాక వసుజైఘనతే । జోరమ్యత గన్పడుమా ।
యారచను న్నిశ్యగు న్ననఘు నుతిజేతుఁ॥ క. ఏయెడల జిక్కకెందు
ను । వాయకనే కాకీయై యపరిమితి తత్వ । శ్రేయఃప్రశిష్ట డగు నా
రాయణు నర్పించెదఁ శరణున మేయుఁ॥ క. అనియిట్లనేక విధముల
సనాతను నీశ్వరుఁ బ్రశస్తి ని యతిపే । ర్మి నుతింపుచు మ్రొక్కుచు
మె । ల్లన నిశ్చల యోగ రితిజెలంగగ నలయుఁ॥ వ. అనిచెప్పి మరి
యు నిల్లనియె॥ క. ఆయతమతినేజెప్పిన , యాయర్థంబులు మహా మ
హిమ బెంపొందఁ । జేయగల వేదసారము । లాయుర్వృద్ధికరములు
మహాఋషులారా॥ గీ. నిర్మలుండగు విప్రుండు ధర్మపరుడు । త్రి
యుండు నీయర్థముల్ శాస్త్రతములు । జనువనిసిపింప కారు వైశ్యప
దజాతు । లింతవల్లు తెల్లంబుగ నెగుడుదుదగ॥ వ, అనిచెప్పెనని॥

చ. ప్రణవ మయాదితత్వ పరిపాక మహాజ్వల దివ్య యోగ ధా
రణ విమలప్రకార బుధరం జిత సచ్చిదతీతభక్తప్ర
మాణ నిరతాభిలాష రత సంయమ భావపరిస్ఫూర్తా
రణ జగదంతరస్థిత పరాయణ శాశ్వత మోక్షదాయకా॥

క. అకలంకయోగ రత రా

మక్మష్ట పరమ హంస మానితగురు భ

వ్యకళానందమయ సమ
స్తకారణ మాత్రశాశ్వత విలాసగతీ॥

మాలినీ విమలపరమయోగా వేశసచ్చిన్మయత్వా
దిమహితగురు సేవా తీర్థ భవ్యప్రసాదా
సుమహిత తరబోధా సూక్ష్మ మాగ్ధాను కూలా
సమదదనుజ హంతా సమ్యు గార్ధి ప్రశాంతా॥

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచ సేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపు రెడ్డి
పాపినాయక పుత్రి నిఖిలబుధజనవిధేయ యష్టలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు ద్వైతశాఖ్యామ
సంపూర్ణమ్.

క. కుమతుల మున్నీ యాధ్యాయము
కొందరు కొంత యణచిరని చెప్పె మహా
ర్థమహితుడు రామకృష్ణప
రమ హంస గురూత్తముండరియు నది విబుధుల్॥

శ్రీ ర స్తు.

కీమద్వితీయరామకృష్ణ పరమ హంస గురుస్వామి శేనమః

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

త్ర యో ద శా ధ్యా య ము .

శ్రీ యోగ విలీనార్థ ము । హఃయోగి జనస్తుతాన్య యస్థిరగు
రుత । త్వాయత నిరూఢతరవా । రాయణ విశ్వాది హేతురతప
రమేశా॥ వ. దేవా యనధరింపుమట్లు సావధానులైయున్న ఋషిసమా
జంబులతో భృగు మహర్షీండుండిట్లనియె॥ క. ప్రాయశ్చిత్తవిధులు ప
ర । మాయుర్వర్ధన కరంబు లఘుహరణ సుఖ । శ్రేయస్కాంతి ప్రద
ములు । భూయిష్టము లవివినుండు బోధింతు తగ్గ॥ చ పరమపవ

—*బలవద్దానాది ప్రకారము*—

త్రులుత్తములు బ్రహ్మ విదూల్ సుకర క్రియారతుల్ । భరితగుణావ
లంబనులు ప్రాజ్ఞులు భవ్యకళావిశారదుల్ । గుగుసములత్యుదారనయ
కోవిదులైన ధరామరుల్ ప్రమో । దరస నిమగ్నచిత్తులుగ దానము
లీదగు నెల్లవారిలు॥ క. అంతర్వేదికశుద్ధ । స్వాంతముతో నన్నమి
డగ జనువిప్రులక । శ్రాంతంబు బహిర్వేదిక । నెంతయును తదన్య జ
నుల కిడునది గరిమ॥ క. నేదవినులు నత్యుత్తము । లైదగు విప్రుల
కు నృపుడు యజ్ఞంబుల న । త్యాదరమున మణులును ర । త్నాదులు

నొసగునది దక్షిణలుగా బేర్పిండ్ల॥ మ. పరదారాభి రతాభి లాషియగు
 నచ్చాపాత్ము డత్యంతలో । భరతానాప్తి గహించు నీచుడును పాపంబు
 న్నశంకింపకె । వ్వరి నైనంతుదిమోస వుచ్చు ఖలుడుఁ వధ్యుండు దు
 ప్ప్రక్రియా । పరుడుఁ గారతి దానముల్ గొన ఘనుల్ పాత్రుల్ మహీ
 దేవతల్॥ క. ధనములు శక్తికి పోలిన । యనువున బ్రాహ్మణులకీగు
 నాదరముననే । జనుజాతండు విశుద్ధం । బును భూతిదమున గు లోక
 మున సుఖముండుఁ॥ చ. తనయుల్ సోదరుల్ సతులు తల్లియుతండ్రి
 గురుండు బాంధవుల్ । మనములు కందిరోయ తను మాన్యు డితండని
 యెల్లవారబుఁ । వినుతియొనర్ప గోరి యొక వేడుక దానము లిచ్చునెవ్వ
 డా । తనికి ఫలంబులేదనిరి ధర్మవిదుల్ కడు డాంబికంబగుఁ॥ క. తను
 డాంబికుడని యెల్లరు । జనములు నిందింపకీర్తి సమకూరుటకై । య
 నుచితమగు దానము లి । చ్చునతడు శౌరవము సెడి పశుప్రాయు డ
 గుఁ॥ చ. ధనమధికంబుగూరిచి సతంబును యజ్ఞము లిష్టదానముల్ ।
 జననుత వుణ్యకర్మములు సల్పని వైశ్యుని యింటజొచ్చి త । ధనము
 గ్రహించుటొప్పు వినుత వ్రతశీలుడు యజ్ఞ దీక్షితం । దునగు మహీ
 నురుండు నృపుడుఁ కృతపుణ్యులు వారుగావునఁ॥ వ. లోభియగు
 క్షత్రియుని వలనను యజ్ఞారంభ సమయంబున స్వతంత్రించి విప్రుండు
 ధనంబు గొనువాడు మరియును॥ క. బలిమిమెయి నయిన మరి దొం
 గిలి యైనఁ గొనుటయొప్పు కేవలముఁదనా । దుల నత్యుత్క్రష్టం
 డై । బాలచిన శూద్రుని ధనంబు భూసుర ముఖ్యుల్॥ గీ. ఆహితా
 గ్ని గోశతాగ్ని వంతుండు । మఖము సహస్రగోగణములు గలిగి ।
 యున్నవాడు సేయకుండురేనియుబల్కి । బ్రాహ్మణుండు గొనగపాత్ర
 తముడు॥ క. ఏనరు డర్థము గలిగియు । దానంబులు సేయడత్యు దా
 త్రమతమునఁ । వానినణచి తద్ధనముఁ । భూనుత యజ్ఞరతుడు గొను
 భూసురుడుగుకఁ॥ క. పరిమార్ధవంతుడై లో । భరితి బ్రవర్తించునీచు
 బలిమినణచి భూ । సురుడు ధనము గొనునేనియు । దురితంబగు గాన

సశ్వధులు నడువ కలుగ॥ ౪. అదియెట్లనిన, గీ. మూడురాత్రులు ను
 పవాసమునగ్మశించి । నాల్గవ దినంబు సంచుదయమున లేచి । దాన
 మొనరింప కుండునాతని ధనంబు । నపహరించు నది భూసురుండ దను
 వేచి॥ గీ. కశ్యములయంకు పోలముల కడలయందు । నిండ్లయందు నెం
 దైన మహీసురుండు । చెప్పి ధాన్యంబులు గ్రహించు టాప్సయజ్ఞ
 సమయమందనిది సగ్ధస్మి శాస్త్రవిదుః॥ గీ. నత్సరత్రయంబు వాంఛా,
 సమృద్ధి గా । గుడువజాలు ధనము గూర్చినట్టి । వాడు సోమమఖమవ
 శ్యంబు నాచరి । పంగ వలయు పరమ బ్రాహ్మణుండు॥ ౫. అయినన
 సత్యర్థంబు గ, లయతుండు ద్యోగి యైఫలముగోరి మహా । వ్యయభా
 రమోపి దిగ సో । మయాగము సేయరాదమల మతులారా॥ ౬. స్వజ
 నముల బ్రోవకర్చి పరజనంబులకిచ్చుకష్టరతు దానముల । క్కజమయ్య
 నుఫలచంతములు జగన్నతములునుగావు లోపంబుబలె॥ గీ. బ్రాహ్మ
 ణుని ధనంబు రాజు గ్రహింప పా । త్రుండుగాడు బల్మిదొడరి యడిగి,
 కొనవలయు నృపాలకుని కావదలుగల్గు । వేళనియవలయు విప్రవరులు॥
 ౭. ఏనరు డ్భూలాధ్యంబులు । హీనుని బల్మిమెయి నణచి యిచ్చు నధిక
 టి । ప్తానిరణి శయాంక । శ్రీనిధుల కతండు గడు విశిష్టుండ యగు॥
 ౮. గీ. యజ్ఞశీలుని సామ్మ దేవార్థమనియు । యజ్ఞములు సేయకుండు దు
 రాత్ముధనము । రాక్షసస్వమనియును పరమబుధులు క లావిశారదు లె
 న్నిరి పాననముగ॥ గీ. యజ్ఞమునకు బల్మి నైన దొంగిలియైన । బ్రా
 హ్మణోత్తముండు పగుల ధనము గొనుటయెరిగి నృపుడు జనదు దండిం
 ప స । ర్వాధికార మతని యండగలదు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు పేదవడి
 క్తిశించుటజూచి । యాదరించియతని కధికధనము । లొసగి మంచివృ
 త్తి నొనరింపవలయు నృ । పాలకుండు దానభవ్యతగను॥ గీ. కడుపు
 మండ నృత్తి కర్మితుడగువిపు । డెదియైన సేయ నిచ్చుగించు । దాన
 బ్రాహ్మ్యము నెడుగాన సంతలు పుట్టకుండ రాజు బ్రోచుచుండవలయు॥
 గీ. అట్లుబ్రోచుచుండు నధిపుండు బ్రాహ్మణు । లావరించుధర్మ మం
 దుసగము । పాలువరయుదాన భవ్యత మెప్పునా । విప్రులతని యం

ద వెలయుచుండు॥ క. సీమలకు శూద్రజాతుల । యాచించి మఖంబు
చేసి యధముండకుదే॥ వాచాన్యజైనగావున, యాచదురుమహీసురులక
నర్హులబయ్యును॥ గీ. యజ్ఞమాంచరింపనడగి కూర్చినధనం । బండులేశ
మైన నాశజేసి । గుడుచునట్టి బ్రాహ్మణుడు కాకి యైపుట్టు నపరజన్మ
మున మహాత్ములారా॥ క. అసయము దేవబ్రాహ్మణ । ధనము లను
భవించునే యధర్మ రతుడు ఘో । ర నరకమున గృధ్రంబులు । తను
వొలిచిదిసంగ వాడుతత్తరము పడు॥ క. అపదలత్యధికంబుగ । ప్రా
పించిన బ్రాహ్మణుండు పరువమునెడినే । రూపున నేయవి చేసియు ।
పాపంబులు బారయడనిరి ప్రాజ్ఞజనంబుల్॥ క. భూసురు డాపదపాప
ము , చేసియు వాపికోసనేర్పు శిష్టమతంబ । భ్యాసించి గాననింతలు,
చేసియతని గినిసి వల్కు జెల్లదొరులకు॥ చ. అసఘుడు బ్రాహ్మణుం
డు ఘనుడాపదలం బడియున్ననాడు గా । వునదగ బ్రోవగావలయు బ్రో
వక దక్కిన సీచకర్మముల్ । వాసాచు దాన బ్రాహ్మ్యమితి లోపమ
గు న్ననుచు తదాప్తిజే । సిన నృపుడుత్తముండన విశిష్టడనందగు న
ట్లుగా కొరుల్॥ గీ. వృత్తిగూర్చి తన్ను వెలయించు నరవాలు । డెట్టి
జైన నిండు్య డితడటంచు । సభలజెప్పునట్టి యభిమాన శూన్యుండు ।
బ్రాహ్మణుండు నెడు నుభయ పదములు॥ క. తనకపకారము జేసివ
జనునరపతి కెనుగ జెప్ప జనదురుకమెయి॥ గినిసిశపింపగ మరివా ।
ని నెదిరిశాసించునది మహీసురుడు దగ॥ క. తనమంత్రశక్తియురుజై
జనునెల్లవిధముల నృపుని సామర్థ్యము క । న్నునుగాన యెగ్గుజేసి న ।
జనుని॥ బ్రాహ్మణుడుదిపుట శాసింపనగు॥ క. వెలసిన నాల్గవ వేద
ము । కలయంగా జదివి మంత్ర కలితములగు వా , క్కులను మహాత్త్రం
బులచే, బోలయింపగ వలయురిపుల భూసురముఖ్యుల్॥ గీ. పరమ జప
హోమములుచేసి బ్రాహ్మణుండు । బాహువీర్యత నెరపిభూపాలకుండు ।
ధనము లొగినార్చి నైశ్య శూద్రజనములు మ , హాపదలు వాపిగాను
వారలాద్యులారి॥ గీ. చెలగి యెల్లరు ధర్మంబు సేయునట్లు । బోధసే
యంగ బుట్టించె భూమిసురిల , బ్రహ్మదేవుండు పూర్వమా పరమప

ధము । నడువ లేని యపాత్రులై నెడుదురుర్వి॥ క. జగతిగలయెల్లవా

—*యజ్ఞకర్మ ప్రకారాది వివరము.*—

రల । దగజోధింపంగ జాలుధర్మ మయులు॥ క. గురులు విప్రులు
శుష్కము । లగు వాక్యముగాడి నెడుదు రప్పరమ గతుల్॥ గీ. కన్య
యును యవతియును జనమాన్యతముడు , గాని వాడును హీనవిద్యా
నిరతుడు । నాగ్నడును హోమ కర్మంబు లాచరించు నట్టివారలు గార
సిరార్య జనులు॥ గీ. వారలట్లుసేయు వారలైన మ హిళాగ్ర । సరకమం
దు గూలుదురు ఫలంబు , గోరిసేయువను లపారదుఃఖాస్పద । ముల
గు తగనివార్జిమోలనిట్లు॥ క. విమల ప్రాజాపత్యము, ఖముదానము లీ
యకయ తగదు సేయగన । శ్లోమొసంగి వాపియ దా । నములీయ
క నదియొనర్చు నరుడయ్యఘము॥ క. నియతేంద్రియుండు భప్యం
డయమహితాత్ముండు తీర్థయాత్రాభిరక్త । ప్రి యుతుండైనను ఘన
మఖ । ము సెనర్పంగాదు దానములు సేయకొగి॥ వ. అల్పదక్షిణ
లొసంగి యాగంబులు సేయంగాదు. మరియును॥ క. శ్రీయును
పుత్రులు కీర్తియు । నాయుపు తేజోబలములు ననిశము జెడు బెం । పే
యది దక్షిణ లబ్ధము । గా యొనరించిన మహామఖము నిష్ఫలమై॥
క. హోమంబు లుభయ సంధ్యల । భూమిసుగుడు సేయకొక్క పోక
దిరుగువా । ధైమాసమొకటి నిర్మల । తామతి చాంద్రాయణ వ్రతి
ము సేయ దగు॥ క. వేదము లెరుగని విప్రుడు । కాదు సదాయ
గ్ని హేమాత్ర కర్మంబులు బెం । పేది యొనరింప దివురుట । పాద
జనకు సరియతండు పండితు లారా॥ క. వేదంబులు చదువని శూద్రా
దులు హోమములు సేయు టత్యంతము పా । పోదయ కారణలగున
వి । వేదాత్మకములు మహా పవిత్రములగుట॥ క. తా నడుపందగు
కర్మము । లే నరుడు పాత్యజించి హీనంబుల ని । స్థా నీచములగు సే
తలు । బూనునొనర్పంగవాడు భువి పతితు డగు॥ క. కోరిక చేసిన
యఘముల । పారిములైనను దొలంగు ప్రాయశ్చిత్త । దారవిధుల నొ
క లెరగున , కోరిక నొనరించునవియు గూడ నయమగు॥ క. ప్రాయ

శ్చిత్తఘనవిధుల । వాయుసరయగోరి సేయు పాపములధిక । ప్రాయ

—*ప్రాయశ్చిత్త విధుః*—

ములయ్యను జీకటి । తోయజ మిత్రోదయమున దొలగి చనుగతిక ।
 క. అయక ప్రాయశ్చిత్తవి । ధర్మాపముజేసి యత్యు న్నినియతిమై ।
 నరుడోడక వాపిగొనుక । పురాకృతి ధారపాప పుంజములైనక॥
 గీ. ఇహము నందుజేయు నిర్ధాపంబుల । వలన కొందరును మిగుల
 పురా కృ । త ములవలన కొందఱుమహి నెల్లెడనను । లాకృతుల విష్య
 యములు బొందు॥ నీ. కల్లుద్రాగినవాడు కనకంబు ముచ్చిలువాడు గొ
 గ్గులు పోయి వ్రచ్చుదంతి । మలును నఖంబులు గలిగి యెల్లరు నవ్వ
 చరియించువారు నందరును తీటమూడిన చ్ఛంబు వాడగు గురుతల్ప
 కుండు సద్రాప్తహృదు గోచరింతువు । జపింపవారిలు కంపు కెక్కింబు శు
 యరోగమును బాలిశిత్వమును బా । లచిన వారిలగు కిలాసంబు వి
 ద్యయు । కలిమియును బలంబు గలిగియెట్టి । వానినైన దూరపలుకు
 వారలుతను । హృదయ భూరిసత్వి హీనులగును॥ గీ. గుట్టుమహా
 రించి కుంటివాడగు గోవు । నణచి మూగయగు మహాజనముల । కలు
 కు లుత్తజేసి బధిరుండగు పరాంగ । నాతి దృష్టిజేసి యంధుడగును॥
 క. ఈరీతి సకలవికృత శ, రీతిల వికలాంగులక బోక్షించుచునె ।
 వ్యాధికి నెగ్గులు సేయకు । దారిపథమునందు సరుడు దగునడుపంగక॥
 గీ. పూర్వజన్మమందు బుద్ధిపూర్వకముగా, నాచరించినట్టి యఘ
 చయములు । వాపిగొనగవలయు పాపప్రాయశ్చిత్త విధులు నడిపిలో
 కవిశ్రుతముగ॥ నీ. బ్రహ్మ హత్యయు సురాపానంబు చౌర్యంబు గు
 రునతీ సంగమంబయఘోర । పాపంబులుత్కర్ష బాటించి పలికిన య
 స్మృతంబు స్మృతపంచనాభి రితియు । గురుని కప్రియముగా నెరపిన మా
 టలు బ్రహ్మహత్యకునిరి బ్రహ్మనర్థ, సంబునుకూట సాక్ష్యంబు మిత్ర
 వధయు వేదంబునిందించు వాదములును । కుడువరానిదాని గుడుచు
 టయును మల । మూత్రములు సదులన పాత్రభింగి । విడుచుటయున
 సంగవెలయు పాపములారు । మద్యమానుటకు సమానములగు॥ క. వ

రుసన్ నిజ్జేవనరా । శ్వరజతగురు రత్నతామ్ర నజ్రకుసుమ భూ । శర
ములు మ్రుచ్చిలుట భువిన్ । సరియగు బుధులార కనక చౌర్యంబున
కున్ ॥ గీ. మాతెతల సోదరులను కుమార డైలను కు । మారకుల భార్య
లను మిత్రదారలను నృ । పాలసతులను పితృంబు కేరి గొనుట । గురు
సతీ సంగమము నకుసరి ముందును । వ. గోధయ కాని యాగంబు
లును పరస్త్రీగమనంబు నాత్మనిక్రయంబు మాతాపితా గురు శుశ్రూ
షానిరాకరణంబును బ్రహ్మ యజ్ఞ విశ్చనంబును హోమాది పరామృ
ఖ భావంబును పుత్రునిసంస్కారపాత్రునిగా జేయుటయు నన్నసంస్కా
రి హిమంతై తమ్ముడు సర్వసామ్యత సిద్ధులు వడయుటయు నెఱుంగి
ప్రక్షేపాచుల కన్యను దూరతిగా జేయుటయు దూప్య ప్రతింబులును
నత హీనతయు జెనవులు తోటలు భార్యాపుత్రాదులను విక్రయిం
చుటయునియమిత కాలుంబున సంస్కార పరండు గాకుండుటయు పితృ
వ్యాదులనను కూల్చిపరండుటయు కూలిగొని వేదంబులు జెప్పటయు
విక్రయించుటయు విక్రయింపరాసి తిలాదులమ్ముటయు బంగారపు గ
నులు మొదలగు వానియంద కారము వడయుటయు మహా యంత్ర
కర్మండగుటయు హింసాపరండుగుటయువైద్యవృత్తి నవలంబించుటయు
శస్త్రజీవనంబును వ్యభిచారంబును భార్యాదులను వేశ్యలుగా జేసి జీ
వించుటయు కట్టెలనిమిత్తము జీవించి యుండు వృక్షంబుల నరుకుట
యు దూష్యాన్నంబు గుడుచుటయు ఋణబంధనంబు వాపికోనకుండుట
యు కానిశాస్త్రంబు లధ్యసించుటయు పాడియు నాడియు బ్రదుకుట
యు ధాన్యంబులు పశువులు లోహాదులు మ్రుచ్చిలుటయు కల్లుద్రాగు
సంగనతో రమించుటయు మద్యాదులారాఘాటించుటయు పురుషముఖం
బుగలవనితతో గూడుటయు మొదలగు దుష్కర్మంబులు సేయువార
లు పతితులగుంగావున సముచిత ప్రాయశ్చిత్తి విధులొనరించి కొనవల
యు నది యెట్లనిన॥ గీ. పదియురెండు వ్షంబులు బ్రహ్మహత్య । చేసె
న ఖలుండరణ్య నివాసుడగుచు । దానువధయించినట్టి యాతని కపా
ల । కర్పరము గొనిదగు భైక్షికములు గుడువ॥ గీ. పదియు రెండు వ

గ్నంబులు బ్రాహ్మణుండు । ద్విగుణము నృపుండు నైశ్యండు త్రిగుణ
 ములు చ । తుర్గుణంబులు పరమ శూద్రుండు బ్రహ్మ । హత్య చేసి
 మహావిధుల్ నడుపవలయు॥ గీ. ఆహవంబున దెగియైన నగ్నిహోత్ర
 సంస్కృతావాప్తి జనియైన తృప్తియిండు । దాత్తతరభంగి నశ్వమేధం
 చేసి । యైన నొగి బ్రహ్మ హత్య దానణప గలుగు॥ వ. అశ్వమేధం
 బు చేసియైన స్వాజితములగు గోగణంబులు చేచ్చి గోయాగంబుచేసి
 యైన నభిజిహ్వ శ్వజిదానులు నడిపి యైన నియతేంద్రియా హారంజై
 వేదంబుజపించుచు నూరుయోజనంబులు నడిచియై, నైశ్యండు బ్రహ్మ
 హత్య దోషంబు వాపిగొనుచుడు వెండియు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు జాతి
 మాత్రుడై బరగు బ్రా । హ్మణుని వధముచేసి తనస్వధనము లుత్త ।
 ముండు వేదార్థ వేదియు పండితుడగు । బ్రాహ్మణుని కొనగి వాయు
 నచ్ఛాతికంబు॥ వ. జాతిమాత్రబ్రాహ్మణ పథము చేసిన బ్రాహ్మణం
 డు హాపరన్నంబు గుడుచుచు వేదమంత్రంబులు జపించుచు వశీకృత స
 ర్వేంద్రియంజై ప్రవాహాను గమనంబుగా సరస్వతీనది నడుపవలయు
 నని కొందర మతంబు॥ గీ. పదియరెండు వర్షంబులు బ్రాహ్మణుండు ।
 వనమునవశించి పిదప భవ్యగతిలూప । కుంతల శ్మశ్రున ఖరుడైగో
 వ్యసుండు । నైన తిరుమూల మందైన సగుచును॥ క. అణువును జెద
 రక గో । బ్రాహ్మణు లకు నాపదలు గల్గునప్పుడు తద్ర । తుణ మా
 చరింప నేగి ను । రణమున్ బొందిన నరుడు దొరగు పాపములన్॥
 గీ. బ్రాహ్మణుల కెల్ల ధనములు పంచిపెట్టి । బ్రాహ్మణ సహస్రము
 జ్వల భక్తిగొలచి బ్రహ్మవిజ్ఞాన రతిమేనవాయగల్గి బ్రహ్మహత్య దోష
 ము వాయు పండితుండు॥ క. ఈశ్వరపున సువ్రత ని స్థాతిశయతపదియు
 రెండు నబ్దంబులు వి । ష్యాతీమయున్ గడపి మహా । పాతకములు
 వాయుద్విజడు పండితులారా॥ గీ. అపబృథన్నాన మొనరించు టశ్వ
 మేధ । మాచరించుట పుశ్యాత్ము లైనవార , లిచ్ఛలు సమాగతులు
 గారహించుట సర , పాలకుడు బ్రహ్మ హత్యపాపంబు వాయు॥ గీ. ధ
 ర్మమునకు హేతువు లత్యుదాత్త మహిమ । గలుగు వారలు విప్రులు

గాన వార । లాప్తిదనుగొల్పుచుండు సరాధిపుండు బ్రహ్మహత్య దోషంబును బాయుటకుదె॥ క. వేదవిదులు నుత్తములగు । భూదేవులు పర్వలోకముల పూజ్యులనం । గాదగు వారలగొల్పు నృ । పాదులు పాపములు వాయు ననుటకువగునే॥ గీ. సేయుడివి యెల్లవాగును సేయకుడివి । యనుచు శాసింపుచుండు మహామహిమండు । బ్రాహ్మణుం డెల్లు జేసియు పాపభయము । భారయడసరి కొలద ను ఘనుల్ పూర్వములు॥ ఎల్లవారలకును విధు లెగుగ జెప్పి । బ్రాహ్మణునియవి యుత్తమ బ్రాహ్మణుండు । బ్రహ్మహత్యాది సకల పాపములు దొంగు । నిమిషమాత్రంబు చనక ననిరి విబుధులు॥ క. పాయకగర్భస్ఫుట యా । త్రేయ నధయు బ్రాహ్మణుని వధించుట కధిక । ప్రాయములు బ్రహ్మహత్యకు । జేయవలయు విధులు వాని సేయగ నలయు॥ క. సైతికూలము లాడిగురు ని । మతి చొప్పించుటయు సత్తిమాలి యొరునితో । వితథములు సెప్పిపుచ్చుట । యతగవు బ్రహ్మస్ను దోష మొదపుడార॥ గీ. స్త్రీసుహృద్వధయుమః నిశ్చేషధనము । మ్రుచ్చిలుటయు మహాజనంబుల మనములు । నొవ్వబల్కుటయును గాననుచితిములవి । బ్రహ్మహత్య దోషమునకు సో భవ్యులారి॥ గీ. బ్రాహ్మణుడు కల్లుద్రావిన పాతకంబు । వాయు సత్యజ్వలతరాగ్ని నెరిపెన । కల్లు ద్రావిశేరింబు గ్రాగుదాన । గాన నదియ విశుద్ధంబు భానుతంబు॥ గీ. మృణ పర్యంతమును గోమయంసమైన । కేయదైన పాలైనను నీభులయిన । హీనతంతుగు గోమూత్రమైన ద్రావి । బాయవచ్చు సురాపాన పాతకంబు॥ గీ జటియుధ్వజయును వాలంసప్రకృతియు । నైకణాన్నములైన పిశ్యాకమైన । రాత్రినొకసారి దినుచు పర్వంబొకండు । గడుపకల్లు ద్రావిన పాపమడగు నిజము॥ గీ. అన్నములలో నమలముగా నెన్నగబడుకల్లు పాతకములకది కారణంబు । గాన నెల్లగుమలమనకల్లు రోయ । వలయు నంటిన పాపముల్ పులిమిబుచ్చు॥ గీ. కాడియనమాధ్వయన పౌష్టి కంబనంగ । కల్లుమూడు తెరంగుల కిరము వెలయు । వానిలోనెద్ది యేనియు నానినను స । మానపాతక మయ

గుఢ మంత్రులార॥ క. మద్యంబులు రుచిచూచిన | హృద్యంబులు గాగ
దోచు హేయములయ్యున్ | సద్యస్సారము లగుటన | విద్యోదయ
కారణముల వియుడుగ వలయున్॥ గీ॥ యక్షరక్షః పిశాచాన్న మరయ
మద్య | మధమమెల్ల వదార్థంబు లందుగాన | బ్రాహ్మణాదులు ద్రా
వరు పాతకములు | లీనమైదాన నుండుట మానులార॥ క. ఏవిప్రుడి
చ్చలును | ద్రావణముల బ్రాహ్మ్య మొకవెరవున సెడిన వా | డై
వాడు శూద్రుడగు మః | లేవు వినుడు వానికెందు లింగత్వదశల్॥
వ. మద్యము సేవించినవాడు చేసికొనవలయు ప్రాయశ్చిత్తవిధులు
మొన్నెరింగించితి నింక జౌర్యంబునకగు విధులు వినుండని యిట్లనియె॥
ఉ. స్త్రీయమొనర్చినట్టి జగతీసురు డాత్మగలంగి దీనుడై | పోయి నృపా
లుతోడ తనపొయిన పోకలు జెప్పిదండనం | బాయతబుద్ధి సేయుమను
టంచిత ధర్మపథంబు పాపముల్ | వాయుసతంబు దాన కుశలంబగు
జిత్రము పాకభూతమై॥ గీ. స్త్రీయమొనరించి కరము లజ్జించియొరుల |
జెప్పకే కాకియైపోయి గొప్పయడవి | బొచ్చిఘోరతనముచేసి శుక్లద
గుమ | హీనురుడు పాత్రతముడై యని యిబుధులు॥ క. ఏవిధులు
బ్రహ్మహత్యకు | పావన కారణముల వియపారాప్తి మహా | దేవునుచౌ
ర్య క్రియలకు | గావుంపగవలయు దానగను శుద్ధదశల్॥ గీ. గురుసతీ
తల్ప కుండగు కుటలబుద్ధి | తప్త లోహమయంబగు తల్పమందు | ప
వ్వలించినవాయు నప్యతకంబు | గాయమంతయు నొకతరే గ్రాలికమర
గీ. తప్తలోహమయంబగు తరుణివిగ్ర | హంబునా లింగనము చేసియైన
వాయు | గురుసతీగ మనంబున పరికించి | నట్టి దుష్కరపాతకం బా
ర్యులార॥ వ. ఇదిమన్వాదుల మతంబింక ముకొండరు బుధులసారాభి
ప్రాయంబులు పేనుండని యిట్లనియె॥ గీ. స్వయముగా నృపణములు
శిక్షమను గోసే | వైదిప్రాంజలియగుచు తీవ్రమగు వేద | నాధికంబో
పినైర్వీడి శాభిముఖుడు | నైయతిశయత్వి రస్సూర్తి సాగకరిగి॥ గీ భూ
రికేశన ఖశ్మశ్రధారియను స | మాహితుండును ఖట్వాంగుడభి
జ్జిర్ణ | వాసుడువిని యతాత్మ్యండునై సలుప న | లయు ప్రజాపతి

యజ్ఞంబులాతిగాక॥ ప. ఫలమూలంబులైన సావిన్నులైన నియతంబు
గా భుజించుచు నింద్రియ వికారంబులణపికొని శుద్ధుండై మూడుమా
సంబు లడవియందు చాగద్రాయణ న్రతంబు నడుపవలయు ననియు
పెద్దొజ్జెప్పి రివ్వీధులన్నియు గురుసతీ గమనదోషంబు నివారించుకొను
సాధనంబు ల్లిట్లు బ్రహ్మహత్యస్తేయ సురాపాన గుర్వంగనా గమన
దోషంబులు శాంతిజేసి కొనువిధులు జెప్పితినింక సమస్త పాపంబులు
ను నాపికొను ప్రాయశ్చిత్త విశేషంబు లెరింగింతు వినుండని యిట్లని
యె॥ చ. అమలిన గోవుజంపిన దురాత్ముడు గోష్ఠమునందుకొక్క మా।

—గోహత్యాతి పాపనివారణ ప్రాయశ్చిత్త విశేషములు—

సము నివసింపగా నలయు సాధువు నిర్మదమత్సరుండు సం , యమియు
నునై జెలంగర భయంబుచు దోషక నర్థిగోవు మూ । శ్రము కడుపార
ద్రావుచు పరాయణతావ్రత నైష్ఠికంబున॥ క. గోచర్మమంబరముగా
దోచుచు హవిరన్నములు వెనురు ధ్యానంబు । యాచించి కొనిన
కూడును , నీచంబన కర్ధిరెండు నెలలుగుడుచుచు॥ క. గోరజముమే
నుగప్పం । గా రేవునుమాపు గోవుకడ నిద్రాని । స్థారతుల నుండు
టిదియొక । సారపథము స్వశాస్త్ర సమ్మత ముష్టి॥ క. గోమూత్ర
ముగొని ప్నానం । బేమరక నొనర్చుచు మహినిష్ఠ దగం । గామాస
యగము బుచ్చుట । ఫేమహితులు సున్రతంబదియనిరి పేర్కి॥ క. గో
రజముక ద్రావి నమ । స్కాంబులు జేయచుక బగలెదురు చు
కొ । ప్నాక గోగణములకు న । పారంబగు భక్తివాయు పాపచయం
బుల్॥ నీ గోవుశేరీరింబు గ్రోకుచు మాటికి నతులొనర్చుచు నిహాయ
త్వి బుద్ధి । గోవు పరుండిన కూర్చుండుటయునది నడచిన దాసునునడ
చుటయును । బరువెత్తి పోయిన పరువిడుటయు నిచ్చలును మేయబ
చ్చికయును జలములు । ద్రావ నిచ్చుటయును దగుగోవునకు నపాయం
దైన తనశకి నె నడనుక । రక్షణంబు సేయు దీక్షయువలయు నె వ్యా
రిసస్యమైనకారిగోవు । మేయు చుండజూచి పోయిచెప్పక యెరుం ।
గని విధంబుననుండ గలుగుటగొప్ప॥ క. క్రేపు చనియావుపాలు మ ।

హావరి తుష్టిమెయిగుడువ నది గన్గొనిచా । నాపుటయను సెప్పటయు
ను । పాపంబగు వలవదట్టిపనులెవ్వరికి॥ క. గోవులవైవిశ్వాసముగా
నించుచున్జిల్లుమెలగగానేచ్చిన వా । డేవులు నేయకుండియు । గోవధ
పాపంబు వాపి కొనువాడ యగు॥ గీ. పదనొకడు వృషభముల ని
చ్చుకాడివిడచి । బ్రాహ్మణోత్తములకు మహార్థంబు లొసగి । యాపు
నెరుగక జంపిన యఘము వాపి । కొనునగుడు దీనులకు బ్రీతిగూర్చినత
ము॥ క. పాయక నియతిమెయి చాం । ద్రాయణమునడిపి సమస్త
ధనములు భవ్య । శ్రేయస్కురులగు విప్రుల కా యతమతి నీగుటాక్క
యనుననిరి బుధుల్॥ గీ. రాత్రివేళ నిజర ప్రకరంబు సం । తోషమం
దనాల్గు త్రోవలకట । గూడుచోట కూడు కూరలు నండిపి । సర్జనం
బు సేయు జహరును నగు॥ క. గోవధ యించుక యెరుగక । గావించి
న వారలీ ప్రకారములు సదా । పావనతాండ్య సేయం । గావలయున్
సేయరేని కడుపాపులగు॥ క. ఎలమి వ్రతస్తులురేత । స్థలనంబున
మున్నదారు గావించిన య । త్యలఘు మహాసువ్రతచుల । ఫలము
ను తేజమును గోలుపడును రరయగ్గ॥ గీ. వ్రతము జెరచి కొనినవార
ల శుద్ధితే । జంబు వాయుదేవు శిశ్రుదేవ । గురుహుతాశనులను బా
రయగావున వ్రత । స్థులకు జాలనియతినలయున్వ॥ గీ. స్పృహజెలం
గకేడు గృహములదగు భిక్ష । లాచించి లబ్ధమైన యన్న । మొక్క
పూటగుడుచు చొకయేడు త్రిషణణ । ములు నెనచ్చి శుద్ధి బారయు
వారు॥ గీ. వ్రతము జెరచుకొనినవాడు గర్భధయాగ । మాచరించి గ
ర్భ భాజనంబు । చీరగాగనాత్మ చేట్టితములు జెప్పి । కొనుచు భైక్షిక
ములు గుడువవలయు॥ గీ. సాతపతన కృత్రమునడుప జనుకులంబు ।
జెరుప గల్గు కిర్మంబులు సేయునెవ్వ । డాతడెలమి ప్రాజాపత్య మాత్మ
గోర । కెల్లమెయి నేకుడేని నశించు నిజము॥ గీ. సంకరాపాత్రకృ
త్యముల్ సలుపువాడు । బాయక నియతిపేర్చి చాంద్రాయణంబు । న
డుపవలయు యవాదులు గుడుచుచునొక । మాసము సమస్త శాస్త్ర
సమ్మతము పేర్చి॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు వత్సరంబులు నాలుగు । నడుప

వలయు వ్రతముకడు వినియతి । క్షత్రియుని వధింప గానగు పాపంబు ।
 వాపికోనుట కిచ్చ నరగిమరియు॥ వ. వైశ్యుని వధించి పదునెనిమిది
 మాసంబులును శూద్రుని వధించి తొమ్మిది నెలలును వ్రతంబు నడపి
 బ్రాహ్మణుండు పాపవిముక్తుడగు॥ గీ. వృషభ మొక్కటి గోవులు వే
 యియును మ । హస్తలకు నీగి శుద్ధిబ్రాహ్మణుడు పొరయు । కామ
 మించుకయును లేక క్షత్రియుని వ । ధంచు పాపవిముక్తుడై తేజమెనగ॥
 గీ. వృక్షమూలనిచాసుడు విమలమతియు । జటియునై బ్రాహ్మణుం
 డిచ్చజనకమూడు । వత్సరంబులు నడుపగా వలయు వ్రతము । లోపి
 బ్రాహ్మణవధనైన పాపమాగ॥ గీ. వైశ్యు నేయిచ్చయును లేక పథము
 తేసి నూరుగోవులు శూద్రునినురుముజేసి పదియునుక్కడువృషభముల్
 మొదవలన్ని । యను నొసగి బ్రాహ్మణుడు శుద్ధి గనుడగంగ॥ గీ. గూ
 బలను ముంగిసల పురి కుర్కుగముల । కాకముల గోళికముల ము
 డాకముల బి । డాలముల వధముచేసి గడకశూద్ర । వధమునైన వి
 ధులుసేయ వలయుద్విజుడు॥ గీ. మూడుదినములుజపస్థ మొనసియైన
 క్షీరమును ద్రావీయైన నపారయోజ । నంబులు నడచియైన జలంబు
 లాడి । యైనతెత్పికములు వాయంగనలయు॥ వ. పాపవిధించి తీర్ణ
 గ్ర లోహదండంబును నవుసకుని జూపి లాలభారసీస మాషకంబును
 సూకరంబు హతంబుచేసి ఘృతభాండంబును తిత్తిరిదెగటాన్చి జతురా
 ఢక ప్రమాణతిలలును జలుకనణించి రెండుసంవత్సరంబులు వయసుగల
 దూడను క్రొంచంబు ద్రుంచి మూడేడ్ల పడ్డను హంసలను బలాకం
 బులను బకంబులను మమూరంబులను కోతులను డేగలను భాసంబు
 లనుసమయించి గోవును గుట్టుబును గూల్చి వస్త్రంబును యేనుగును
 గాడినల్లనివర్ణంబుగల యైదుకోడెలను గొట్టియను మేకను జుక్కాడి
 యొక్క గిత్తియును గాడిద బీచమణచి యారుమాంసంబులు వయసు
 గలకేవును దానంబు సేయవలయు॥ గీ. అమరుక్రవ్యాదములగు మృగ
 ములజంపి । పాలధిక మిచ్చు గోవును పౌష్ఠవత్స । మైన యావుమాం
 సాదులగ్ధినని । మేకముల వధించి యీనగు నకుటిలమతి॥ గీ॥ కన

కకృష్ణలమీనగు గినిసి యొంటె । సమదముచేసి యంగనజంపి చర్మ ।
 పుట ధనుశ్చాగములు వర్ణమలకు న్నాల్గు । నకు దగంగ సేసంగుటన
 ఘనతరంబు॥ క. దానము లీయగ శక్తుడు గ్రాని మనుష్యుండు సేయగా
 దగు వ్రతముల్ । నానావిధముల తనకను । నైనను గాకున్న శుద్ధియ
 లవడ నెలమి॥ వ. అస్థి మతంబులువేయు ననస్థి మతంబులువేయును
 సత్త్వంబులు జంపినవాడు శూద్రుని వధించి శుద్ధి బోరయ జేసికొను
 విధులు గావింపవలయు నస్థి మతం బొక్కటి జంపి యొక్క పణంబు
 దానంబు సేయటయు ననస్థిమతంబు వధించి ప్రాణాయామంబు సేయ
 టయు నవశ్యంబు॥ క. ఫలదానమలగు నృతం । బులు గుల్మలతా స
 మూహములు నిత్యము బెం । పెలమి నకి జుపిన చా । డలఘ్నియ
 తి జపముసేయ నగు మంత్రంబుల్॥ వ. నూరూమార్లు జపించుట ము
 ఖ్యము॥ గీ. పెలయునన్నాడులును రసంబులును పండ్లు । పుష్పములు
 నొసగు తరువుల పొదల లతల । నరికి చంపినవాడు బెంపగ సేయ
 దగు ఘృతప్రాశనము విశోదనము దివుట॥ వ. ఇది కొండర మతంబు॥
 క. ఎలమిమెయి కర్షణక్రియ । మొలచిన యోషధులు వివినములబుట్టి
 సము । జ్వలములగు నవియును వృధా । బాలియించిన దుష్టుడు నడు
 వునది వ్రతంబుల్॥ వ. పాలుద్రావి గోవు వెంట నొక్కదినం బరిగవల
 యునని కొందఱ మతంబు హింసారితినగు పాపవిముక్తి కొరకు సేయ
 నగు విధులిట్లు సెప్పం బడియె నింక నభివ్యంబు తెరింగియైన యెదం
 గకై నదిని చేసికొననగు ప్రాయశ్చిత్త విధులు వినుండని యిట్లనియె॥

—*అభివ్యభతణ ప్రాయశ్చిత్త విధులు.*—

గీ. హృద్యమనుచు నెరుంగక మద్యమాని పరమ సంస్కారములశుద్ధి
 బోరయు నరుడు । బుద్ధి పూర్వకముగ ద్రావి బాలచునేసి । బాయడె
 నిన్నివిధులను తత్పాతకంబు॥ క. అతిథంగి మద్యభాండ । స్థితజలములు
 ద్రావునెవడు దెలియక నతిడిం । పుతంగంగ శంఖపుష్క । శ్రిత జలము
 లు ద్రావునది నిశీపంచకము॥ గీ. కల్లునంటిన నిచ్చిన గైకొనిన మ
 హీనురుడు మూడు దినములుల్లాసము సెడి । దర్శనంభ్రతి జలములు

దావలయు । జపము సేయుచు నిర్జన స్థలము నిలచి॥ ప. శూద్రుని
యెంగిలి జలంబు లెరుంగక దావిగ బ్రాహ్మణుని కిష్టిధియ యవ
శ్యంబు॥ క. సోమమఖంబును పాణి । యామంబులు సేయుచు
దినత్రయము విశి । స్టామృతము లంటవలయు వృ । ధా మద్యముదా
విగొనిన ధాత్రీసురుడు॥ క. అమరగమల మూత్ర పా । శ్యము మ
ద్యము నంటుటయు నెసగిన ద్విజాతుల్ । క్రమముదగ పునస్సంస్కా
రములొనరించికొనునది పరాయణతా ప్తి॥ గీ. స్రవములునుభైత్యచ
ర్యంబువపనమేఖ । లములుదండంబును ధరించుక్రమముగాదు । సంస్కృ
తావా ప్తి వెలయు నాసమయమందు । మూడుజాతులవారునమోఘనియ
తి॥ గీ. స్త్రీలుశూద్రులు నెంగిలిజేసియిడిన । యన్నములభక్షణేయంబు
లామిషంబు । దినిన బ్రాహ్మణుడొగియేడు దినములుయచ । మిశ్రిత
జలంబుద్రావుచు మెలగవలయు॥ గీ. అనయము నజ్జీర్ణతరములై యెన
యరసప । దాన్ధములు గుడువనవిజ్జీర్ణతములుగాక । కడుపులో నెంత
కాలంబు గడలకుండు । సశుచియగు నంతసేపు ధరామరుగడు॥ గీ. ఊ
రబంకుల నక్కల యప్రగర్థ । భౌదులకరటగృప్ర పికాక్షీకముల ।
మూత్రమలములెరుంగక పాత్రభంగి । గుడిచి చాంద్రాయణశిథులు
నడుపవలయు॥ గీ భౌమములు కవకములును నభక్ష్యమాంస , ము
లును సూనస్థమగు శాకములును గుడిచి । బ్రాహ్మణుండు చాంద్రా
యణవ్రతమున పప । వలయు నియతియుదాల్చియు నెమిబొలచి॥
సీ. క్రవ్యాదసూక రోష్ఠభరకుక్కుటకాక నర్జజలపక్షిగణముల మాం
స । మాప్తిమైగుడిచిన తప్తకృచ్ఛమఃలోప్పు బ్రహ్మచారిజెలంగి మాసి
కాన్న । ములు భుజించి దివసంబులఁమూడు నుపవాసమున బుచ్చుట
యు నొక్కదినమునియతి । నుదకంబుదావుటయు దగు నెల్కలునుమా
రాలంబులును వాయసములుముంగి సలును గూబుకుక్కుటములును
గుక్క । లంటికొనిన యన్నంబు మృతాన్నములును । కేశకీటాదిదూ
షితప్రాశితాన్న । ములును దినువాడు సద్విధుల్ సలుపవలయు॥
ప. బ్రహ్మనస్థుల క్వధితజలంబులు ద్రావుటయు వానికి ముఖ్య ప్రాయ

శ్చిత్తవిధియెయుండు॥ క. తెలియక నభక్ష్యంబుం బులగు పదార్థములు నన్నములుగుడిచిన వా డలఘునియతిమెఱుక్పఱుం బులునడపి విశుద్ధిభారయు భూనుతులారా॥ వ అభక్ష్యంబులగు నన్నాదులుగుడిచి చేసికొనవలయు ప్రాయశ్చిత్తవిధులు జెప్పితినింక ముచ్చిలుట వలన నయిన దోషంబులు వాపికొన ననుపవలయు విధులు తేటపరతు వినుండని యిట్లనియె॥ క తగవునడి కడు సజాతీ య గృహంబుల భాగ్య జాతులన్నంబులు వే చిగొనిన బ్రాహ్మణులొక యే డు గడగి కృ

—*చార్య కర్మ శాస్త్రయశ్చిత్తవిధులు.*—

ప్రంబులక నడుపగావలయు॥ క. జలములు గృహములు క్షేత్రం బులు పుసపుల నంగినలను ముచ్చిలిన ఖలుం డలఘునియతి ననుపంగా వలయు చాన్ద్రదాయణం బవశ్యముపేక్ష॥ గీ. అల్పసారం బులై న ద్రవ్యంబు లొకల మందిరాదుల ముచ్చిలు మానవుండు సాంతివన కృభ్రము నడుప జను వినియతి దాన శుద్ధుండగు మహామానులార॥ గీ. భక్ష్యభోజ్యంబులును మూలపర్ణకుసుమ యానశ య్యాసనంబులు నపహరించి పంచగవ్య విశోధన భవ్యవిధులు నడపి పరిశుద్ధుడగు మానవుడు ధర్మత్రీ గీ. తరువులును కాష్ఠతృణములు తండులాడు లామిషంబును చర్మంబు లపహరించి మాడు దినములు నియతిమై కూసు కూర లుడిగి మానవుడొక చోటనుండు టొప్ప॥ గీ. మణుల ముత్యంబులును విద్రుమములు తామ్ర రజత కాంస్యలోహంబులురాలు నపహరించిన మహావ్యధోపి పండ్రెండు దినము లమర నుండంగ దగుతండులములు దినుచు॥ గీ. త్రాళ్లుగంధంబులును నొషధములు పక్షు లేకశఫములు ద్విభూరంబు లేకతంబ కోశముల కీటకంబుల గొయలనగు వస్త్రములు ముచ్చిలించినవాడు దిరివి॥ వ. పాలుద్రావును మాంసదినంబు లపవసంపవలయునిట్లుచోర్యంబునకగు విధులుజెప్పితి నింకమున్ను జెప్పినవైనను మరికొన్ని విధులు తేటపరతు వినుండనియిట్లనియె॥ గీ. కొడుకుభార్యయందు కూతునందు నమిత్ర పత్నీయందునాత్మ భగినియందు మాంసదానియందు వీలని

ద్రియమిడ । నలయుగురునిపత్ని గలయువాడు॥ ౩. ఈయంగనలరమి-
పగ । బోయిననుమజుండు పూర్వపుణ్యంబులు గో, పూర్వమునరకంబునం
బడు । వాయకనదిగా నయట్లు వలసెనతనికొ॥ ౧. పగులకాంతలందు
బడబాదులందు జ । లంబులను రజస్వలయగునింటి । యందు నీవ్య
మిడినయధముండు సాంతప । నవ్రతములు నియతిననుపవలయు॥ ౧
యానములయందు శకటాదులందు సుతి । మెచ్చుగలవాడుపగల ర
మించువాడు । పురుషరతిసేయువాడు నంబరముతోడ । నీటమును
గంగనలయు ముమ్మాటుదివి॥ ౪. అటగూడని దానియగు నంత్యజ
స్త్రీయందు దుష్టననితయందు శుక్లంబిడినవాడు పండ్రెండు నత్సరంబు
లు చాంద్రాయణాది కృత్రంబులు నడుపవలయు॥ ౧. ఏద్యిజుండు శూ
ద్రునింతిరమించువా । డలఘు నియతినొరుల నంటకోపి । నత్సరత్ర

—*పతిత సంసర్గజనంబులు చేసికొనవలయు విధులు.*—

యంబనశ్యంబు సన్మంత్ర । జపవిశిష్టవిధులు జరుపవలయు॥ ౧ ఇంక
పతితులగు వారల సంసర్గంబు సేయువాంలాచరించి కొనవలయు విధు
లు జెప్పుదు వినుండని యిట్లనియె॥ ౧. పతితులగువానితో యిచ్చబర
గియెన్న । డాచరించును సాంగత్యమొనర్పవాడ । యగుతండ్రాతడధిక
ప్రయాసమోపి । పిదప శుద్ధిబొందుపిధుల్ పెంపునడిపి॥ ౧. పతితు
డైనవాడు బరగించవలయు వ్ర । తముసేయునది యత్తుడుదిరి । పతి
తునంటనలుక పాపంబగుననియె । మనుపురోకిహితము మానితముగ॥
౧. పతితుడైనవాడు బరగించునదిసపిం । డీకరణము బయలప్రాకటము
గ । ననమినాడు తనగురువుల పురోహిత । త్తతిముత్విజార్య జనములె
దుట॥ ౧. దక్షిణాదిముఖంబుగా దనరియుదక । పూర్ణాక్షుటము పదం
బునబోర్లగించి । తగ సపిండికరణముమూత్రంబుచేసి । యొకయ హేచారా
త్రమశుచియై యుండవలయు॥ ౧. వాడపితృకర్మమొనరించు వాడగుతల్లి
వానితో మాటలాడగావచ్చు నెల్ల । వారలది గడచినపిదపగోరియంట
పలుకగాదని రార్యులు పలువురుమును॥ ౧. జ్యేష్ఠుడయ్యునుపతితుండు
జ్యేష్ఠభాగ । ములు గొనంగ వపాత్రతముండువృత్తిబరగుచుండు కనిష్ఠ

శాభాగములు స | మస్తమును గొనువాడు ధీమంతులార|| గీ. పదము
 చే బోల్లంగిన భాండ్లము గొని | వాడుశుద్ధ జలంబుల నాడిపిదప | తన
 గృహముజేరి యధిక తత్పరతజెలగి | జ్ఞాతికార్యంబు లొనరింప గడగ
 వలయు|| క. పతితయగు నంగనయుస | మృతిని పిధులాచరింప బరగు
 నె మి త | తృతి యాయమను బ్రవృత్తి ని | నతజేయుటయ్యదగు
 పరమఋషులారా|| క. ప్రాయశ్చిత్తవిధులు నిర | పాయస్థితి నడుప
 కుండు పాపరతునితో | సేయజనదు సంసర్గము | పాయంబగు వాని వ
 లన ప్రజలకునెల్ల|| గీ. అంగనల బాలురను శరణాగతుల వ | ధించి
 న ఖలుండును తనకు దివిరి మేలు | సేయవానికి నపకృతిసేయు వాడు
 సధము లనబరగువారల నంటరాదు|| క. ప్రాయశ్చిత్తాది విధులు | సే
 యునయిన వారలను విశిష్టచరిత్రుల్ , డాయజనదు పాపంబు న | పా
 యంబును గలుగుగాన పండితులారా|| క. వేదంబులు జడువక శూ |
 ద్రాదుల సాంగత్యము తనకనుకూలముగా | మోదించు ద్విజుడు నడు
 పం | గాదగు సద్విధులు లోక గర్హితుడగుట|| క. అమరనిషేధము
 లగు దా | నములుగొనిన విప్రుడా ధనములన్నియు ను | త్రములకు
 సీగిజపంబు త , పముచేసి విశుద్ధిభారయు బహుకాలమున|| వ. కా
 నిదానంబులు గొనినవాడు సావిత్రిత్రయము వేయిమూర్లు జపించుచు
 క్షీరాహారంబులై గోష్ఠంబుల వసించి పరిశుద్ధుండగు వెంకియు|| గీ. పా
 లుమాత్రము ద్రావుచు బ్రాహ్మణుండు | తనునతి గృహింప నాలనుం
 దలు వసించు | చోటనివసించి యెరులతో మాటలాడ! కుండునదియ
 నిరి కొందరు యోగ్యతములు|| గీ. ఇంకనిట్టిదానంబులే నెన్నడుగొన |
 ననుచు శపథంబు చేసి నయంబుమెరయ | నావులకు గడ్డి నొసగి మా
 న్యమతి వినతు | లాచరించునది యాబ్రాహ్మణాధముండు|| గీ. వ్రా
 త్యయాగంబు లభిచారవర్తనంబు | కానిసేతలు నిందితేచ్ఛానిరతియు |
 నాచరించిన బ్రాహ్మణుండరియ మూడు కృత్రములు నడపిపరిశుద్ధ
 వృద్ధిభార్య|| క. శరణాగతి సంరక్షణ | మరయక వేదములుజడువ
 కడరుధర్మత్రీ | సురుడు పరిశుద్ధుడగు వ | త్సరిమొక్కటి యవలుదిను

చు చరియించితగ్గఁ॥ గీ. ఖరతురంగోష్ఠి ఫేరుకుర్కురబిడాల, విద్యరా
హాదిదష్టుడై విప్రుడర్థి | బాలచివాయు నిరోధంబుసలిశుద్ధి | భారయు
ననిరి మహాత్ములు భూనుతముగ॥ గీ. ఆదరిమునపంక్తి కర్తృతములుగా
ని | వారితోడ కూడు నీరునంటి | భూసురాధముండు మాసంబుజపము
సే | యునది యన్నముడిగి యొక్కచోట॥ క. కామించి యుష్టిఖర
యా | నామోదముజెలగి విప్రుడతిశయప్రాణా , యామములు నడు
పవలయు ని | రామయ నీరంబులక దిగంబరుడగుచుక॥ క. మల
మూత్రస్ఫాయాదులు | జలముల విడచిననరుండు సమ్యగ్భక్తికీ | వల
నుజెలగి స్నానముచే | సిలాలితగోష్ఠి సంస్పృశింపగ నలయుక॥ క. వే
దోదీతకర్మముల | త్యాదరమున సేయకండునాతడు వ్రతని | స్థాను
లుడిగిన ఖలుండు స | దాదుఃఖతమతియు సేయదగు భవ్యవిధుల్॥
క. హుంకారము విప్రునిపై | త్వంకారంబుకవివ్య దగునాతనిపై ,
శంకింపకగావింపజు | నుంకర్మవిశుద్ధి వారనువుగానియెడక॥ గీ. బ్రాహ్మ
ణుండెంత కర్మలోపముననుండు | నై నదండింపగాదు సరాధివుండు |
కర్మలోపంబుజేసి మర్గతులగూలు | గానచానికి నదియశిశ్నోక్రమంబు॥
గీ. బ్రాహ్మణునిజంప యత్నంబు బరగజేయు | వాడు సరికంబునంబడు
వత్సర శత , మురుకదండించి వధసేయ నుద్యమించు | వాడుసుడియు
ను వేయిసంవత్సరములు॥ గీ. బ్రాహ్మణుని శోశితబెన్ని పాంశుకణ
ము | లవనిదడుపు దొలంగక నన్నివేలు | వత్సరంబులు దుర్గతి పడు
గడంగి , ప్రహరణం బొనరించిన పాపరతుడు॥ గీ. ఉత్తమ ద్విజు వధ
సేయ నుద్యమించి | కృత్రుములు మరియు నుజ్వల కృత్రుశతము | దం
డనముచేసి కృత్రుశతంబులు నతి | కృత్రుములు నడుపవలయు బిట్టే
సియణచి॥ క. జ్ఞానాజ్ఞాననశంబుల | దానొనరించిన మహాఘృతములు
నరుడొగి | బోనణచి కొనసమర్థుం | డై నెగడుక కృత్రుములు
నియతినడపిభువిక॥ వ. మూడుదినంబులు ప్రాతస్సమ యంబులను
మూడు దినంబులు సాయంత్రన వేళలను మూడుదినంబు లయాచితంబు

—*ప్రాజాపత్యాది మహావ్రతముల తెరంగు*—

గనుగుడుచు మూడుదినంబులు నిరాహారంబు యుపవశించుచు నుండునట్టివిధి ప్రాజాపత్యంబనియును గోమూత్రంబును గోమయంబును పాలును పెరుగును నేయియు కుశోదకంబు ననంబరగు నీయారుర సంబు లారుదినంబులు దినంబున కొక్కటి చొప్పున వ్రాతస్సమయంబుల ద్రావుచు నేడవదినంబుపవశించి యుండుట సాంతిపవనబనియును వ్రాతస్సాయంసమయంబుల నయాచితంబుగా నేకైక గ్రాసంబు గొనుచు మున్న జెప్పిన సామాన్య కృత్యంబు తెరంగున నడపుట యతికృత్యంబనియును మూడుదినంబు లుష్ణోదకంబును మూడుదినంబు లుష్ణక్షీరంబును మూడు దినంబు లుష్ణస్మృతంబును మూడుదినంబులుష్ణ వాయువు నాహరించుచు నేకవార స్నాననియతినుండుట తప్తకృత్యంబనియును నియతేంద్రియండును పశుశుద్ధుండునగుచు ద్వాదశాహంబులు నిరాహారంబు యుండుట పరాక నామక కృత్యంబనియును వ్రతదినంబును సాయంప్రాతర్మధ్యాన్న స్నానంబులు జేయుచు పౌర్ణమియందు పంచదశగ్రాస వ్రతంబుబూని కృష్ణ వ్రతిపదాదిగా నెక్కడుచొప్పున గ్రాసంబుడుగుచు సమావాస్యయం దుపవసింపుచుశుక్ల వ్రతిపదాదిగా నెక్కొక్కడుగ్రాసంబు వృద్ధిబొరయించుచు నియతంబు యుండుట జాంద్రాయణంబనియు నియతాత్ముండును హవిరన్న ప్రియుండునై వ్రతదినంబును మధ్యాహ్న సమయంబున సర్ధగ్రాసంబు గొనుట యతిచాంద్రాయణంబనియును ప్రాతస్సమయంబున నాలుగు గ్రాసంబులు సాయంతంబున నాలుగుగు గుడుచుచుండుట శిశు చాంద్రాయణం బనియును జెప్పంబడు మరియు॥ క. వెలయు హవిరన్న పిండం । బులు గుడుచుచు నొక్కమాసము నియతి గడుపన్ । గలిగిన పురుషుడు దురితం । బులణచి దగ చంద్రలోకమున సుఖముండున్॥ క. వసంతద్రాదిత్యమ హ । ర్వి సమాజము లీవ్రతములుచేసి బడసి రు । ల్ల సమారదివ్య పదవులు । బ్రసారముగాగ తొల్లిపండితులారా॥ క. ఆయతమతి కడునియతుం । డై యెవ్వండీ వ్రతముల నలరు నతడు చీ । ధ్వామువ

గుపాపపుంజము! భానునాచి వాడభవ్యపడవి సుఖము॥ గీ. విద్య
యు నహింసయును శాంతస్థియును స । మార్జనమును హోమక్రి
యలును నీతి । యును జైలంగిన మనుజుండు యోగ్యతముడు । వాడ
వారయు నద్వైత లెల్ల నీడ ప్రాక॥ గీ. మూడు పగటివేళ మూడు రాత్రి
యందు । పానములు సజాత్రుసభృతముగ । సేయటాక్క తెగగు
నీడించుదాన వి । శుద్ధ గోమలేను శోచనంబు॥ గీ. బ్రహ్మచారి నేల
పచ్చలించుచు వధూ । సరగమాభిలాష జనకగురు మ । హినురులకు
పూజలిచ్చుచు నియతేంద్రి । యందు సమాధు నగుచు నుండ వలయు॥
క. పాత్రతమము బుధమాన్య ప । విత్రంబు సమస్తపాప విదళన ఘన
చా । రిత్రంబు భవ్యమగు సా । విత్రి జపించుచు విశుద్ధివెలయగ వల
యు॥ ఎరుగదగిన పాపంబుల నిట్లు విధుల । నాగి బాలియించి యెరు
గంగ నలవిగాని । పాతకంబులు మంత్రహోమాతత క్రి । యాదుల జ
యింపవలయు ధరామరుండు॥ గీ. ఏల చేసితి పాపంబు లింతలనుచు ।
మనుజుడను తాపదందవ్యామాన చిత్తు । డైన నక్కల్పమంబులుభూను
తముగ । వాయువాడగు ననిరి నిష్పాపమతులు॥ క. ఏ నరుకు పాతకం
బులు । తా నెరుగక చేసి యెరిగి తగునే సేయం । గా నాకింతలనుచు
ధృతి । మాని నలుకు నాతడఘ సమాజము వాయు॥ క. మానిత త
పంబు జపమును । దానములు పరోపకార తాత్పర్యంబు । మానస
శుద్ధియు గలిగిన । మానవులు జయింతురఘ సమాజములు గడు॥
గీ. పాముతోలు విడచి పాటిజైలంగు న । ట్లధమునును దొలంగునరయ
ఘోర । పాతకముల భయము బంగ నొరులు విన । జెప్పికొనినయంత
శిష్టుడుబలె॥ క. పాపములొనరిచి పశ్చా । త్తాప మనస్కుడగు నరుని
తనువు వెలసియు । దీపించు భూతాత్ముడు । పూప న్రత శుద్ధి బొర
యు పూరుషుడుబలె॥ గీ. పాపములు చేసియేల నీవనులుజేసి, తింక
నెన్నండు నొనరింప నింతలనుచు । నిశ్చలంబగు మనసున నిశ్చయించు ।
కొనిన పురుషు డత్యుత్తముడనగ బరగు॥ క. విపరీతంబులుగా కి । ట్టి
పనులు యత్నములు నరుడుడిగి పెంపుమెయి । విపులాప్తి మనోవా

శ్లో॥ య పరిశుచిత్వ దశ సేయునది ధర్మంబు॥ క. ఎఱుగకయున
నిచ్చులు దశి । యెఱిగి యున సేయు పాపబృందంబులు జెం । పఱ
వాయనుద్యమించుట । తెర వేమిటి శాశ్వతము సుఖీవరులారా॥ గీ. హీ
నమైన సేతలెంతలు సేయు నం । తలు నొనర్పనలయు తద్విముక్తి ।
గోరి శుద్ధ విధులు పూరుషుడాత్మ సం । తనము గలుగు నంత దనుక
దివిరి॥ గీ॥ దైవమానుషసుఖము లుదాత్తకార, వంబు పాత్రత్వమును
శుచిత్వదశ సర్వ । మధితపమున బడయు మహాజనుండు । పూజ్యతము
డు త్రిలోకైక పూజ్యులారా॥ గీ. బ్రాహ్మణునకు విజ్ఞానంబును పార్థివు
నకు । రక్షణంబును భవ్యవార్తాక్రమంబు । వైశ్యునకు పాదజునకుసేవ
నము తపము । లన బరగు ననిఁ మున్ను మహార్యజులు॥ చ॥ ఎనసిన
భవ్యచిత్తులు ఋషీంద్రులు మూలఫలానిలాశనుల్ । ఘనలు తపఃప్ర
భావమున గాదె సమస్త చరాచర ప్రచే । తన బహుళంబులై సతము
వార్తల నొప్పు త్రిలోకముల్ గనుం । గొనగ సమర్థులైరి తమకుకడు
మాన్యములై జెలంగుట॥ క. జ్ఞానము నొపధములును మ । హాను
భవజ్ఞతయు తపమునందు బ్రసిద్ధ । శ్రీనిలయములై జెల్వగు । వాని కది
సదాశ్రయం బనశ్యమునగుట॥ ఉ. ఏయది దుస్తంబు వినుడేయది
దుర్భరమెద్ది దుర్గమ । బేయది దుర్లభాద్యమవి యెల్లను భవ్యతప
ప్రభావ మ । త్యాయతమై జెలంగిన మహా జనుడాయభాందనోపు
నా । రాయణపాదసేవన పర యణ తాదశసిద్ధి బొందగ॥ క. ఓషివృ
ధాగాక మహా । పాపరతుండైననుత తపఃపశుద్ధ । శ్రీపంపొంది దొ
లగు నానా । పాతకబంధనం బనఘ చిత్తుండై॥ గీ. పాములును పక్షు
లును శలభంబులు క్రిమి । జాతులును స్థావరంబులు సర్వముచు త ।
పోబలంబున సుగతికి బోవనోపు । ననిఁ భవ్యతపోదృష్టి నలరుఘనులు॥
క. నరులు నిజఘోర పాప । స్ఫురణములగాఁగించికొను తపోబలమున
నీ । శ్వేర సూక్ష్మసర్పనాదులు । బరికింపగనోపి లోక బాంధవులారా॥
క. వేదదులైన బ్రాహ్మణు । లాదానియులు తపోధనాధ్యు లొసగు
హ । వ్యాదులుకొని వారల । కాదరమునగూర్చు రభిముతార్థముల

మధుల్ క, వేదము సృజించి యొసగె స | మాదిరమున బ్రహ్మదేవు
క్షతిశయ మంత్ర | త్వాదముగ దాని జేకొని | కాదే ఋషులు ము
నుతపముగావించి రిలన్ || క. ఏయదిగోరె బుధుండ | త్రాయతమతి త
పముసేయు నస్థితముగా | బాయక నతడవి బొందం | గా యోగ్య
తముండగున్ జగచున్నతము దగన్ || క. వేదములు పఠించుట య
జ్ఞదులు సేయుట బ్రశాంతి యాత్మ నలవడం | గానిపురుట బుధుడు

—*రహస్య ప్రాయశ్చిత్త విధులు.*—

గెల్చు | మేధిని బహుపాతకములమేయ స్ఫుర్తిన్ || క. జ్ఞానాగ్ని పే
ర్చి గాల్చుం | గా నోపున్ పాపములు తగంగ బుధుడు వి | జ్ఞానధను
లార్చుగ్ని య | హీనంబై కాష్ఠములు దహించు వడువునన్ ||
క. ప్రాయశ్చిత్తాది విధులు : బాయక నెరింగించితింత పాపక్షయ మా
ర్గాంతరహస్య మాత్ర | ప్రాయశ్చిత్తవిధి పనుడు బలికెదదెలియన్ ||
క. రేచకపూగక కంభ క | భూచక్ర విశిష్టగతులు బాలచి విమల వి
ద్యాచతురుషాక్క మాసం | బాచి యఘములందొలగు మహా ప్రణ
వాప్తిన్ || గీ కల్లుదాగిన వాడును కౌత్సుకము ను | చంబు వాశిష్ఠ
మూహిత్ర సారమంత్ర | ములు జపించుచు నొక మాసము నియతిన్
జె | లంగి పరిశుద్ధుడగు నిష్కళింక గిరిమ || క శివసంకల్పాదిక మం
త్రవిధులు దివదినము నడపి తాత్పర్యము శాం | తి నెలయ నొక మా
సంబున | పవిత్రుడగున్ కనక విభవనారంబున్ || క. పౌరుషసూక్త
ము సంక | ల్పారాధన విధులు పదియునారు నధిక ని | పూరితిజపించి
గురుబై | ర్యారతుడును శుద్ధిబారయుననిరి మహాత్ముల్ || చ. అరయ
నవేత్స్యజంబును మహర్థ పరిస్ఫుట దివ్యమంత్రముల్ | మేవుగగాక
నిత్యముజపించుచు శాంతవిభూతి నొక్క న | ల్పరముజపించుపూరుషుడు
ధన్యుడగున్ బహుపాపసంఘముల్ | దొరికివిశుద్ధుఁ స్ఫురిణదోపగ సర్వ
జగన్నుతంబుగన్ || క. మనుజుండుచుచిత్రయమతి | పనియతిమూడుదివస
ములువిమలా ప్తిజపించిన పరిశుద్ధుండగుగా | డనిదానములన్నములుగడ
కగొనిమరియున్ || క. సోమార్చదాది గుచము | లామెయి నొక నెల

నడపి నయముగ మహా ఘనములు వాయునవగా । మహత్సం
 సిద్ధినరుడ యమహితలాగా॥ గీ. అరయగ నైంద్రాదిగ స , పురుచ
 ములారు నెలలునుచితంబుగ జపియిం । చిగహస్యకృతాఘములఁ ।
 నరుడుదొంగునియతి తనమనంబునదోపణ॥ క. చాకలహామ్యాదిగ
 మం । త్రాకలనము పేర్చి నొక్కయబ్దములోనఁ । బోకార్పగలుగు
 నరుడు మహాకలుషములనిరి భవ్యలగువిద్వాంసుల॥ క. భీక్షాశయం
 దు నిష్ఠా । పేక్షియునైగోవు వెంటనేగుచు నొకయే । డక్షిణత్రయము
 లు కడు, దీక్షనడపి వాయునరుడతికలుష చయముల॥ క. వారత్రయ
 మతిశయ ని । స్థారతిసన్మంత్ర జపముసలుపుచు కలుష । స్ఫారభయ
 ము వాపికొనుఁ । పూరుషుడు వినియతిమెయి తపోధనులారా॥
 గీ. త్రిదివసములు పరమత్రిషణంబులు నియ । మమున భవ్యత సఘ
 మర్షణంబు , లాచరించి వాయునఖిల పాపంబులు । పురుషు డరయ
 లోక పూజ్యులారా॥ గీ. అశ్వమేధంబుచేసి మహాఘతతులు । వాయు
 నాతండువోలె భవ్యతమెయినఘ । మన్వంబాచరించిన మనుజుడెల్ల ।
 పాపములుబాసి పరిశుద్ధి పరిసవిల్లు॥ గీ. హింససేయునైన నింద్యంబు
 లగుకూడు । కూరిలిచ్చుచేసి గుడుచునైన । పాతకంబు లేదు
 బ్రాహ్మణునందు ఋ । గ్వేదదీక్షనతడు దివుగునేని॥ గీ. ఋగ్వజు
 స్సామవేదముల యోగ్యభంగి । సభ్యసింతుచు వారత్రయంబు నియ
 తి । బరగి యిచ్చజెలంగని బ్రాహ్మణుండు । సర్వపాతకములు వాయు
 సాధులారా॥ గీ. మరియను మహాహ్రాదంబున మంటిగడ్డ । బడివిశీర్ణంబు
 నై రూపునెడిన భంగి । సర్వపాతక సంఘముల సమయువేద । మం
 దసిరి తొంటిఋషులు మహాత్ములారా॥ గీ. ఋగ్వజుస్సామములనంగ నెన
 యమూడు । వేదములు జదియర్థంబు విప్పిసెప్ప । గలుగునే నరుడా
 తండ ఘనుడవేద । మూర్తినిష్కల్మష త్రతముఖ్యతముడు॥ గీ. మొద
 లనే యక్షురంబులు మూడుమూడు । వేదములకు మూలంబు గా విధి
 సృజించె । నవియెరుంగ గలిగిన మహాశయండు । వేదవిదుడన బరగు
 జగద్విశ్రుతముగ॥ వ. అని చెప్పెనని॥

చ. అయమహితాత్మ సంభృతమహా స్తవనీయ బహుప్రధాన చి
స్మయపరతత్వ సంగత నిరంజన సర్వజగత్ప్రదీప భూ
తి యుతవిజృంభ శాసకల దేవగణాద్భిత పాదపంకజ
ద్వయ నిఖలేంద్రియాన్ధ రితనంచిత మార్గనిరంకుశ వ్రతా.

క. నారాయణ సర్వమయ శె
రీర శేరీరార్థ మతసమ్మద్ధ పరిత్వ
స్ఫారాయత నిఖిలబుద్ధ స
మూరాధన కౌతుకావ్యయ ప్రకటనిశీ.

మాలినీ. ప్రకటవిదితవేదార్థి ప్రశిష్టాభి వాదా
సకల రతవినోదాంచత్క ఛాదీన్ పాదా
వికచహృదయ పద్మావేశ నిర్ద్వంద్వ సద్మా
యకలూషిత మతస్థా మోదాత్మ తత్వ ప్రసాదా.

గ ద్య .

ఇది శ్రీమత్సగ మేత్వగ లీలా విచిత్ర స్రవంచ నేవాపాత్ర శ్రీమద్వాగ్గురెడ్డి
పాపినామక పుత్ర నిఖిలబుద్ధజనవిధేయ యష్టలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమహాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు త్రయోదశాధ్యాయమ్

సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర స్త.

శ్రీమద్వీరరామకృష్ణ పరమహంస గురుస్వామి నేనయః

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

చ తు ర్థ శో ధ్యాయము.

శ్రీ గురుచరాంబుజ సే । వాగారవ నీయ విబుధ వక్తవిశి
ష్ట , వ్యాగాయతంత నిర్వచి । రాగజనిత తత్త్వమయ పరమ పరమేశా,
ప. దేవా యనధరింపుమున్లు సావధానులై యున్న ఋషిసమాజంబులు
భృగుమహర్షీంధ్రుని తో యిట్లని॥ క. చాతుర్వర్ణములకు విప , రీతం

—*జీవాత్మ ప్రకారము*—.

బులుగాక వెలయు కృత్రవిఘ్నము భ వ్యాతతమతి జెప్పితిని మ । హా
తాపసవర్య యవి ఘనములై దోచె॥ గీ. కర్మఫలనివృత్తి బేర్చిమై వి
నుపింపు । మింకననిన సమ్మనీశ్వరుండు । వాఙ్మాతృలం దపార సంతో
షమిం , పెనయబొంద నెలమి నిట్టులనియె॥ క. వెలయ మనోవాక్కా
యం । బులనగు కర్మముల సౌఖ్యమును దుఃఖమునా , గలఫలములు
రెండును మను । జలకగు త్రివిధంబులై యశోనిధులారా॥ త్రివిధములగు
కర్మముల క , మృగ సద్విధానమునై వినుతభంగి మనం । బువెల
యు దశలక్షణమా । త్ర విధిన్మహా గాక కర్మరత సిద్ధమునై॥

గీ. పరధనాహరణధ్యాన పాటవంబు । పాపచింతయు నాస్తిక్యభావము
 నను । మూడు మానసరతకర్మములుగ దెలియ । బలికి పురాతన
 పుణ్యులుల్ ప్రాజ్ఞులార॥ క. ఆరయగ వాఙ్మయంబులు । పాపవ్యా
 సత్యములును పైశున్యము నె । వ్యూరలు మెల్లనిమాటలు । దానము
 గాగఁ చతుర్విధములై యొప్పున్॥ క. త్యాగంబు లేమిహింసయు ।
 రాగంబత్యధికముగ పరశ్రీజన సం । యోగము సేయుటయును
 మూ । ఛాగమనిదులార కాయశార్ధంబులిలన్॥ గీ. వాఙ్మనఃకాయకం
 బులై వరలు కర్మ । ముల శుభాశుభఫలములు బోరయనరుడు । వాఙ్మ
 నఃకాయముల నార్జవంబునునది । లేమియును నివ్వింబచలించుటయు
 ను॥ గీ. వాఙ్మనఃకాయదండముల్ వరలునెవని । బుద్ధియందునతండు
 ప్రబుద్ధులైన । భవ్యతములుత్రిదండినా బరగుననిరి । పరమసమ్యక్మ
 హతపోనిరతులార॥ గీ. ఈత్రిదండంబులనుడిగి పాత్రగరిమ । కామము
 ను క్రోధమును రెండు గలయబుచ్చి । సర్వభూతహితుండనై జనినపు
 రుషు । డమృతపదశిధిబోరయు మహాత్ములార॥ గీ. ఏనరుండాత్మసతము
 వృధానడపక । తగనడుపుపనులతండు తేత్రజ్ఞుడనియు । నేజనుడు
 కర్మములుసేయు నిచ్చనతడు । పరమభూతాత్ముడనియు జెప్పబడుశ్రు
 తుల॥ క. జీవుండయంతరాత్ముడు । దేవమనుష్యాది సర్వదేహితే
 లదా । నావేశమొది బోరయున । దావిధి సుఖదుఃఖములు మతంబు
 ధ్రువముగన్॥ క. జీవుడతేత్రజ్ఞుడు భూ । తావలివెలుగొందునంటి
 యంటకనడన । ద్భావాతీత మచింత్యము । పావనమాతని విలాస
 భాసంబరయన్॥ క. లభిమానియగుడునాతడు । శుభాశుభఫలములం
 దు సుడియువెలియగున్ । ప్రభవించువెలయునణగక । త్రిభువనములు
 నిచ్చజేసి ద్రిమ్మరువగున్॥ గీ. కర్మబాధనమున గలగిననాతండు ।
 బోరయు పెక్కుజన్మములు నిరంజ । నత్వశిధివెలయు తత్వమయతదగు
 నంతకునుసతంబు నాద్యులార॥ గీ. యాతనంబునందు పాతకులకు
 పంచ । భూతములవలన నమోఘశక్తి । తనువులగు సమున్నతముగ
 జరాంకుక । తత్వరహితముగ నుదాత్తములయి॥ గీ. యాతనముల

బొంది యలవడుపాపజీ , వాత్సలెల్ల నాత్మలలనడంగ , భూతపంచక
మున బొరయలీనవిభాగ, ములయియిది యసర్వమునకుదెరవు॥ గీ. ఇం
ద్రియార్థములరహించు జీవాత్మయా . తనములందుపడియు దాత్తభంగి
యధికవీర్య భూతులందైన పరమాత్మ . యందునైననాశ్రయంబుబొం
దు॥ గీ. పరమసుకృతములగు పనులొచరించిన . జీవుడెందునైనజెడక పం
చ . భూతకల్పితము సనాతనమగు మేరు . జొచ్చి పరసుఖంబు లిచ్చ
నడయు॥ క. జీవుడు పాపక్రియల . గావించి సరకమున బడి గ్రాలు
పరమభూ . తా వేళమగు శరీరము . తో విద్యాశూన్యుడై మధువు
బొక్కుగతి॥ క. యాతనల బొందిజీవుడు . వీత కలుషుడై తదీయ వి
ధిదగనానా . చేతనముల బుట్టుచునను . వైతుని జన్మించు మనుజుడై
ఋషులారా॥ క. ధర్మా ధర్మార్థములగు . కర్మంబుజేసి సత్సఖిమా
దుఃఖంబు . పేర్చిబొరయుగావున స . ధర్మ పరాయణతెవలదె ధరమాను
జునకు॥ గీ. సత్వము తమంబురజమన జనినమూడు . మానసగుణంబు

—*సత్వరజస్తమో గుణ త్రయప్రకారము.*—

లివియసమస్తభూత, కోటులందు నిజంబుగా కూటమి దసి, యైనమరియ
ట్లు గాకైన నలరుచుండు॥ క. వెలయుగ నీమూడు గుణం . బుల లో
నేయది శరీరమున నధికంబై . యలరు తదీయగుతులు బ . హుళమ
గు ననిరాత్మ తత్వయుక్తులగు బుధుల్॥ క. అమలజ్ఞానము సత్వము ,
తమమజ్ఞానంబు రజము దాత్తంబుగ రా . రాగము మరియు ద్వేషం
బన . నమరు గుణత్రయము తనువులందొప్పు॥ క. ఏయది శాంత
మునకు పా . దైయాత్మవెలుంగ జేయునధి కానంద . శ్రీయాస్పదమా
సత్వమ . పాయము బొరయక నరుండుపాసింప దగు॥ క. ఏయది
నిత్యము దుఃఖ స . మాయత్తంబై జెలంగిమనసున కధికా . పాయం
బుజేయు నారజ . మాయతగతి నుడుగుటకు ప్రయత్నింపజను॥
గీ. అప్రతర్కమవిశ్లేయ మధికమోహ . ముక్తమధమంబు నఖలేంద్రి
యోపభోగ . వాంఛితంబగు నెద్దియవశ్యమాత . మంబుదొలగించి
కొనునది మానవుండు॥ గీ. అయమహితులార యీగుణత్రయము వల

న | నమః నుత్తమ మధ్య మాధమతరంబు | లే ఫలములగునవి యె
ల్లయెరుగబలుకు | దు వినడని యిట్టులనియె నాప్రవిమలముని॥
క. మానితజితేంద్రియత్వము , జ్ఞానము సత్తర్కపథము శౌచమువేదా |
ధానుభవంబు తపంబన | గానగునవి పరమశాస్త్రిక గుణంబులగు॥
క. ఆరంభంబున ధైర్యము | శౌరవమును కాని పనులు గర్వము విష
యే | చాఛరితియు నీతిసేడుటయు | నారణ్యరాజసగుణంబులగు ఋషు
లారా॥ గీ. అడిగికొనుట ప్రమాదంబున ధృతియును | విభిన్న వృత్తియు
లోభంబు పెంపు క్రూర్య మీర్వ్య | నాస్తిక్యమును కర్మ సేయతయు
ను , తామసగుణంబు లివియత్యధమములున్వి॥ క. కాలత్రయ మంద
త్యను | కూలములై వెలయుమూడు గుణముల తెరపుల్ , మూలా
ర్థంబులు సంక్షిప్తా | లోచన గరిమ దెలియనగు ఘనలారా॥ గీ, ఆక
రంబున నేకర్క మాదిదొడగె | సేయగాబూని మరిచేసి జెందులజ్జ |
మనుజుడదియ తామస గుణ మనుచు బుధులు | తేటపరచిరి మునుజు
గద్విశ్రుతముగ॥ గీ. ఫలము గోరిసేయుపని నిష్ఫలంబై వృ | ధా చ
క్రొగ నుఃఖత మతిగాక , పు పుడుండుటది తపోధనులారా | జన
భ్రష్టంబు మధ్యమ సుకరంబు॥ క. ఏయది యెరింగిసేయు న | పాయం
బుభిలేక సిగ్గుబరగక సంహో | పాయతముగ నాపని చదు | రై యొ
ప్పక సత్వగుణమయము భద్రమునై॥ క. తామస గుణలక్షణముల |
కామంబు రజోగుణప్రకారం బర్ధ | స్తోమంబు సాత్వికగుణ మ , హా
మాన్యము ధర్మసిద్ధియనిరి మహాత్ముల్॥ వ. అసిచెప్పి మరియునిట్లనియె॥
సీ. దేవత్వ మబ్బుశాస్త్ర గుణాధికమున రాజసంబునను సరత్వమెనయు |
త్త్యక్తమగు సముద్దిపిత తామసంబున నిట్లు త్రిత్వముల్ దనరుచుండు |
తివిధగతుల నయ్యనువులాప్ప నుత్తమమధ్యమాధమఫల మహితము
| నీమూడుగుణములలో మాన్యమగునది దీపించునాతండు ధీరవ
| స్థావరంబులు క్రిమికీటజాతులును ఝ , షములు సర్పంబులును
| ఘములు పశున్పు , గాదులును నీచతమము లత్యధమతామ , సీగ
| గ నార్యులు జెప్పిరిమును॥ క. తురగంబులు నేనుంగులు , వ

రాహుములు విశాలవదనంబులు సీ । చరతిదగు మనుష్యాదులు , న
రయగ మధ్యమపు తామసాయతమూర్తుల్ ॥ క. చారణులు సుపర్వా
దులు , కూరాత్ములు శతులు డాంబికులు రక్షోదు । ప్తారంభమూర్తు
లెల్లరు । సారంబగుభవ్యతామస గతశరీరుల్ ॥ క. వెలయంగ శస్త్ర
వృత్తి , బలిమినెసగువారు మధ్యపానాసక్తుల్ । తులువలు ఝల్లామ
ల్లా । దులు సధమపురాజసీగతులు ఋషులారా ॥ సీ. గంధర్వులును
గృహ్యకగణంబును యత్నుల మరానుచరతతులస్సరసలు । నగు నుత్త
మపు రాజసగతులుతాపసుల్ బ్రాహ్మణోత్తములు వైమానికులును
వృధుఋషుడుములు దైత్యుల ధమసాత్విక గతుల్ యజ్ఞశీలురు ఋషు
లమరులాగ । మంబులు సాధ్యులు మహితపితృ్యాదులు సజ్జనుల్ మధ్య
మసాత్వికిగ । తులు జతుర్ముఖుడును ధర్మమలఘు విశ్వ , సృజులు యో
గులు పరమగర్విష్టరతులు । సచ్చిదానందవేదులు సతముభవ్య । సా
త్వికీగతులు శుద్ధమహాత్మవయము ॥ క. అమరంగ మనోవాక్కా । య
ములక్ త్రిగుణములపేర్చి నగునవ్యతరో । త్తమమధ్యమాధమాదిభ ।
లములెరిగించితివచో విలాసంబుదగ్గ ॥ గీ. ఇంద్రియార్థంబులందు
హించిధర్మ । సేవనంబెన్నడునులేక జీవితంబు । పాపసంసార మో
లంపటముదవిలి । నడపుపురుషాధముడుబడు నరకశతము ॥ క. నడలే
పాపములొనరిచి బొరయుక్ కష్టతరములగు పుట్టువులవి సు । స్థిరమతి
జెప్పెద శ్రద్ధా । భరితహృదయులగుచు వినడు పండితులారా ॥ క. న
రుడు మహాపాపంబులు । బరగించి గతించివాడు బహుకోటులు వ ।
త్సరములు మహానరకములు । వారసిజగతి నీచవృత్తి బుట్టుచునుండు ॥
క. ఖరగోష్ఠావి శునక భీ । కరమృగఖగ పుల్క సాను గండకసీచో
త్కరయోనుల జన్మించుక్ । పురుషుడు బ్రహ్మఘ్నుడై న భూనుతు
లారా ॥ సీ. క్రిమికీబకపతంగ సముదయామేధ్య మాంసగ్రాసఖగ
గనత్వయోను । లందుజన్మించు హైన్యతకు నోడక కల్లుద్రాగినవ
లూతాసరటతి । రిశ్వాదుల భయంకరత రాంబు చర పిశాచా
యోనులయందు పుట్టు బ్రాహ్మణార్థంబు ల పహరించిన దురా

తృణగుల్మలతా విరతులనామి । మాశనంబులు జంప్రప్రకాశ తమము ।
 లభిక హింసారంబులు నైన గృధ్ర । కేసరీవ్యాఘ్రముల బుట్టు వా
 సిదక్కి । గురుసర్థి రమియించిన కుత్సితుండు॥ ౯. వెలివాండ్ర కాం
 తనిచ్చలు । గలయునరుడు ప్రేతమగు జగతినెంతయు నిం । డలు బడి
 నవాడు మాకులు । దొలచువురువగు ననిరి బుధులు పేర్మిమెయి॥
 ౧౦. తినరాని పదార్థంబులు । తిననయతడు పురువగు నతిశయత
 మాంసా । శనమృగజాతులబుట్టు । వినుడిల హింసారతుండ నేక
 యుగంబుల్॥ ౧౧. పతిత సంస్థియగు వాడుపరునికాంత । నంటిన దు
 రాత్ముడును బ్రాహ్మణార్థములు హ । రించిన ఖలుండు ఖలుని సేవిం
 చువాడు । బ్రహ్మరాక్షసులగు జండు భవ్యలార॥ ౧౨. మణులుపవడం
 బులును శుద్ధమాత్రికములు । రత్నములు నధిక లోభ పరాయణాస్త్ర
 నపహరించిన క్రూరాత్ముడధమతముడు । పేమకారకయోని జన్మిం
 చు నిజము॥ ౧౩. ధాన్యముల్ కాంస్యంబు మాన్య జలములు తేనెయు
 పాలురసములు నేయియపహ । రించిన దుర్మాగు లెలుకలు హంసలు
 స్తనములు దంశముల్ వాయసములు । నకులంబులైపుట్టు నంజడియు
 వప్పబుతైలంబు లవణంబు దధియు మ్రుచ్చి । లించినఖలులుజన్మించు
 గ్రద్ధులును మద్గులు తైలపాయికంబులును చీరి వాకములును బలాకంబు
 లైకరింబు । వెలయు కొశేయ కక్షామములను గొనిన । తిత్తిరంబులు
 కప్పలై యొత్తడిబడు । చుండు నెందేనియును కృశాయుర్విభూతి॥
 ౧౪. కార్పాసంబును గుడంబును గంధాదులును పత్రశాఖవివిధా
 న్నంబులును హరించినవాండ్రు క్రొంచవాగ్గుడ చుచుందరి బ్వర్తి
 శోల్యకంబుల యందు జన్మించు వెండియు॥ ౧౫. అగ్నియు గృహోప
 రణంబులమలరక్త । వాసములు మ్రుచ్చిలించిన వారలుబక । పక్ష
 పక్షికచకోర పక్షిజాతు । లందుబుట్టుదురుర్వి మాన్యతములార॥
 ౧౬. ప్రస్తుత మృగంబైన హింససేయు । వాడువృకమగు గుర్రంబువధ
 యు । వాడు పులియగు నెలుకగు వనితంపి । నట్టివాడొంట
 యానాపహరి॥ ౧౭. ఆపుజంపినవా డ భమగుపరుల సా దార్థ

ములు హవ్యకవ్యాదు లపహరించు । వారుతిర్యక్త్వమగు పేదవారల
గు ధ । నాధ్యులై గుహవ కొరులకీయనిజనములు॥ గీ. పరధనాదులిచ్చు
బరగిహరించిన । ననితపాపవృత్తి వరలినీచ । జంతుజాలములను జన్మిం
చువానికి । భార్యయై సతంబుపరితపించు॥ గీ. బ్రాహ్మణాదిగణాల్లు వ
ర్ణములవార । లాపడలుగల్గుకుండిన యష్టసముచి । తక్రియలుసేయలేని
సతంబునీచ । యోనులందు జన్మించుదురుద్విమరియు॥ గీ. బ్రాహ్మండు
చితమైనకర్మములుసేయి, డేని యుల్కాముఖప్రేత మైనశించు । క్షత్రి
యుడు కర్మలోపంబుజనినపూత । నాహ్వయములగు ప్రేతంబులందు
గూడు॥ గీ. కరముమైత్రాక్ష కద్యోతికమనుప్రేత ! మైచరించు వై
శ్యుండతినిచవృత్తి । పాదజండు చైలాకప్రేతమై దిగుగున । పాయము
లులేక కర్మలోపమునజేసి॥ క. జ్ఞానంబునహింసయు బుధ । మానిత

—*తిర్యక్త్వాది జన్మప్రకారము.*—

ధర్మపథమును సమగ్రములైనన్ । మానవుడత్యుత్తముడన । గా నెగ
డుశుద్ధకార్య గౌరముడగన్॥ క. ప్రేతత్వము బారయరువిను । డాత
తమతులైన వారిలత్యుత్తమ క । రాతీతులుగాకుండియు । భూతసు
యులు వారలగుటభూనుతులారా॥ గీ. ఇంద్రియార్థంబులందు రహించు
పురుషు డెంతకాలము దుఃఖంబులంతకాల । మనుభవించువిత్సృష్టమై య
వియుడిగిన । దాదిగాపరమసుఖయు మహాత్ముడునగు॥ క. పతిశుద్ధజ్ఞానమ
యి, స్ఫురితాత్ములుగాక విషయములబాల్పెడి దుష్పురుషులుదుష్కర్మ
ఫలిహ । పరసుఖముల పేర్మిగోలుపడుదు రరయగన్॥ మ. విపరీతంబగు
వర్తనంబులు సదా విద్యామయుల్ సేయు గా , న పటుక్యూరత రో
గ్రయాతనముల స్సంతప్తదుఃఖా పర । త్వపరీతంబులు బొంది పెంపు
సెడిభవ్యత్వంబులేకెల్ల వా । రు పురీషాశనులట్లరోయ పలుమ్మారుల్
గుండునుర్వీసలి॥ నీ. గర్భవాసమగు దుఃఖంబును జన్మన్యధాతురట్ల
ము జన్మమయి రహించి, పరులచే పాలింపబడి కష్టకర్మముల్సే
యును రిచ్చవోయినట్లు । జిక్కియుండుటయు పిల్లనటయును
పాపకర్మంబుల పారముగ నొ । నచ్చినవాడు

మీ సే
తిగన

10053

